

0599
Bond

Superb Contemporary Armorial Binding

Giovanni Battista della PORTA

De Humana Physiognomonia. -

Second edition, Hanau 1593.

DM 7200

ADAMS P1925

DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI LIBRI IIII;

QVI ab extimis, quæ in hominum corporibus conſpiciuntur ſignis, ita eorum naturas, mores & conſilia (egregiis ad viuum expreſſis ICONIBVS) demonſtrant, vt intimos animi receſſus penetrare videantur.

Omnibus omnium ordinum ſtudioſis lectu vtiles, maximeque iucundi.

Nunc ab innumeris mendis, quibus paſſim Neapolitana ſcatebat editio, emendati, primumq; in Germania in lucem editi.

Cum duplici Rerum & Verborum INDICE *longe locupletiſſimo.*

M D XCIII.

Francisci Richard

HANOVIÆ
Apud Guilielmum Antonium, impenſis Petri Fiſcheri Fr.

EFFIGIES IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO ALOYSIO ESTENSI S.R.E. Diacono Cardin. amplissimo,

IOAN. BAPTISTA PORTA Neapolitanus, Salutem.

GYMNOSOPHISTÆ, *maxime Princeps, & Cardinalis amplißime, ad summum regni fastigium quempiam subrogaturi, haud nobilitatem, haud natalium claritatem, haud ingentes opes, aut summam hominis potentiam expendebant; sed qui eximia oris dignitate, ac decora omnium partium constitutione, & symmetria, naturæ liberalitate fuisset conformatus. Etenim qui hanc corporis habitudinem sortitus esset, & omni temperie, & omni virtutum excellentia optimum futurum arbitrabantur. Illorum sapientum morem imitatus, librũ meum* DE PHYSIOGNOMONIA *tibi nuncupo: non quod ex vna nobiliorum, vetustiorum, ac totius Europæ Illustrium Estensium familia ortus es, ex qua tot Duces celeberrimi, & imperatores editi sunt; non quod natales tuos ad regium Gallorum splendorem, & ad Ferrariensium Ducum tot sæculis*

perpetuo incorruptam ſeriem, impolluta ſtemmata refers; non denique quod opibus, opulentiis, animi magnificentia excellis, (fortaſſe enim cum aliquibus principibus hæc communia habes) ſed quia tanta eſt oris tui dignitas, decus, maieſtas, tanta eſt tui corporis partium mutua proportio, ordo, concinnitas, rata modulatio, vt ſingulares animi tui dotes optimiq; mores vel adſpectu ſolo liquido perlegantur, adeo vt ſolus ſine æmulo clarus inter mortales præſtes, & nemo vmquam auſit tuam naturam ſperare. Nulli niſi tibi vni es perſimilis, vt verum huius ſeculi Heroa te poßimus fateri. Et quidem hoc opus dicare tibi neceſſarium duxi, nec aliter poteram. Polycletus ſtatuam ſuis numeris abſolutam conſummatamq; pictoribus propoſuit, cuius collatione aliæ, quæ perfectiores futuræ eſſent, conſtarent. Galenus item ſaluberrimum corpus ſtatuit, vt ex eius optima temperie corporis defectus exceſſusq; innoteſcerent. Ipſe quidem, cum Phyſiognomonia ex partium ratione conſtaret, iure non poteram præſtantius, aut nobilius, aut ad rem accommodatius ſimulacrum huic libro, quam tuam effigiem, tantamq; animam proponere; vt veluti norma quadam, & exemplo cæterorum corporis partes, tum probi, tum flagitioſi mores apud omnes patefierent. Verum non nemo hîc ſe fortaſſe ingeret, me facile captandæ gratiæ ſuſpicionem ſubire. Sed longe a tuarum aurium modeſtia turpis adulationis abſit nota. Doctrina mea non eſt, ſed veterum ſcriptorum ſtudiis nobilitata, Hermetis, Zopyri, Philemonis, Loxii, Ariſtotelis, Trogi, Polemonis, Adamantii, Galeni, Auicennæ, &

næ, & aliorum; & effigies, moresq; tui omnibus in propatulo ſunt. Intemperantis profecto ingenii foret, ea mendacia literis mandare, quæ tam facili teſtimonio refelli poſſent. Sed longiori verborum lenocinio munus, quod aduerſus obtrectatores patrocinium tuum depoſcit, non implorabo, ne naturam ingenii tui, de quo ſit ſermo, offendam; qui, vtpote diuinus, voluntatem, non rerum magnitudinem conſiderat. Vale.

LECTORI S.

Hæc ſcientia coniecturalis eſt, nec ſemper optatum aſſequitur finem: cuius ſigna naturales tantum propenſiones indicare poſſunt; non autem actiones noſtræ liberæ voluntatis, vel quæ ex vitioſo, vel ſtudioſo habitu dependent: nam in bonis, malisque actionibus, quæ in noſtra poteſtate ſunt, virtus, & vitium conſiſtunt; non autem in propenſionibus, quæ in noſtra voluntate non ſunt.

PROOEMIVM.

INSIGNIVM *est nonnullorum in Philosophia procerum vulgata sententia*: Nullũ esse homine socialius animal. *Iure quidem, si eorum mores, quibus ipse familiariter vsurus fuerit, cognoscere velit; aut dum sensim pertractando intimos eorum mores perscrutari contendit, eum vitam absumere, aut pluries in vita falli oportere, nemo est, opinor, qui ambigat: cum in tam numeroso hominum cœtu quamplurimi sint, quorum familiaritas perniciosior, quam multorum, etiam potentum inimicitia sit.* Mens enim humana, *vt M. Tullius scribit*, multis simulationum inuolucris tegitur; & quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusque natura: frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime. Sub hominum effigie, *inquit Seneca*, latet ferinus animus, imo feris sæuior, & immanior. *Ob id Socrates fenestratum hominum pectus concupiuit, ne occultiores delitescerent sensus; sed eo penitus recluso & patenti omnibus perspicuum fieri poßit, quid sibi vellet, aut meditaretur; vera ne promeret, an secus. Huic malo opem tulit diuina prope sciẽtia Physiognomoniæ, a summis vndiquaq; viris summo studio, summaq; inquisitione pertractata. Hæc namq; ab extimis, quæ in hominum corporibus conspiciuntur, signis, ita eorum naturas, mores, & consilia demonstrat, vt intimos animi recessus, ac vt ita dicam, penitißima cordis loca penetrare videatur. Effecit itaq; clementißimi Dei benignitas,*

tas, vt reconditi mores, ac arcanæ hominum affectiones ſignis expreſſæ ſint, ac in propatulo conſtitutæ, quo propriæ ſaluti quilibet conſulendo, fidelibus, probisque moribus inſignitis adhæreret; ſceleſtos, prauosq; declinaret. Itemq; ſapientiæ præceptor nos docuit, dicens: Cum iracundo homine non cohabites, neque cum inuido comedas; neq; abeas in conſilium impiorum atq; vanitates, nec in cathedra peſtilentiæ ſedeas. Si vocauerint te, veni nobiſcum, cum ipſis ne proficiſcaris. *Polemon inquit:* Si quid eſt, quod homines iuuare poſſit, hoc præſtat Phyſiognomonia. Nec enim depoſitum quisquam, aut theſaurum, aut vxorem cuiquam credere, neq; amicitiam cum illo inire, aut vicinum exoptare debet, quem petulantiæ, infidelitatis, aut alterius cuiuſdam improbitatis notas præſeferre animaduerterit. *Nam nobis hæc ſcientia tum mores, tum vitæ propoſitum, veluti quædam augurandi ars, aut Deorum oracula, vt ociſſimum vaticinandi genus, abſq; vllo experimento demonſtrat, vt proborũ propoſito inhærere, ſceleſtorum improbitates, & flagitia deuitare poſſimus. Itaque omni prorſus ſtudio futuram perdiſcere fortunam quemlibet, neceſſarium iudicauit.* Ex fronte, & vultu, *Adamantius ait*, etiam in ipſo oris ſilentio, natura loquitur. *Dicebat Cleanthes philoſophus, ſecundum Zenonem*, ex ſpecie mores dignoſci poſſe. *Pythagoreis morem fuiſſe, narrat Iamblichus, venientes ad ipſos diſcendi gratia, non prius admittere, quam figurã, inceſſum, & totius cor-*

poris motum diligentißime perſpexiſſent; vt plane e naturæ ſignis, num ad diſciplinas apti forent, nec ne, cognoſcerent. Quoniam natura ipſa, quæ animis conformat corpora, inſtrumēta eis congrua ſubminiſtrat, imaginesque animorū in corporibus indicat, per quas eorum ingenia deprehendi poßint. Socrates item, qui honeſta indole præditi videbantur, ad philoſophiæ ſtudia rapiebat, vt ex Platone habemus; & ex ſpecie, & optima corporis modulatione Alcibiadem ad ſupremū Reip. gradum peruenturum prædixit, Plutarcho referente. Ipſe idem etiam refert, Spartanis morem fuiſſe nutriendi partum genitori ius non eſſe, ſed eum quendam in locum deportaſſe, vbi ſedentes, qui ex tribulibus maximi natu eſſent, ſi quidem infantem animaduerterent pulcre effictum, & robuſtum, educari iubebant; ſin autem ignauum ac deformem, ad locum exponendum demittebant ſecus Taygetum præcipitem, ac proruptum; perinde quaſi eius vita, qui minus pulcrá ſtatim ab initio, & ad bonam corporis compoſitionem, & ad robuſtitatem naturâ productus non eſſet, neque ſibi, neque Reip. vtilis foret. Naturam animantibus corpus animi moribus & actionibus accommodatum dediſſe, & ſcripſit Plato, & ab eo Ariſtoteles. Quoniam inſtrumētum omne alicuius cauſſa ſit, partes autem ſingulæ corporis alicuius cauſa factæ ſint, illudque cuius cauſſa aliquid ſit, actio quædam ſit; perſpicuum eſt totum corpus maioris alicuius actionis gratia conſtitutum fuiſſe: neq; enim ſectio ſerræ, ſed ſerra ſectionis gratia inuenta eſt. Quare corpus animi cauſſa conditū

eſt,

est, & partes operum & munerum caussa, ad quæ singulæ naturâ conditæ sunt. Galenus item libro De partium vsu, particulas omnes corporis animæ vtiles esse demonstrauit, quippe cuius instrumentum sit corpus: ob eamq; caussam multum a se diuersorum animaliũ partes differre, quia ipsius animi maxime differunt. Quod Lactantius Firmianus Theologus & philosophus, libro De opificio Dei vsurpauit. Nestor vultus similitudinem Telemachi conspicatus, apud Homerum, ita de animo coniicit:

--si vera viri, puer optime, talis
Es soboles; stupor altus habet me clara tuentem
Lumina, & ora patrem referentia. quid, quod & illi
Assimilis fandi tibi copia? quis queat alter
Ista loqui puer; ingenti nisi cretus Vlysse?

Alexander, cui cognomentum Magni inditum est, id præclarum edixit, quod imaginem suam noluit a multis artificibus vulgi contaminari; sed, vt Horatius ait,

Edicto cauit, ne quis se, præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia, &c.

vt statuis, tabellis, & toreumati idem vigor animi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma viridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis videretur. Poterit etiam huiusmodi scientia non solum ex aliorum, sed etiam nostri inspectione maximi esse adiumẽti, vt nosmet ipsi nostri physiognomones euadamus. Nam recte antiquitus memoratum legimus, Socratem philosophum speculo ad morum disciplinam vsum esse: quod Seneca item tradit adinuentum, vt homo seipsum

noſceret: nam ex hoc conſequimur noſtrì notitiã, mox conſilium quoddam. Nam ſi quis ſemet in ſpeculo contemplabitur, corporis optimam conſtitutionem conſpicatus, procuret, ne corporis dignitatem morum dehoneſtamento polluat; qui vero ex ſignis formæ animam minime commẽdabilem animaduerterit, nauiter conſurgat, vt virtutis exercitio corporis mala ſigna rependat. Sunt enim eiuſmodi animi propenſiones & affectus, vt miſericordia, iracundia, & inuidia, vt qui conſtituti ſunt, quaſi mala animi valetudine, ſanabiles tamen: vt de Socrate refert Cicero in Tuſculanis, quum multa in conuentu vitia collegiſſet in eum Zopyrus, qui ſe naturas cuiusq; ex forma perſpicere profitebatur, deriſus eſt a cæteris, qui illa in Socrate vitia non agnoſcerent; ab ipſo tamen Socrate ſubleuatus eſt, qui ſibi vitia illa ineſſe, ſed ratione a ſe eiecta diceret. Similem hiſtoriam Ariſtoteles Alexandro Magno recitat de Hippocrate, cuius figuram cum eius diſcipuli depingere curarent, picta & optime expreſſa delata fuit Philemoni; qui cum eam adſpexiſſet, & membrũ membro comparaſſet, pronunciauit ipſum eſſe virum luxurioſum, coitus appetentem, & deceptorem: ob quam cauſſam diſcipulis eius indignatis, & culpantibus, & flagellis fere Philemonem tundentibus, quod de viro eximio talia iudicaſſet, ab eis tamen hoc iudiciũ ad Hippocratem delatum eſt, qui confeſſus eſt Philemonẽ verum omnino de ipſo protuliſſe; ſed amore philoſophiæ, & honeſtatis ſui cordis concupiſcentias omnes eieciſſe, & ſtudio, & abſtinentia conquiſiſſe, quod prius eius naturæ negatum

tum

tum fuerat. Hanc ſcientiam in Pythagoricæ, & Socraticæ philoſophiæ arcanis ſanctiſſime cuſtoditam legimus; hanc Ariſtoteles Alexandro vtilem, ac neceſſariam perdiſcendam proponit, & ex vultus inſpectione ad ſui regni miniſteria ſeruos eligendos monet; hanc Auicenna Medicis vtiliſſimam monſtrat, vt ex vultu, & oculis de eius ægritudinibus poſſint iudicare. Hanc ergo ſcientiam blande excipiamus, hilariterque amplectamur, vt vere noſtram, & de nobiſmetipſis tractantem, quam qui non amat, quam qui non amplectitur, nec philoſophiam amat, neque ſuæ vitæ diſcrimina curat.

IN IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Physiognom. Lib. IV. INDEX Cap.

INDEX CAPITVM.

7 De

INDEX CAPITVM.

FINIS CAPITVM.

mutat, vt facile contabeſcat. Virgilius de Didone:

Sæuit inops animi, totamq́ incenſa per vrbem
Bacchatur, qualis commotis excita ſacris
Thyas, vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia, &c.

Apuleii nouerca priuigni ſui amore æſtuans, ita deſcribitur: *Pallor deformis, marcentes oculi, laſſa genua, quies turbida, & ſpiritus cruciatus tarditate vehementior.* Idem etiam in brutis videre licet amore tabeſcentibus. Virgilius:

Carpit enim vires paulatim, vritq́ videndo
Femina, nec nemorũ patitur meminiſſe, nec herbæ,

Sic etiam animus inuidię ſtimulis expunctus, corpus extrema induit macie. Ouidius ex inuidorum figura inuidiam deſcribens, ait:

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nec fruitur ſomno vigilantibus excita curis.

Nimia mæſtitia multi & ſapientes belluis ſimiles facti ſunt. Hecuba amiſſis viro & filiis, & demum Polydori morte nunciata, inſtar canis latraſſe dicitur. Nec defuerunt, qui immodica lætitia ad mortem deuenerunt. Diagoras Rhodius, vt ex Gellio habetur, cum tres filios omnes victores eodem die Olympiæ coronari videret, eumque adoleſcentes amplexati eſſent, in manibus filiorum animam efflauit præ lætitia. Et apud Cannas, cum Romanus exercitus cæſus eſſet, anus mater, nuntio de morte filii allato, ſummo mœ-

ſno mœrore affecta fuit; ſed cum id nuntium falſum fuiſſet, atque adoleſcens non diu poſt ex pugna rediiſſet, anus repente viſo filo, copia inopinati gaudii exanimata eſt. Imo in Phyſiognomonicis probat Ariſtoteles, quod anima mutet habitum, corpus immutet formam, id eſt, complexionem, & mores; & *corpus mutatum formam, anima commutat habitum.* Cum anima triſtis eſt, corpus lugubrem faciem; cum hilaris, hilarem oſtentat; & diſſoluta corporis forma, ſoluitur & anima. Solomon: *Spiritus triſtis exſiccat oſſa, anima hilaris, hilarem facit.* Mania eſt animæ paſſio. Medici corpus curantes, animam a mania liberant: ſic corporis curatione, forma ſoluitur, & anima liberatur, ita quod corporeæ diſpoſitiones animæ potentiis & virtutibus correſpondent; imo anima, & corpus ita ſibi mutuo correſpondent, vt plurimarum adinuicem paſſionum cauſſæ fiant; neque vnquam animal tale a natura factum eſt, vt formam alterius animalis, animam vero alterius habeat: nunquam viſus eſt lupus, vel ouis, qui canis animam, vel leonis haberet, ſed ſemper lupus & ouis corpus, eorundem animalium animam habebunt, vt neceſſarium ſit, tale corpus talem animam ipſius ſpeciei conuenientem ſequi.

Ex corporeis notis etiam brutorum diſpoſitiones dignoſci poſſe, CAP. 2.

POSSVNT & nobis quoque innoteſcere diſpoſitiones, ſeu mauis, brutorum mores, ex corporeis ſignis: & venatores,& aucupes, quiq; eorum miniſterio præſunt, quæ ad venandum, quæque ad progeniem idonea cognoſcuntur, eligunt canes, vt Xenophon refert, corpore magnos,probant leuia capita habentes, ſimos, muſculoſos, ſub fronte venoſos, oculos elatos, nigros, præfulgidos, magnas frontes,latasq;, caua diſcrimina, breues aures & tenues, poſteriora gracilia, ceruices molles, longas, & teretes habent. Plato, Oppianus, & Pollux equi ſtatum corporis rectum & articulatum probant, caput oſſeum, maxillas paruas, oculos extantes, quia vigilantiores putant, quam profundos, igneos, quaſi ſubferuentes, corpus nigrũ, auriculas breues & minutas, verticem grandiorem, nares patulas multo, quam conniuentes, vt apertiores meatus habeant animæ, roſtrum aduncum: ſic de pectore non oriatur ceruix, tamquam porci, prona, ſed eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei, circa ſummam vertebram gracilior ſit,vt caput in eo flectatur; ita collum fuerit ante equitem, oculi autem ſpectabunt ante pedes. Virgilius etiam equorũ præſtantiam poſſe præſagiri, meminit his verſibus:

Continuo pecoris generoſi pullus in aruis

Altius

Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti.
Nec vanos horret strepitus; illi ardua ceruix,
Argutumq; caput, breuis aluus, obesaq; terga.

Et bubulcos quibus signis, quave forma boues eligere debeant, docet:

-- optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus a mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis & albo,
Aut iuga detrectans; interdumq; aspera cornu,
Et faciem tauro proprior, quæque ardua tota,
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

Varro, oues qua forma ad feturam eligere oportet, docet: Eas esse oportet amplo corpore, quæ lana multa sit, & molli, villis altis, & densis toto corpore, maxime circum ceruicem, & collum; ventrem quoque vt habeat pilosum, esse oportet, cruribus humilibus, caudis, vt sunt in Italia, prolixis, in Syria breuibus. Et arietes fronte sint lana bene vestiti, intortis cornibus, pronis ad rostrum, rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore, & scapulis, & clunibus latis, cauda lata, & longa. Idemque etiam ex progenie eligere docet. Monstrat etiam in suillo pecore subulcos præstantiores eligere, vt scrofæ sint

amplis membris,præterquam pedibus,& capite vnius coloris potius,quam varii: hæc eadem habeant verres,tum vtique ſint ceruicibus amplis, & boni ſeminis, ita etiam a progenie, & cæli regione cognoſcendos. Sic etiam Demetrius Conſtantinopolitanus auceps ſuos accipitres ad aucupium idoneos eligit, vt caput inſtar ſerpentis paruum, & planum habeant, rotundi,& quadrati oblongis præponuntur; lingua nigra, pennas in cauda tresdecem gerant, ſint paruis digitis,maculas in naſo nigras, in vnguibus veluti ſquamas, circa radicem vnguis ſciſſuram, & lineam habeant. Aſtures ſint capite modico, facie longa, & anguſta,vt in vulture, & ſimilitudine aquilam referant, faucibus & gula amplis, oculis magnis, cauis, & paruo orbe in eis nigro, collo longo, pectore craſſo, carne dura, longis carnoſisque coxis, ſed crurum, genuumque oſſibus breuibus,vnguibus craſſis,longisque. Falcones ſint capite craſſo, non tamen enormi, & oblongiori, maxillarum partibus bene rotundis, & breuibus, mobilibus, ſpecie humidi cholerici(quorum proprium eſt cito moueri in prædam,& non diſcurrere;ſed plus audent,quã poſſint,) collo breui, ſed non adeo, vt enorme ſit, quod phlegmaticam, frigidam, aut melancholiam ſiccitatem ſignificat, noctuarum inſtar: caudæ longitudo tanta ſit, vt cõpoſitæ alæ ſuper caudam attingant;longa enim cauda ſpinę dorſi medul-

medullam nimis humidam indicat, & obesæ timiditatem: pectus amplum, neruosum, & validis ossibus munitum, quo freti ad feriendum promptiores sint; femora crassa, crura breuia: sic grues & aues magnas capient. Fœcundas gallinas ita villicus parabit. Probi coloris, id est nigri, aut flaui, robusti corporis, quadratas, pectorosas, magnis capitibus, recta rutilaque cristula, & interdum gemina, albis auribus, imparibus vngulis, sed nō cruribus emineant transuersa calcaria: nam quæ hoc virile gerunt insigne, contumaces ad concubitum dedignantur admittere mares. Agricolæ etiam apes operi habiles, & ineptas signis cognoscunt. Virgilius:

--hic melior insignis & ore,
Et rutilis clarus squamis, ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglorius aluum.

Plinius ait: *Leonum animi index cauda, sicut equorum aures*: nam & has notas natura generosissimo cuique tribuit: immota ergo placidum, dementem blandienti similem arguit; crebrior enim iracundia eius. In piscibus, herbis, plantisque etiam adsunt notæ, ex quibus earum mores, virtutes, vtpote medicæ facultates, & vitia, scilicet venena cognosci possunt, quas propemodum in vere studiosorum gratiam publicabimus, vt vnusquisque varias, & pene infinitas suo marte plantarum facultates venari possit. Et sic certis signorum proprietatibus reliquorum

animalium operationes cognoſcuntur. Vnde ſi hæc vera ſunt, vt vera eſſe manifeſte videntur; erit & vera phyſiognomonica ſcientia.

Antiquorum opiniones de phyſiognomonica ſcientia, CAP. 3.

SED videamus nunc, phyſiognomonicam ſcientiam & qui penitus tollere conati ſint, & qui eam admiſerint, & admiſſam quibus modis ſpeculati fuerint, nobisque tradiderint. Stoici, vt altius exordiamur, inter quos Chryſippus, à veritate admodum aberrantes, cum extraneis corporibus mortuorum animas accedere autumarent, eisque nouos mores afferre, penitus huius ſcientiæ ſubiectum eliminarunt. Pythagorei non ſolum in humana corpora, ſed in ferina quoque tranſire exiſtimabant. Dicebatque Pythagoras, quod fuiſſet aliquando Æthalides, & aliquanto poſt Euphorbus, atque a Menelao fuiſſe vulneratum, ac poſtremo Pyrrhus, & poſt Pyrrhum factum fuiſſe Pythagoram, & dum Æthalides fuerit Mercurii filius putatus, ab eo pro munere accepiſſe, vt illius anima perpetuo vagaretur in quas vellet arbores, vel animalia. Vnde Ouidius:

Morte carent animæ, ſemperq; priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitantq; receptæ.
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc

Huc

Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, eq; feris humana in corpora transit,
Inq; feras noster, nec tempore deperit vllo.

Phrænitius autem, & Possidonius cælestium rerum studiosi, animas e stellis mores ducere tradiderunt. Horum postremo Plinius opinionibus adstipulari videtur: Aristotelem enim, & Trogum, alioqui seuerissimos viros, deridens, quæ scripserunt, vana retur, & sine cunctatione proferenda. Sed hi cum a veritate admodum aberrent, nec aliter, quam verbis, & vanis opinionibus innitantur, superuacaneum duxi eorum opiniones redarguere.

Quibus modis maiores nostri physiognomonicam scientiam speculati fuerint, & tradiderint,
CAP. 4.

NVNC autem speculemur, maiores nostri, qui hanc scientiam receperint, quibus modis eam speculati fuerint, nobisque tradiderint. Primi enim ex corporis temperatione mores innotescere posse scripserũt. Constans enim fuit antiquorum Philologorum opinio, Animi mores corporis temperaturam sequi, neque solum in iis id euenire contingere, qui secum temperies ex matris aluo traxerunt, sed si tempore, alimento, aliisve rationibus mutantur, mutari putant & mores, &, vt iidem referunt, educatione,

ſtudio,& diligentia huiuſmodi improbitates reiiciuntur. Empedocles Agrigentinus dixit, mores non ſolum elementarias conſtitutiones ſequi; ſed noſtros animos eſſe elementares harmonias; argumento eſſe, quod in omnem effectuum diffinitionem ingrediantur complexiones. Vt,ira eſt accenſio ſanguinis circa cor; manſuetudo eiuſdem tepeſcentia; audacia ſanguinis ad extima diffuſio; timor eiuſdem ad interna reuocatio. Plato in Timæo ex vniuerſo corporis habitu lædi animam putat,acres pituitas, felleosque humores per corpus oberrantes, quoquo ſinguli appulerint vaporem ſuum, animæ penetralibus influere, vnde animo languores inducant pro loci natura (ſic audacia, timiditas, obliuio, & hebetudo oboritur, & ex corporis contagione inſipientia & animi ruditas naſcitur) tantoque homines prudentiores eſſe, quanto corpora minus humiditate participantia fuerint. Ariſtoteles ex corporis temperie animi facultates affici, ſecundo De partibus animalium tradidit. Eſt roboris efficacior ſanguis, qui craſſior,calidiorque ſit; ſed qui tenuior, frigidiorq;, vim ſentiendi intelligendique obtinet pleniorem; & in iis quoque videtur, quæ ſanguini proportione correſpondent. Quamobrem apes, & huiuſmodi animalia ingenioſiora ſunt multis ſanguine præditis,nec non inter ea, quæ ſanguinem frigidiorem tenacioremque habent.

Sed

Sed optime conſtat, quæ calidum, tenuem, & ſincerum habent; imo ex ſanguinis natura, mores in animalibus differre: Sic taurum, & aprum fortes eſſe, quod eorum ſanguis ſit feruentiſſimus. Galenus in libro De mutua animi, morum, & corporis conſtructionis conſequutione, cum videret tantam eſſe animi cum corpore copulam; animam non ſolum ſui corporis temperiem ſequi, ſed animum ipſum nil aliud eſſe putauit, quam æquabilem humorum omnium in corpore temperationem, ſcilicet humiditatis, ariditatis, caliditatis, & frigiditatis, vt bonum temperamentum boni animi mores ſequantur, malum vero mali: cuius ſententia ab omnibus exploſa eſt, & vno ore ſtabilitum, mores non ſolum ex prauo corporaturæ habitu mutari, ſed alimentorum, & loci ratione, vtpote ex ſuperabundanti phlegmate in cerebro, in deſipientiam, ex nigra bile in melancholiam, & ex phlegmate in lethargum trahi. Alii vero non ex qualitatum temperie, ſed ex proprietatum ſignis rectius diiudicari poſſe opinati ſunt. Hermes enim, qui & inter Phyſiognomones voluit annumerari, nonnulla eſſe ſigna morum dixit, quæ non ex elementorum qualitatibus proueniunt, neque ad cauſſam vllam referri poſſunt, ſed ex occulta proprietate manant. Videmus enim cholericos, qui mœroribus æſtuare deberent, ſæpiſſime faceto animo, &

ridibundos esse; sanguineos, qui ex caloris exuberantia liberales esse deberent, tamen parcos, & auaros extitisse, idque non ex temperamenti, sed ex proprietatum signis euenire. Præterea ambulantes, qui caput ad dextram inclinatum ferunt, cinędi sunt, quod non ex caliditate, frigiditateque, sed ex signi proprietate cognosci tradiderunt. Alii tres hominum mores perscrutandi modos tradidere, vt Aristoteles in suis Physiognomonicis tradidit, qui omnes ad vnum tendunt syllogismum. Primum modum bifariam diuidunt: nam secundum vnumquodque animalium genus propriam quandam figuram describunt, & huic figuræ proprietatem vel passionem præfigurant conuenientem. Vni leonum generi, robustissimum esse & animosissimum, largiuntur; aiuntque necesse esse aliquod signum inesse ei, quo animositas & fortitudo ea pernoscatur, idque esse latum pectus, amplos humeros, & magnas extremitates habere. & ex his syllogismum desumunt: Omne habens latum pectum humerosque, ac magnas extremitates: forte est, & animosum. Alii vero tali animali corpus & propriam animam adscribebant, putabantque tales mores in totum, vel secundum partes ei inesse, qui huiusmodi corpus, vel corporis partes possideret, idque in cæteris animalibus faciunt; vt cani contumeliosum, & impudentem; oui vero mansuetam esse. Vterque

modus

modus Platoni adſcribitur, cum dixerit, animã dari corporibus ſecundum merita materiei: ac ſi diceret: Leo talem habet animam, quia eius materiei tale erat meritum, ſiue miſtio. Non admodum a primo differens eſt ſecundus modus, quem Trogus tradere conatus eſt: nam non tantum omnibus animalibus, ſed & ipſi hominum generi, non vniuerſo, ſed diſtinguens ſecundum gentes, mores aſſignabat ſecundum corpus; nam ſignatæ regioni proprium corpus ſtatuebat, & proprias paſſiones, vt cui tale corpus ineſſet, & talem animam poſſidere neceſſe foret, & ſecundum regionum climatumque diuerſitates, hominum mores variari. Alii, vt Philon Lacedæmonius, per apparentes in corpore mores ſcientiam exercebant: nam quibus moribus quiſque ſe exercendo præfigurat, naturâ tales ei ineſſe iudicabant, vt ſi viderent quempiam oculos ſurſum naturâ adducere, eum ſalacẽ iudicabant, quia concumbentes oculos attollunt. Sic palleſcentes, meticuloſos dicebant. quia, qui metuunt, expallent; & ſi quis vultum natura præfert, quemadmodum qui irati ſolent, eum iracundum pronunciabant. & ſic de cæteris moribus.

Quomodo per totius corporis temperaturam de moribus sit coniectandum, CAP. 5.

SED non inopportunum videtur, quomodo animi mores ex corporis temperaturis deprehendi possint, referre, præcipue quæ ex Medicorũ fontibus hausimus. Cum calidum temperamentum ex imperio est, dignoscendi signa hæc recenset Galenus. Caro est tangentibus calida, hirsuta, minus pinguedinis habens, color ruber, capilli nigri. Alii addunt: Cito crescentes, venæ apparentes, anhelitus manifestus, vox firma, fortis, & agrestis; cito sudant, comedunt, & digerunt bene; pili crassi, & crispi, & natura luxuriosi. Frigidæ autem temperaturæ signa sunt: Pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat, color vnà cum capillis ruffior, & vbi multa frigiditas adfuerit, liuidus, quem nonnulli luridum appellant. Alii: tarde crescentes, anhelitu tardo & immanifesto, voce subtili & acuta sunt, in coitum debiles, parum comedunt, & minime digerunt, capillos extensos, longos & subtiles habent; colore albi, raro sudant, timidi sunt, & imbecilles. Humidæ temperaturæ signa: Carnosum corpus, & molle, leue, iuncturæ occultæ, vigilantes, consuetæ partes pilis nudæ, oculi illachrymantes, capilli colore flaui, imbecilles, boni ingenii, pauidi, & luxuriosi. Siccæ temperaturæ: Corpore gracili, & duro. Addunt alii: Caro tactu aspera, iuncturæ mani-

manifeſtæ, capilli & pili craſſi & aſperi, colore rubei, moderate comedunt & digerunt, in laboribus durantes. Diximus de ſimplicibus, nunc de compoſitis temperaturis. Signa calidæ, & ſiccæ temperaturæ: Caro calidior & ſiccior, & hirſutior, & durior, pinguedine carens. Gracilis eſt, & capillos nigros habet. Calidæ vero & humidæ: Caro mollior eſt, calidior, & carnoſior. Si calidior erit, hirſutior, & tangentibus non parum calidior, capilli nigri, & caro pinguedine carens. Si multo humidior, mollis caro & multa, color ex albo & rubro commiſtus, & tangentibus paulo calidior. Frigidæ vero, & humidæ: Capillis nuda caro, alba, & mollis, & craſſa, & pinguis, color vnà cum capillis ruffus. Frigidæ vero, & ſiccæ temperaturæ: Corpus natura durum, & gracile, & glabrum, tangentibus frigidum, pinguedo, ſi graciles ſint, per carnes diſperſa. Sed moderatæ temperaturæ ſigna: Color ex rubro & albo commiſtus, capilli flaui, giluique, mediocriter criſpi, carnoſitatis mediocritas in qualitate & quantitate. Ad ſummum, corpus tangentibus neque molle, neque durum, neque frigidum, neque calidum, inſpicientibus neque hirſutum, neque glabrum, neque craſſum, neque tenue apparebit.

De cordis temperaturæ signis, CAP. 6.

CVM hactenus de vniuersali corporis temperatura tradiderimus, iam nos commonet ordo, vt de principibus eius partibus, & primum de corde dicamus ex Galeno. Calidioris cordis deprehensiones & signa sunt, magnitudo respirationis, & pulsatilis venæ celeritas, frequentia, audacia, & ad obeunda negotia impigra euigilantia; si autem plus accesserit caliditatis, tunc iræ præcipitatio, & furibunda temeritas adsunt: erit hispidus his thorax, præsertim pectus, & quæ ad hypochondria thoraci proxima. Thoracis latitudo, caliditatis deprehensio est, nisi cerebrum aduersetur. Alii addunt: In dando tenax, obstinatus, probus, & luxuriosus. Frigidæ vero complexionis cordis signa: Pulsus minores, respiratio pulsibus proportionata, pectus tenuibus pilis vestitum. Hi namque natura meticulosi sunt, inertes minimeque audentes. Aridioris vero cordis signa: Pulsus asperi, animus in iram promptus, agrestis, & impacatus. Humidioris vero signa cordis: Pulsus molles, mos mobilis, facile in iram proruens, & placabilis. Addunt alii, animo timidi, hebetes & laboribus inhabiles. Calidi vero, & aridi cordis signa: Pulsus asperi, magni, celeres, & frequentes, respirationes magnæ, celeres, & frequentes. Hi autem omnium in pectore pilosissimi, nec non in hypochondriis, in tractandis negotiis prompti,

pti,furiosi,celeres, & impudentes; Moribus tyrannici,in iram succensi, & implacabiles. Calidi vero & humidi cordis deprehensiones: minus hi,quam qui dicti sunt, hispidi; nihilominus autem expediti in actionibus, nisi quod non ita ipsis barbarus est animus, sed in iram dumtaxat proni. At pulsus molles, magni, celeres, & frequentes, & respiratio pulsibus respondens. Frigidi vero signa,& humidi cordis: Pulsus molles, mos vtique minime audens, timidi, & inertes, tenues in pectore habent pilos, neutiquam furiosi, neque in iram proni: hi minus omnibus iracundi sunt; impulsi irritatique in iram, eam cohibent & compescunt; nullos prorsus in pectore pilos habent.

Cerebri temperaturæ deprehensiones, Cap. 7.

NVNC ad aliam principem corporis partem veniendum,scilicet cerebrum, signaque ex Galeno accipiemus. Si calidius fuerit cerebrũ, cuncta circa caput rubra,& calidiora erunt,& in oculis venæ percipiuntur. Capilli his genitis repente in capite exoriuntur, qui si multo temperatis calidiores erunt; primo quidem rutili sunt, inde nigrescunt, procedente autem tempore caluescunt, superfluitates in palato, naribus, oculis, & auribus paucæ & concoctæ. Ceterum etiam humidi cerebri huiusmodi temperamen-

ta breui ſomno nec profundo, ſunt contenta. Adduntalii: Capilli multi, criſpi, & duri, oculi longe cernentes, & diſcernentes, pulcrarum rerum cupidi, corde tendentes ad nobilia. Frigidi cerebri ſigna: Redundantias plures hi in ſuis habent effluxibus, capilli ipſis ſunt recti, & rufi, & ſtantes, & duri; poſtquam geniti, euadunt tenues, & ſine nutrimento, facileque a refrigerantibus cauſſis offenduntur, a deſtillationibus & obſtipationibus narium capiuntur; tactæ corporis partes non admodum calidæ, neque vſquam rubor apparet, in oculis venæ non videntur, magisque ſomniculoſi ſunt. Aridioris cerebri ſigna ſunt, ſine ſuperfluitatibus, in effluxibus, in ſenſibus maxima perſpicacitas, vigilantiſſimi, capillos habent validos, & cito geniti euadunt criſpi potius, quam recti, celeriterque calueſcunt. Addunt alii: Duri ingenii hominem, & vacui, cui caput ſæpe dolet, temperati inceſſus, & motus. Si capiti vero affuerit humiditas, capilli ſimplices, neq; prorſus calueſcunt, ſenſus caliginoſi ſunt, ſuperfluitatum multitudo, multi ſomni, & profundi. Addunt alii: Luxurioſos eſſe, & temperati ingenii, pios, miſericordes, & ſimplices, vanique propoſiti. Hæ quidem ſunt ſimplices cerebri diſtemperantiæ. Compoſitæ vero, calidi, & humidi cerebri; Color bonus adeſt, in oculis venæ magnæ, ſuperfluitates plures, & mediocriter flaccidæ, capilli recti,

recti, & subflaui, nec facile caluescunt, facile humectantibus & calefacientibus obnoxii, læduntur Austro, iuuantur Aquilone, multum vigilare non queunt, somno sese versant; imaginum in somniis sunt multarum, sensus non habent satis integros. Si caliditati accedit ariditas, superfluitates minime redundant, sensibus integri sunt, minime somniculosi, citoque caluescunt. primus itaque capillorum ortus celerrimus, & bene coalescunt, capilli nigri & crispi sunt, caput tangentibus calidum sentitur, capilli rufi, etiam ad tempora vsque pubertatis. Frigidi & aridi cerebri signa: In oculis prominentes non habent venas, a frigidis caussis haudquaquam difficulter læduntur; ac sensus quidem ipsis in iuuentute integri sunt & illæsi prorsus, at ætate progressis, cito deflorescunt; ideo etiam cito canescunt capilli, parumque procedunt sine nutrimento, & flaui sunt. Frigidi vero & humidi temperamentum efficit somnolentos, & graui somno sopitos, & hebetes sensibus, & superfluentes frigore effectos, caput destillationibus & obstipationibus narium obnoxios; hi neutiquam caluescunt. Qui cerebrum igitur temperatum mediocriter habent, in actionibus animalibus & redundantiis, quæcumque per palatum, vel aures, vel nares purgantur, non offenduntur ab extrorsum aduenientibus. Talibus capitis pili infantibus

ſubrufi, pueris autem ſubflaui, viris flaui, inde criſpeſcunt, nec facile calueſcunt. Subdunt alii: Ex complexione prouenit operatio virtutum cerebri imaginatiua, cogitatiua, & memoratiua. Si cerebri complexio calida, ſunt imaginationes & cogitationes corruptæ. Si accedit melancholia, eſt timor ſine cauſſa, cum malis cogitationibus. Mœſtitia eſt timor rerum impoſſibilium, & quando melancholia vtitur, conuertitur homo ad ferinos mores, & omnes ipſius motus ſunt praui & timoroſi: hæc impreſſio fit animæ propter complexionem obſcuram melancholiæ; quia habitus animæ corporalis ſequitur complexionem, & anima terretur propter humorem melancholicum nigrum, ſicut terretur homo in obſcuro. Ex cerebri enim caliditate humiditateque accidit homini meminiſſe & obliuiſci. Cum eius temperatura medio modo ſe habet in vtroque calido & frigido, fit memoria, ex frigido vero obliuio gignitur; ſic animo frigido in cerebro fit lethargus, & ex adurentibus febribus fit delirium. Lucretius tertio libro de his ita cecinit:

Eſt etiam calor ille animo, quem ſumit in ira
Cum ferueſcit, & ex oculis micat acrius ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis aura,
Quæ ciet horrorem membris, & concitat artus.
Eſt etiam quoq; pacati ſtatus aëris ille,
Pectore tranquillo qui fit, vultuq; ſereno.

Sed

Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facile efferuescit in ira:
Quo genere in primis vis est violenta leonum,
Pectora, qui fremitu rumpunt plerumq; gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis ceruorum frigida mens est,
Et gelidas citius per viscera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aëre viuit,
Nec minus irai fax vmquam subdita percit,
Fumida suffundens cæcæ caliginis vmbras.
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris:
Inter vtrosq; sita est ceruos, sæuosq; leones, &c.

De nostri corporis humoribus, ex quibus mores coniici poterunt, CAP. 8.

QVATVOR sunt humani corporis humores; sanguis, pituita, & vtraque flaua & atra bilis. Sanguinis fons est cor. Sanguinei viri signa sunt: Crassa corporis habitudo, color albus rubedine mistus; corpore visuque floridi, & colore venusti sunt, hilares, læti, & rubicundi. Ob id Hippocrates, quod alii tristes, alii hilares sint, caussam esse in elementis ait: nam qui defæcati sanguinis sunt, læti sunt. Homerus quoque dixit, ob caloris copiam. Plinius ait: Sanguis quibus multus & pinguis, iracunda animalium, fortiora quibus crassus, sapientiora quibus tenuior,

timidiora quibus minimus; at quibus nullus, hebetia; pinguiſſimus aſinis, homini tenuiſſimus. In homine vis eius ad ſingula momẽta mutatur, ad ſingulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris; alius enim iræ, alius verecundiæ. Nam & in metu refugere & nuſquam eſſe, certũ eſt. Pituita reſidet in cerebro. Signa ſunt, albedo in carne, color obſcurus croceus: agiles hi, mente leues, ingenii celeris, & iracundi. Qui autem bile abundant quæ in ſplene reſidet, his color carnis obſcurus fuſcus; inertes ſunt, puſillanimi, & timidi. Plato in libro De ſcientia, ingenio eos pollere ſcripſit, qui furore corripi & excitari ſolent. & in Phædro ait, *Poëticas fores fruſtra abſque furore pulſari.* Democritus quoque dixit, ingenioſiſſimos maxime furori quati. Loxius melancholicos triſtes vocat & mæſtos, propter ſpirituum obſcuritatem & modicum calorem; cumque vapores in cerebrum aſcendunt, terribilia phantaſmata & apparentias demonſtrant. Sic ſanguineos hilares vocat, propter ſpirituum claritatem; ſic phlegmaticos ſegnes, & ſuperuenientibus periculis nullatenus ad iram prouocari, cum humor ebullitioni aptus non ſit. Atra vel flaua bile affectos ad iram concitatiores & propenſiores. Sed atra bilis duplex eſt; quarum altera naturalis dicitur, altera vero aduſtione contingit: naturalis eſt denſior ſicciorque ſanguinis pars; aduſta

ufta vero in quatuor ſpecies diuiditur: aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ ſalſioris combuſtione concipitur. Ex quatuor his iudicio nocumenta inferuntur, vtpote furor, concitatio, inſania, ſtupiditas, & ſtoliditas; ſola vero atra bilis naturalis iudicium confouet. Sed non ita ſimpliciter cenſendum eſt; nam ſi ſola ſit, nigra & denſa, hebetudinem impertitur; ſi pituitæ commiſceatur, torporē; ſi pauca ſit, vt ſanguis, & bilis, & ſpiritus deficiant, inconſtantiam ingenii, & memoriæ fluxum largitur; ſi exuberet, vix marcore excitabitur. Sed neceſſe eſt eſſe prætenuē, copioſam, & in æquilibrio bilis; nec deterioris pituitæ deſit humor, vt ex tribus vnum conſurgat corpus; vt octo ſanguinis partes, duæ bilis, duæ item bilis atræ portiones exiſtant. Accendatur bilis atra, & a duabus illis non aduratur, ſed accenſa fulgeat. Et ob id Heraclitus: Lux ſicca; anima ſapientior. In Problematis Ariſtoteles ait, Omnes homines, qui ingenio claruerunt, vel in philoſophiæ ſtudiis, vel in republica adminiſtranda, in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuiſſe; & multis horum vitiis atræ bilis infeſtari, vt Hercules, qui etiam ſacro morbo obnoxius fuit. Lyſandro Lacedæmonio ante mortem genus vlceris emerſit, quod ex atra bile conſtitit. Adde Aiacem, & Bellerophontem, quorum

alter penitus ad insaniam prorupit, alter loca solitaria & vasta persequebatur. Vnde illud Homeri:

Ast hic, quando etiam grauior Diis omnibus, errat
In campos solus latos, inq; auia rura,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

Quin plerosque alios ex Heroum ordine morbo eodem laborasse compertum est. Annis posterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros insignes hoc fuisse habitu nouimus, & quamplurimos poëtarum. Fuit & Eurilochus acerrimo quidem iudicio, cuiusmodi fere omnes, qui atra bile affecti sunt: & Phauorinus hanc affectionem *heroicam* vocat. Natura calido & frigido temperamento constat. Atra bilis & calidissima & frigidissima reddi potest, sed non per summa, verum penitus est frigida: quæ si modum excedit; hominem fatuum, attonitum, aut obtorpentem, aut anxium & formidolosum reddit. Sed si admodum incalescit; securitatem animi, cantilenas, & mentis alienationes, & vlcerum eruptionẽ parit. Nam quibus multa & frigida bilis atra, stolidi & ignaui sunt; in quibus permulta & calida, ii perciti, ingeniosi, amasii, propensi ad excandescentiam cupiditatemq; & loquelam; multi ad insaniam, aut ad lymphaticam tristitiam deueniũt, ex quo Sibyllæ, & Bacchæ, & omnes, qui diuino spiraculo instigari creduntur, quod non nisi naturali intem-

intemperie accidit. Marcus ciuis Syracuſanus præſtantior poëta erat, dum mente alienaretur. At quibus ille calor remiſſus mediocriter, longe prudentiores, præſtantioresque aliis in literarum ſtudiis, & artibus, & in Republica. Affertque hæc temperies ad ſubeunda pericula magnum diſcrimen; alii maiorem in modum ſibi confidunt, vt etiam Archelao Regi Macedoniæ euenit. Summa igitur eſt, quod melancholici varii & inæquales ſunt; nam & calida, & frigida reddi bilis poteſt; & quoniam maxime vim morum inſtituendorum retinet (nam mores maxime omnium, quæ in noſtro corpore habentur, caliditas & frigiditas gignunt) ideo variis moribus informat: & cum portio temperata ſit frigidior calidiorque, facit vt melancholici omnes non per morbum, ſed per naturam ingenio ſint ſingulari. Galenus item tertio De locis affectis; Macri, inquit, nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſſimi cenſentur, vt huiuſmodi atræ bilis humor cumuletur; fitque interdum, vt rufo colore homines in melancholicam temperaturam recidant; poſt hos flaui, idque ſi vigiliis multisque fuerint laboribus nutriti, ſollicitudine & victu tenui additis.

Contra Platonem; & quomodo per animalium partes ſit iudicandum, CAP. 9.

SENTIEBAT igitur Plato, quod, ſi homo vniuerſum corpus alicui prorſus animali conſimile habuerit, iiſdem etiam moribus & affectibus, quibus illud, afficeretur: id quod nos neutiquam verum eſſe non reticebimus. nam nullus vmquam homo, alterius animalis corpori ſi conferatur, in vniuerſum aſſimilabitur, ſed ſi quadamtenus conſimilis fuerit, in partibus id continget. Partes, vel ſigna, quæ animalium affectus decernunt, vel affectus ipſi, alii proprii ſunt, alii communes: proprii ſunt, qui vni tantum animalium generi competunt, vt canibus eſſe cõtumelioſum, aſinis vero indolens. Communes alii omnibus, alii pluribus inſunt: communes omnibus, vſque ad formicas, ſunt contumeliæ affectus; communes pluribus ſunt ipſius Veneris affectus, qui, etſi cunctis, nullis tamen certius, quam aſinis & ſuibus competunt; vnde propriis animi affectibus propriæ reſpondent corporis diſpoſitiones; ſic communibus communes. Sed communia ſigna perparum, aut nil Phyſiognomoni conducunt, quia communes affectiones offendunt, quæ leoni, ceruo, & apro eædem ſunt; & ſi quis in communibus ſignis aſſimilabitur, cur potius leoni, quam ceruo, vel apro aſſimiletur? Propria ergo ſigna eligenda veniunt. Sed neque hæc quoque ad rem faciunt;

faciunt; nam propria ſigna nulli propria, niſi cui propria ſunt, nullique competunt, propriamque paſſionem oſtendunt; & ſi alteri competerent, propria ſigna non eſſent, & cum affectus nullus proprius ſit animalium, ex quibus phyſiognomoniam exercemus, nullum etiam ſignum peculiare erit. Nam non ſolum leo fortis eſt, ſed etiam taurus, & aper; nec ceruus timidus tantum, ſed lepus, & felis. vnde ſi quis communibus vel propriis ſignis vti velit, fruſtra teret operam, nec voti compos fiet: ſed oportet ea animalia conſiderare, quæ communi aliqua affectione notantur; & ex iis ea ſigna notanda veniant, quæ ſolis illis, & non aliis communia ſint, ſignumque illud cum affectu mutuo conuertatur, vt cui ſignum competit, eidem pariter & affectio; & cui affectio, eidẽ pariter & ſignum competat; & animalia, quæ huiuſmodi affectionibus vacant, iiſdem etiam quibus præmõſtrantur, ſignis vacent. Sed ne clariorem mõſtrandi viam intercipiamus, exemplum apponere rationi non valde inconſentaneum videtur. Si quis ex leone fortitudinis notas accipiet, ſcilicet extrema magna, ea etiam reliquis fortibus contingere videbit, vtpote tauro, equo, & apro, quæ etiam extrema magna habent, & robuſta ſunt. Vnde argumenti ſedes conſtituitur Phyſiognomoni, *Qui extrema habuerit magna, fortis erit*. Sed ne in ſignorum electione nos falli contingat,

cum vniuersum genus duplices affectiones geminaque signa habuerit, cui affectioni quod signum conueniat, vel vtrique vel neutri considerandum est. Contingit enim leonum generi duplex affectio, scilicet libertas, & fortitudo; duoque alia signa mira præseferet, elatam frontem, & magna extrema: ne igitur hæreat anceps animus, vtrum elata frons munificentiæ vel roboris nota sit, hac vtendum est methodo. Nos sedulo taurum, equum, & aprum, aliaque robusta animalia intuebimur, & si hæc ingentes extremitates habere conspiciemus, & liberalia non sint, neque elatæ frontis signa præseferant, id signũ liberalitatis potius, quam roboris pronunciabimus. Inspicienda quoque veniunt alia animalia, quæ munificentissima sunt, & elata fronte incedere videbuntur: ob id, qui huic studio nauant operam, omni prorsus diligentia animalium historiis inuigilent, vt eorum affectiones, mores, descriptiones, & partes magnopere calleant & considerent: hinc enim totum negotium pendere videtur. Nec flocci faciendum remur id notarum discrimen, quod aliquæ cognatæ sint, aliæ ascititiæ: cognatæ sunt, quæ nobiscum ingenitæ, ab ortu vsq; ad mortem manent vitæ coæuę, vt frontis latitudo, nasi simitas, & similia: ascititiæ vero, quæ casu contingunt, vt orbitas, & faciei color. Cognatæ notæ animæ passiones notant internas, & naturales sunt, vt gaudium

gaudium, & metus; accidentales autem, animæ paſſiones ſunt, Arithmetica, Medicina, Theologia, quas ex ſignis cognoſcere non poſſumus. Huc afferre lubitum eſt, vt non a re alienum, quod Ariſtoteles Alexandro ſcribit; Quod non creauit Deus creaturam homine nobiliorem, nec collegit in alio animali, quod in eo poſuit, cum non ſit in aliquo animalium conſuetudo, vel mos, quem non reperias in homine. *eſt enim audax vt leo, formidoloſus vt lepus, largus vt gallus, amarus vt canis, durus & auſterus vt coruus, pius vt turtur, malitioſus vt leæna, domeſticus vt columba, verſipellis vt vulpes, mitis vt agnus, velox vt capreolus, humilis vt pardus, piger vt vrſus, carus vt elephas, vilis & ſtolidus vt aſinus, obediens vt pauo, garrulus vt paſſer, vtilis vt apis, vagus vt caper, indomitus vt taurus, recalcitrans vt mulus, mutus vt piſcis, rationalis vt angelus, ſalax vt porcus, malitioſus vt bubo, vtilis vt equus, noxius vt mus*; & tandem nec vegetale, nec minerale eſt, nec aliqua ſubſtantia alia, quæ cum homine aliquod propriũ non habeat. Adamantius: Vniuſcuiuſq; animalis mores omnes manifeſti ſunt ex effigie, quę moribus illis cõuenit, vt leonis mos iraſcibilis & fortis, & effigies talis. Pardi facies delicata; ſed iracundus, inſidioſus, doloſus, timidus ſimul & audax eſt, quę figura etiam his moribus cõgruit. Vrſa crudelis, doloſa, ferox, & ſæua. Apro eſt iracundia inconſiderata, boui ſeueritas & ſimplici-

tas, equo iactantia & honoris cupiditas, vulpi doli & insidiæ, simiæ scurrilitas & dissimulatio, oui stoliditas, hirco ignauia, sui immundities atque gulositas; similiter cæterorum volatilium & reptilium effigies moribus conueniunt. Si igitur homo partem aut membrum aliquod feræ vel aui simile habet, ab his necesse est ipsum physiognomonizari. Si namque oculos charopos, & mediocriter concauos videas, leonis te admonebunt; si valde concauos, maligni moris sunt, & simiam referunt; si plani fuerint, bouinos oculos tales dicito; si eminentes, stupidi, & iniurii, sicut asini.

Contra Trogum, & quomodo e diuersis cæli locis hominum mores sint coniectandi, CAP. 10.

AT Trogus, qui ex variis cæli habitibus diuersas morum contemperationes coniectabat, iisdem argumentis vtitur quibus & ii, qui ex digniorum animalium partibus & affectibus animi, facultates hominum obseruabant: nos ne fastidium potius, quam nouam doctrinam discentium animis pariamus, a præsenti orationis nexu dissitam hanc pragmatiam mittemus. Sed de morum temperatura corporumque formis ad varios cæli aspectus, ecquid maiores nostri in medicina philosophiaque dignissimi proceres scripserint, futurum operæpretium arbitror, si in

ſi in medium exhibuero. Hippocrates libro De aëre, aquis & locis, ad regionis habitum qualitatemque hominum mores reſponſum habere demonſtrat. Aſianos pacatiores, & cultiores, idque ex anni temperatura euenire ait, ſi quidem a medio ſolis exortu ad auroram Aſia ſita eſt. Sic qui Phaſim accolunt ab hiberno ſole ad Mæotidem paludem, agreſtes ſunt & ad laborem ſegnes, propter varias anni temperaturas: ſunt enim ibi montes altiſſimi, ardua regio. & inæqualis eſt Scytharum gens circa paludem Mæotidem habitans, qui & Sauromatæ appellantur, craſſa forma, iuncturis humectis, & inefficaces; vnde neque arcus intendere, neque tela torquere poſſunt præ impotentia humerorum. Europei inter ſe valde difformes ſunt, ob temporum variationes; vnde audaces, & integri natura naſcuntur, & magnanimi magis ſunt quam Aſiani, & difficultates omnes aggrediuntur. Inter Platonis placita illud obſeruauimus ſcienter dictum: *Ex variis cæli locis, varias ingenerari morum* κράσεις. Quo argumento in Græciæ tractu in adipiſcendis diſciplinis aptiores videri homines multo, quam aliubi; & qui in Phœnicem vergunt, in cumulanda pecunia mire ſagaces. Nunc Polemonis & Adamantii opiniones afferemus. Arcto quicumq; ſubiacent, corpore ſunt procero, colore albo

(ſed rectius, vt Adamantius, capillis colore flauo albicantibus & mollibus, oculis glaucis) ſimi, craſſis cruribus, & prægrandibus, carne laxa, & ventricoſi; ſed ingenio ſimplices, animoſi, leuiſſimi conſilii, animo præcipites, ac ſtolidi. Hic Polemoni fluidi temporis iniuria vulnus inflixit; nos medelam ex Adamantio afferemus. Contra qui Meridiei ſubiacent, nigris, criſpiſque capillis, nigris oculis, gracilibus cruribus ſunt, & diſciplinis parum apti. Subiungit Polemon: Multimodæ ſententiæ, mente leues, mendaces, doloſi, furaces, ac magis minusque alii aliis, quo magis minusque contiguas regiones his incolunt, vel locorum intercapedine ſeiunguntur. Mediæ vero regionis incolæ mediam habent quoque figuram, ſigna, & ingenia. Orientales, & Occidentales, quo magis ad Meridiem vel Aquilonem accedunt, eò magis ipſi inter ſe differunt. Qui extremis Libyæ oris inſident, vt Nomades, & Hiberi, & Libes, Æthiopibus ſimiles ſunt. & tandem, vt cuncta complectar, Auſtrinis quidem omnibus ſiccum dominantur & calidum; Arctois contra, humidum & frigidum; aliæ vero regiones, quæ ad vtraſque harum accedunt, temperamento, effigie, & moribus ſimiles ipſis producunt. Sed cur in pluribus locis hæc euarient, cauſſa eſt, quod alii aliò transferant ſedes, & confunduntur nationes, vt ſi Thraces nauigarēt in Italiam, & Itali in Thraciam,

ciam, Persæ in Assyriam, Assyrii in Persiam. Ptolomæus doctissimus, etsi e siderum configurationibus hominum mores prouenire scripserit; eius tamen etiam sententia nostro proposito quadrabit. Tradit itaque Septemtrionales populos feroces, peruicaces, & agrestis esse truculentiæ; Italos Græcosque præstantes, benignos, amicitiæ studentes, animis & corporibus temperatos, fortes, nobilium rerum percupidos, regni osores, libertatis amatores, populorũ imperio gaudentes, bellaces, & legislatores; Arabas furaces, subdolique ingenii, seruiles, instabiles, lucri cupidos; Armenios, mobiles, improbos; Sauromatas feritate immanes; Phryges leues, morigerulos mulieribus; Afros in Venerem procliues, periuros, temerariosque. A quo Maternus: Scythæ crudeles, Itali regali nobilitate præfulgidi, Galli stolidi inconsultique; Græci leues; Afri subdoli, Syri auari, Asiani Venerei, Siculi acuti, Hispani elatæ iactantiæ animositate excellentes, Ægyptii sapientes, Babylonii prudẽtes. Nec Vitruuii sententia ab his abhorret. Inquit enim: Qui rigentia mundi ac gelu torpentia loca inhabitant, immanibus corporibus sunt, candentibus corporum extimis, directo capillo & ruffo, oculis cæsiis, sanguine multo ex humoris plenitate; cælique refrigerationibus sunt conformati. At qui exustas a sole mundi plagas incolunt, breuioribus corporibus sunt, colore fusco, vi-

brato capillo, oculis nigris, cruribus inualidis, ſanguine exiguo, propter ſolaris ardoris vehementiam, itaque etiam propter ſanguinis exiguitatem timidiores ſunt ferro reſiſtere. Vnde meridianæ nationes ex acuto feruore mentis, expeditius celeriusque mouentur ad conſiliorum agitationes. Ad Arctum verſi, ex infuſi cæli craſſitudine, ac ob aëris obſtantiam refrigerati, ſtupidis fere naſcuntur mentibus; quod ex ſerpentibus brumali frigore torpentibus perſpicuum fit, quæ per calorem, cum exhauſtam habeant humoris refrigerationem, acerrime mouentur, per brumalia autem refrigeratæ, immotæ ſunt ſtupore. Cum autem meridianæ nationes animis ſint acutiſſimis, infinitaque ſolertia conſiliorum; ſimul ad fortitudinem magno impetu feruntur, etiam vbi ſuccumbunt, quia habent exuſtas a ſole virtutes animarum; qui vero in frigidis naſcuntur regionibus, ad arma paratiores ſunt, magnisque viribus ruunt ſine timore; ſed animi tarditate, & ſine ſolertia irruētes, ſuis conſiliis refringuntur. Cæterum mediæ regiones, hinc calore, hinc frigore contemperatæ, & corporum membris animorumque vigoribus conformes habent incolas, vt ſunt in Italia gentes: populusque Romanus inuictas habet laudes, qui conſiliis, Barbarorum refringit vires, & forti manu, Meridianorum cogitationes. Ita diuina mens in temperata regione vrbem Romam collo-

collocauit, vt omni terrarum imperio potiretur. Plinius etiam ad hæc: Contexenda ſunt his cœleſtibus nexa cauſſis. Namque Æthiopas vicini ſideris vapore torreri, aduſtisque ſimiles gigni, barba & capillo vibrato, non eſt dubium. Et aduerſa mundi plaga atque glaciali, candida cute eſſe gentes, flauis crinibus, truces vero, ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes; ipſoque crurum argumento, illis in ſupera ſuccum reuocari, natura vaporis; his in inferas partes depelli, humore deciduo. Corporum autem proceritatem vtrobique, illic ignium niſu, hic humoris alimento euenire. Mediæ vero terræ ſalubris vtriusque mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, ſenſus liquidus, ingenia fœcunda totiusque naturæ capacia. Iiſdem imperia, quæ numquam extimis gentibus fuerint. Vegetius eligendos tyrones Septemtrionales iubet: nam qui vicini ſunt nimio ſoli, calore ſiccati amplius ſapiũt, ſed minus habẽt ſanguinis, & cum ſe exiguum ſanguinem habere nouerint, metuunt vulnera. Septentrionales vero largo ſanguine redundãtes ad bellum promptiſſimi ſunt, & quia remoti a ſolis ardoribus, inconſultiores. Ad id Lucanus:

Quicquid ad Eoos tractus, mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cæli.
Omnis in Arctois populus quicumq; pruinis

Nascitur, indomitus belli, est & mortis amator.

Thraces in Venerem procliuiores Ouidius testatur, de Tereo agens:

Digna quidem facies, sed hunc innata libido
Exstimulat, pronumq; genus regionibus illis
In Venerem, & flagrat vitio gentisq; suoq;.

Sed quæcumque ex his scriptoribus huc retulimus, ne putetis quod velim vera semper contingere, sed in pluribus: *nam,* vt Apuleius inquit, *apud secordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus est, & apud Athenienses catos Melecides fatuus.* Sed quæ de hominibus diximus, etiam in ceteris animalibus videre licet: nam accipitres, falcones, & aquilæ maiores sunt fortioresque in regionibus Aquilonem versus. In frigidis enim terris magna corpora nascuntur, quæ copioso sanguine, & spiritu abundant, vnde audacia, & feritas prouenit. In aliis vero regionibus, secundum proportionem vigor & audacia in eis spectatur.

Contra Philonem; & quomodo ex apparentibus e facie moribus sit iudicandum, CAP. II.

PHILONEM Lacedæmonium, qui solum ex facie in passione illa hominum morum signa venabatur, ita coarguit Aristoteles: Fortis, & impudens haud dispari se habent vultu, hic enim omni a se verecundia abiecta, ille omni abdicato timore, obfixo vultu, loquuntur; si vnus igitur apparet in facie mos, vnde noris duas animæ af-

mæ affectiones, & inter ſe oppidò quam differentes? neutiquam enim parum abeſt fortitudo ab impudentia. Præterea ſi ea ſigna accipienda ſunt, ex quibus humana natura veſtigatur, quæ ſemper & omni tempore vera ſint, quî fieri poteſt, vt natura hilaris ridenti ſemper fronte permaneat, vt ei numquam contingat odioſum & mœſtum diem ducere? ſic quoque mœſtus animo naturâ, nonne fieri poteſt, vt gaudio, & tripudiis vitam ducat? Perpauci igitur ſunt affectus, qui ex apparentibus in facie moribus coniici poterunt, vt iuſti, miſericordes, & ingenioſi, qui ex huiuſmodi in facie configurationibus in paſſione illa non dignoſcuntur. Sic Philonis regula, vti non ſemper exploratæ vtilitatis, vera habenda eſt. Nec ſane ſatis vulgarem operam præſtat; verum ſedula veſtigatione perquirendum, ſi alia comitentur ſigna, ne ſimplici fallamur nota, vt ſuperius a nobis recenſitum eſt. Polemon ad hæc: Accidit nonnullis formæ mutatio, cum lætitia præter morem exhilaratur, vel dolore, ira, vel formidine afficitur, vel ieiuniis, aut repletione, vel ſi rei alicuius cupidine tenetur, vel ſi quid animo conſiderant, aut oculis contemplantur, vel auditus ſenſu tenentur, & quidem in eiuſmodi re haud tota forma immutatur, ſed immobilis manet, ſigna autem mutantur. quæcumque autem ex ipſis permutantur, non æque in omnibus permutationem ſen-

tiunt, ſed quantum ad cuiusque naturam proxime accedit. Hoc autem conſiderare oportet, quod quæcumque ſigna in quouis exortu prouenientia conſpiciuntur, illum ipſum indicant magis iiſdem affectionibus ſubiici, quas illa denotant. Exemplum erit: ſi quis ſigna conſiderantis habuerit; prudentem, boniq; conſilii dixeris; ſi vero ſigna fraudis, dolique, etſi illa in præſentia minime agat, cum arte quadam celet; doloſum & fraudulentum facile exiſtimabis. ſi quis item iracundi notis ſignetur, etſi tunc minime iratus ſit, iræ tamen obnoxium cenſebis. Idem & in aliis iudicabis.

Quod etiam per ſigna a contrario ſumpta mores diiudicare poßimus, CAP. 12.

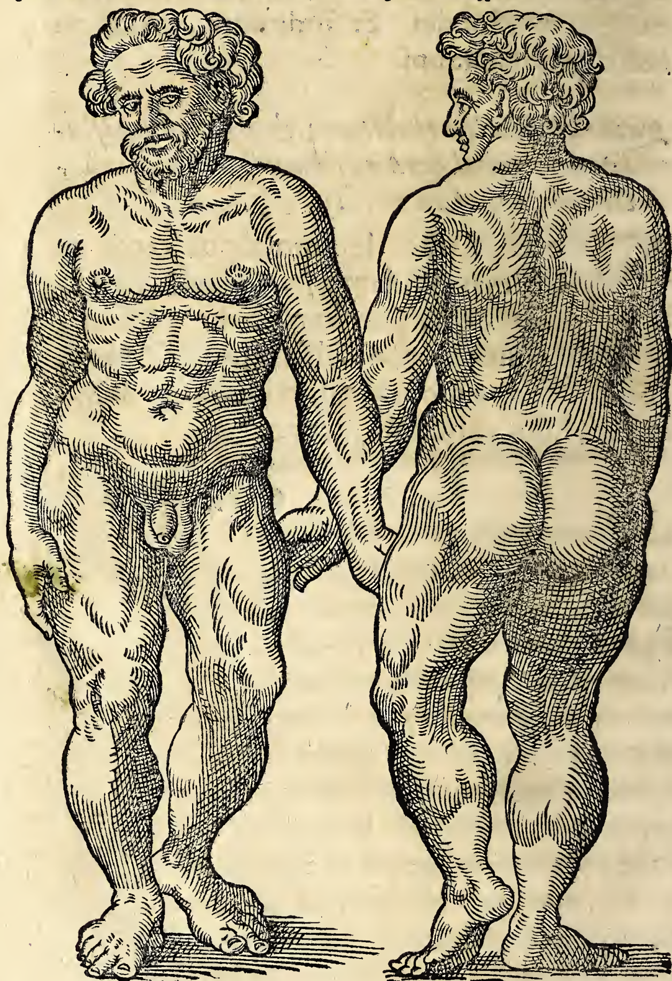
ARISTOTELES in ſuis Phyſiognomonicis inter alios modos, quibus phyſiognomonicam ſcientiam exerceri poſſe ſcripſit, electionem ſignorum etiam diſſimiliter fieri, hoc eſt, loco a contrario, auctor eſt. Exemplo omnia clariora reddemus. Vt ſi pilorum duritiem toruitudinem denunciare cognoſcimus; pilorum mollitiem imbecillitatem, per ſignum a contrario, iudicare poterimus. Item eorundem in pectore denſitatem, iræ excandeſcentiam ſignificare, pro certo habemus, cum ſpirituum, & cordis caliditatem arguat, quæ iræ cauſſa exiſtit; ſic eorum carentia in eodē loco, manſuetudinem monſtra-

monſtrabit. Et, ſi extrema magna fortitudinem arguent, contra exilitas timorem, & animi quaſi exilitatem oſtendet. Et ſic de multis erit idem iudicium faciendum.

Quod ex diſtinctione habituum, & paßionum maſculini & feminini generis, de moribus multa conie-ctentur, CAP. 13.

NVNC ex Ariſtotele animalium genus in duas formas diuidemus, *maſculinam* ſcilicet, & *femininam*, & qua in re altera ab altera differat, & quid cuique conueniat, dicemus: addemus & corporis formæ mores, ſcilicet quæ animoſa, vel timida, iuſta, vel iniuſta fuerint.

Tabulam hanc obuiam hic præfigendam duximus, quæ anteriorem & posteriorem corporis virilis faciem exprimat, ut singulæ partes, quarum toto opere meminerimus, liquido conspiciantur.

Vir

Vir igitur magno corpore præditus, eſt vultu lato, ſupercilio incuruo, oculo magno, mento quadrato, collo craſſo neruoſoque, humeris robuſtis, pectore amplo, coſtis validis, ventre concauo, coxendicibus oſſoſis, apparentibus, coxis & brachiis neruoſis, articulatis & fortibus, genu duro, tibiis neruoſis, ſuris deorſum contractis, talis neruoſis, articulatis pedibus, & manibus magnis, bene formatis, & neruoſis, omoplatis fortibus, magnis & diſtantibus, metaphreno articulato, carnoſo, dorſo magno, robuſto, & bene coſtato, lumbis oſſeis, validis, natibus gracilibus, & carne duriori, ſicciorique, greſſu tardo, voce magna, & graui. Moribus vero generoſus, intrepidus, iuſtus, ſimplex, & victoriæ cupidus.

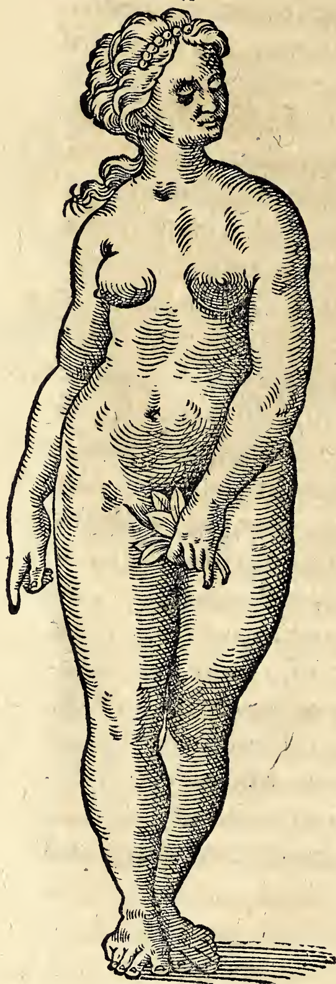
Proposita hac figura Leonis imago ad viuum delineatur, vt eius partes cum virilibus comparandæ commode spectentur.

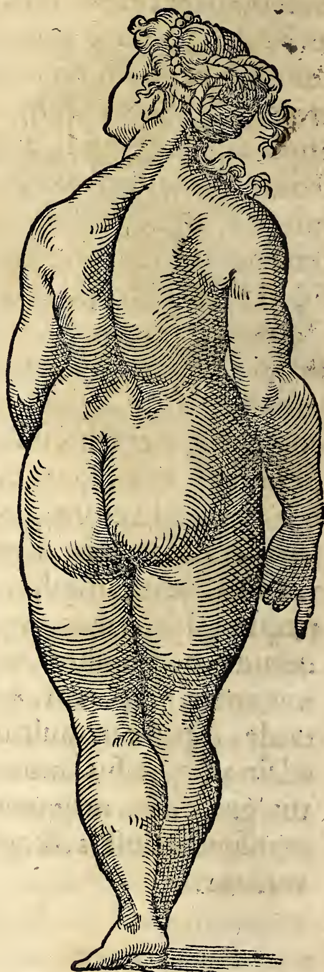

Nunc leonis formam describemus; nam totius corporis leonini forma, & singula eius membra viri ideam præ cunctis animalibus maxime sortita videntur. Leo capite est mediocri, facie magis quadrata, non valde ossea, fronte quadrata, in medio magis caua, eminente supercilia & nasum versus veluti nube, sed frontis id quod ante caput est, eleuatum habet. χαροποὺς ὀφθαλμοὺς, ἐνκοίλους, οὐ σφόδρα περιφόρους, οὔτε ἄγαν προμήκεις: *oculis charopis, non valde volubilibus, neq; valde prominentibus*, vt vetus translatio habet. Gesnerus non *prominentes*, sed *oblongos* vertit. Sed nos leonem inspiciendo, oculos non cauos vidimus, sed mediocres inter

inter cauos & exſtantes: & Ariſtotelicum textum corruptum, iudico ex Adamantio reſtituendum: habet enim, charopi, & caui mediocriter oculi leonem ſe admouebunt, ob id oculis concauis, rotundis, non valde cauis, neque valde proiectis. Sed redeamus vnde digreſſi ſumus. Supercilio prægrandi, naſo craſſiori potius, quã tenuiori, ſuperiori maxilla non prominente, ſed inferiori æquali, rictu ouis amplo, in quo labia tenuia, ita vt partes ſuperiores inferiorib. ſuperiniectæ ſint, eadem laxa iuxta labiorum angulos. Ceruice ex ſingulis rectisq; oſſibus rigenti, collo magno quidem, ſed mediocriter craſſo, pectore robuſto, partib. circa iugulos ſolutis magis, quã compactis, metaphreno lato, coſtis, & dorſo valde firmis, circa coxas, & femora parum carnis habet, medio ventre gracili, εὔζωνοι, ſed Sueſſanus ſatis peruerſe, *baſim iuuenilem* vertit. Cruribus validis, & neruoſis, pilis veſtito flauis, neq; rectis, neque valde criſpis, corpore toto articulato, & neruoſo, nec molliori, nec iuſto duriori. Sueſſanus etiam perperam, *humidum* vertit. Incedit tarde, & paſſibus multum diſtantibus; humeris ad ſingulos paſſus commotis. Animæ vero habitus, generoſus, magnanimus, victoriæ, cupidus, manſuetus, iuſtus, & amans eorum cum quibus verſatur.

In hac tabella femineam figuram expressimus auersam, & aduersam, vt vtriusq; partis singula membra vniuerso opere commemoranda in adspectum venirent.

Femina autem contrario modo ſe habet. Capite eſt paruo, capillo molli, vultu anguſto, fronte depreſſa, ſupercilio extenſo, oculis paruis, & ſplendentibus, naſo recto ad faciem male diſcreto, facie carnoſa, exilibus labiis in ore paruo & ridenti, mento rotundo, & glabro, collo gracili, clauibus male ſolutis, pectore ſtricto, & imbecilli, coxis pinguibus, genibus carnoſis, intus innuentibus & collabantibus, tibiis mollibus, & inarticulatis, vlnis, brachiis, & cubitis exilibus, humeris inarticulatis, imbecillibus, dorſo anguſto, & debili, metaphreno inarticulato, & infirmo, lumbis carnoſis, natibus carnoſis, & pinguibus, & vniuerſa denique corporis forma minori, delicatiori potius, quam generoſiori, minus neruoſa, & humidioribus carnibus, voce exili, greſſu breui incedente. Ingenium vero muliebre puſillanimum, furax, & ad ſummum doloſum. Sed Adamantius molle, iracundum, inſidioſum, fraudulentum, timidum ſimul & audax dicit.

Hic vt pardalis forma ad viuum demõstretur maxime præstitimus; nam eius partes muliebribus comparatæ eandem retinent similitudinem.

Hic Pardalis formam referemus, nam Pardalis inter animalia formam maxime, & ingenium muliebre refert, cruribus tamen exceptis, quibus maxime ad inuadendum cætera animalia, & ad se defendendum vtitur, & fortiter agit. Habet enim Pardalis faciem paruam, os magnum, (paruum) oculos paruos albicantes, ipsosq; circumuagantes magis. Sed Gesnerus legit pro ἐπιπολεστέρους, περιπολεοτέρους. & putans se textum corrigere, ipsum peruertit. μέτωπον προμηκέστερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερέστερον, ἢ ἐπιπεδώτερον: id est, *frontem oblongam, versus aures rotundam magis, quam planam.* sed vetus translatio aliter habet, *frontem longam, aures rotun-*

rotundas magis, quam planas; ſatis peruerſe. Collum valde longum, & tenue, pectus paruis coſtis præditum, dorſum longum, clunes carnoſas & femora. Partes vero circa ilia & ventrem magis planas, id eſt, non protuberantes, nec cauas, colorem varium, corpus totum inarticulatum, & aſymmetrum. Forma igitur corporis talis. Sed ingenium molle eſt, vel effeminatum, iracundum, inſidioſum, & fraudulentum, timidum ſimul & audax. His moribus corporis etiam forma reſpondet. & Sapientes Ægyptii hominem deſignaturi, qui ſceleſtum ſuum ac malignum occultet animum, ne a ſuis noſcatur, Pardalim pingunt; hæc ſiquidem clanculum alia perſequitur animalia, nec ſinit impetum ac perniciatem ſuam innoteſcere, qua in illis perſequendis vtitur. Sed addit Adamantius: Ex auibus aquilæ maſculinum adſpectum, perdix vero femininum habet, reptilium draco quidem maxime maſculinam, vipera vero femininam formam habent.

Subiecta tabella aquilæ & perdicis imagines præsefert, quæ non tam præsenti capiti, quam toti operi inseruiunt.

Hæ sunt maris, & feminæ formæ & mores. nam animalia cicura nobis experientiâ nota sunt, siluestria pastoribus, & venatoribus, & illis, qui ea pertractarunt. Animæ feminis semper molliores & mitiores sunt; ob id minus, dubio procul, maribus iracundæ, imbecillioresque. Ipsimet in nobismetipsis experimur, cum ira excandescimus, & fortiores & imprudentiores sumus nihilque timentes, sed quò furor nos ducit, eò ferimur ad agendum. Sed feminæ sunt magis improbæ, petulantes, illiberales, imbecilles, timidę, & iniustę. Polemō ad hęc. Simili etiam ratione considerandum est, cum aliqui feminea forma præditi cōspiciuntur, quod ex

ex oculis aliisque partibus patere solet, in quibus quædam ad voluptatem atque ad Venerea accommodantur: hos mulierosos, temerarios, impudentes, versutos, perfidos, deceptores(quę peculiaria sunt feminarum) esse contendunt. Iam maris & feminæ formas descripsimus, ex quibus exempla, quibus in hominum moribus iudicandis vtemur, excipiemus.

Quomodo per plures passiones etiam aliæ indagandæ, CAP. 14.

EST & alter mores coniectandi modus, quem nullus ante Aristotelem aggressus est, vt ipsemet in suis Physiognomonicis testatur: & hic modus syllogisticus est, per quem ex duabus vel pluribus passionibus alias possimus coniectari, & aliæ inferuntur, cuius apud Rhetores est vsus. Hic pauper est; ergo blandus. Si ex signis hominem cognoscimus iracundum, tristem, & immorigeratum; possumus ex his continuo inferre, hunc etiam inuidiæ nota carere non posse, sed necessario inuidum esse, etsi in eius facie, vel corpore inuidiæ notæ nullæ extant. & hunc modum dialectico adscribit, cum ex vna conclusione illata, aliam inferat; nam tria illa accipiuntur, vt priora & antecedentia, & quarta affectio, vt conclusio, infertur. Cognoscimus præterea vel ex apparenti more, vel per signa aliquem inue-

recundum, & paruiloquum esse; possumus & illico inferre eum esse etiã furem, & illiberalem: furem quidem propter inuerecundiam, illiberalem propter paruiloquentiam; sequitur enim fur impudentiam, paruiloquentia vero illiberalitatem. ex hac conuenientia methodus nascitur mores coniectandi non inutilis.

Quod a nutricibus etiam in morum cognitionem deuenire possumus, CAP. 15.

NOn inopportunum videtur huc afferre (etsi Physiognomoni non admodum cõgruum) quomodo a nutricibus, & ab educatione in hominum morum notitiam deuenire possimus: nam vitia, & bonos mores pueri cum lacte hauriunt. Legimus apud Gellium, Phauorinum philosophum dicere: Sicut valet ad fingendos animi, corporisque similitudinem vis, & natura seminis; non secus lactis ingenia & proprietates. Et Auicenna de lactantis moribus ait: Secundum vero mores suos consideratur, quoniam ipsam oportet bonorum morum, & laudabilium esse, & quæ tarde a malis animæ passionibus pariatur, sicut ira, tristitia, timore, & reliquis. Omnes enim istæ corrumpunt complexionem, & fortasse permutantur, seu transeunt in infantem lactantem, & propter hoc prohibuerunt quidam, ne stolida lactet. Neque in homi-

hominibus id ſolùm, ſed in pecudibus quòque animaduerſum; nam ſi ouium lacte hœdi; caprarum, agni alerentur; conſtat in his lanam duriorem, & in illis capillum gigni tenuiorem; ſæpeque numero miramur pudicarum quoſdam mulierum liberos parentum ſuorum neq; corporibus, neque animis ſimiles exiſtere: quoniam in moribus inoleſcendis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenent, quæ iam a principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Homerus ad id:

Non eques ipſe pater fuerat tibi me hercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix: glaucum te protulit æquor,
Aëriæq; rupes; mens quod tibi dura ferox eſt.

Ex quo Virgilius Æneidos quartò:

Non tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hircanæq; admôrunt vbera tigres.

Chryſippus ob id optimas & ſapientes nutrices pueris optabat. Refert Scotus, puerum fuiſſe, qui diu porcæ lacte altus, adultus etiam pannis indutus limum intrabat, & porcorum more vorabat; alterum, qui capræ lac cum ſuxiſſet, ſaltatim incedebat, arborumque codices erodebat. Remum & Romulum Lupa nutriuit: ideo ipſos, & ab eo genitos Romanos luporum inſtar rapaces exſtitiſſe. ſic etiam de Lycaſto, &

Parrhaſio dicuntur a lupa educatis: ſic etiam Cerua Telephum Aganes, & Herculis filium nutriuit. In canibus etiam obſeruant agricolæ, & paſtores: nam eos, quorum volunt generoſam indolem conſeruare, non patiuntur alienæ nutricis vberibus ali; quoniam ſemper & lac, & ſpiritus maternus longe magis ingenii, atque incrementa corporis auget, & ſi effeta lacte deficitur, caprinum præbent, dum fiant menſium quatuor.

De iudicandi methodo, & quæ ſigna præferenda veniant, CAP. 16.

CONSEQVI iam cenſeo, vt ex multis, quæ diximus, ſignis, quæ præferenda, & quæ omittenda, & quæ fortia, debilioraque fuerint, oſtendamus. In ſignorum delectu primas partes ſibi vendicant ſigna, quæ ex proprietate accipiuntur. Sunt enim ſigna, vt ſuperius recenſitum eſt, vel propria, vel cõmunia. Propria ſunt, quę cum paſſionibus recurſum faciunt, & huiuſmodi poſitis, ponuntur & paſſiones, quarũ ſunt; vt extremitates magnas habere, proprium eſt fortitudinis ſignum. Communia ſunt ſigna, quæ ab apparenti more, a contrario, & id genus ceteris deſumuntur, & dicuntur communia, quia cum ſuis paſſionibus non conuertuntur. Quod ſigna, quæ a partibus accipiuntur, fortiora ſint iis,

iis, quæ a moribus apparentibus, & ſimilibus, cauſſa eſt, quod immediate ſubſtantialem formam conſequantur; illa vero, vt color, & lenitas, & huiuſmodi ſimilia, non tam immediate ſubſtantiam conſequantur: nam ſigna ex quibus Phyſiognomones diiudicant, ſumuntur ex motibus, figuris, coloribus, moribus apparentibus in facie, voce, carne, partibus, & figura totius corporis, & ſimilibus. Sed & partium ſigna ea fortiora ſunt, quæ ex primariis locis deſumuntur. Primaria loca ſunt, quæ circa oculos, frontem, faciem, & caput; Secunda, quæ circa humeros, & pectus; Tertia, quæ circa crura, & pedes; poſtrema vero, & minima, quæ circa aluum ſunt. Cuius cauſſam affert Ariſtoteles. Signa enim, quæ circa caput, manifeſta ſunt, circa ſapere, & ſenſus; quia cerebrũ continet principium motus, & ſenſuum; ac oculi pars cerebri ſunt, ex Galeno. Sic anterior pars fortior eſt: quia plenior, poſterior vero vacua. Ob id optime Apuleius dicebat, quod totus homo in facie eſt, quia ibi ratio inhabitat. Secundo loco pectus, cordis domicilium, ſubiectum omnium ſenſuum. Tertio loco crura, & pedes, quia ſunt inſtrumenta ſenſus, & motus. Vltimo loco aluus, a qua naturalia membra includuntur, quæ ad ſapientiam non faciunt, nec ab eo mos, aut virtus vlla proficiſcitur. Adamantius ſuæ Phyſiognomoniæ initio hæc habet: Circa partes, & membra quæli-

bet, colcrem, motus, ſpiritus, voces, & aliæ quæ ad hæc ſequuntur, phyſiognomonizare oportet. Sciendum quod non ab vno ſigno ſecundum ſe ipſum, aut à duobus certe putare veritatem enunciandam, ſed a pluribus, & maioribus, atque ab iis omnibus, quæ adinuicem conueniunt; alia autem ſigna ſecundum habitudinem, quam habent ad ea, quæ ſunt in oculis indagare oportet; hæc enim primas ſibi vendicant partes: ſi namque ea, quæ ſunt extra hæc his aſſentiuntur, ſine mendacio erit iudicium. Cæteris autem ſignis potentiora ſunt, quæ circa oculos manent, vt frons, naſus, os, genæ, & caput. Secunda vero quæ circa collum, & pectora ſunt; tertia quæ circa humeros, & manus, & crura, & pedes; poſtrema autem, quæ circa ventrem. Sed maxime ad iudicium confert totius hominis conuenientia in omnibus his apparens, hanc in omnibus ſignum omnium inſpicere oportet. Id autem rationem in ſe ipſo non habet, ſed ſingula ſigna, & ea quæ ſunt in oculis, & alia vniuerſa hominis effigies ſimul componit: omnibus enim ſignis ſimul adiunctis, quod verum eſt diiudicant. Sed alii ſunt, qui dicãt ſigna ab anteriori parte accepta, priora eſſe iis, quæ cum ſenſibus fiunt, quia ibi ſenſus inhabitant, ſed quæ a poſteriori parte potiora eſſe ad motum, & fortitudinem, quia ibi membra ſunt neruoſa motus. Nec deſunt, qui ſugge-

ſuggerant, potiora ſigna eſſe, quæ accipiuntur ex iis membris, per quæ paſſio illa exercetur, vt quia cor iræ ſubiectum eſt, ideo iræ ſigna, quæ a cordis partibus accipiuntur, potiora verioraq;, quam quæ a coſtis, pectore, reliquiſque locis ſumuntur. Eodemque modo fortitudinis notæ a brachiis, humeris, coxis & pedibus. Præterea eorum meminiſſe non obliuiſcar, quorum ipſemet Ariſtoteles mentionẽ facit: Vni ſignorum credere fatuum eſſe, ſcilicet communium; ſed plura circa vnum conuenientia penſiculanda eſſe, & plura teſtimonia ad vnum accommodanda, vt ex iis mox ſecurius iudicium proferatur. quod eſt etiam a Galeno confirmatum, qui Phyſiognomones multum errare credidit, quod vni ſignorum credant, niſi proprium ſignum id fuerit.

Quid ſit Phyſiognomonia, CAP. 17.

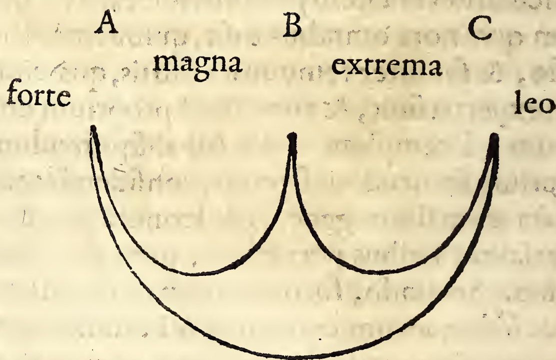
AT iam ad Phyſiognomoniæ diffinitionem deueniendum. *Eſt igitur morum inſpiciendorum Naturæ ratio, ex iis, quæ corpori inſunt fixis ſignis, & accidentibus, quæ ſigna mutant.* Dicimus, *Naturæ morum,* ne quis de accidentalibus putet, quæ etiam animæ ineſſe poſſunt, cum tempore acquiſita, vt medicum, vel mathematicum eſſe; nam hæc ex naturæ corporis ſignis haud quaquam dignoſci valent.

Diximus, *accidentia, quæ ſigna tranſmutant*; quia plerumque id fit per ſigna, quæ corpori non inſunt, ſed, eo alterato, inſunt, vt in timiditate & verecundia videre eſt: cum enim anima verecundiam ferre nequit, ex ſanguinis ad exterius effuſione quaſi dux rubor ipſe apparet; ſic in metu, quando ſanguis ad præcordia, quaſi in ſuã arcem ſe recipit, pallor ſuboritur: atq; hoc modo rubor, & pallor paſſiones ſunt, quæ facile arcentur. Et dum animi mores dicimus, eos intelligimus qui in ſenſitiua parte ſunt, quæ hominibus & brutis communis eſt, & a Græcis διαίρια dicitur. Vnde vana eſt Trogi, & Philonis opinio, qui in animæ nutritiuæ operibus ex plantis ſigna colligi poſſe cogitarunt. nam cum vegetatiua virtus communis ſit omnibus viuentibus, longæui ſigna ex plantis ſic colligebant: Quibus capilli longi & firmi, longæui ſunt; quia ad longæuas plantas referuntur, quæ folia firma æternaque habent, vt pinus, ilex, medica, quæ æterna pubent coma, & longæua ſunt. Phyſiognomonia nomẽ, ex φύσις, *natura*, & γνώμη *regula*, compoſitum eſt, quaſi *legem* vel *naturæ regulam* dicas, vt ſcilicet quadam naturæ norma ordinationeque, ex tali corporis forma tales animæ affectiones conſequantur.

De ſyllogiſmo phyſiognomonico, CAP. 18.

IAM verum eſſe recenſuimus, animam & corpus adinuicem mutuis paſſionibus tranſmutari, propriaq; eſſe ſigna in corpore, per quæ coniectare poſſumus huiuſmodi animæ naturales paſſiones; & ob id phyſiognomonicam ſcientiam omnibus in confeſſo eſt eſſe veram. Nunc ſyllogiſmus ſe ingerit, quo phyſiognomones ad propria hæc ſigna inuenienda vtuntur, cuius Ariſtoteles ſuorum Analyticorum librorum priorum poſtremo meminit; ne quid videatur prætermiſſum, quod cognitu neceſſarium eſſe iudicamus. Ad id proprium ſignum inueniendum, primo conſiderandum eſt animalium genus vnum, cui in vniuerſum inſit ea paſſio; ſecundo, alia genera inuenienda, quæ non vniuerſe, ſed particulariter eiuſdem paſſionis ſint capacia; demum quæ nota omnibus inſit, quibus ineſt illa paſſio, & ſimiliter remoueatur ab iis, quæ eiuſdem expertia ſunt, & tunc illud proprium erit ſignum. Exemplum erit: Ad diſquirendum proprium fortitudinis ſignum, conſiderabimus cuncta animalium genera, & leonum genus vniuerſaliter viribus præcellere, puto omnibus notum. Secundo, fortitudo non ſolum in leonibus, ſed equorum, taurorum, & hominum genere reperitur particulariter: nā aliquis equus, taurus, & homo fortis erit. Poſtremo, ſignum eſt in iis obſeruandum, quod leonum generi

ſemper inſit, etſi qui particulariter fortes ſunt, etiam idem ſignum ſibi vendicent; & qui flaccidi ſunt, tale non habeant: & id ſignum erit, Extrema corporis robuſta habere, vel magna. nam vniuerſum leonum genus extrema, magnitudine præſignia habent, & in reliquis animalium generibus aliqui equi, tauri, hominesque, qui fortes ſunt, huiuſmodi habent, & qui talia non habent, imbecilles prorſus exiſtimantur. erit ergo, *extrema magna habere*, ſignum proprium fortitudinis. Syllogiſmum apponere nil obfuerit. is autem erit in prima figura, & quod mediũ, id eſt, ſignum, cum priori extremo conuertitur, & minorem extremitatem tranſcendit, & non conuertitur. Sit fortitudo A, magnas extremitates habere, B, Leo, C.

Omne

Omne magnas habens extremitates eſt forte: Omnis leo, & quædam animalia magnas habent extremitates: Ergo omnis leo, & quædam animalia ſunt fortia. Syllogiſmi medium, ſcilicet ſignum, quod eſt (B) *magnas extremitates habere,* conuertitur cum maiori extremo, quod eſt (A) *forte*, minus vero extremum, ſcilicet (C) *leonem* tranſcendit. nam magnas extremitates habere non ſolum omni leonum generi, ſed aliis quibuſdam, vt homini, equo, & tauro competit. Eodemque modo Hectorem fortem eſſe ſyllogizare poterimus, Vt omne magnas habens extremitates eſt forte: Hector huiuſmodi habet: Ergo fortis.

FINIS.

IOAN. BAPTISTAE PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Physiognomonia, LIBER II.

PROOEMIVM.

HACTENVS *descripsimus quibus modis Physiognomones ex signis in corpore apparentibus animi mores coniectarentur; nunc ad ea signa ex vniuersi corporis partibus accedemus, quæ propria esse diximus. Non pigebit tamen his naturales caussas aliquando addere, existimantes, vt si qui morosuli fuerint, quibus hæc minus placerent, naturalium caussarum aucupio, ex philosophiæ fontibus petito, satisfacturos. Nos corporis compaginem, Aristotelis auctoritatem, De animalibus libro, sequuti, in quatuor partes diuidemus, caput, collum, thoracem, & duplex brachium, & crus A capite, parte omnium nobilissima protinus exordiemur, sensoricrum officina, in qua principalis animæ pars regimen*

gimen habet: ibi enim visus, auditus, olfactus, & gustus breui loci intercapedine continentur, atque eorum quæ præsagiuntur maxima præcipue pars in capite est, hominumque obuiam venientium pectora non prius apparent, quam nudata fuerint corpora, sed caput illico aspicimus. Legitur in Platonis Timæo, Caput non solum principale dici, sed etiam totum in corpore; & reliqua solum, vt capiti seruiant adiuncta esse. Et in Platonicis; Deum capitis figuram ad mundanæ rotundationis similitudinem compegisse, in eoque duos illos animæ circuitus interlocasse, ac esse membrum corporis diuinissimum, & reliquorum facile princeps, cui totum corpus subesse connexum, ac parere iusserit. Mens, vt Lactantius ait, in summo capite collocata, tamquã in arce, sublimis speculatur omnia, & contuetur. Pileo Hippocratis imagines contegebantur, vt significaretur, quam maxime custodiendam partem illam. nam in ea, tamquam domicilio, princeps animus residet, & intelligendi beneficium positum est.

De Capite, CAP. I.

NOs cum Aristotele totum id caput vocamus, quod collo sustentatur. Primo integrum considerabimus; pòst, eius partes, frontem, oculos, supercilia, & reliqua. Galenus capitis considerat quantitatem, & formam: quantitatis varietas in magnitudine, & paruitate consistit; loquemur primo de quantitate.

Hac tabella maximum bubonis, & Vitellii Cæsaris vastum caput exprimitur, vt ex marmorea statua, quæ in museo Hadriani Spatafori patrui mei, viri doctissimi, & rerum antiquarum studiosissimi asseruatur, excipi curauimus.

Maximum

Maximum caput.

Polemon & Adamantius in ſuis Phyſiognomonicis, caput, quod iuſto maius ſit, obtuſi, & indocilis hominis argumentum dicunt. Albertus Animalium libro, Enorme caput, quod præ ſui magnitudine ad humeros vergit, ſenſu & virtute carere dixit. & paulo poſt: Immenſum autem, ſtultum, ſtolidum, & vehementer indocile. Ariſtoteles libro De ſomno & vigilia, ait: Qui minimo plus in caput extumuerint, ſomniculoſi ſunt. nam quo amplius eſt receptaculum, eo plus item capiat neceſſe eſt. In nanis ſiue pumilionibus vaporũ multitudinis vis ad caput ſurrigitur, quoniam grandius membrum plus alimenti requirit; quod vero copioſe ſcandit, copioſe remeet conſequens eſt, ſed lentius; quia inſitus calor vim tantam ſublatæ euaporationis breui percoquendo nequit conficere. & in ſuis Phyſiognomonicis in figura ſomnolenti, tribuit ei ſuperiora maiora, id eſt, caput. Capitis magnitudo materiei potius abundantiã, quam virtutis excellentiam indicat. Ego ad aſinos referrem, quorum caput eſt grande, ipſi ineptiſſimis ſunt moribus, ſtolidi, degeneres animo, timidique. Inter aues ad nocturnas, vt noctuas, & bubones, quæ omnes capita enormi magnitudine habent, ex otio prodeuntes, e pedibus exeunt, nimio pondere capitis detentæ. Ouidius de Aſcalapho in bubonem mutato.

-- ſparſumq; caput Phlegethontide lympha
In roſtrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inq; caput creſcit, &c.

Nulli auium caput maius. Nocturnum eſt animal; nam ſi de die apparet, a ceteris auibus prę ſua ignauia deplumatur. Falcones, qui magnũ caput habent, non laudãtur, quod ad auium nocturnarum ſpeciem accedãt, quæ omnes capitatæ ſunt, timidæque. Inter piſces ad vranoſcopum, qui caput magnum habet, & verticem admodum latum, piſcium omniũ ignauiſſimum. Vnde Oppianus:

Stultitia inſignem memorabimus hemerocætem,
Segnitieq; omnes ſuperantem, quos creat æquor.

Cephalus magni etiam capitis eſt, vnde nomen traxit, vt *Capitonem* etiam dicant; iners & ridiculus habetur; ridetur namque eius natura. nam in metu capite abſcondito, totum ſe occultari credit, auctore Ariſtotele. Sic reliqua animalia multæ humiditatis paucæque caliditatis, magno capite ſunt, quæ ſtupida hebetiaque eſſe videmus. Vaſta enim capita vitioſa intelliguntur, ob materiæ ſolam multitudinem, non contentorum, & pręcipue ſi his acceſſerit inconcinna figura: nam oblæſam vim cogitandi denunciant: eumque aut nihil, aut parum certe intelligere. Et quodcumque animal ſpeciem alterius animalis refert, ingenio quoque & moribus ad

id

id accedit; ob id hos omnes ignauos, rudes, & meticulosos pronunciamus, vt sæpius dicamus, O quale caput, & intellectum non habet! Vasto fuit capite Imperator Vitellius, vt ex iconibus apparet: vnde eius ruditas.

Hic sagacis canis caput ostenditur, & Platonis capitis magnitudo; quod ex museo Vincentii Portæ fratris, antiquarum imaginum exploratoris & adseruatoris diligentissimi excerpsimus.

Caput paulo maius mediocri.

Aristoteles in Physiognomonicis ait: Qui caput magnum habẽt, canum instar, αἰσθητοὶ sunt, id est, sensati, vel sagaces, qui acerrimo narium sensu vigent. Sed quia Aristoteles pluries canum meminit, nunc generosos, & magnanimos vocans eos, nunc adulatores, nunc conuiciatores,

adclamatores, & inuidos, nunc cursores, stultos, sagaces, & ferarũ amatores: ne quis ipsum nec sibi constare, nec falsam, & subdititiam doctrinam discentibus proponere suspicetur; sciendum plura esse canum genera; quæ ideo non duxit necessarium distinguenda, quod nobis domestica & familiaria essent. Nam sunt robusti, & Molossi canes, qui etiam magnanimi fortesque sunt, & sagaces, qui narium sagacitate feras vestigant, nobis vulgo dicti *bracchi*. Sunt & cursores, ferarum amatores, & custodes, & vtiles canes, qui conuiciatores, adclamatores, & adulatores sunt: quorum omnium vt mores, ita & forma varia est. Vestigatorum forma, vt a Blondo & aliis describitur, hæc est: Capite sunt concinno, id est, paulo maius mediocri, deiectis & propendentibus auribus, &c. Hæc volui admonuisse, ne variorum generum discriminis ignoratione deciperemini. Sed reuertamur, vnde digressi sumus. Polemon ait: Caput paulo maius commensurato, sensibus refertum, & illiberalem monstrat. Sed textus mendosus est, & ex Adamantio restituendus: Caput paulo maius commensurato, probe sensatum quidem, fortem, & magnanimum ostendit: quod autem extra mediocritatem, bene sensilem quidem, sed non virilem, & valde illiberalem monstrat. Albertus ex Loxi auctoritate: Caput, quod aliquanto maius est,

quam

quam conuenit, ſenſus augmentum, virtutem; & magnanimitatem arguit. Ægyptii Anubim canino capite pingebant, quem aliqui dicunt eſſe Mercurium, innuentes, quod nil eſſet ſagacius cane. Si ad aues referre licet, pſittaci grandiori capite ſunt, vnde non ſolum loqui, ſed etiam meditari diſcunt. Galenus in eo libro, cuius inſcriptio Ars medicinalis eſt, Magnum caput diiudicare periculoſum eſſe dicit. nam magnitudinem non neceſſe eſt eſſe bonæ conſtitutionis ſignum: nam ſi euenerit ob inſitæ virtutis robur, multam & optimam materiam producens, & ſi concinna fuerit ambiens figura, & quæ ipſi cognata fuerint, optima ſint, ſcilicet ceruix valida, oſſibus bene diſpoſita, atque omnino neruoſa, & ipſi omne bene coaluit, etiam oculos bene cernentes, egregium ſignum eſt. Et in libro De morbis vulgaribus. Quemadmodum magnũ pectus ampla interius cauitate duo magna viſcera, pulmonem atque cor, nulla ex parte compreſſa continens, melius erit: ſic caput, & dorſi ſpina magnitudine reſpondentia, cũ grandia fuerint, cerebrum, & medullam ampliores latioreſque ſpiritus in ipſis cauernas efficiunt, vnde cogitandi vis in eis optima. Quod ex eo idem retulit Auicenna. Ioannes Alexandrinus in ſua Commentatione in Hippocratem ait: Capitis laxior requiritur capacitas: quia multarum eſt virtutum conceptaculum ſenſitiuarum, &

motum præſtantium. Si amplũ fuerit cerebrum ad capitis proportionem, manifeſtum eſt calorem bene agere; ſi magnis ſpondyliis, magnis itẽ pectoris oſſibus, vitalium virtutum optimam conſtitutionem, & mox corporis totius peraccommodam nutricationem prouenire. Vt ex marmoreis ſtatuis videre licet, Platonis caput ad totius corporis proportionẽ paulo ſupra menſuram extare videtur; cuius ingenii perſpicacia & robor nota ſunt.

Hominem minimi capitis ad ſuperiorum & ſui corporis proportionem, & ſtruthionem tibi ad viuum appingi curauimus, vt facilius capituli ad ingentis corporis magnitudinem ratio conſideretur.

Caput minimum.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Qui capite

pite paruo ſunt, fere inſenſati ſunt; quos & ad aſinos refert. Sed, vt diximus, aſinus non paruo, ſed magno eſt capite præditus, vnde in textu mendum ſuſpicor, cum præſertim Polemon, & Adamantius nil tale habeant. Inquiunt enim: Caput admodum paruum quiſquis habuerit, ab omni ſenſu, humanoque captu alienior eſt: nec ad aſinum referunt. Idemque Ariſtoteles feminæ formam deſcribens, exiguum tribuit ei caput & pardali, non aſino, cuius imaginem refert, comparat: niſi quis per *paruum caput*, Ariſtotelem intellectus paucitatem vel contentorum intellexiſſe dicat. Nam aſinorum capita, etſi magna videntur, oſſium tantum, & ambientis carnis & cutis mole extuberant; ſunt vero parua, paucitate cerebri, cuius aſinis pars minima. Rhaſes eadem quæ Adamantius refert. Auicenna: Exiguum caput, cum inconcinna figura, & ei par debilitas colli & dorſi, defectum ſignificat virtutis moralis, naturalis, & animalis; & ob id homo ille perfidus, velocis iræ, & in rebus hæſitans erit. Ego ad ſtruthiocamelum referrem: nam inter animalia exiguum habet caput, ceruix vero procera eſt, & corporis eximia magnitudo. Cuius mira ſtoliditas. In tanta reliqui corporis magnitudine ſe latere exiſtimat (cum effugere aliter venatores non poſſit) cum caput frutice occultauerit, vel cum vmbram ſuo capiti pro tutela parat, ceteris corporis partibus

debiliori. Ariſtophanes in Auibus Rheæ matri Deorum ſtruthiocamelum comparat, propter eius magnitudinem. Et Iob: *Struthionem Deus priuauit ſapientia, non dedit illi intelligentiam.* Exſtat prouerbium in Suida, Λιβυκὸν ὄρνεον, de pręgrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Interpres Ariſtophanis in Auibus id conuenire dicit in barbaros, & meticuloſos. Sunt enim homines prægrandes fere timidiores. Galenus ait, exiguum caput improbæ cerebri conſtitutionis peculiare ſignum eſſe, & exigua capita ſemper praua indicare. Cuius cauſſam Hali Rhodan affert, ob conſtrictionem coarctationemque ventrium cerebri, ex quo ſpiritus animales libere non valeant exſpatiari; addita quoque eorum imbecillitate, quæ inde producuntur; etenim cum exigua eſt radix, vix inde prodire aliquid magnum poteſt. Diuus Thomas ſuper ea, quæ De ſenſu & ſenſili ſcripſit Ariſtoteles, hæc dixit: Caput, & cor ſitu oppoſita ſibi inuicem ſunt, vt cerebri frigiditate huius calor contemperetur: inde fit, vt paruo capite homines, ſecundum membrorum aliorum proportionem, impetuoſi ſint, ac violenti. Quippe cordis calore non ſatis per cerebrum reflexo, ac in diſpoſitione diuerſa affectio item prouenit contraria. Meletius philoſophus non ingrata refert: Caput cerebri gratia factum eſt, ad illud quod comprehenditur, il-

lius quod comprehendit naturam conditam esse constat. Caput quod intus exigue capax sit, flagitiosi cerebri indicium ostendit. Cum igitur vniuersi corporis nostri actiones cerebri officio perficiantur (quippe si extremum in pede digitum moueri acciderit, illum sane a cerebro motum esse certum est) manifestum est quod paruum caput habentes, propter eius paruitatem priuentur facultate perficiendi ea, quæ magnum caput habentes perficiunt. Paruum enim instrumentum plurimi spiritus capax esse neutiquam potest. Itaque cum paruum caput angusto spacio contineatur, in eius angustiam animalem spiritum demergi, & extingui, & cum eo vniuersas quæ ab eo fiunt actiones, contingit. In summa igitur, Exiguum caput perpetuo paruum habetur.

Caput paulo maius paruo.

ARISTOTELES Problematum libro censuit hominem animantium omnium prudentissimum esse, quum capite ad reliqui corporis proportionem minimo sit; immo & inter homines ipsos, qui hac parte diminuti sunt, fere prudentiores esse, quam qui sunt grandiori. Sed intelligit Philosophus pro grandiori capite vastum caput, & pro capitis paruitate macilentum, & paulo maius paruo: sic videntur duo hæc maximi philosophi dicta inter se

non aduersari; vt quod prius improbare, hîc magnopere laudare videatur. Auicenna inquit: Paruum caput, si cum fortitudine virtutis formatiuæ fuerit, optimum erit.

In hac figura mediæ magnitudinis caput inter reliqua cum leonino capite contemplare.

Caput mediocre.

Aristoteles commendat Alexandro Magno caput mediocre, & intra immensum constitutum, cum Polemon, & Adamãtius medię magnitudinis caput laudent. Id videtur leoni comparandum. ipse enim ad corporis rationem, moderata capitis magnitudine est: vt apud Aristotelem videre est, leonis formam describentem. Albertus ad hæc: Moderatum caput indicat ingenium, & sensum, aliquando tamen timidum, & li-

& liberalem; ſed ego non timidum, ſed audacem, & magnanimum iudicarem; quippe ad leonem relatum.

Prima hæc tabella in dextra ſui parte non naturalem capitis formam refert, in qua anterior eminentia perit, poſterior tumet; ſiniſtra vero ſecundum capitis innaturalem formam, in qua poſtica pars deperditur, & anterior gibba eſt.

Caput in ſinciput cauum.

Diximus de magnitudine; nunc de forma capitis. Hippocrates & Galenus quinque afferunt capitis diſcrimina, naturalis vnum, innaturalis, & monſtruoſi quatuor. Prima innaturalis capitis figura, in qua anterior eminentia frontisve elatior ſedes, perit a ſincipite; poſterior, quæ occipitis, reſeruatur. Secunda huic plane contraria viſitur, quæ occipitii nimirum poſte-

riorem eminentiam, manente anteriore, perdit. Tertia, quæ naturali magis opponitur, in qua ambæ capitis eminentiæ abolentur, & caput ad amussim rotundùm, & instar exactæ sphæræ obseruatur. Quarta, quæ ab Hippocrate enumeratur, in qua caput in latera ad vtramque aurem insignius, quam in anteriori posteriorique sede, prominet. Quinta, naturalis est, ad oblongæ sphæræ formam potissimum extructa, priorem posterioremque partem obtinens magis proceram. Primum si caput in sinciput cauum erit, dolis & iracundiæ deditum Albertus dicit; ego autem male sensibus & imaginatione affectum iudicarem. Sed vnaquæq; regio peculiare quid in capitis forma sibi vendicat, vt Hippocrates dixerat de iis, qui pulchra capita existimabant oblonga, ideoque in paruulis ea comprimebant, quę ita tandem natura in hanc oblongã formam postea procreauit.

In occiput cauum caput.

Polemon, & Adamantius: Qui retro caua depressa habuerit, timidus erit. Sed error est in Adamantio: nam pro ἄψυχοι, contrarium habet εὔψυχοι. Galenus ad hæc: Quod si ea, quæ secundum occiput, eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos, atque ceruicem vnà cum ossibus aliis. nam si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit; illis vero non recte se habenti-

bentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, consequitur eorum quæ diximus, imbecillitas, rarissime aliter euenire consueuit. Germani compresso occipitio, & lato capite plerumque spectantur, quod pueri in cunis dorso semper incubent, ac manibus cunarum lateribus alligentur.

In sinciput prominens caput.

Eædem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad anteriores capitis partes, scilicet ad frontem attinentes, quas etiam ad posteriores adhibendas diximus. Nã itidem earumdẽ paruitatẽ, & magnitudinem inspicere oportet, itemq; figuram, & sensus ibi collocatos, visum, gustum, atque odoratum. hæc enim ad se inuicem indicant atque attestantur, & quę a principiis oriuntur, principii virtutem & vitium obtinent, quæ ab ipsis nascuntur. & hæc quidem anterior pars sensitiuos plurimos, paucos vero actiuos neruos continet: vnde si bene affecta fuerit hæc pars, maxime sensitiuum indicare conuenit.

In occiput prominens caput.

Galenus in Arte medicinali, & ab eo Auicenna ait: Caput, quod secundum occiput eminens est, non semper malum. sed adhiberi oportet distinguẽdi rationes, quibus antea de capite grandiori vtebãtur: ibi namq; & nobilissimus cerebelli sinus, & dorsus, & medullæ exortus locati

ſunt. Poſtea ceruicem conſidera, imbecilla ſit, an robuſta. nam ſi validum collum ſuſtinet, huiuſmodi capitis acumen probato; hos enim homines & aliorum membrorum, ſed oſſium præcipue viribus pollere comperies; ea enim pars neruorum omnium, qui in toto animali ſunt actiui, origo eſt, ſenſitiuos vero paucos obtinet.

In ſecunda hac tabella, a dextra parte, tertia non naturalis capitis figura delineatur, in qua vtrunq; tuber, anterius ſcilicet & poſterius, intercidit; a ſiniſtra naturalis figura ſphæram vtrimque leniter depreſſam, anterius & poſterius extuberantem, exprimens.

In ſinciput, & occiput cauum caput.

Si vero caput ambas eminentias amiſerit, ſcilicet occipitis, & ſincipitis, & æquale, & vndiquaque quaſi perfecta ſphęra ambiens fuerit, peſſi-

peſſimum erit. Albertus, ſine memoria, ſenſu, & ſapientia eſſe dixit globoſum caput. Medicorum dogma eſt, vbi deficit caput, ibi ſignificatur imbecillitas, & defectus operationum. Si anterior pars, defectum ſenſus, & imaginationis; ſi poſtica, virium, & memoriæ; in medio, rationis & cogitationis. Cerebri forma cranei formam ſequitur, & ſi eius figura corrupta fuerit, etiam cerebri forma corrumpetur: eruntq; eiuſmodi pauidi, & male ſenſati. Græcorum & Turcarum capita globi fere imaginem exprimunt, quod tegumentis, quibus varie vtuntur, id caput peraccommodum cenſent.

Caput in temporibus tumens.

Erat ab Hippocrate numeratũ inter naturalia capitis genera illud, in quo ad tẽpora eminẽtiæ non antrorſum, vel retrorſum inſunt. Ariſtoteles ad Alexandrũ ait: Qui tempora inflata habẽt, & genas plenas, ſunt valde iracundi. In Phyſiognomonicis vero: Quibus circa collũ & tempora venæ amplæ ſunt, ii malæ ſunt iræ, & referuntur ad paſſionem; quia iratis hæc accidunt. Polemon, & Adamantius ab eo: Si qui venas illas quæ ſunt circa collum & tempora, turgidas habent & manifeſtas, & ſanguinei coloris, intus feruere iram oſtendit. Rhaſes ab eo: Caput vtrimque conuexum, iracundum eſt. Albertus: Venæ temporum & ceruicis rubræ, adeo iracundum oſtendunt, vt prope ſit inſanus.

In sinciput & occiput protensum caput.

Sed capitis vtrimque protensi optimum erit signum. Hæc sola a Medicis existimatur naturalis & perfecta capitis constitutio. Galenus in Artis medicinalis libro perfectam statuens capitis formam, ait: Veluti si sphæram exquisite orbiculatam excogitares, ex cera constructam, leniter vtrimque pressam: in hanc enim necesse est & priores, & posteriores partes gibbæ fiant, & conueniant. Et alibi: Circuminuergens ante & pone, æque ac oblonga, quasi prodeentem ante & pone dicas. Auicenna ab eo; Orbiculari figura esse tornatum caput videri vult, sed tamen quadamtenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem constituantur, extumescente item verticibus geminis, vt illis, veluti superciliis prominentibus præsentius suppetat neruis tutamen. Polemon, & Adamantius: Caput quod moderatæ magnitudinis & rectitudinis, & modice compressum est, omni alia capitis forma, & ad sensibilitatem, & magnitudinem animi præstantius. Rhasis: Caput, quod magnitudine moderatum existit, decentem habens rotunditatem, quæ & retro emineat, & sub vtraque aure paruam habeat compressionem, optimum erit. Albertus: Caput aliquanto oblongum ante & retro, vt malleo simile, prouidum & circumspectum virum manifestat. Periclem virum

rum Athenienſem tali capite fuiſſe tradunt, & perfectiſſimum extitiſſe; vnde & Comici eius capitis magnitudinem dicteriis laceſſunt. Cum magnitudine etiam oblongo capite fuiſſe ſcribit Plutarchus, nec cæteris partibus correſpondenti; ex quo omnes eius ſtatuæ velantur caſſide. quod videlicet nollent ſculptores ea re hominem deformiorem videri: & Attici Poëtæ eũ κυνοκέφαλον, id eſt, *caninum caput*, contumeliæ gratia appellare ſoliti ſunt. Caput tuum, digniſſime Princeps, paulo maius eſt mediocri capite, nec decenti caret ſincipitis & occipitis gibboſitate. Reſpondent occipitio par ceruix, nerui, & oſſa, & conformitas reliquarum partium: vnde maxima vis corporis, ſenſuum ſenſibilitas, incomparabilis magnanimitas, ſingularis animæ prudentia protenditur, vt quicquid loquaris, facias, merum ſal, meram ſapientiam redoleat.

Visitur hic corui caput adamussim expressum, & humanum caput ad eius similitudinem delineatum.

Acuminatum caput.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Qui capita acuta habent, inuerecundi ſunt, & ad curuos vngues habentes referuntur. intelligens per eiuſmodi aues, coruos, & coturnices, quę impudentes ſunt, & acuta capita habent. Hos Ariſtoteles φοξὺς vocat, quaſi proacuminata capita habentes, vel ex faſtigiatione, quam vocant ὀξυτητα, vel ex flammæ forma, quæ φλὸξ appellatur. Polemon & Adamantius λοξύτητα impudentiam notare dicunt, & in ſchemate fatui improbi λοξὸν caput dicunt, quod *obliquum* interpretantur ſatis inepte Valla, Pomponius Gauricus, & alii, ceteroqui magna doctrina præditi viri, quum obliquum caput longe a propoſito abeat. Sed mendum

dum in vtroque textu ſuſpicor; & non λοξὸν, ſed λόφον ſcribendum. λόφον, noſtri *apicem* dicunt; nam Ariſtoteles Animalium hiſtoriis ſcribit, auium quaſdam habere λόφον, id eſt, quod caput ſupereminеat. Albertus etiam ſatis barbare: Caput enormiter prolixum, eſt impudentiæ ſignum. & ſi emineat in prima parte, inſolentiam ſignificare dicit. Eiuſmodi in Therſite caput notat Homerus, eumque valde impudentem deſcribit. Lucianus etiam Therſitem faſtigiato capite fuiſſe ſcribit. Ariſtophanes in Auibus Theagenis meminit, vbi in Scholiis protenſo capite fuiſſe ſcribitur. Sunt & in Ponto populi *Macrones* dicti, quod apud eos plures comperiantur *macrocephali*, id eſt, capite iuſto longiores, & apud Perſas *griphi*. Nec ab Athenæo in Cilicibus prætermiſſum, ſed in Atticis Argiuisque mulieribus notatum.

Valde altum caput.

Polemon, & Adamantius: Qui ſatis protenſo capite ſunt, contumaces habentur.

Caput planum.

Caput humile ſuperius, & quaſi planum, Albertus inſolentis & effrenis hominis indicium dicit.

De Capillis, CAP. 2.

SEQVITVR caluaria capitis pars, veluti ædificii culmen, quæ capillis intecta eſt. Capillorum ratio non in decore præcipue conſiſtit, ſed

in eis fuit naturæ momentum maximum. Aristoteles natum capillum dicit ad necessitatẽ, & præsidii rationem. Ad necessitatem; quia cerebrum humidum est, & vbi plurimum humoris calorisve est, ibidem pilorum ortum esse copiosum necesse est. Ad adiumentum; quia pili frequentia caput operiens extimum repellit frigus, & calorem: nam cum cerebrum humidum sit, maximam tutelam exposcit; & in eo emolumentum maximum, egestis hoc modo noxiis e corpore vaporibus, vnde capillaris generatio augmentum habet. Adiiciunt quoque, Ad ornatum, auctores grauissimi. Ambrosius sexto Hexameri: Cæsaries reuerenda est in senibus, veneranda in sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adolescentulis, compta in mulieribus, dulcis in pueris. Tolle arboris comam, tota arbor ingrata est: humani corporis capillos; tota pulchritudo flaccescit. Sed venemur caussas generationis, quo facilius mores coniectare possimus. Horum materiem putat Galenus secundo Complexionum libro, fumidum vaporem, humectum, & glutinosum. Auerroes pili materiam pure terrestrem dicit. Quod si esset, non tam sequax foret pilorum natura flexibilisve, quo velis, modo. Ratio efficiens frigiditas est, tum intima in cute ac ossibus capitis, tum extima aëris nos ambientis, quæ vaporem ab imo scandentem, ac in poris meatibusq;

busque cutis retentum, diutius ſeneſcere cogit. Ex aliorum opinione capillorum cauſa cutis eſt; concors vero inditus humor. Cutis tenuis, rara, denſa exiſtens, & groſſa; eiuſmodi etiam pilos producit. Sed neq; medici, neq; Phyſiognomones corporis temperiẽ, neq; animi mores ex pilorum qualitatibus venari poſſunt. Polemon, & Adamantius neutiquam optime ex pilorum ſignis mores coniici poſſe tradiderũt: quia ex generibus ea demonſtrari non facile queunt; cum pluribus in locis permiſta hominum genera videantur. Auerroes non niſi in temperatis climatibus id verificari ait, vt videbimus. In capillatura conſideranda venit qualitas, quantitas, & color; quas differentias collegit Ariſtoteles De generatione animalium libro.

Porrecti capilli.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Qui capillos rectos in capite habent, timidi ſunt, & referuntur ad paſſionem. nam timentibus erigun tur. Hos φρίξαντας, vocant, quaſi *horrentes*. In Problematibus rigentes capillos ex refrigeratione euenire dixit. nam calor in partem interiorem ſe colligit; vbi autem carni caloris beneficium deſit, magis colligitur; quod cum ſit, pili erectiores fiunt. Alexander Aphrodiſienſis ait, quod per metum & horrorem pili erigi ſolent, quoniam affectus omnes refrigerant; refrigeratio autem foramina cutis obducit, & condenſat:

pilus quidem cum vndique aſtringatur, inuertitur, atque erigitur. Ob id Virgilius:

Obſtupui, ſteteruntq; comæ, & vox faucibus hæſit.

Polemon, & Adamantius: Capilli recti agreſtiores & ſtolidiores homines notant. Sed Polemon ἀχροοτέρυς, Adamantius ἀχγιωπέρυς habet. Et paulo poſt: Recti capilli exiſtentes timiditatem & malignam aſtutiam notant. Iidem in figura fatui improbi tribuunt ei capillos rigentes, quaſi agreſtioribus moribus prædito. Hippocrates in libro De hominis ſtructura ait: Recti crines ex ſuperuacuo qui in capite eſt, humore fiunt. Auerroes quarto Colliget: Capilli extenſi & plani ſignificant ſuperfluitatem humiditatis.

Priores figuræ etiam præſenti inſeruiunt capiti, dum capillorum qualitates explicantur. Dextra criſpi capillitii præfert iconem, ſiniſtra criſpiuſculos, vel in extremitatibus tantummodo criſpatos capillos oſtendit.

Capilli

Capilli crispi.

Aristoteles in Physiognomonicis: *Qui capillos minus crispos habent, timidi sunt, & ad Æthiopas referuntur.* Polemon: *Crispi capillitii vir, timidus valde & odiosus.* Adamantius: *Timidus & fraudulentus est.* Conciliator: *Qui capillos crispos habent, vt piperis corrugationi similes existant* (ô egregiam piperis, & vibratorum capillorum similitudinem!) *protestantur* (supple, *timorem*, quia ipse apponere oblitus est.) Albertus crispum capillum timidum, subdolum, lucri cupidum, & asperum demonstrare dicit. Sed satis inopportune ex se, *asperum*, illud addit. Aristoteles duo leonum genera tradit Animalium libro: quorum alterum crispiori pilo, quod ignauius; alterum longiori simpliciorique villo, quod generosius est. Et a Plinio idem recensetur. Hippocrates libro De hominis structura, capillos crispos esse signum caliditatis capitis dixit. Auicenna in primo Canone ait: Vibrati capilli rationem esse eo modo, quo & vstulata coria. nam arefactus capillus reflectitur, & incuruatur vi caloris: & ob id meticulosos esse ex numerosa spirituum resolutione. Verum Aristoteli libro Animalium generationis quinto, & Galeno Complexionum secundo, Capilli crispi euenire duplici ratione videntur; altera, quam exposuimus, vi caloris & siccitatis; altera, meatuũ tortuositate, per quos egrediuntur: nam vt hi dispositi sunt, ita & ca-

pilli emergentes efficiuntur. Contingit hoc quoque ex vaporis debilitate, & cutis duritie: nam erumpens capillus adeo tenuis eſt, vt ſe minus valens tolerare, corrugetur contrahaturq;. Ob id ſerius caneſcit: quod filo etiam contingit, ſi vi per arctum tranſeat. Aphrodiſeus ex capitis ſiccitate criſpulos capillos fieri ſcripſit. Auerroes idem, ſicut accidit illis, qui corrugantur ab igne.

Criſpi in extremitatibus capilli.

Nunc mediam phyſiologi capillorum tradentes qualitatem, dicit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Quoniam igitur recti, & valde criſpi timiditatem innuunt; qui in ſumma tantum ſui parte criſpi ſunt, animoſitatis ſignum erunt, & referuntur ad Leones. Polemon & Adamantius mediam inter has capillorum qualitatem, optimam teſtari dicunt hominis naturam. Iidem in figura ingenioſum depingũt, neq; valde criſpis, neq; rectis capillis. Dares Phrygius Achillem bene criſpatum exſtitiſſe ſcribit; ſic etiam Aiacem Telamonium, eosque in hoſtes audaciſſimos fuiſſe. Cimonem refert Plutarchus, criſpa coma ſuffultum caput habuiſſe, ac virtute refertum fuiſſe. Auguſtus, Suetonio referente, capillo fuit leuiter inflexo, ob id optime moratus, ingenioſus, magnanimus, & liberalis.

Socratis

Socratis imaginem, quam ex museo Vincentii Portæ fratris depingi curauimus ex marmorea statua, huc adduximus, vt caput caluitio deforme cerneretur.

Rari capilli.

Polemon, & Adamantius: Raritas capillorum dolosum & malignum arguit. vbi animaduertendum Polemonis textum corruptum & mendacē esse. Aristoteles in Problematis, capite caluos, salaces esse ait. Quicumq; enim ex pilis congenitis ętate iā prouecta nō caluescunt, libidinis vsu immoderato iam decidunt: partes enim superiores sanguinis parum obtinentes, libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non possit, & cū pili alimento caruerint, defluant necesse est. Et alibi:

Spadones effici calui nequeunt, quia cerebri multum obtinent,quod ſane cõtingit, quia rem Veneream non agunt. ſemen enim labi per ſpinam a cerebro videtur; qua de cauſſa ceruis caſtratis cornua non decidunt, & boues caſtrati cornua gerere maiora putantur. Eademque ratione pueri & mulieres non caluefcunt. Eſt,inquit Plinius, in capillis terrarum aliqua differentia, quippe Myconii ſine pilis gignuntur,vnde& caluos omnes Myconios dicimus.Hippocrates: Caput,quod paucis conſtat capillis, calidius eſt. Medici dicunt: Pilus non multus ac prætenuis caliditatem indicat temperatam, connexam ſiccitati immodicæ, & ex ſiccitate, quæ per malam temperiem fit,naſcitur caluitium. Præterea, qui capillo ſunt rariore, ii non facile nudantur nutriente humore, qui phlegma vocitatur. Scribit item Alexander, caluitium aliquando ex cognatione prouenire,ſicuti podagram. Fuit & Socrates recalua fronte, vt Ammonius & Hieronymus ad Iouinianum ſcribit;ob id eum Zopyrus luxurioſum pronuntiauit. Erat & Iulius Cæſar caluus,& caluitii deformitatem iniquiſſime tulit, obtrectatorum iocis ſæpe obnoxiam. Ideoque deficientem capillum reuocare a vertice aſſueuerat. Et ex omnibus decretis ſibi a ſenatu populoque honoribus, non aliud vſurpauit libentius, quam ius coronæ laureæ geſtandæ perpetuo. Eius luxuriam Suetonius bene notauit,

tauit, cum a militibus iactaretur: *Vrbani seruate vxores: nam mœchum caluum adducimus.* & eius pudicitiam apud Nicomedem prostratam, præter multas reginas, quas dilexerat, multasq; vxores, quas habuit, ex historiis notum est. Fuit & Caligula capillo raro, ac circa verticem nullo; quare eo transeunte, capram nominare, criminosum & exitiale habebatur. Vnde eius stupra cum sororibus notantur a Suetonio; homines etiam, quos commercio mutui stupri dilexerat, cum neque suæ, neque alienæ pudicitiæ pepercisset. Otho fuit caluus, galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, vt nemo dignosceret. Summum is inter amicos Neronis locum tenuit, congruentia morum, & consuetudine mutui stupri. Flauius Domitianus quoq; caluitio deformis fuit, quo ita offendebatur, vt in contumeliam suam traheret, si cui alii ioco vel iurgio obiectaretur; quamuis libello, quem de cura capillorum ad amicum edidit, etiam illum simul, seque consolans inseruit; οὐχ ὁρᾷς κἀγὼ καλός τε, μέγας τε. Fuit libidinis nimiæ, assiduitatem concubitus, velut exercitationis genus, *clinopalen* vocabat: natabat inter vulgatissimas meretrices, fratris filiam in matrimonium recusatam, corrupit. Aurelius Sextus libidine furentem eum fuisse scribit. Sergius Galba præcaluo capite fuit. Libidinis in mares pronior, & eos non nisi præduros exoletosque. Icelum de

Neronis exitu nunciantem, non modo arctissimis osculis palam exceptum ab eo, sed vt sine mora velleretur oratum, atque seductum.

Densi capilli.

Polemon: Ferinum hominem manifestant capilli asperi, ipsi enim ferarum sunt. Adamantius densos capillos dicit. Albertus autem: Multa, & vltra modum capillorum densitas & grossities in iuuentute, temporis processu maniam pronunciat. Medici dicunt, multus ac crassus capillus exuberantis est indicium caliditatis, qua multa prouenit euaporatio. Proinde vberius enasci capillos iuuenta florescente, auctor Haliabbas est, atq; in viris item, quam feminis. Mihi quotquot homines videre contingit, caput habentes densis pilis refertum, rudes agrestioresq; agnoui. Plutarchus notat Lysandrum densa cæsarie fuisse.

Capilli medii inter raros, & densos.

Polemon, & Adamantius: Mediæ autem qualitatis capillos inter hosce, laudabilis naturæ argumenta dixeris.

Indicet

Indicet igitur dextra huius tabellulæ caput mollibus & implexis capillis suffultum; sinistra duris & rigentibus, alioqui satis inconcinne mollitiem & duritiem pictura delineari posse statuentibus.

Capilli molles.

Aristoteles ad Alexandrum: Capilli plani,& suaues mansuetudinem, & cerebri frigiditatem docent. Et in Physiognomonicis; Qui pilos, vel capillos molles habent, timidi sunt; argumento quod omnia animalia timidissima sint, quæ molli pilo; vt ceruus,lepus, & ouis. In auibus eadem videre est: nam quæcumq; mollem pennam habent, timidæ sunt, & proprie id videtur in coturnicibus. Et in gentibus hominum hoc idem accidit. Quicumque enim apud Meridiem habitant, timidi sunt, & mollem pilum habent. Sed Gesnerus, dum hæc transcribit

ex Ariſtotele, labitur, qui coturnici duram pennam tribuit, contra Ariſtotelis opinionem, qui gallinaceo duram, coturnici mollem aſſignat. Polemon & Adamantius: Qui capillos valde molles ſortiuntur, femineæ naturæ adſcribendi ſunt. Vterque in ſchemate formidoloſi; quibus molles capillos adſcribit. Et ſi ad naturalem cauſſam referre licet, mollities capillorum fit ab excellente frigido, & humido, cuius ſignum, quod aqua, & aër molliſſima ſunt. Cuniculi timidiſſimi ſunt, & pilum molliſſimum habent. Et Catullus in Tullum cinædum:

Tulle, mollior cuniculi capillo.

Duri capilli.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Pili duri fortem ſignificant. Hoc ſignum ſumitur ex quadrupedibus, auibus, & gentibus. Fortiſſimus leo & aper; & pilum duriſſimum habent. Idem in auibus videre licet. Nam quæcumque duram pennam habent, fortes ſunt, vt gallinacei. Similiter apud Septemtrionem gentes, & duris pilis, & fortes ſunt. Polemon, & Adamantius: Nec capilli valde duri bonum ſignũ prębent: nam agreſtem quidem hominem demonſtrant. Vterq; in figura fortem duri pili facit. Rhaſes: Qui duros capillos habent, fortes ſunt. Canes venatici duri pili ſunt, & robuſtiſſimi. Et ſi ad naturalem cauſſam referre licet, pilorum durities fit ab excellenti calido, & ſicco, nec ab omni ſicco, ſed a

terreo;

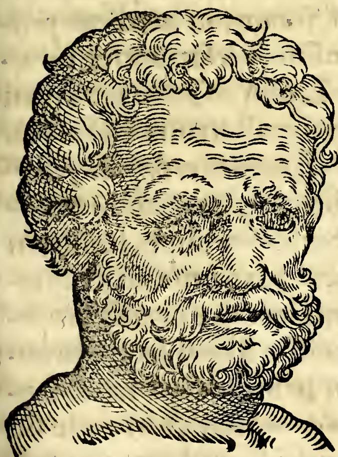
terreo; cuius ſignum: quia terra duriſſima eſt, & fortes natura ſunt calidi & ſicci; vt ſuſtineant, ſicci; vt patiantur, calidi. Iuuenalis ad id:

Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum.

Medii inter molles, & duros capilli.

Polemon & Adamantius ex his duobus extremis mediam qualitatem innuentes, dicunt: Mediam autem inter has capillorum qualitatem optimam iudicabis. Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis in ſchemate ingenioſi, capillos eius inter molles & duros medios conſtituit.

Iterum leonis caput & humanum ante oculos adhibuimus, vbi in vtroq; capilloſum quiddam in fronte, & e regione naſi deſcendens conſpicitur, ne quid incuria, quod ad exactam verborum declaratione ſpectat, omiſſum videretur.

Descendentes a fronte capilli e regione nasi.

Aristotelis Græcus textus in Physiognomonicis ita se habet, Οἱ τοῦ μετώπου τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν αἰάσιλλον ἔχοντες, ἐλευθέριοί εἰσι, καὶ ἀναφέρονται πρὸς τοὺς λέοντας. Vetus interpres ita transfert: *Qui frontis id, quod ante caput est, eleuatum habent, liberales sunt, & referuntur ad leones.* Quasi non αἰάσιλλον, sed ἀνάτεταν legerit. Sed quid intelligatur per id, *quod est ante caput eleuatum*, ignoratur, cum de capillis, non de frontis cute, vel parte loquatur: vnde satis pueriliter translatum. Suessanus philosophus, quid αἰάσιλλον significaret, ignorans, nunc *æstrum*, nunc *templum* interpretatur; multaque inepte & monstruosa blaterat, dum sensui verba accommodare nititur. Gesnerus de litteris Latinis Græcisque bene meritus, quid dicat, ignorat. Quid vero sentiam, in medium proferam. σίλλον, capillis densum, hirsutumque interpretarer, quod etiam Latini a Græcis mutuati sunt. Nonius citans locum Varronis ex Satyra, ait: *Silones homines sunt prominulis ac hirsutis superciliis*: & ob id Silenus dictus, quod magnis & hirsutis superciliis foret. Sic αἰάσιλλον, supra hirsutum ac capillis densum notat. Hanc meam opinionem comprobat Aristoteles in Leonis figura, vbi de eius crinibus loquitur: Supra frontem autem e nasi regione pilos habet hirsutos, inclinatos. ibi enim verbi αἰάσιλλον meminit. vnde sic interpretarer: *Qui frontis id, quod ante caput est, pilis*

pilis hirſutum habent, liberales ſunt, & ad leones referuntur. Sed præſens ſignum cum ſubſequenti confuſum iudico: vel Ariſtoteles appoſuit, vt ſuperius inferiori declaretur. Inquit enim: Qui in capite adnatos habent crines in fronte e regione naſi, liberales ſunt, & referuntur ad decentiam; quoniam ſeruile eſt quod apparet. Sed quid hæc verba ſibi velint, ignoratur. Nam primum refert ad decentiam; poſtmodum ſeruile eſſe dicit, quod apparet. Polemon & Adamantius, qui in eo transferendo diligentiſſimi fuere, vt hoc ſignum clarius elucidarent, apponunt: Si coma per medium frontis deſcendat ad naſum, & in neutram partem declinet, magnanimitatis & maximæ virtutis argumenta dixeris. Idem Ariſtoteles in figura iracundi dixit: Floridus capillorum circuitus deorſum deſcendẽs. Idemque Polemon ab eo: Capilli circum caput infra aſpicientes. Albertus etiam: Si recta linea, ad quam generatio capillorum terminatur, deſcendens fronti imminet, hominem ſignificat animoſum & miſericordem.

Capillorum curſus ſurſum vergens.

ARISTOTELES in Phyſiognomonicis in figura manſueti, tribuit capillorum coronam ſurſum contractam. Polemon, & Adamantius in eodem ſchemate, Capillorum curſum ſurſum vergentem. Quod mihi a contrario

ſigno dictum videtur. Albertus ab his. Capilli reſupinati ſuper mediam frontem cerebrum reſpiciẽtes, callidum quidem in nequitiis, ſed minus ſapientem pronunciant. Et paulo poſt: Si recta linea, ad quam capillorum generatio terminatur, exaltatur a fronte, calidæ complexionis hominem, facile calueſcentem, & pauci intellectus arguit.

Capillorum curſus ad ceruicem.

Albertus: Si vltima linea poſt ſinciput, ad quam capillorũ generatio terminatur, deſcendat verſus ceruicem, indicat callidum in nequitia, inſipientem in bonis, & libidinoſum. Puto *poſt occiput* dicere voluiſſe.

Capillorum curſus a ceruice ſurſum vergens.

Idem: Si eadem linea multum exaltatur a ceruice, ſignificat hominem effeminatum, timidum, tardum, & iracundum.

Capilli depreſſi, imminentes fronti.

Idem: Capilli nimium depreſſi, & fronti imminentes, ferum declarant animum; & his concordat vrſini capitis capillatura.

Comati.

Non inepte, etſi extra rem, hic ſubnectenda duximus ſigna, quæ mentis indicia manifeſtare poſſunt. Fuit Antiquis mos comam nutrire, & Lycurgũ legimus ciues aſſuefeciſſe, vt comam alerent, quoniam quidem pulchros decentiores redderet, deformes vero terribiliores ac magis

gis formidabiles. Charilaus interrogatus, cur comam nutriret? Reſpondit; quia ex omni ornatu hic pulcrior foret, ac minimi ſumptus. Silius Italicus in laudib. Scipionis ita cecinit;

Martia frons, facilesq; comæ, nec pone, retroq;
Cæſaries breuior. --

Ariſtoteles in Rhetoricis adiicit, comam eſſe libertatis argumentum. Sed vt in aliis, ita & parte iſta peſſum euntibus vitæ pretiis, abiit res in turpem & effeminatam mollitiem, cum cœptum ſit a troſſulis & molliculis ſuccidere comam variis locis, & in gradus formare, vt comatuli ſint. Increpatur a Martiali quidam, cum comam in annulos efformaret:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta vix bene fixus acu.

Hinc fracta cenſorie apud Senecam caſtigatur coma. *Quomodo excandeſcunt*, inquit, *ſi quid e iuba ſua deciſum eſt, ſi quid extra ordinem iacuit, niſi omnia in annulos ſuos reciderunt. hos tu ocioſos voca, inter ſpeculum, pectinemque occupatos.* Sed certe hoc genus nugæ, & accerſitæ commendationes non corpus ornant, quod illi opinantur, ſed mentem detegunt. Hinc ſcitum, vt a Sineſio accepimus, natum adagium eſt: *Nullus comatus, qui idem non ſit cinædus.* M. Tullius in Catilinam libro ſecundo: Capillo pexo nitidos cenſorie ſubnotauit. Succurrit ex hiſtoria non aſpernabile: Cum Philippus Macedo ex Antipatri amicis

quendam adlegiſſet iudicem, moxq; aduertiſſet ab illo barbam, & capillos infici, e veſtigio amouit hominem, dixitq;: *Qui in pilis infidus eſt, qualem in negotiis remur futurum?*

De coloribus capillorum, CAP. 3.

SCRIBVNT Phyſiologorum nonnulli, cauſam coloris pilorum in omnibus animantibus eſſe cutim: nam alborum alba cutis eſt, nigrorum nigra, variorum vero permixtorumq; partim nigra partim alba conſpicitur. at in homine cauſſa cutis nulla eſt: nam ſunt albi, qui nigerrimos habent capillos; & ratio eſt, quod homo omnium animantium pro magnitudine maxime tenuem habet cutem. Polemon, & Adamantius monent, in præiudicando ex pilorum colore plerumq; errorem contingere.

Nigri capilli.

Polemon, & Adamantius: Nigra coma timiditatem & vafritiem arguit. Nigros capillos habent, qui loca feruida incolunt, vt Æthiopes: ob id timidi, & vafri. Sunt autem natura timidi, qui exſangues refrigeratiq; ſunt; fit igitur, vt qui loca incolant calida, refrigerentur: cum enim ſolutum, ratumque corpus eorum ſit, calor foras profluere poteſt, vt Ariſtoteles problematum libro teſtatur. Sunt enim ſapientiores, quam qui locis frigidis habitant, eâdem cauſſa, quia ſenes ſapientiores ſunt, quam iuuenes: nam cum loca habitent calida, ſoluti ſunt, cum frigidiores ſint.

Fit

Fit quaq; in re, vt qui metuant, magis quam qui confidunt, velint inquirere; itaq; magis valent inuenire. Galenus libro ſecundo De temperamentis, inueſtigans cauſſam nigredinis pilorum, inquit: Eiuſmodi gigni, cum aduſto in caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem mutari, ſic & ſanguinem, cæteraq; aduſtione fieri nigriora. Et Auicenna primo canonis, capilli nigrorem caliditati acceptum refert; ex aduſtis enim humoribus nigricans conſurgit vapor, eandem in pilis exprimens qualitatẽ. Contra hos inuehitur Ariſtotel. libro De coloribus, dicens: Canes & capræ ab ortu nigrę ſunt, tunc, cum alimentum non habeant aduſtum, & procedente ætate, quo ſicciora ſunt, minus nigra fiunt: quod fieri non oporteret, cum deberent eſſe nigriora, calido magis adurente. Præterea canities in principio ętatis eſſe deberet, in qua modicus calor. Et idem tertio De hiſtoria animaliũ: Sanguis ſenum eſt atrior, & mulierum; & nihil horum fit propter aduſtionem, ſed oritur nigredo in pilis, quoties ipſorum in generatione humidum, quaſi antiquatum & tempore confectum, propter copiam nigruerit.

Non valde nigri capilli.

Auerroes: Obſcurus brunus color oſtendit dominium choleræ nigræ. Ob id huiuſmodi capillis præditos, cholericos & melancholicos nouimus. Alb. Capilli nigri vel aquei coloris, ſolidi,

& craſſi, animum indicant violentum, ſimilem ſui vel apro, qui tales habentes capillos, violenti ſunt. Nigris capillis fuiſſe Aiacem Telamonium narrat Dares Phrygius, qui ſeipſum trucidauit, & maxime melancholicus fuit, vt diximus ex Ariſtotele.

Nigri, & recti crines.

Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis, in figura amari, innuit eum eſſe recti crinis, & nigri. Polemon in eodem ſchemate, Ariſtotelis verba recitat: *Recti crines nigriq; indicant cerebri aduſtionem; & ita efficiuntur melancholici.*

Nigri, recti, & craſſi crines.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, in idea luxurioſi, tribuit ei crines rectos, nigros, & craſſos: Polemon rectos & craſſos dixit: temporis iniuria, *nigros*, e textu excidit. Referri poteſt id ſigni ad naturam ſanguineam, humori melancholico ventoſoq; permiſtam, quæ omnia ad libidinem faciunt.

Non valde nigri, neq; duri capilli.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, in idea ingenioſi, ei capillos neq; valde duros, neq; nigros tribuit. Sed ad Alexandrum ſcribens, *Niger*, ait *capillus innuit rectitudinem, & amorem iuſtitiæ.* Rhaſes, duritiem ex ſiccitate, nigredinem ex aduſtione naſci. vnde intemperantia, quæ ingenio aduerſatur.

Lenite

Leniter ſubflaui capilli.

Polemon & Adamantius: Capilli autem placide ſubflaueſcentes in diſciplinis capeſſendis promtitudinem, egregiam animorum ſubtilitatem & artificium tradunt. Interim textus Polemonis corrigatur: nam pro, εὐπηχία, habet εὐτυχία. Græci hunc colorem πραέως ὑπόξανθον dicunt, ne nominum varia translatione Græcorum, error nobis introducatur. Ariſtoteles ad Alexandrum: Mediocritas inter hos duos colores, ſcilicet ruffum & nigrum, (vt barbara fert interpretatio) eſt faciens hominem pacem diligentem. Albertus ex Polemone: Capilli ſubnigri, vel ſubflaui, tenues, bonos indicant mores, & bonam corporis compoſitionem. Menelaus flauus ab Homero deſcribitur, quem tamen haud acrocholum intelligit, ſed mitem ſuauemque, ac proinde mollem bellatorem. Sed Dares Phrygius flauum fuiſſe ſcribit, intelligens per ruffum, leniter ſubflauum. Flauo capillo fuerunt Caſtor & Pollux & Helena, & inter ſe ſimiles. Longo, & flauo capillo fuit Polyxena, & animo fuit ſimplici, larga & dapſilis. Briſeis etiam flauo & molli capillo fuit; animo verecunda, ſimplex & pia. Paris capillo molli, & flauo: vnde non bellator ab Homero introducitur. Perbelle autem apud Ouidium Helena exprobat Paridi:

Apta magis Veneri, quam sunt tua corpora Marti.
Bella gerant alii, tu Pari semper ama.

Augustus fuit capillo leniter inflexo, & subflauo, fuitq; mitis, & omnium virtutum genere vberrimus. Domitius Nero capillos suæ coniugis Popeæ *succinos* appellabat, a succini colore, qui in melle cognoscitur. Subflauo fuit capillo & barba Solimanus, Selimi filius, iustitia celebris, prudens, & philosophus. Subflauo etiam capillitio & barba est PHILIPPVS Austriacus Rex noster, qui prudentia, iustitia, animi fortitudine & bonitate superat Reges, quotquot fuere. Capillorum tuorum capitis & menti color, Illustrissime Princeps, est placide subflauescens, neque crispi neq; extensi capilli, neque rari neque densi, molles, vel duri, sed medium quoddam inter hæc recipiunt temperamentum; vnde vrbani mores, magnanimitas, & flagitiorum immunitas coniici potest.

Valde flaui, subalbicantes crines.

Polemon: Color capillorum flauus albicans, qualis in Scythis apparet, ruditatem, siue malignitatem & rusticitatem notat. Adamantius vero. Valde flauus albicans, qualis Scytharum & Celtum, imperitiam, ruditatem & rusticitatem. Aristoteles in Problematis: Sunt enim efferi & moribus, & adspectibus, qui in nimio vel æstu vel frigore degunt. Cuius caussa est, quia optima tem

ma temperies non corpori ſolum, verum etiam intelligentiæ hominis prodeſt. Exceſſus autem omnes dimouent, & vt corporis, ita etiam mentis temperantiam peruertunt. Auicenna in ſuis Cãticis ait, Capillos aureos flauos, qui ſcilicet ad albedinem accedunt, argumentum eſſe diminutæ frigiditatis, id eſt, quod frigiditas ſit minor caliditate. Albertus: Capilli craſſi, flaui, albidi, indociles & feros dicunt, vt eorum capillatura, qui ſub Aquilone habitant. Nero capillo fuit ſubflauo, id eſt, flauo albicanti; vnde rudes illi & ferini mores oriebantur.

Flauus capillus.

Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis de colore carnis, & capillorum loquens, ait: Inter colores medius flauus eſt, & ob id ad fortitudinem confert: vnde qui flaui, animoſi ſunt, & referuntur ad leones. Ex Medicis habetur: Nigredo ex calore gignitur, albedo ex frigiditate; medii colores inter hos ſunt citrinitas, & rubedo: nam æqualitatem præſeferre videntur, id eſt, temperatam conſtitutionem inter adurentem calorem, & frigus. Galenus in Microtechna ait, capillos flauos & rubentes ſignificare bonam corporis conſtitutionem. eademq; Auicenna recitat. Ariſtoteles libro Colorum, flauos fieri capillos cum humor citiſſime exſiccatur, retinendo in eis aliquid humidi. Bos Troglodyticus ξανθὸς ſiue fului eſt coloris, vt ex Oppiano habetur; &

Troglodytæ, apud quos eiuſmodi belua naſcitur, eam præſtantiſſimam iudicant, veluti cui inſit leonis vis, tauri robur, & equi velocitas. Briſtones ex Oppiano ξανθῷ ſunt capillo, & promtiores ſunt ad pugnam.

Aureus capillorum color.

Medius autem inter flauos albicantes, qui mites faciunt, & flauos rubentes, qui fortes, & iracundos, eſt aureus, ab vtroq; declinans. Hunc ita deſcribit Apuleius. Capillus ceu aurum coruſcans, in mellis leuiter deprimitur vmbram, id eſt, in quibus mellis color placet, vmbroſo quaſi fulgore permiſtus. Flauam fingunt Poëtæ Mineruam ob præclarum ingenium, & vim bellatricem. Ouidius:

Viderat Aglauros flauæ ſecreta Mineruæ.

Hic color eſt tuorum capillorum illuſtriſſime adoleſcens, Alfonſe Lęua. Vnde animoſus, & intrepidus, mitis, & vrbanus es, ad arma, & ad diſciplinas capeſſendas idoneus, vt difficile iudicium ſit in vtram partem declines. Per ocium enim ſtudiis vacas, omnium iucundiſſimus; cum vero res aut bella gerenda, ſtudio, diligentia, & animi magnitudine cunctos ſuperas.

Flaui rubei capilli.

Capilli flaui rubei demonſtrant complexionem minoris caliditatis, quam ſit complexio habentis capillum nigrum; cum rubedo ſit affinis nigre-

nigredini. Huiusmodi comam habuisse Achillem narrat Homerus. caloris, & iracundiæ est argumentum: quoniam eiusmodi fere sint ξανθόχολοι, id est, quibus dominatur flaua bilis.

Valde rufi capilli.

Aristoteles ad Alexandrum: Ruffus capillorum color, insipientiam, iracundiam, & insidias notat. Fortasse hic color Typhonis fuerit: vnde asinum Coptitæ apud Ægyptios præcipitem agunt; & homines rufos iniuriis afficiunt in contumeliam Typhonis, quem rufi & asinini coloris fuisse ferunt. Busiritæ & Lycopolitæ tubas non admittunt, vt quæ sonum rudentis instar asini edant. In summa, asinum impurum & dæmoniacum animal esse credunt, propter similitudinem cum Typhone, tum colore, tum animi stultitia & improbitate. Plutarchus in libro de Iside. In Physiognomonicis vero, Homines colore admodum ruffo, maligni iudicantur, argumento vulpium. Polemon, & Adamantius: Ruffus plus nimio capillorum color, sic vt ad mali punici colorem vergat, nihil omnino boni in homine indicare potest: maiori enim ex parte tales ad ferinos mores declinant. Addit Adamantius; & impudentes, & lucricupidos. Aristoteli huiusmodi coloris capilli πυῤῥοὶ ἄγαν dicuntur. Vulpis ingenium dolosum & insidiosum dicunt. Aiunt Medici: Ruffi pili celerius

canescunt, quam nigri. Ruffitas, hoc est, πυῤῥότης quasi imbecillitas pili est: imbecillum enim est, quod celerius senescit. Sed ruffos fieri capillos, Aristoteles libro De coloribus ait, cum humidum sicceſſit: & puerorum capita initio ruffa esse propter alimonii paucitatem, atq; id manifestum esse, quod tunc capilli imbecilles, & rari sunt. Simili modo circa pubem & barbam, cum primum cœperint pubescere & lanuginem emittere, pili fiunt initio ruffi, propter humiditatis paucitatem, quæ in ipsis desiccatur; vbi vero pluſculum alimenti ad locum defertur, rursus nigrescunt. Sic & quæcumque prolixos habent pilos, vt plurimum qua parte proximi sunt corpori, sunt nigriores, circa summa vero flauiores; vt ouium, equorum, & hominum: propterea quod iis paucissimum alimentum ad hæc loca deferatur, & exarescat celeriter. Sic & pennæ animalium quæ prope corpus sunt, nigriores omnibus, quæ vero in summis partibus sunt, flauiores sunt; omnesque pili a perfectione mutantur, fiuntque ruffi, eo quod rursus alimẽtum deficiens exarescat. Plautus in Asinaria suum Leonidam ruffulum facit, quasi malignum, insidiosum, lucricupidum.

Subruffi capilli.

Aristoteles in Physiog. in figura iracundi, tribuit ei colorem subruffum, quod idem ab eo Polemon refert in eodẽ schemate. diciturq; ἐπίπυῤῥος.

Sub-

Subrubri capilli.

Polemon & Adamantius in figura auari tribuunt ei colorem subrubrum, id est, ὑποφοινιαδίμενοι.

Albi capilli.

Auicenna, & cum eo Auerroes in Canticis: Albus capillus frigidæ complexionis hominem innuit, ob id timidos indicat. Aristoteles libro De coloribus albos pilos nasci dixit, quum humor, quem nanciscuntur a primordiis generationis, retinens calorem naturalem, paucus cum sit, exaruit, & vndiquaq; a concoctione desiccatus fuerit. & dixit *calorem naturalem*: quoniam si eo priuaretur cum humido simul, liuidus, & nigricans euaderet, vt ex libro Problematum octauo habetur: dixit etiam *naturalem*, ad differentiam illius qui nascitur ex affectu, vt docuit quinto De generatione animalium, vt in vitiligine, & senectute. Præterea albi pili fiunt in locis, quæ vlceribus, tuberculis, & attritu ligni sellæ obnoxia fuere; caussamq; esse, quod humidum, quod ad pili generationem conferebat, eo loco excoquitur, hoc est, a nimio calore exhauritur, & diutino attractu locus fit siccior, & excoquitur humidũ. Quod exacta concoctio sit caussa albedinis, indicio est cinis, qui a calore cõsumptus fit albus; & tẽpora prius canescunt in homine ob paucã humiditatẽ, quæ celeriter putrefit,

& concoquitur; ſic infirma & laborantia loca, ob imbecillitatem caloris & humiditatis. Ex huiuſmodi imbecillitate pueri, vt primo naſcuntur, ſtatim capita alba habent, & ſupercilia vt ſenes. Et animalia vt plurimum alba, infirmiora ſunt nigris: ante enim, quam perficiatur ipſorum augmentum, propter alimenti paucitatem excocta fiunt alba. Sed nonnulli ſunt, qui in iuuentute caneſcunt, vel ab ortu, quos quidem non niſi moribus ſimiles ſenibus iudicarem. Socrates candente fuit coma, vt in Sidonio Apollinari ad Fauſtum legitur. Et Strabo Tarquinium refert a pueritia caneſcentem fuiſſe, in quo tam egregie floruit ſapientia, vt ab ineunte pueritia canum fuiſſe referant. Virgilius Æneidos ſexto:

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens? noſco crines, incanaq; menta
Regis Romani, primus, qui legibus vrbem
Fundabit.

Hoc loco de principe Numa intelligendum eſt, quem Seruius a prima ætate canum fuiſſe dixit.

De Fronte, CAP. 4.

FACIES ea eſt in homine, quæ caluariæ ſubiecta eſt. Faciei pars frons, quæ ſub ipſo ſincipite poſita eſt, & inter idipſum, & oculos, & vtrimque temporibus terminatur, vt Ariſtoteles Animalium libro ſcribit. Dicta eſt *frons*, Varronis

nis auctoritate, ab oculorum foratu. In præsagiendis animi ægrotationibus multum confert. Plinius de fronte: Tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & securitatis index. Frons antiquitus Pudori sacra erat, quod prouerbio testatum est, quo *Faciem*, aut *frontem perfricuisse* dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut absterso manu a vultu pudore. Sunt qui ex partis huius signis quibusdam vaticinia aucupantur, quos *Metoposcopos* dicimus, nulla tamen iniuncta nostris mentibus necessitate, sed lubentia potius quadam, & procliuitate & sanguine & spiritibus physicis.

In hac tabella obuia est magna hominis frons, insigniuimus etiam bouinæ frontis forma, in qua relata magnitudo conspicua est: sic & cæteræ peculiares frontium similitudines seriatim tabellulis præponentur.

Magna frons.

Aristoteles animalium libro ait: Frons magna segnitiei plena. Galenus in eo libro, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, idem ex eo transfert: eadem quoq; Plinius ex Trogi sententia, stulte eum deridens, refert. In suis vero Physiogn. illos, quibus frons valde magna, ignauos seu timidos esse coniicit; quod in bobus similiter se habeat. Polemon: Magna frons maiori ex parte secordiam signat. Adamantius non *magna* habet, sed *plana*. Mendax textus, qui Aristoteli & ceteris contradicit. Rhases

ſes in Almanſore idem confirmat: vt & Albertus, Conciliator, & eiuſdem farinæ homines. Meletius Philoſophus, immodica fronte prædi-tos, hebetis & obtuſi ingenii eſſe ait. Cuius naturalis cauſſa eſſe poteſt materiei vbertas, operationi inobediens, & quod anterior pars cerebri phlegmatica ſit, vnde ſpiritus debilitantur, ne ſuis operationibus frui poſſint. Virtus enim minus reſtricta, debilior.

Magna, carnoſa, & lenis frons.

Ariſtoteles in idea Iracundi, adſcribit ei frontem magnam, & carnoſam, & lenem. Sed Polemon & Adamantius eodem loco, paruam, carnoſam, & lenem.

Parua frons.

Etiam Ariſtoteles in libro De Animalibus: Quibus parua frons, mobiles ſunt. Quod a Galeno, & Plinio transſcribitur. Sed de fronte valde parua intelligas velim. Rhaſes ſtolidos eſſe dixit. Naturalis cauſſa eſſe poteſt, quia parua frons paruos ventriculos cerebri continet, vnde ſpiritus reſtricti reflectuntur, ac denuo ſurgunt, & ob id mobilitas cogitationis exoritur.

Agnoſce in hac tabella C. Caligulæ Cæſaris effigiem, in qua frontis latitudo conſpicua, vt ex marmoreis ſtatuis & æneis numiſmatibus Vincentii fratris collegimus.

Lata frons.

Animalium libro etiam Ariſtot. ait: Quibus frons lata, mente moueri idonei. ab eodem Galeno, & Plinio transſcriptum. Intelligens frontis latitudinem a capillorum radicibus vſque ad ſupercilia protenſam. Meletius: Frons in latitudinem diſtenta, ſtupidæ mentis indicia præfert. Eadem Alber. & Conciliator. Auicenna ex his frontem valde latam & magnã, ſtultitiam notare dixit. Frõtem latam & toruam C. Caligulam habuiſſe, meminit Suetonius: vnde nec animi valetudo ei conſtitit, adeo vt de purgãdo cerebro cogitârit. ſæpe in furorẽ cõuerſus eſt, Nec,

niſi

nisi mentis valetudini, attribuerint diuersissima in eodem vitia; summamq; confidentiam contra nimium metum.

Præsenti figura suillæ frontis cum humana similitudo exprimitur, inter vtraque tempora angustissime coarctatæ.

Angusta frons.

Aristoteles in suis Physiognomonicis: Paruæ frontis homines imperiti sunt, a simili suũ fronte. Sed per paruam frontem angustam intelligendum iudicarem; angusta enim fronte sues, quibus comparantur, præditi sunt, non parua. Confirmant opinionem meam Polemon & Adamantius, qui inquiunt: Angusta frons non minimum est imperitiæ argumentum. Conciliator: Frons parua angustaque stolidum, indoci-

lem,inquietum,& inquinatum hominem mon-ſtrat,ad ſues relatum. Albertus eadem.

Platonis frontis ſimulacrum hic deſignatur a dextris.

Longa frons.

Polemon & Adamantius teſtantur fronte in longum protractam,& optimos ſenſus, & do-cilitatem præſtare; Albertus ſenſus vigorem, & docilitatem: intelligendo longitudinem ex au-re ad aurem. confunditur enim ſæpenumero scriptoribus cum latitudine. Plutarchus talem Platoni fuiſſe ſcribit: immo Neanthes auctor n ignobilis,aſſerit ob latiorem frontem ac faciem quæ illi inerat, vulgo vocatum Platonem, Dio-genis auctoritate. Hanc frontem paulo ante no-ſtra tempora Dantes Alaghierius habuit.

Hominis fros in quadratā figurā redacta cū leoninæ collati-ne axacta præponitur,quo min⁹ in illi⁹ dignotione fallerer.

Quadrata frons.

Int

Inter has frontiũ figuras quadrata frons, quaſi medium quoddam ſe habet. ob id Ariſtot. in ſuis Phyſiogn. Quadrata frons, & pro faciei ratione mediocris, magnanimos oſtẽdit, ob ſimilitudinẽ leonis. In idea leonis dat ei frontẽ quadratam ex medio ſubconcauã magis. Polemon & Adaman. ab eo: Quadrata frons, quæ ſcilicet ſuę magnitudinis dimẽſionẽ habuerit, & reliquæ effigiei proportionẽ, euidẽtiſſimus fortitudinis, prudẽtię, & magnanimitatis index. Meleti⁹ philoſ. parua ac modica fronte prędi tos, & ingenii acumine pollentes, & ad dicendũ propenſos dicit. Intelligẽs per paucã & modicã frontẽ, quæ nõ maxime recedat a magna, id eſt, mediocrẽ; aliter cõtra horũ recte philoſophantiũ opiniones eſſet. Albert. Quadrata moderatæ magnitudinis frons, capiti congruens & vultui, magnę virtutis, ſapientię, &

magnanimitatis indicium. Talis eſt frons tua, Cardinalis ampliſſime. O nimiam intelligentiam, magnificentiam, & virilitatem!

Circularis frons.

Ariſtoteles in Animalium hiſtoria dicit: Quibus frons rotunda, iracundi. Quod iiſdem verbis a Galeno transfertur. Plinius omnia ab aliis ſine conſideratione tranſcribens, ait: Quibus frons rotunda, iracundi: velut hoc veſtigio tumoris apparente. Ex his ſuis adiectis verbis demonſtrat Ariſtotelis ſenſum, quem irridet, non percepiſſe. Putabat enim per rotundam intellexiſſe gibboſam & altam, non circularem, vt in ſequenti videbimus. Meletius, non ignobilis Philoſophus, Ariſtotelis textum pluribus verbis dilucidauit. Dicit enim: Quibus orbiculata circularisque frons, iracundum arguit, & puſillanimum. Quod ſi quis ſequentia leget, plane Plinium allucinatum eſſe comperiet. Albertus: Rotunda frons iracundiam notat.

Asininæ frontis imaginem oculis subiicere conati sumus, vt circinati gibbi conuexitatis exactam figuram exhiberemus.

Rotunda conuexa frons.

Qui fronte rotunda, stupidi, similes ad asinos ingenio, Aristoteles ait in Physiognomonicis. Quod si quis asininam frontem inspiciet, conuexam altam inueniet; idemq; auctor sibi contrarius esset, si idem Animaliũ historię & Physiognomonię sit auctor. Et in figura rudis, tribuit ei non rotundam solum, sed magnam, & carnosam frontem. Polemon & Adamantius optimi vndiquaque physiognomones, ne quis hic allucinetur, dilucidioribus verbis vsi sunt. Frons gibbosa, alta, rotunda, stupidos & imprudentes homines demonstrat. Et in idea rudis, tribuit ei

rotundam frontem. Albertus: Curua, & alta frons, ad rotunditatem tendens, ſtoliditatis indicium. Eadem Conciliator.

Depreſſa frons.

Polemon: Depreſſa frons non laudabilis viri ſignum. Adamantius dilucidius loquitur: Valde depreſſam frontem ne velim laudes; nam effeminati viri ſignum.

Sagacis canis iconem etiam huic demonſtrationi adhibebimus, vt minus planæ frontis imago clarius exprimeretur, & oculis ſubiiceretur.

Minus plana frons.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Qui aliquanto minus planam frontem habent, ſagaces ſunt; ad canes relati. Textus Grecus ita ſe habet:

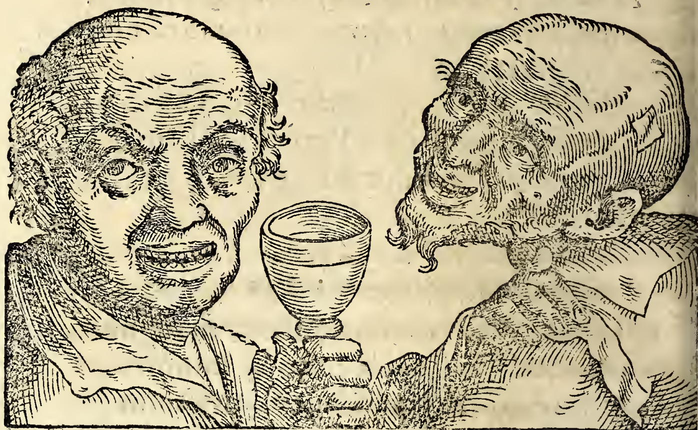
Oi π-

οἱ μικρότερον ἐπὶ πέδον ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς κύνας. Gesnerus in suo De animalibus libro ita vertit: *Qui paruam, & latam habent frontem, stolidi iudicantur, eo quod caninam referant frontem.* Sed multipliciter errat; tum quia latæ non meminit Aristoteles, & ipse apposuit; tum quod ad canes refert, qui stolidi non sunt. Vetus translatio melius se habet. Græcus textus (ἀναίσθητοι) contrarium habet.

Aspera frons cum fossiculis & monticulis.

Polemon: Aspera frons non boni viri signum habetur. Sed frons velut fossas & monticulos habens, veteratoris & perfidi hominis argumenta testatur; & si cætera indicia accedant, furentem, & mente captum nonnumquam iudices. Adamantius: Aspera fronte ne gaudeas, neque quæ fossas, & monticulos habeat; omnia namque hæc signa versutiam & infidelitatem nunciant, & interdum stultitiam, & insaniam, si cætera adfuerint signa. Polemon in figura fatui improbi, durã & asperam frontem ei adscribit. Albertus: Asperæ cutis frons vt collis, & depressa vt vallis, versuti & asperi hominis argumentum; in fine fortasse stulti & insani.

Caperatæ frontis ad ſui medium declinantis, vel erectæ, accipe icones.

Caperata frons.

Diximus de frontis oſſe; nunc de cute: & primum ſi caperata fuerit. Dicitur enim *caperata* a criſpis caprarum cornibus, quibus aſſimilatur. Qui talem habuerint, cogitabundos iudica, Polemonis, & Adamantii doctrina: eorumdemq; in ſchemate triſtis viri, tribuitur eis frons rugoſa. Sed Ariſtoteles in eodem, non frontem, ſed faciem adſcribit eis rugoſam, videturque mihi ex apparenti more tractum; qui enim cogitant, frontem in rugas contrahunt: & quibus eſt ſtriata rugoſiorque frons, magna animo volutare, eſſeq; melancholicos, opinio eſt. Albertus: Qui ſemper frontis rugas contractas habent; melancholici,

cholici,& magna cogitare conſueti. Eſt & apud ſcriptores ſeueritudinis ſignum. Plautus in Epidico: Quid iſtuc eſt, quod illi caperat frons ſeueritudine?

Caperata frons ad ſui medium declinans.

Rhaſes: Rugoſa frons ad ſui medium declinans, iracundiæ ſignum. Idq; ex apparenti more mihi tractum videtur. qui enim alteri minatur, & iraſcitur, contrahit frontem in rugas ad medium ſui declinantes. Albertus: Quibus frons contrahitur in medio, tamquam obſtricta, iracundi.

Caperata frons in altum erecta.

Caperata in altũ frons, admirationis ſignum mihi eſſe videtur. ſoliti enim ſumus, cum admiramur aliquid, frontem corrugare, & e ſui medio in altum erigere cum ſuperciliis.

Erugata frons.

Polemon & Adamantius: Frons valde explanata, a curis ſemotum hominem oſtendit. Vbi non πτεραμμένα, ſed πεπταμένα legendum eſt, ſi exporrectæ fronti ῥυαδὴν, id eſt, rugoſam opponere velis. Sed Conciliator: Erugata & porrectior frons, fallaces oſtendit: cuiuſmodi Bononiẽſes eſſe dicit. Epicurus diſtẽta fuit frõte, vt Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit, cuius inſtituti ratio erat, rerum negligentia, & liberum eſſe omnibus

perturbationibus, & vacuitate, ſed in amœnitate & compotationibus vitam ducere.

Lenis frons.

Rhaſes: Frons ſine rugis litigioſum indicat. Videtur mihi ad canes relatum, qui lenem habent frontem. Cauſſa naturalis eſſe poteſt, quod lenitas in fronte accidat ex ſiccitate, qua laborant litigioſi, vt ex libris medicorum apparet.

Recta, macra, mediocris, neq; aſpera, neq; lenis frons.

In idea virilis Ariſtoteles ait: Frons recta, non magna, macra, neque lenis, neque rugoſa. Vbi aduertēdum, textum multipliciter mendoſum: habet enim vetus translatio: Acuta frons, recta, non magna, nares neque rectæ, neque rugoſæ: quod a re alieniſſimum eſt. Illud enim ὀξὺ, non de fronte, ſed de anterioribus ſignis, ſcilicet corporis colore, ſquallidiori acuto intelligendum eſt. Quod a Polemone, & Adamantio conſideratur, qui colorem ei tribuunt ὀξύτερον. Frons enim acuta non reperitur, nec ab aliquo nominatur. Pręterea illud ἰχυρὸν, non nares ſignificat, quarum ſuperius meminerat, cum dixerit nares cōtractas, nec lenitas aut rugoſitas nariū ad virilitatem facit; ſed illius υ in ν, facilis fuit lapſus, cum ἰχνὸς dicat, id eſt, macra frons. Et illud, *neque lenis, neque aſpera*, ad frontem refertur, cum Adamantius optimus Ariſtotelis transſcriptor, dicat: *Frōs neque lenis, neque aſpera.* Polemonis textus corruptus

ptus eſt, illumque etiam ex Adamantio reſtituimus. habet enim, πλεῖον οὐ μήτε ὀλίγον. Adamantius, οὔτε λεῖον, οὔτε τραχύ.

Domeſtici canis tranquilla & exporrecta frons inſinuatur hac tabellula, e cuius regione, humana ad eius modum expreſſa conſpicua eſt.

Tranquilla frons.

Qui ſerenam, & exporrectam habent frontem, aſſentatores cenſentur, ab effectu, quod plerumq; ii tales euadant. Hoc ſignũ in canibus manifeſtum eſt, quod aſſentantes frontẽ exporrigant. Aſtipulatur Ariſtoteles in Phyſiognomonicis; intelligẽdo de domeſticis canibus. Albertus ab eo: Qui laxam, & tamquam ridentem habent frontis cutem, blandi quidem, ſed non innoxii. ſunt enim palam blandientes, clam detrectatores.

Tauri & leonis nubilam frontem hac figura pinximus cum humana, cuiuſmodi irati efformare ſolent, ne quis indiligentiæ nobis notam impingere poſſit.

Nebuloſa frons.

Qui nebuloſam habent frontem, audaces ſunt, & referuntur ad taurum, & leonem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Idemque in leonis forma, ſupercilia, & naſum verſus, in ima fronte, inſtar nubis prouenire ſcribit. ἐπισκύνιον vocari coniicio. Pellis eſt in ſuperciliis, quæ obtenditur leonum oculis. Vnde leoni, cui talis facies perpetuo eſt, perpetuo etiam ira affectus eſt: & aliquid nubis inſtar, circa ſupercilia prominet. Tauro ſemper torua frons.

Venatici

Venatici canis cum episcynio supra oculos contemplare imaginem, cum Actiolino Patauinorum tyranno.

Oppianus venaticos canes describens, qui leones & ferocia animalia inuadant, horribili ait supra oculos, & supercilia pelle conspicuos esse. Tigridi etiam similis in ima fronte laxa pellis, episcynion *dictum. Ex eodem.*

Obducta & feralis frons.

Obducta ferali fronte fuit Actiolinus Patauinorum tyrannus: *obducta*, id est, supra oculos curua, nubilosa, curuaq;, quasi suæ indomitæ naturæ toruitatem spirans, (vt Venetiis in marmore effictum spectauimus) terror, & hominũ carnufex. Omnes sui & prioris temporis crudeles superauit. Sed lata & torua fuit fronte Selymus decimus Turcarum imperator: audax, & bellator fortissimus fuit, spiritibus ingens. Sed seuera & minaci fronte fuit Carolus Burgundiæ Dux, qui animi magnitudine, & vi bellica omnia ausus, nemine inferior fuit. Peracri & retorrida fronte

fronte magnus Caythbeius fuit Memphiticus Sultanus, e ſordido loco natus, qui bellica virtute ad ſummum rerũ faſtigium peruenit, vt Rex Sultanus gentium more conſecraretur.

Media inter tranquillam & nebuloſam frons.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Quoniam nebuloſus habitus audaciã ſignificat, collectus vero adulationem; habitus vtique inter hos medius decentius ſe habet. Quemadmodum enim opponitur frons nubila, & tranquilla; ſic aſſentator, & audax. Ariſtotelicus Græcus textus mancus & defectuoſus eſt: vt potuimus, reſtituimus, partim ex ipſo ſenſu & ſequela verborum, partim ex Latina translatione. Vocibus, κόλακας, & αὐθάδεις, opponi ab Ariſtotele & oppoſitis in fronte ſignis cognoſci, quæ ſunt γαληνὸν, & συννεφής. Hac illuſtri fronte & regio ſplendore decorus fuit Franciſcus primus Galliæ Rex, qui duriſſima quæq; Martis munia ſubire ipſe ſolitus erat; quem nemo Galliæ procerum, impauidi & ſemper conſtantis animi vigore; nemo regum candore animi, clementia & pietate adæquauit; nemo denique mortalium viuido ingenio tenacique memoria ſuperauit.

Alta frons.

Qui frontem altam habent, pertinaces vel audaces ſunt: Polemon & Adamantius. Sed mendum eſt clarum in Polemonis textu, qui pro

κατηρεφῆ verbo, quod Varinus exponit ὑψηλόν, id est, *rectam, altam*, vt habet Adamantius, habet ipse κατωφερές, id est, *prona, inclinata*, quod contrarium innuit. nam videmus homines cæteraque animalia audentia, vel pertinaciam retinētia, frontem erigere, & a passione signum accipi. Sed ego suspicor in vtroque textu mendum, & pro κατηρεφῆ, legendum σιωνηφῆ, vt habet Aristoteles & superius vidimus, a quo vterque desumpsit; quod verbum, vt vidimus, *pertinaciam* significabat.

Tetrica frons.

Qui austeram habent frontem, molesti sunt, & referuntur ad passionem. nam lugentes tetricam habent frontem: Aristoteles in Physiognomonicis. Effera fronte & portentosa fuit Christiernus Daciæ Rex, qui omnium ferarum, quas glacialis Oceanus fert (vbi natus est homo immanissimus, vt inter balænas & orcas educatus existimari merito possit) immo Anthropophagorum & Cannibalum feritatem & sæuitiam superauit, & non tantum a Romano Pontifice, sed a Deo ipso desciuit, vt innocentissimorum sanguine cruentaretur, sacrorum aras euerteret, ac denique humani generis odium existimaretur.

Mæsta frons.

Non extensa supercilia.

In figura virili, Polemon & Adamantius ei supercilia non explanata, sed veluti curua tribuunt.

uunt. Polemon clarius in figura iracundi ait: upercilorum pellis tortuosa; vt supra de epy-inio diximus, vt contraria sit iam dictæ figuræ. Mahumetes Secundus Byzantii expugnator, istar arcus effigiatis superciliis fuit, iisq; mina-ibus. Audacissimus, ambitiosus, æternitatis cu-idus, bellator egregius, inuictus, & crudelis uit.

Ad nasum flexa supercilia.

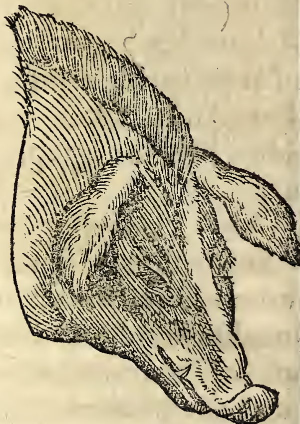
Supercilia iuxta nasum inflexa, austerum & a-erbum hominem notare, Aristoteles Anima-ium libro tradidit. Idem iisdem verbis a Gale-o, & Plinio recitatum. Meletius: Supercilia, uæ naso diffusim acclinant, sic, vt appellari re-urua possint, hominem dicunt moribus stoli-um ac stupidum. Hæc mihi videntur superci-a, quæ torua dicuntur. nam cum torua facere olumus, iuxta nasum incuruamus. Epitheton st leænæ: nam *toruam leænam* dicimus, vt oculo-um sæuitia summa in hac fera est. Plautus suum enonem superciliis toruis depingit, & moribus atis austerum.

Iuxta tempora inflexa supercilia.

Idem Animalium libro, supercilia iuxta tem-ora inflexa derisorem & simulatorem demon-trare dixit. quod iisdem verbis a Galeno, & Pli-io recitatur. A quo Meletius: Quibus superci-ia sunt ad tempora magis depressa, simulatores sse atq; subsannandi vitio laborare creduntur.

Suillum caput cum diuulsis ad nasum superciliis, idemq; humanum illius simulachrum exprimens, oculis subiicimus.

Iuxta nasum diuulsa, ad tempora extensa supercilia.

Quibus supercilia nasum versus, deorsum nutant, ad tempora vero retrahuntur, fatui sunt, argumento suum: Aristoteles in Physiog. ad Alexandrum vero scribēs, breuius loquitur: Quando extenduntur supercilia ad tempora, immundos prodit, scilicet, vt porci sunt. Polemon & Adamantius: Quibuscumq; superciliorum pars, quæ iuxta nasum, infra adspicit, & quę vtrimque ad tempora sunt, procedunt, hos similes suibus puta; eisq; ingenio & animo comparandos. Albertus: Si arcus declinant ad tempora, & ad genas, negligentem, maleq; disponentem regimen vitæ ostendunt.

Expansa

Expansa supercilia.

Polemon in figura tristis tribuit ei supercilia expansa. Adamantius autem detorta dicit.

Quæ in suo loco manent supercilia.

Polemon & Adamantius in figura androgyni tribuit ei supercilia, quæ suo loco manent.

In totum demissa supercilia.

Supercilia in totum demissa, notam inuidiæ habent. quod a Galeno, & Plinio est transcriptum. Polemon in figura inuidi ab Aristotele ita descripsit: Supercilia, quæ ad palpebras demittũtur, &c. Austero & adducto supercilio fuit Iouianus Pontanus, vir ad omne eloquẽtiæ genus natus, sed supra æquum mordax, vt non solum notos homines, sed gentium & vrbium mores acerbe nimis perstringeret.

Coniuncta supercilia.

Qui supercilia coniuncta habent, tristes sunt, & referuntur ad similitudinem passionis. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed Polemon: Qui valde coniuncta habent supercilia, tristes sunt; quippe cum deceat ipsos tristitia. Adamantius non valde coniuncta, sed valde densa, habet. Ephesius: Supercilia coniuncta semper mœroris & tristitiæ signum. Supercilia ad nasum coëuntia, Albertus mœrorem & sapientiæ paucitatem innuere dixit. Briseis superciliis

fuit coniunctis, ſi Dareti Phrygio credimus; & animo ſimplici, pia & verecunda fuit. Ego autem exiſtimarem, ſi pili rari & coniuncti fuerint, quod accuratos & ſtudioſos indicarent, plurimos enim & eorum animi penetralia cognoſcer con ngit, & ita morigeratos eſſe. Albertus id etiam videtur ſenſiſſe, Si arcus videatur ad naſum contingere, lenem, & ſubtilem, & ſtudioſum eſſe in operibus ſuis. Supercilia coniuncta Octauius Auguſtus habuit, Suetonio referente. fuit enim & maxime ſtudioſus, & in eloquentia & arte oratoria plurimum valuit, & multa ſcripſit ſoluta oratione, & verſu, nec non peritia literarum Græcarum excelluit.

Coniuncta, & denſa ſupercilia.

Supercilia multum piloſa ineptitudinem loquendi notant, Ariſtot. ad Alexandrum. Conciliator vero confundens ſuperius ſignum cum hoc, ait: Supercilia pilorum longorum, & multorum, ineptæ loquelæ, multarum cogitationũ, & multę triſtitię hominem deſignant. Epheſius: Si multum piloſa & coniuncta fuerint ſupercilia, impios, fures, deceptores, homicidas, & ſemper mala molientes notant.

Arcuata ſupercilia, & quæ frequenter eleuantur.

Pili ſuperciliorum refracti verſus frontem, animoſum, ſtultum, & iracundum monſtrant. Albertus, a quo Scotus: Cilia arcuata (id eſt, ſuperci-

percilia) & quæ frequenti motu eleuantur in altum, ſuperbum hominem notant, animoſum, glorioſum, audacem, & minacem. Conciliator eadem, quæ Albertus. Neoptolemus ſuperciliofus fuit, Phrygio Darete confirmante, ineptæ loquelæ, blæſus, ſtomachoſus, impius, & cæde gaudens, vt Virgilius cæteriq; meminere.

Inclinata deorſum ſupercilia.

Scotus: Cilia deorſum inclinata, cum alteri loquitur, & intuetur, quaſi lateret ſub eis, ſignificat hominem valde malitioſum, mendacem, proditorem, tenacem, pigrum, & paruiloquum.

Oblonga ſupercilia.

Supercilia oblonga arrogantiam & inuerecundiam arguunt. Rhaſes. Hos enim ſuperciliofos vocare ſolemus. Albertus: Longorũ & multorum pilorum ſupercilia magna, meditantem, & ferum hominem notant.

Rara ſupercilia.

Si pili in ſuperciliis nulli, vel tenues fuerint, naturæ imbecillitatem & remiſſionem denotare indicat Albertus. a quo idem Conciliator.

Rara magna, & commenſurata ſupercilia.

Perfectam tradens ſuperciliorum deſcriptionem Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Cuius ſupercilia rara ſunt, & commenſurata, ſecundum longitudinem & breuitatem, & magna; hic facillime impreſſionis eſt ad intelligendum. *Rara*

dixit, quia densa ineptitudinem loquelæ demonstrare dixerat. *Magna*, quia in virili figura talia tribuit Leoni.

De Ciliis, CAP. 6.

CILIA sunt, quæ palpebrarum ambitui adhærent. Albertus: Duo cilia in vtroque oculo, quorum alterum eminet, alterum subiacet, &c.

Defluentia cilia.

Salaces dicit Aristoteles in Problematis, quibus pili palpebrarum defluunt, ea ratione, quam superius de caluitie diximus. Sunt enim hæ partes rei eiusdem. Quicumq; autem ex pilis congenitis ætate iam prouecta non crescunt, hi omnes decidunt libidinis vsu immoderato. Capillus enim, & supercilium, & ciliū genere congeniti pili continentur, & in partibus superioribus sanguinis parum obtinentibus sunt, quas libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non possit; cum autem pili alimento caruerint, defluant necesse est.

Inferius arcuata, vel intorta cilia.

Palpebrarum pili si curuantur infra, nec ad vnam partem contorquentur, naturâ mendacem, callidum, & stultum designant. Conciliator.

Solida, & nigra supercilia.

Palpebrarum pili nigri & solidi, perfectum animum & constantem indicant. Conciliator.

De

De temporibus, CAP. 7.

TEMPORA ſunt, quæ frontem vtrimque terminant, eisque adhærent aures.

In præſenti tabella a dextris proponitur C. Caligulæ caput, in quo caua tempora commonſtrantur, quod ex marmoreis iconibus æreisque numiſmatibus, quæ in Vincentii Portæ fratris adſeruantur muſeo, excerpſimus.

Caua tempora.

Quibuſcumque tempora vtrimque caua inſpexeris, doloſos, trucesque iudicabis. Concauis temporibus Caligulam fuiſſe tradit Suetonius, & vultum natura tumidum & tetrum ex induſtria adferebat, componens ad ſpeculum ad omnem terrorem, & formidinem. Eius ſæuitiam in iuuentute oſtendit, cum ad datorum ſupplicium pœnis intereſſe voluiſſet. Vnde Tiberius, ſuo & omnium exitio ſe

natricem P. R. & Phaethontem orbi terrarum educare dixit. Ipſe enim propinquos omnes,& amicos etiam,qui imperio fauerent,veneno necauit,fratrem ſuum interemit,& Sillanum ſocerum ad ſecandas nouaculâ fauces compulit. Sic amicos omnes, & Senatores, deleuit, & in ſpectaculis, ludis,& cænis etiam ſæuitiam exercuit: tandem exclamauit: *Vtinam P. R. vnam ceruicem haberet*! vt ſcilicet vno ictu eum penitus exſcindere & delere poſſet. Adeo inſatiabili crudelitate immanis ipſius animus flagrabat.

Piloſa tempora pilorum rectorum.

In figura luxurioſi, Ariſtoteles eum piloſa tempora & pilorum rectorum habere dixit. Poteſt id ad hircos referri: poteſt & ad cauſſam naturalem: nam pilorum multitudo circa tempora prouenit ex venis & arteriis multis ſanguine plenis,quæ ad eum locum terminantur; & piloſitas ibi magis quam alibi exiſtens, ſeminis multitudinem arguit. Eo loco defluxum ſeminis eſſe dixit Hippocrates, cum inciſæ ibi venæ ſteriles homines efficiant. Polemon eodem loco non *tempora piloſa*, ſed, *labia piloſa* dixit. Albertus: Pili denſi,& vaſti circa tempora, & aures, libidinoſum & calidum demonſtrant; ſed tenues & rari iuxta tempora, frigidum & ſine viribus hominem.

De Auribus, CAP. 8.

ERAT legitimus hic locus auribus aſſignatus: ſed quia per ſe ſatis accuratam tractādi expoſcunt rationem; conſultius in III librum reiecimus: nam in eo de iis ſolū tractabimus. Nunc ad aurium hiſtoriam accedamus; ſunt enim in eadē linea, qua oculi. Ariſtoteles Animalium libro ita eam depingit: Auris exterior pars auricula, parte ſuperiore conſtat pinna, inferiore fibra; pars interior forma anfractui cochleæ ſimilis deſinit in os. Plinius ait, in equis & omnibus iumentorum generibus indicia animi præferre. Feſſis marcidæ, pauidis micantes, ſubrectę furentibus, reſolutæ ægris ſunt. Sed eorum diſcrimina, quia multa ſunt, aggrediamur. Flacci cognominati ſunt, Cicerone auctore, quorum aures demiſſæ erant, pendulæ, languidæ, & flacceſcentes. Plinius ab his Flaccorum cognomen natum eſſe teſtatur.

Tabella humanæ auris delineatione insignita proponitur, ut asininæ collatione, eius stolida magnitudo exquisitius dignoscatur.

Magnæ aures.

Magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, magnæ fatuitatis, sed bonæ retentionis & memoriæ hominem; in suis vero Physiognomonicis, asininum. Polemon & Adamantius, stolidæ naturæ indicia esse. Albertus ex Loxo magnas & prominentes aures stoliditatem & imprudentiam signare dixit; sed perperam garrulitatem addit ex se. Vnde vulgo contra eos, qui in studiis vel moribus, vel dictis deliquerint, protensis indice & auriculari digitis, auriculas asini magnas imitantur, & sibilum addunt. Ad hoc Persius:

O Iane, a tergo cui nulla ciconia pinsit,

Nec

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Rhases stolidos ait, sed longæuos: nam optimam calidi, & humidi proportionem demonstrant; vnde longæui homines fiunt. Plinius ex Aristotele scribit longæ esse vitæ homines auribus amplis.

Magnæ, & subflaccidæ aures.

In idea fatui, Polemon & Adamantius tribuunt ei aures magnitudine nimias, & subflaccidas. Vbi aduertendum Vallam pueriliter lapsum. nã vertit ἐπικυκλασμένας, *anfractibus refertas*, cum *subflaccidas* dicere debuisset; nam anfractibus refertæ, & exsculptæ aures, vt videbimus inferius, docilem, & non fatuum significant. Columella hircos prægrandibus auribus flaccidisque depingit. Plinius longis auriculis, infractisq;; & Aristoteles capras stupidas vocat; & ex voce acuta & clamosa, vt videbimus, a simili caprarũ voce etiã stupidos iudicat; ego, ob id, ad hircos referrem.

Magnæ, & arrectæ aures.

Sed si magnæ arrectæq; fuerint vltra modum; stultitiæ & loquacitatis indices esse opinio est; idq; apud Aristotelem in Animalium libro adnotatum reperimus; & ab eo apud Galenum & Plinium. Sed Plinius solito more magnarum, sed non arrectarum meminit. Ex his Meletius: Paruas aures magnasq;, ac plus nimio eminentes, fatuitatis & loquacitatis indicia esse pleriq; statuerunt. Eadem ab his Conciliator.

Simiæ aures, & humanæ illis similitudine respondentes e regione, oculis subiicimus hac figura.

Valde paruæ aures.

Contra vero, qui valde paruas habuerit aures, stolidus est, latro, & luxuriosus: idq; in Aristotele scriptum vidimus ad Alexandrum. In suis vero Physiognomonicis, simiis ingenio responderé ait; quasi malorum morum dicas, furem, & libidinosum. Galenus in eo libro, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, ab Aristotele accipiens, aures paruas ait malorum morum indices esse. Polemon & Adamantius paruas aures malignos & veteratores demonstrare dixerunt. Interim corrige apud Conciliatorem *latrum*, (barbare) vbi dicit *lætum*, pro *latrone*. Ex Alberto.

Peculiari

Peculiari figura caninas aures in quibus cum humanis potiſſimum conuenirent, præpoſuimus.

Paruæ, & protenſæ aures.

Aures paruæ exiſtentes, & protenſæ, ſicut in canibus, ſtultum hominem arguunt. Sed Adamantius aliter a Polemone: Exiſtentes valde paruæ, & tamquam circumciſæ, ſtultos demonſtrant. Ego vel Polemonis textum corruptum iudico, cum canibus ſtultitiam tribuat, quam tamen cæteri Phyſiologi eis non adſcripſere; vel de canibus loquitur ædium cuſtodibus, & vilibus. Albertus ex Loxo, depreſſas & breues aures ſtultitiam notare ait.

Longæ & anguſtæ aures.

Longæ aures & anguſtæ inuidum & paruum hominem demonſtrant: Polemon. Sed id Adamantius non habet, vel temporum iniuria exe-

ſum, vel ex induſtria omiſſum. Albertus: Anguſtæ & oblongæ aures teſtantur inuidiam. Ex quo Conciliator.

Rotundæ aures.

Nimium rotundæ aures, indocilẽ hominem arguunt: Albertus.

Exſculptæ aures.

Exſculptæ aures docilem hominem oſtendunt. Polemon & Adamantius.

Non exſculptæ aures.

Aures non exſculptæ & rotundæ valde exiſtentes, ruditatem oſtendunt: Polemõ. Sed Adamantius: Non exſculptæ ruditatem oſtendunt: Corrigendum eſt verbum in Polemonis textu, ἀδιάγλυφα.

Tabella ad commonſtrandum moloſſi canis caput parata, & præcipue in eo moderatas aures.

Decenter

Decenter magnæ, & quadratæ aures.

Mediocres aures & arrectas, optimorum morum notam esse scripsit Aristoteles Animalium libro. id quod a Galeno iisdem verbis est transscriptum. In Physiognomonicis vero ait: Videbit autem vtique quis & canum optimos moderatas aures habere. Polemon & Adamantius: Quadrangulares aures non excedentes magnitudinem, virilem hominem & bonum manifestant. Adamantius, virilem, & egregiis sensibus præditum dicit. Conciliator eadem. Sed satis inepte transfert. Loxus optimas aures ita describit: Semicircularis conuexa linea in medio aliquantum ex parte cõuexa versus centrum, magnitudine mediocres, capiti decenter adhærentes, & mediocriter pilosæ; sic enim seminalem virtutem quæ eas efformauit, fuisse pollentem & optimam, iudicatur; vt Albertus ex eo refert. Mediocres aures Augustũ habuisse refert Suetonius: vnde præclaris moribus ornatus, & animi dotibus prępollens a scriptoribus designatur. Mediocres aures tuas, dignissime Princeps, sæpius animaduerti capiti decenter adhærentes esse, & valde exsculptas; ob id Augusto moribus & animi dotibus quam simillimus es.

Rubidæ aures.

Pudefactis rubescunt aures, ait Aristoteles in Problematis. Pudefactis enim oculi refrige-

rantur; quia pudor in oculis eſt, nec reſpicere valent, quos pudor tenet, calor igitur in aduerſam partem tranſit, quæ poſterior eſt: nam aures ſatis ex aduerſo poſitæ ſunt, itaq; pudore maxime erubeſcunt: vel quia aures maxime partium faciei exſangues ſunt, & peregrinus humor inanem partem adire aptus natus eſt. itaq; cum calore per pudorem orto, reſoluitur, ſtatim ſe in aures colligit; ob id, qui ſemper rubicundas habent aures, maxime verecundos exiſtimarem. Et in figura verecundi, Polemon & Adamantius quaſi rubore plenum dicunt, quaſi aures & omnia rubore plena habeat. Sed Albertus non aures ſolum, ſed totam faciem rubram habere, & rubicundiorem frontem cum oculorum demiſſione, verecundiam ſignificare dixit.

De Naſo, CAP. 9.

NASVS in facie non minima pars eſt: hæc ſiquidem hominem præ cæteris formoſum deformemq; reddit. Eſtq; in eo varietas maxima, vt non ſit alia facierum diſtinctio, quam per naſum. Ariſtoteles Animalium libro hæc habet de naſo: Pars faciei naſus: cartilagineam partem, quæ nares diſcriminat, interſeptum vocamus, vtrumque meatum inane. Eius initium eſt a glabra, interſtitium inter ſupercilia conſtitutum. Pars ima eſt, vbi naſus delatior in aures ſe fundit. Adnotandum præterea quandam eſſe proportionem faciei partium ad totius corpo-

corporis partes, & ſibi inuicem correſpondere; aut menſura; aut quantitate, aut ſignis. Naſus correſpondet præputio: nam quibus longus, & craſſus; eadem mutonis forma: ſic ſi acutus, vel craſſus, vel breuis. Sic narium qualitas reſpondet teſticulis. Naſati apud Lampridium viriliores, ac bello mutoniati cenſentur. Vnde parœmia de naſatorum peculio vulgo trita: Naſi magnitudine mutonis concipi qualitatem. Is enim in vita Antonini Heliogabali, quem ſcribit fuiſſe extremi luxus, ac nefariæ libidinis, hęc habet: Subactarios vel emiſſarios innumeros collegit, ac naſutos vocabat, quibus ad libidinem exercendam ſceleſtiſſime vtebatur.

Magnus naſus.

Naſus prægrandis probi viri indicium affert; Polemon. Prægrandis naſus melior; Adamantius. Magnus naſus ſemper minori melior; ex his Albertus.

Valde magnus naſus.

Valde magnus naſus, virum nimis acriter aliena iudicantem notat, cui non niſi ſua placent, aliena diſplicent, irridetque omnia. Plinius: *Et altior homini tantũ, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus.* Naribus, inquit Quintilianus, deriſus, contemptus, & faſtidium ſignificari ſolet: vnde & qui alios irrident, naſutos vocant, & prouerbio abiit, *naſus* pro *iudicio*. Naſuin maxi-

K

mum rhinoceros habet, cornu repando inſignem; quare ab eo potius, quam vllo alio animali ad prouerbialem hunc ſenſum aſſumptus eſt: eſt enim animal ingenio callidum, alacre, & agile. Martialis.

Et pueri naſum rhinocerotis habent.

Eiuſdem extat lepidum epigramma de naſuto irriſore:

Naſutus ſis vſq; licet, ſis deniq; naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
Et poßis ipſum tu deridere Latinum:
Non potes in nugas dicere plura meas.

Perſius ad id:

-- ride, ais, & nimis vncis
Naribus indulges.

Horatius:

-- Naſo ſuſpendis adunco.

Angelus Politianus enormi fuit naſo, ob id ingenio aculeato, inuidoque; alienorum irriſor, ſuorum admirator; & cum ipſe aliorum fuerit cenſor acerrimus, ſua tamen a quoquam iudicari ægre tulit.

Valde paruus naſus.

Qui naſo valde paruo fuerit præditus, mutabilis conſilii vir arguitur; Polemon. Sed Adamantius minari rapacitatem & conſilii inconſtantiam ait. Interpres Polemonis non ſatis recte vertit. nam accuſatorem, & delatorem interpretatur, in quo tot errores, quot verba reperies.

Alber-

Albertus. Minor naſus ſeruilibus ingeniis, furibus, & tergiuerſantibus aſſignatur. Ego ad mulieres referrem.

Rectus naſus.

Rectus naſus linguæ ſignificat intemperantiam; Polemon, & Adamantius. ſed in fine libri, Polemon, etſi mendoſus ſit codex, ait: Qui recto ſunt naſo præditi, blaterones; & referuntur ad mulieres. Albertus non ſatis ſibi conſtat, vtriuſque ſigna & proprietates confundens. ait enim: Naſus circa frontem depreſſus, ſtultitiam & animi imbecillitatem, & fœmineam leuitatem deſignat: ſi alte a fronte, rectà ad imum naſi protendatur, vt linea recta deſcendens a fronte, naſi ronnum pertingat in extrema cartilagine, loquacitatem notat.

Obliquus naſus.

Intortus naſus magna ex parte mentis & animorum obliquitatem portendit. Polemon & Adamantius.

Ad faciem naſus diſcretus.

Naſus ad faciẽ bene articulatus, vel diſcretus, probum, fortem, ac prudentia virum præditum indicat. Polemon & Adamantius. Sed Polemon *ad frontẽ*, Adamantius *ad faciem* habet. Albertus male vertit: Nariũ pars iuxta frontẽ, ſi a frõte depoſita ſit, hoc eſt ſeiuncta, bona cõpoſitione, nec

alta, nec humili, ſed æquali linea deſcendat, conſtantiam & prudentiam demonſtrat.

Ad faciem naſus male diſcretus.

Contraria vero huius forma effœminatum rudioremque ſignificat: Polemon & Adamantius a contrario ſigno contrarium diiudicant.

Longus naſus ad os protenſus.

Qui habet naſum longum, protenſum ad os, eſt probus & audax, vt Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens ait. Scribit Suetonius C. Auguſtum naſum habuiſſe a ſummo eminentiorem, ab imo deductiorem, id eſt, depreſſum; quem prudentem virum, & optimum imperatorem fuiſſe conſtat. nec alius intelligi poteſt, niſi quẽ modo deſcripſimus. Cublaienus Scytharum imperator, longo rectoque ad frontem naſo erat, ac ore auguſto: ad arma pręſtantiſſimus, primus pontificię maieſtatis cultor, liberalis, & probus fuit.

Naſus craſſus.

In figura impudentis Polemon, & Adamantius tribuunt ei naſum craſſum.

Naſus mediocriter longus, latus, & apertus.

Optimam deſcribens naſi formam Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Naſus ille eſt magis æqualis, qui mediocriter longus; eius latitudo eſt mediocris; ad extremitatem eius foramina non multum aperta.

Tabella

Tabella hac, in qua corui & hominis caput conſpicitur, naſum in vtroq; ad viuum delineari curauimus.

Incuruus a fronte naſus.

Quibus aduncus ſtatim a fronte ducitur naſus, impudentes ſunt, inſtar coruorum. Incipit enim ipſius naſi curuitas a fronte prope glabellam. Et eſt propria coruorum impudentia; & ſua impudentia apud Romanos enunciauerunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ego hos omnes fures & rapaces dicerem. eſt enim propria coruorum, & aduncorum roſtrorum auium rapacitas: & coruus natura procliuis eſt ad furtum; & quos cicures habemus domi, clauos, nummos, cultros, & eiuſmodi ſimilia in foraminibus & ſub lapidibus abdunt.

Præsens commonstrat figura aquilæ caput, cuius nasum incuruum cum Sergii Galbæ naso comparandum, concinne spectandum proposuimus.

Aduncus nasus.

Quì nasum aduncum habent, a fronte bene articulatum, magnanimi inde coniiciuntur, exemplo aquilarum: ex Aristotele in Physiognomonicis. A quo Polemon & Adamantius: Aduncus nasus magnanimitatem decet. Albertus ex Loxo, aquilę nasum magnanimis tribuit. Huiusmodi nasum vulgus *aquilinum* vocat, & regiũ quiddam præ se ferre existimatur; quoniam aquila rex auium habetur, & ob id regalem animum & magnificentiam polliceri. Apud Persas tali naso præditum esse magno erat decori, sicut de Cyro memorant historiæ Xenophontis &

tis & Plutarchi: & ad hanc vſque diem neminem ad id faſtigii ſubrogabant, niſi apprime fuerit naſutus. Eum regem ſupra omnes dilexerunt, illumque magnanimum & audacem fuiſſe dicunt. Magnus Artarxerxes naſo fuit in aduncum prominente, vt ex argenteo numiſmate videre eſt in muſeo fratris mei doctiſſimi. Fuit Perſarum rex, tamquam ex ſtirpe maioris Cyri. in eo tanta in donando gratiſſimi animi magnitudo extitit, vt in referenda gratia pro agreſti ſæpe munuſculo tenuiſſimoque officii genere, non ingentia modo auri pondera, ſed vrbes & prouincias rependeret. Demetrius filius regis Syriæ, cuius Iuſtinus meminit, *Grypus* cognominatus fuit; quia Græci, qui aduncum habet naſum, γρυπὸν vocant. Neoptolemus adunco fuit naſo, ex deſcriptione Daretis Phrygii. Sergius Galba adunco fuit naſo, vt a Suetonio narratur, & liberalis ab eo deſcribitur. Plato in Euthyphrone Melitum Pittheum, quē in accuſatione non ingeneroſe ſe geſſiſſe dicit, aquilino & gibboſo naſo fuiſſe prodit. Prominenti & decenter incuruo naſo fuit Georgius Scanderbegus, cuius os magni Herois effigiem præ ſe tulit. Nemini etiam virtute bellica, fortitudine & liberalitate ſecundus fuit. Magnus Sfortia elatum a medio naſum habuit; fuitque magnanimus & fortis, Iouio referente. Mahometes ſecundus Turcarum rex, adunco fuit naſo,

& eminenti, vt ſuperius labrum attingere videretur; & elato fuit animo. Ioannes Aſſymbeius, cognomento Vſſumcaſſanus, grypho fuit naſo, oculis ingentibus, læto & hilari vultu; liberalis, clemens, bellicoſiſſimus, & gloriæ appetens. Iſmael Sophus, Perſarum rex, ſimiliter naſo fuit adunco, vegetis & micantibus oculis; moribus vere liberalis, ambitioſus, bello fortiſſimus, inter pericula gaudens & magnanimus. Selimus Baiazetis filius, arcuato fuit naſo; liberaliſſimus, Magni Alexandri æmulus. Solimanus etiam Selimi filius, adunco fuit naſo; bellator, & liberalis.

Hoc ſchemate galli naſus incauus, cum conuexa circulari frontis ſuperficie exprimitur, cum humano ad eiuſmodi formam effigiato, infra deſcribendo.

Incauus

Incauus naſus ante frontem, rotundus, & ſupereminens rotundum.

Vt ſe habet antiqua translatio Ariſtotelis in Phyſiognomonicis; Qui naſum concauum habent, ante frontem rotundum, & ſupereminentem rotundum, luxurioſi ſunt, & ad gallos referuntur. Nos, cum eiuſmodi naſum ignoraremus, tum Ariſtotelici textus corruptione, tum interpretis translatione, gallos conſuluimus, atque diligenti eorum inſpectione, ita textum & ſenſum verbis accommodauimus. habet enim gallinaceus gallus ante frontem in confinio naſi valleculam quandam, vel incauum quoddam, & pars ea naſi ante frontem rotunda, & inde frons a naſo ad capillorum radicem, velut circuli circumferentia eſt. Vt verba textus translata dicant: Qui ante naſum habet incauum, & partes, quæ ante frontem rotundas, circumferentiam vero ſupra aſſurgentem, &c. hos ego etiam puerarios iudicarem: abutuntur enim Venere galli gallinacei, perdices, & coturnices, quę fere ſimilem naſum habent. Cum enim feminæ ouis incubant, mares dimicant pugnamque inter ſe conferunt, quos cœlibes vocant; qui victus in pugna fuerit, victoris Venerem patitur, nec niſi a ſuo victore ſubigitur, ex Ariſtotele: & multos amicos cognoui eiuſmodi naſo præditos, huic enormi luxuriæ generi obnoxios. Fingunt Poëtæ Iouem aquilæ forma Ganymedem

rapuisse, sub tali figmento id fortasse innuentes. Ælianus etiam ichneumonem huic turpitudini obnoxium dixit. Tali naso Satyri & Sileni ab antiquis effigiati sunt, & tali naso etiam Socrates ipse præditus fuit: nam Xenophon Socratem Silenis similem fuisse, & pressis naribus, scribit.

Latus in medio nasus.

Nasus in medio latus, declinans ad summitatem, demonstrat mendacem & verbosum. Aristoteles ad Alexandrum.

Si bouis nasum inspexerimus, & hominem similem effigiauerimus, non ab hac quæ hic cernitur figura, longe aberit, ita affabre in imo crassus deducitur.

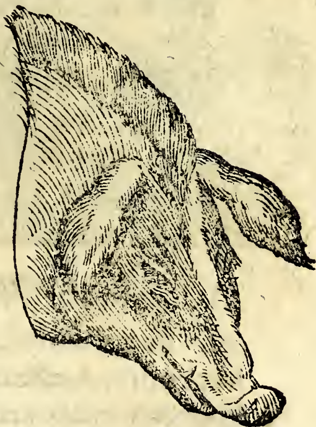
Extremum

Extremum naſi craſſum.

Qui naſi extremum craſſum habent, ſegnitiei obnoxii ſunt, & ad boues referuntur, vt Ariſtoteles in Phyſiogn. teſtatur. eſt enim boum ſegnities propria. Polemon & Adamantius: Naſus in ſummo valde craſſus, & depreſſus, iniquos homines oſtendit. Interim Polemonis textus corrigatur, μικρὸν, non μικρὸν, ex Adamantio. Iidemque in figura inuerecundi, tribuunt ei naſum craſſum.

Suis craſſus a ſummo inſpicitur hic naſus, e cuius regione hominis ſimilitudine ad eum proxime accedens, depingitur.

A ſummo craſſus naſus.

Qui naſum a ſummo craſſum habent, inſenſati iudicantur, a ſimili ſuum naſo. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Eſt enim ſus animal brutum, animamq; ei pro ſale datam vulgo dicunt:

vnde prouerbio fertur: *Sus Mineruam.* Male ab eo deſcribens Albertus ait: Extra modum craſſæ nares immundum hominem dant intelligi.

Canis hæc imago in multis cernitur figuris, ſed hic domeſtici canis acuti naſi icon exhibetur, vt hominis ſimilem oſtendamus.

Extremum naſi acutum.

Naſus ſi fuerit ſubtilis, eius dominus eſt valde iracundus, Ariſtoteles ad Alexandrum: in Phyſiognomonicis vero dilucidius loquitur. Naſi ſummum ſi fuerit, ſæuæ iræ homines oſtendit, iique ad canes referuntur. Eſt enim canum propria ira. Sed Ariſtotelis textus mancus videtur. deficit enim, *acutum.* ait enim οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν. ſupple λεπτὴν, quod ex Polemone & Adamantio reſtitui

ſtitui poteſt: Naſi extremum tenue in quolibet homine æſtuantis iræ ſignum. Albertus: Naſus in extremo acutus, facilis ad iracundiam. Idemque Rhaſes. Ringi, os torquere eſt, quod canes faciunt latraturi, vel cum ex ira in rugas os deducunt: hinc rictus, oris diſtenſio. Rictum caninum Iuuenalis dixit.

Auicularis hîc roſtri imago proponitur, ad oſtendendam eius cum naſo hominis tenui & gracili ſimilitudinem.

Naſi extremum gracile.

Qui naſi extremum gracile habent, aues hac parte referunt. Intelligit enim per auiculares, qui leues, mobiles & inſtabiles ſunt. eſt enim auium naſus longus, ſubtilis, rotundus, & in imo tenuis. Polemon & Adamantius ex eo: Naſus longus, ſubtilis (ſed Adamantius addit, *valde*)

cum auicularis generis habeatur, eius quoq; generis mores deſcribit. Rhaſes: Naſus longus, & in imo gracilis, leuis & feſtini viri eſt. Albertus: Nares longæ & tenues, quæ auium propriȩ ſunt, huiuſmodi moribus, ſcilicet mobilitatis & leuitatis, homines decorant.

Leonis naſus hic depingitur; e directo intuenti, humanus occurret, vt inuicem comparari poſſint.

Rotundus naſus, & extremum obtuſum.

Naſum rotundum habentes, eiuſque ſummum obtuſum, magnanimi ſunt, ad leones relati. Ariſtoteles in Phyſiognom. Leonum enim propria eſt magnanimitas. Polemon & Adamantius: Naſi extremum plenum, obtuſum, rotundum, & ſolidum ſi aſpexeris, ex leonibus & moloſſis fortem & magnanimum iudicato. Adamantius

amantius non magnanimum, ſed iactatorem dicit. Ariſtoteles in figura maris leonem depingens, ait, habere naſum magis craſſum, quam gracilem.

Etiam venatici vel moloſſi canis imaginem apponere libuit, vt expreſſius naſus cernatur.

Oppianus venaticos canes (ſiue robuſtos, ſiue moloſſos dixeris) ſimo roſtro deſcribit. Geneoſis enim canibus imæ nares rotundæ, & ſolidę, & fere obtuſæ ſunt. Albertus eadem habet ex Platone, ſed ex Polemone potius.

Hac figura hominis ſimum naſum finximus, quem ſimiæ ſimillimum in viuis obſeruauimus.

Naſus ſimus.

Naſus ſimus eſt impetuoſus, ait Ariſtoteles ad Alexandrum: ſed eius vetus translatio ſatis corrupta eſt, & corrigenda, *luxurioſus*, vel *impetuoſus in Venerem*: aliter enim ſibi cæteriſque claris auctoribus contradiceret. In ſuis enim Phyſiognomonicis ait: Qui naſum ſimum habent, libidinoſi; referuntur ad ceruos. Cerui ſimi ſunt, & adeo luxurioſi, vt coitus tempore inſani reddantur. Polemon, & Adamantius: Naſi ſimitas ſcortationis indicium. Et Polemon alibi: Breui, & ſimo naſo præditi, fures & laſciui ſunt. ad ceruos & apros hoc genus hominum eſt referendum. ipſe enim ἀχίυς retulit; ſed puto mendum in textu: quippe non ſilueſtres ſues, ſed ſimias

mias referunt, & reponendum, πίθηκος. Albertus ex Loxo ſimię tribuit ſimum naſum, & libidinoſis. Rhaſes: Quibus latæ nares, luxurioſi. Simitatis rationem, & luxuriæ videtur Ariſtoteles tradidiſſe in Problematis. ait enim: Criſpitudo capillorum & ſimitas in craſſitudine ſita eſt, craſſitudo non ſine duritia conſtat, & durities in calidiori ſanguine ſita eſt, & calor materiem excreſcere inutilem minus patitur, & os ex vacante materia conſiſtit, & cartilago non niſi os eſt, vt hinc non ſine cauſa diminutio naſi conſequatur. Indicium ætas exhibet puerilis: ſunt enim pueri omnes reſimato naſo. Nos, ſi ad animalia referre licet, ad ſimias referemus: Natura enim ſimiis

-- *nares a fronte remiſſas*

Contundit, &c.

vt Oppianus ſcribit: & ob id multi putant ab huiuſmodi ſimitate ſimias dictas eſſe. Conſtat eas libidinoſas eſſe, vt quaſdam feminas appetant. Et apud Indos ſimiarum quoddam genus eſt rufum, quod in vrbes non adducitur, quippe quod Veneris libidine adeo inflammatur, vt in muliebrem ſexum inſaniat. Eſt & delphinus reſimo roſtro, & ob id *ſimonem* vocant, nomenq; ſimonis miro modo agnoſcunt; piſcatorumque relatu, luxurioſi ſunt.

Etiam ſimum cerui naſum depinximus cum Socrate comparandum, cuius effigiem ex muſeo fratris & marmorea ſtatua decerpſimus.

Simo naſo Socratem fuiſſe narrat Plato in Theæteto, & ab eo Ammonius. Polemon Socratem luxurioſum fuiſſe dicit, quod illius loci ſuperficiem concauam haberet, quæ naſo ac mento interiacet. Plautus in Rudente ſuum Lambracem depingẽs luxurioſum ac nefarium, ait, recaluum, ſilonem, & ventricoſum. Ruellius Gallus reſimato naſo fuit, & luxurioſus. Fuerunt nonnulli opinantes Horatio Cocliti, non quod oculum vnum in bello amiſiſſet, ſed ex naſi ſimitate cognomentum, *Cocles*, inditum fuiſſe: naſus enim ſub fronte ita depreſſus demiſſusq; erat, vt nullum fere inter oculos diſcrimen extaret,

ret, ipſaque ſupercilia commixta inuicem confuſaque fuerint: icc irco cum vellent illum appellare Cyclopem, factum eſt vt corrupta loquendi conſuetudine, Cocles diceretur.

Tauri & hominis hiantes nares ad viuum depictas præſenti figura videre eſt.

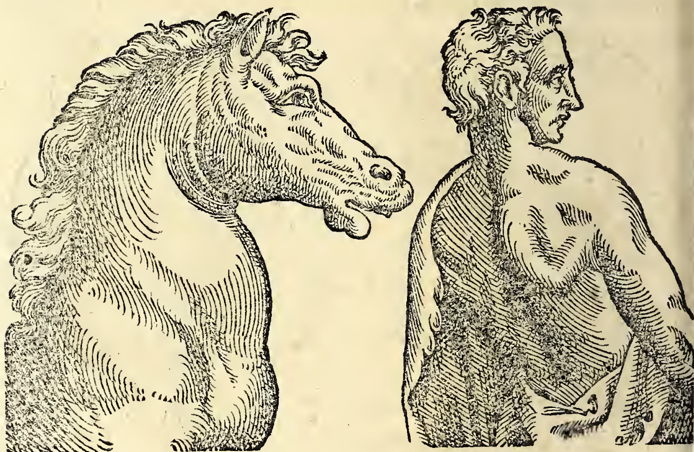

Patulæ nares.

Qui habet foramina naſi grauis compactionis vel duræ, eſt iraſcibilis, ait Ariſtot. ad Alexandrũ. Sed antiqua translatio ex Arabico textu falſa & mendax eſt, nec quid ſibi velit ſatis conſtat. Clarius ergo in ſuis Phyſiogn. Qui hiulcas habent nares, æſtuantis iræ ſunt, & ad paſſionẽ referũtur quę fit in ira: quippe videre licet ira excãdeſcentes tales nares obtinere. per eas .n. fit ſpiritꝰ reciprocatio: ſiquidẽ e promptuariis intimis cordis reſpirationem pulmonis officio capientes, extra

excernunt, vnde non iniuria, qui apertas habent nares, ad iram ſunt incitatiores. Polemon: Patulis naribus præditi agreſtes, pertinaces & potentes ſunt, ſicut tauri & leones.

Generoſi equi hiulcas nares, & hominis appinximus.

Reſimæ nares.

Alibi vero: Patulæ nares & reſimæ iracundos demonſtrant, & referuntur ad paſſionem quæ fit in ira, & ad generoſos equos. Et in figura iracundi, cõcauas nares ei tribuit. Adamantius: Expanſæ nares iracundiæ & ferociæ teſtes ſunt. Suetonius C. Cæſarem ſpumante rictu, & humentibus naribus fuiſſe ſcribit, & fuit præcipitis iræ.

Obſtructæ nares.

Obſtructæ nares veſanos demonſtrant, Polemon

mon. Adamantius vero aliter, & melius: Angustæ, rotundæ, & obſtructæ nares veſanitatem monſtrant. Eadem Albertus, quia obſtructas, ſiue obeſas, vel occluſas dicit, quo innuit eos parum olfacere.

Surſum diſtantes nares.

In idea miſericordis, Ariſtoteles in Phyſiogn. tribuit ei nares ſurſum diſtantes.

De Vultu, CAP. 10.

DICEMVS de vultu primum, pòſt de partibus eius. nam vultus totam ſimul faciem, motum, habitus, & paſſiones repræſentat. Ad totum hunc vultum figurandum omnes faciei partes concurrunt, & oculi, & frons, & naſus, & cætera membra. Eſt vero vultus index & detector conſcientiæ noſtræ, qui incertus, inconſtãs & varius eſt, qui totus ex animorum configurationibus confingitur, qui etiam earum ſimulator eſt, & diſſimulator. Quare haud temere omnibus horis ex vultu diiudicandum, niſi cum ab huiuſmodi animi motionibus deferbuiſſe videbitur. Polemon, & Adamantius de vultu hæc habent: Ex ipſo namque vultu potiſſimum apparet magnificentia & illiberalitas, probitas & improbitas, anxietas, ſtudium, eruditio, iucunditas & triſtitia, vigilantia & ſomnolentia, & ſingula, vt ſe naturâ habent; & ſecundum ea neceſ-

ſe eſt phyſiognomonicam diſciplinam exercere. Meletius non obſcurus philoſophus: Facies, inquit, ipſa eſt, quæ affectus facile repræſentat. cum autem ipſa lætitia afficitur, ſerena hilariſq; apparet; ſi vero triſtitiã, mœrorem, & perturbationem præſefert; cum ira excandeſcit, liuida, & ſanguine perfuſa, furioſaq; redditur. Quamobrem, (vt in ſacris literis exſtat) in cordis gaudio facies ipſa exhilaratur; cum vero cor mœrore afficitur, demiſſa efficitur, & homo ira occupatus, turpis eſt. Iacob ex facie Laban in ſe odiũ deprehendit, & ad vxores ſuas conuerſus, dixit: *Cognoui ex facie patris veſtri, non eſſe amplius in me, qualis heri fuerat.* Solent enim qui nos odio proſequuntur auertere a nobis faciem; qui amore nobis deuincti & beneuolentia ſunt, lætum, hilaremque oris aſpectum, & blandientem exhibere ſolent. Cicero ad Piſonem ait: *Non deceperunt me oculi tui, & vultus, qui tacitus eſt ſermo mentis.* Vultus ipſe ſpeculum eſt mentis, quando & taciti oculi mentis fatentur arcana.

Subtriſtis, & varius vultus.

In idea timidi Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis tribuit ei faciem mutabilem, & ſubmœſtam. Idque ad apparentem morem referri poſſet; nam timens vultum continue variat, veluti timore & ſuſpicione plenus.

Stupidus vultus.

Figuram tribuit inſenſitiuo in ſua idea Ariſtoteles

ſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis, & morem, qui apparet in facie ſecundum ſimilitudinem, ſcilicet inſenſitiui & ſtupidi. Interim corrigendus eſt Ariſtotelicus Græcus textus: nam pro τὴν ὁμοιότητα, id eſt, *ſimilitudinem*, habet ὠμοπλάτας, quod valde a propoſito abeſt, vt ſatis infeliciter Sueſſanus transfert, & dum verba a ſenſu aliena accommodare nititur, ineptias multas ſano viro indignas profert.

Somniculoſus vultus.

In figura iucundi & ſimulatoris Ariſtoteles in Phyſiognomonicis tribuit eis faciem ſomniculoſam. Polemon & Adamantius in eadem figura, eadem referunt. Tribuit enim Ariſtoteles ſomniculoſam faciem, eandemque Polemon. Sed Ariſtotelis textum, prout Polemon habet, ipſe retinet. Ob id Sueſſanus ſatis miſere *curuipedem* tranſtulit; & vrſo, quem curuipedem dixit, aſſimilauit.

Bonus, & non præceps vultus.

Iucundo tribuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis vultum non feſtinum, & celerem, ſed bonum. Sueſſanus ἐπιπειθὴς, faciem non feſtinam, celerem, ſed ſubdolam interpretatur, ſatis incurioſe, & ex naturalibus cauſſis deducit.

Humilis vultus.

Idem eodem loco, in ſchemate triſtis viri, humilem ei tribuit figuram.

Remissus vultus.

Et in figura amari viri, tribuit ei faciem remissam. Polemon, & Adamantius in eadem figura etiam remissam faciem adscribunt.

Grauis vultus.

Idem mansueto fortem, robustam, & grauem faciem tribuit, eandemque Polemon & Adamantius. Seuero & graui vultu fuit Alphonsus Estensis, Ferrariæ princeps, auus tuus, amplissime Cardinalis, Iouio referente; vnde ingenium præcellens, & vis eius bellica coniectatur, qui trium maximorum hostium arma infracto animo sustinuit & superauit; abdicatis a se adulationis & morosæ grauitatis lenociniis, singulas cogitationes & corporis exercitamenta ad virtutes & bellicas rationes intendit; magnanimus in bello dux, optimus in pace princeps semper extitit. Probo ore & venerabili Bessarion Cardinalis fuit; nemo probitate spectatior, nemo admirabilior doctrina, nemo denique generosis moribus splendidior.

Temerarius vultus.

In figura iniuriosi, Aristoteles in Physiognomonicis tribuit ei proteruum & temerarium vultum. Sed Polemonis textus ex Aristotele corrigendus, qui κάτω προπετὴς dicit, vt Aristotelicus.

Iucundus vultus.

In figura iucundi hilarisve, Polemon & Adamantius

mantius tribuunt ei hilarem figuram, vel mores. Iidem in figura ingeniosi, tribuũt mores iucundos. sic tranquillus vultus, animi tranquillitatẽ monstrat. Tradit Suetonius Augustum fuisse vultu, & sermone, vel tacito adeo tranquillo, vt animo erat sereno & pacato. Hilari etiam vultu fuisse Vlyxem narrat Dares Phrygius. Periucunde & graui vultu fuit Pompeius Columna Cardinalis, qui miro ingenio, sacra purpura mitratus, & militari sago galeatus, vtriusq; muneris partes aptissime adimpleuit. Ioannes Assymbeius Vssumcassanus læto, & hilari vultu fuit, magnam grauitatem dignitatemque pari comitate condîtam præseferebat, in dandis beneficiis miram serenitatem, eandemque in accipiendis ostendebat; suauis in sermone, facilesque erant ad eum aditus. Ismaël Sophus lęto & sereno fuit vultu; benignus, equitandi sagittandique peritus, lepidusque in iocando fuit.

Elegans vultus.

Polemon loquaci tribuit figuram elegantem. Sed textus Aristotelicus somnolento loquacis notas tribuit, quod ex Polemone, cui integrior est textus, coniici potest: nam somnolento elegans forma non conuenit. Sed Polemon & Adamantius elegantem formam simulatori tribuunt. Emanueli Chrysaloræ præclara fuit facies, præclarum ingenium, & præclarissima doctrina, Græcas literas in Italiam reportauit.

Illiberalis vultus.

Illiberales vultu pusillanimes & illiberales animo censendi, ex Polemone. Politianus facie neque liberali neque ingenua fuit; ob id distortis moribus, & male compositis, vt nimis in aliena inueheretur. Maximilianus Sfortia vt illiberali vultu, & nequaquam Sfortianæ stirpis excellentia digno fuit; sic ingenii indole & moribus ingenuo principe indignis; sordidi animi, & vecordis, & rudis extitit. Subagresti vultu Iouianus Pontanus erat, vir maxima ingenii dexteritate, sed mordacitate insignis.

Venerabilis vultus.

Hector venerabili fuit vultu, & animo, & viribus insignis, clemens, & dignus, vt a Darete Phrygio proditum est. Achilles graui aspectu, præferebatque pulchritudinem non satis laudatam; ob id eius species non iactatoris, vt pleriq; iudicant, sed virilis, vt ex Philostrato habetur. Solimanus Selimi filius, augusta fuit facie, & dignitate plena, iustitia celebris, prudens, bellator maximus, non fœdifragus. Sic Gothofredus Gallus, Lotharingiæ Dux, Bullionius, sacri belli aduersus Turcas imperator, vultu erat maiestate augusto, religione præstans, & militaris artis peritissimus. Carolus Francorum Rex a gestarum rerum magnitudine Magnus vocitatus, vultu fuit maiestatis pleno, augusta facie, canitie reuerenda. Cublaienus Scytharum imperator,

rator, quos Tartaros vocamus, ore fuit augusto, ac fulguranti, sacrorum cultor eximius, multarum gentium domitor, ac bello infractus. Probo ore, & vultu hostibus etiam venerabili fuit Franciscus Sfortia, fuit corporis & inuicti animi robore, naturali facundia doctrinaq; præditus.

Austerus vultus.

Diomedes austero fuit vultu, vt Dares scribit, & in bello audax, acerrimus, clamosus, calidus, & impatiens. Tamerlanes truculento vultu, & minaci fuit, qui suæ sæuitiæ maximum specimen dedit, vt orbis terror diceretur. Nemo efferatiori in cruorem animo. Truculenta voce profitebatur se Dei maximam iram esse. Austero ore fuit Baiazetes primus Turcarum Rex, qui a singulari celeritate, repentinoque bellicarum actionum impetu, terrificum terrarum fulmen est appellatus. Multis victoriis clarus extitit. Franciscus Bussonius, Carmagnola dictus, tetrici & agresti oris fuit, contumacis ingenii, & prompti, & audacis, vt maximas bellicæ virtutis laudes promeruerit.

De facie, CAP. II.

INFRA oculos malæ. Plinius: Hæc sedes pudoris. ibi maxime ostenditur rubor: infra enim hilaritatem risumve indicant buccæ.

Bouis imago cum magna facie ſpectanti ſe exhibet.

Valde magna facies.

Quibus facies magna, ignaui ſunt cenſendi; & referuntur ad aſinos & boues. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Valde magna facies ſtolidos & indociles arguit. Polemon & Adamantius.

Aſininæ

Asininæ & magnæ faciei ſubſequitur imago, quum prior tabula bouinam oſtenderit.

Cuius facies magna, piger eſt. Rhaſes, & Conciliator. ſed Albertus ignauum & voluptatibus deditum dicit. Et alibi: Magnum caput, cum magna fronte & facie, tardum, pigrum, & aliquando indocilem monſtrat.

Hac tabula felis, & paruæ faciei detegitur imago.

Valde parua facies.

Facies valde parua (vt Aristoteles in Physiognomonicis testatur) qualis est felis, & simiæ, hominē pusillanimem arguit. Interim admonitos lectores velim, Græcum Aristotelis textum corrigendum: nam loco faciei habet νῶτα, id est, tergus: nec congruum erat, vbi de facie loquebatur, tergoris meminisse, quum de tergore suo loco affatim satisfecisset. Præterea in sequenti habet: Mediocrem habens faciei qualitatem, optimus erit, quum neque magnam neque paruam oporteat esse. Suique non immemor in figura pusillanimi, paruam ei faciem accommodat, non tergus. Testimonia demum Polemonis & Adamantii accedunt, qui diligentissime

tiſſime Ariſtotelem deſcripſerunt, & faciei, non tergoris meminere. Sueſſanus, *tergus*, vertit, & circa hanc ſuam malam interpretationem male ſe torquet, dum falſam doctrinam veritati accommodare nititur. Geſnerus etiam ſuo Quadrupedum libro ex textus corruptione fallitur.

Sequens figura eiuſdem faciei paruitatem, & ſimiam exprimit, perinde ac ſi præcedentem ſubſequeretur tabellam.

Parua facies, paruos quoque redarguit mores. Adamantius: Cuius facies parua; callidus & adulator. Rhaſes, & Conciliator ab eo: Facies vehementer parua timidos, callidos, adulatores, & illiberales arguit. Polemon & Adamantius ex Ariſtotele in figura amari; qui faciem paruam ei tribuit. Albertus ſatis inepte infert; diductus, & dependens vultus.

Parua, & crocea facies.

Qui habet faciem paruam, declinantem ad croceum, eſt peſſimus, vitioſus, deceptor, & ebrioſus. Eadem Conciliator ab Ariſtotele ad Alexandrum, qui etiam coloris notam addidit.

Mediocris facies.

Optimam tradens faciei qualitatem Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, ait: Quoniam, neq; magnam, neque paruam oportet eſſe, medius habitus vtique erit conueniens.

Mediocris facies, & pinguiuſcula.

Qui habet faciem mediocrem in genis & temporibus vergẽs, ad pinguedinem eſt, verax, amans, intelligens, ſapiens, bene diſpoſitus, & ingenioſus. Ariſtoteles ad Alexandrum. Facies in circumſtantiis mediocris, & ſufficientis carnoſitatis, &c. Conciliator ab eo.

Hic

Hic denuo bouinam faciem adduximus, cuius beneficio exquisitius carnositatem contemplari licet.

Carnosa facies.

Illos, quibus facies carnosa est, demissi & negligentis animi esse coniicit (quod in bobus similiter se habeat) Aristoteles in Physiognomonicis. Ad Alexandrum vero scribens ait: Carnosus in facie est minus sapiens, importunus, & mendax; ad feminas fortasse referens, quæ ignauæ, importunæ, & mendaces sunt. Polemon ab eo in fine: Qui carnulentam habent faciem, inertiæ obnoxii sunt, quæ passio feminarum generi & boum est peculiaris. Rhases: Cuius facies carnosa, piger. Conciliator eadem.

Valde carnosa facies.

Valde carnosa facies iucundum & viuidum

hominem ostendit, Polemon & Adamantius. Iidemque in figura iucundi, faciem ei tribuunt carnosiorem. Aristoteles in figura simulatoris, pinguem faciem ei tribuit.

Carnosa, & valde longa facies.

In figura male sensati Aristoteles in Physiog. carnulentæ & satis longæ faciei meminit.

Macilenta facies.

Qui habet faciem gracilem, est circumspectus in operibus suis, & subtilis intellectus: Aristoteles ad Alexandrum. Sed in Physiognomonicis: Qui macilentam habent faciem, sollicit. sunt. quod signum ad contrarium retulit; quia carnosa pigros, macra sollicitos demonstrat. Polemon & Adamantius: Parua facies studiosi est & insidiatoris. In figura vero tristis, iidem tribuunt ei faciem macram. Sed corrigatur Polemonis textus ex Adamantio, quia ἰσχνὸν habet pro ἰσχυρόν. Plautus in sua Asinaria suum Leonida macilentis malis inducit, quasi eum sollicitum & callidum dixisset. Selimus Turcarum imperator decimus macilento ore fuit, ad arma impiger. nullo namq; labore corpus aut animus eius defatigabatur.

Neq; carnosa, neq; macilenta facies.

In idea ingeniosi Aristoteles in Physiognom. Quæ circa faciem graciliora, id est, non carnosa quia hebetis sunt, sed gracilia, id est, mediocri te

ter diſpoſita. Adamantius clarius loquitur in eodem typo. Facies, neque valde carnoſa, neque quidem gracilis. Vbi textus Polemonis defectuoſus, & ex Adamantio corrigendus; carnoſitas enim inertiam, macilentia curioſitatem, & triſtitiam, medius vtique habitus ad intelligentiam facit.

Occurrens hæc oculis figura oſſoſam oſtentat aſini faciem, in ſequentibus, cerui, & ſimiæ.

Oſſoſa facies.

Qui faciem carnoſam habent, timidi: referuntur ad aſinos, & ceruos. Ariſtoteles in Phyſiognom. Geſnerus libro De animalibus eadem ab eo recitat: ſed neq; ceruus, neq; aſinus faciem carnulentam habent; & coqui cerui caput, vtpote nil carnis habens, vt inutile, floccifaciunt.

Ossosa cerui facies ostentatur.

Sed textus mendositas his rationibus coarguitur, quod quum prius carnosæ faciei in boue meminisset, non erat opus hîc denuo rememorare, cum & aliis in locis iisdem ossosas facies tribuat.

Eadem

Eadem in ſimia oſſoſa facies.

Præterea Polemon in fine, ab Ariſtotele ex-
ipiens, ait: Valde oſſoſa facies, laborioſos, ti-
ıidos & inſulſos oſtendit, ſi referas ad aſinos,
mias,& ceruos. Ob id corrigendus textus, pro
ρκώδεις, reponendum, ὄνοι.

Oblonga canis facies cum humana, e regione oſtenditur.

Oblonga facies iniurioſi eſt. Ariſtoteles ad Alexandrum: Cuius facies longa, inuerecundus. Rhaſes, & ab eodem Conciliator. Ego ad canes viles referrem, qui iniurioſi, inuerecundi, iidemque oblonga facie ſunt.

Plana facies.

Ab eo, qui planam habet faciem, caueas in moroſitate. nam ſignificat litigioſum, δύσκολον, inuidioſum, immundum. Ariſtoteles ad Alexandrum, & ab eo eadem Conciliator.

Rotunda facies.

In idea inuerecundi Ariſtoteles in Phyſiogn. rotundam faciem tribuit. Polemon in figura iracundi rotundã faciem ei tribuit. Rhaſes rotunda facie fatuos dicit.

Rugoſa

Rugoſa facies.

In idea triſtis rugoſam faciem ei tribuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, idq; ad apparentem morem referri videtur. nam qui triſtantur, faciẽ corrugant. Naturalis cauſſa eſſe poteſt ſiccitas; & rugæ ſignum melancholiæ, ex Auerroe.

Rugoſa, glabra, & macra facies.

In figura amari, Ariſtoteles in Phyſiognom. faciem ei tribuit rugoſam, glabram, & macilentam. Ratione enim ſiccitatis & frigiditatis pars, quæ ſolet eſſe piloſa, fit glabra, & ii natura ſunt melancholici. Polemon *rugoſam* dicit. Adamantius *frontem*, non *faciem*.

Rubra facies.

Quibus facies ſupererubeſcens, verecundi ſunt: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, & referuntur ad paſſionem, quia verecundis ſemper erubeſcit facies. Aphrodiſeus verecundos & hilares eſſe dicit: verecundi quidem, quia ſanguis tegendi cauſſa ſuper faciem ſemper profugus eſt, veluti ſæpe ob pudorem manu faciem tegimus; hilares vero, quia ſanguis voluptatibus extrinſecus occurrit. Dici poteſt hic color roſeus, is eſt candidus, ſanguinis rubore penitus diffuſo, cum venuſtate, & puerorum & virginum nitor, qui vulgo ab humana carne *incarnatus* dicitur. Facies pudibundi, & verecundi hominis erubeſcere

consueuit, quoniã, vt inquit Aristoteles in Problematibus, sanguis de corpore in omnes partes diffunditur pudentibus. Laudatur verecundia in adolescentibus. Diogenes Cynicus, *Rubor virtutis est color*, dicebat. Næuius *pudoris colorem* appellauit. Pudoris & verecundiæ signum apud Terentium est: *Erubuit: salua res est*. Ruellius Gallus, medicus insignis, ore rubore perfuso fuit, natura modestus & lenis. Polemon: Facies ipsa, secundum seipsam, rubra, asperos hominis mores nunciat. Domitianus vultu fuit modesto, ruborisque pleno; vnde cum oris verecundia apud senatum commendaretur, iactauit: *Vsq; adhuc animum meum probastis, & vultum*. Plinius de eo: Superbia in fronte, ira in oculis, feminea in ore ac in corpore impudentia, multo rubore perfusa. Cornelius Tacitus de eo: *Cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille vultus, & rubor, quo se contra pudorem muniebat*.

De Genis, CAP. 12.

DIXIMVS de tota facie; nunc de faciei partibus, id est, genis. Infra oculos malæ sunt, siue genæ; Græcis παρειαὶ dictæ.

Carnosæ genæ.

Carnosæ genæ inertiam & vinolentiam arguunt. Polemon & Adamantius. iidemque in figura imbecillibus sensibus præditi, eidem carnosas genas adscribunt.

Cati

Cati, & ſimiæ imago in multis occurrit figuris, formam & artus omnes oſtenſuris; nunc ab exiles tantum genas commonſtrandas exhibetur.

Graciles genæ.

Genæ valde graciles malignitatem; & vafritiem arguunt, Polemon. ſed Adamantius addit, & inuidiam.

Ego ęluris & ſimiis adſcriberem: paruas enim & exiles genas habent, & ſunt furaces, vafræ, & inſidioſæ, & per hæc animalia eiuſdem ingenii homines deprehenduntur, qui ſcilicet clam inſidioſi, vafri, & maligni ſunt.

Craſſæ genæ ab oculis diſtantes.

Craſſæ genæ, & ab oculis diſtantes inuidos notant. Polemon & Adamantius.

Rotundæ genæ.

Rotundæ genę doloſos hominum mores demonſtrant. Polemon & Adamantius.

Oblongæ genæ.

Oblongæ genæ nugaces, & vaniloquos oſtendunt, Polemon & Adamantius.

Rubræ genæ.

Quibus genæ ſupererubeſcunt, vinoſi ſunt, & re-

& referuntur ad paſſionem, quia inebriatis ſupererubeſcunt genæ. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Polemon autem: Si genæ tantummodo rubro colore inficiantur, ebrioſos homines indicant. Loxus ſe obſeruaſſe hominem ait, cuius naſus & maxillæ epatico colore inficerentur, & omni vitio refertum fuiſſe, libidine, vinolentia, & crudelitate. Quamplurimi ſunt apud nos, qui non ſolum rubras genas præſeferunt, ſed epatico colore infectas, eoſque luxurioſos vinolentosque nouimus. Suetonius Vitellium facie rubicunda fuiſſe, idque vitii ex vinolentia contraxiſſe. Alexander Macedo rubrum habebat vultum, candori mixtum; qui bibax, & vinolentus fuit, ex Plutarcho. Carolus Neapolitanorum Rex enormi & rubente naſo fuit; ſæuus, inexorabilis, inimicorum cæde gaudens, in exercenda inhumanitate peruicax, ſupplicibus numquam parcens: Manfredo Regi ad Beneuentum interfecto ſepulcrum denegauit, Corradinum & Auſtriæ Regulum in foro ſecuri percuſſit. Cæſar Borgia Dux Valentinus faciē atro rubore perfuſam, & tuberculis, qui saniem leniter exſpuerent, redundantem habuit; ſanguinario fuit ingenio, immaniq; ſæuitia veteres tyrannos æquaſſe cenſeri poteſt. Libenter noctu vagabatur per vrbes, quum numquam interdiu videretur, ne deformis & truculenta facies ſpectaretur. Rubenti & prope temulenta facie tru-

culentus fuit Georgius Fronſpergius Sueuus; ſtrenuæ etiam crudelitatis & feritatis.

Piloſæ genæ.

Piloſas genas habentes ego ſtupidos & ferales iudicarẽ, cum in facie genæ tantummodo ſemper glabræ ſint: & ferinum eſt, faciem & genas piloſas habere: & ſus præ cæteris genas craſſis denſisq; pilis hiſpidas habet; & huiuſmodi moribus præditos quamplurimos amicos habui, piloſas genas habentes. Cicero exprobrat Piſoni morum fœditatem, quod piloſas genas haberet. Inquit enim; *Non piloſæ genæ deceperunt me, nec vultus totus.* vnde ſtupiditatem tarditatemque linguæ coniectabat, & lutulentos mores.

Genarum & faciei contractiones in triſti facie.

Faciei & genarum contractiones in triſti vultu apparentes, ſtultum hominem demonſtrant. Polemon & Adamantius.

Genarum & faciei contractiones in hilari facie.

Genarum & faciei contractiones, ſi hilari vultu apparent, certiſſimus erunt adulterii index. Iidemque in idea cynædi, illi genarum contractiones tribuerunt.

De facie pulcris, deformibusq́; CAP. 13.

PERPERAM agere merito videremur, ſi priuſquam ſermoni faciei finem imponeremus, non diſcuteremus, an facie pulcri, pulcro animo;

nimo; & deformes, animo ſint deformes, vel quid boni vel mali portendant. Etſi vero ex particularibus partium ſignis id iam ante oſtendimus; nunc tamen ex partibus ſimul compoſitum integrum oſtendamus, quæ pulchritudinẽ faciunt. Vetus eſt omnibus phyſiognomonicæ rei ſcriptoribus comprobatum axioma, quod conueniens diſpoſitio membrorum corporis, bonorum morum conuenientiã demonſtret: & vulgo etiam iactari ſolet, quod mõſtrum in corpore, monſtrum ſit in anima. Sed videamus primo, quid pulcritudo ſit; a multis multæ allatæ ſunt deſcriptiones, quæ ad noſtrũ propoſitũ faciunt, quas colligemus. Pulcritudo eſt mẽbrorum corporis optime commenſurata diſpoſitio: & corporis forma animæ typus eſt. Pulcritudinẽ Dei donum dicunt, vt qui maxime illam poſſideant, maxime illius fauorem poſſidere dicantur. Apuleius pulcritudini tantum tribuit, vt pueros ad diuinationẽ eligendos, corpore decoros & integros iubeat, vt in eis diuina maieſtas, quaſi bonis ædibus diuerſetur.

Facie pulcerrimi.

Sed ſi nos animum ad hiſtorias conuertimus, viros mulieresque multas reperiemus, eximia & excellenti forma præditas, quæ, etſi claro animo, & variis virtutibus decoratæ fuerint, plerumque tamen maxima cum his vitia commiſta habuiſſe, vt videatur natura in eorum forma-

tione, in tam immenſa pulcritudine menſuras & proportiones confregiſſe, ita eorum animos etiam ad vitia procliues conformaſſe, vt optime illud Socratis quadret: *In aurea vagina plumbeus enſis.* Alcibiadis pulcritudo quanta fuerit a probatiſſimis ſcriptoribus depicta, nemo eſt qui ignoret. illud dicere audet Plutarchus, ſua tempeſtate omnibus Athenienſibus oris dignitate & totius corporis forma vnum Alcibiadem pręſtitiſſe: idque præcipue largita eſt ei natura, quod non modo in pueritia, aut adoleſcentia, ſed omni ætatis gradu maximum ſemper decorem & oris venuſtatem prætulit. Erat natura gloriæ maxime cupidus, vt in vita nil expetendum eſſe diceret, niſi dominatu ſummo cæteris mortalibus antecellere. In eloquentia & philoſophia, & belli peritia nemini ſecundus, & magnificus; fuit etiam audax, & ferox, quieti & otio infeſtus, contentioniſque ſupra modum amator, &, vt Thucydides dixit, ad incontinentiam & luxuriam, & in ea, quæ voluptatem pariunt, maxime procliuis, vt tandem de occupanda ſuæ patriæ libertate cogitârit. Fuit Demetrius forma & pulcritudine oris adeo egregia, adeo præſtanti, vt pictorum aut ſculptorum nemo ſimilem vmquam potuiſſet effingere, vt gratiam ſimul & terrorem, tum grauitatem & manſuetudinem præſeferre videretur. Concurrebat ſimul admirabilis ſplendor, regia

quadam

quadam dignitate coniunctus, vt natus videretur ad ſtuporem ſimul, & gratiam hominum concitandam. Erat in agendo bello dux egregius & præclarus, erat per ocium omnium regum iucundiſſimus; cum vero res gerendæ erant, ſtudio, diligentia, ingeniique magnitudine cunctos alios ſuperabat; erat ſumme clemẽs, iuſtus, pius, & liberalis, ſed voluptatibus & delitiis ita deditus, vt omnium regum incontinentiſſimus eſſet habitus. Nunc circa potus & conuiuia, nunc circa amores, & omnis generis voluptates maxima cum impudentia verſabatur, multaque alia inhoneſta, quæ ſine ignominia narrari non poſſunt, perpetrabat. Alexander Priami filius candidus fuit, longus, & pulcherrimis oculis, capillo flauo & molli, ore venuſto, & voce ſuaui, ſi Dareti credimus; fuit & claro animo, imperii cupidus, ſed neque bellator, neque fidelis. Lucianus pſeudomantem ita depingit: Corpore & aſpectu decoro, planeq; ſpecie diuina quadam, ac maieſtatis plena, colore candido, barba non admodũ hirſuta; oculi ei erant vehementer acres, ac verſatiles, tum diuinum quiddam relucentes; vox dulciſſima, pariterq; clariſſima: in ſumma, quo ad has res, nulla ex parte poterat improbari figura. Cæterũ eiuſmodi mẽs atq; animus (ô auerſor triſtiũ Iupiter!) hoſtibus potius contingat, quam cum eiuſmodi quopiam habere commercium. ſiquidem

ingenio, ſolertia, acumine longe præſtabat cæteris mortalibus; tum curioſitas, docilitas, memoria, & ad diſciplinas ingenii felicitas, ſupra quam credi poſſit, ſuppetebat; quibus tamen peſſimam in partem vtebatur. Iſmaël Sophus Perſarum Rex, pulcerrima fuit corporis forma, vultu roſeo, vegetis & micantibus oculis, barbæ capillo flauo, læto ſerenoque vultu, mediocribus auribus; benignus erat naturâ cunctis, liberalis, fortiſſimus bello, magnanimus: ſed ambitioſus, in Venerem pronus, ardens in crudelitate, ſed ad breuiſſimum temporis momentum. In mulieribus fuit etiam eximia pulcritudo, ſed raro ſine ingenti ſuperbia & inhoneſtate. Helena capillo fuit flauo, oculis magnis, ore puſillo, facie pura, cruribus opimis, bene figurata, & tota formoſiſſima, fuit & animo ſimplici & blando, ac male ſuo viro fidelis. Lais, & Fauſtina pulcerrimæ fuere, ſed vtraque impudiciſſima. Multa ſunt horum apud clariſſimos auctores exempla, quę vt prolixa & ſuperuacanea, minus duximus hîc recenſenda.

Pulcri faciei.

Eſt & alia formæ elegantia, quæ non pulcritudo, ſed formæ concinnitas, & optima congruarum partium adadptatio dicitur; quæ morum & bonarum animæ qualitatum ſigna præbet; & ſi non verè explet, allicit tamen

ad ſe

ad ſe oculos, moraturque eos ſpectando. Hæc pulchritudo ſecum virtutes omnes affert, & vitia fugat. Achilles ore fuit venuſto, largus, dapſilis, & clemens, & in armis acerrimus. Patroclus pulchro fuit corpore & erecto, fortis, & prudẽs. Priamus Troianorum Rex vultu pulchro fuit, & virtute refertus. Troilus pulcherrimus, & fortiſſimus, & virtutum cupidus. Hecuba pulchra, mente virili, iuſta, & pia. Andromacha oculis claris, candida, longa, formoſa; & fuit modeſta, ſapiens, blanda, & pudica. Polyxena candida fuit, facie formoſa, oculis venuſtis, capillis longis & flauis, dignis compoſita membris, digitis prolixis, cruribus rectis, pedibus optimis, quæ forma ſua omnes ſuperabat: animo ſimplici, larga, & dapſilis, & vitæ cõtemptrix, ſi Dareti Phrygio credimus. Venuſtæ formæ Pythagoram fuiſſe narrat Diogenes, adeo vt illum diſcipuli opinarentur Apollinem, qui ex Hyperboreis veniſſet. Hic Italicæ philoſophiæ princeps extitit, & ſcientiarum non ſolum profeſſor, ſed multarum inuentor. Cyrus fuit corporis forma pulcherrimus, diſciplinæ & honoris maxime ſtudioſus: quapropter laborem omnem, & omne periculum laudis gratia perferebat: de cuius virtutibus & bellicis laudibus Xenophontis extant Commentaria. Darîum cunctos ſpecie ſuperaſſe, memoriæ proditum eſt a Plutarcho, vt eum ex forma Alexander longe cognouerit in

prœlio: fuit animi & corporis dotibus maximis præditus. Euagoras honesta fuit facie, animo fortis, magnanimus, temperatus, sapiens, & iustus; & hæc omnia cum excellentia habuit, vt dicerent homines illum nõ mortalem, sed dæmona quendam extitisse. Fuit & Democles adeo egregia forma & præstanti, vt a pulcritudine sua pulcer Democles ab omnibus diceretur. Summæ fuit pudicitiæ, elatique animi; qui vt se a Demetrii iniuriis & violentia liberaret, cum nudus in balneo comprehensus esset, sublato tegmine lebetis, in feruentem aquam se coniecit. Regi Ptolemęo gratissimum fuisse adolescentem Galetem nomine, scribunt: erat is forma speciosus decensque cum primis, sed animi proposito ac sensu speciosior. Ptolemæus illius admiratus probitatem, dicebat subinde: *ô amicum caput! ex te quidem nullum malum, sed bona multis & multa conciliasti.* Scipio Africanus eximiam formã pręseferebat, & omni amplo dignam imperio; sed animi bonis omnibus anteibat, facundia scilicet, benignitate, magnificentia, & continentia; liberalibus fuit artibus maxime eruditus, summus & præstans belli dux, vt non solum ætatis suæ, quæ bellacissimorum virorum ferax fuit, sed superiorum temporum imperatoribus par extiterit; in pugna strenuus, post victoriam clemens. Augustus eximia fuit forma, & per omnes ætatis gradus venustissima; eloquentia, liberalibus studiis, bellan-

bellandi peritia excelluit; seuerus, liberalis, & pacis cultor fuit, vt inter Cęsares solus sit habitus felicissimus. Publius Sirus, Macrobio auctore, tum decore formæ, tum salibus & ingenio in scribendis Mimis magno pretio habitus est. Et Lucretia Romana pulcerrima fuit, & casta. Galeacius Vicecomes secundus, vt decore formæ mortales cunctos suæ ætatis antecessit; ita etiam virtute, magnificentia, & insignibus operibus. Gymnasium & bibliothecā erexit, accitis multis disciplinarū professoribus, & nobilissimis codicibus refersit. Celebinus Turcarum imperator formosissimus ac fortissimus fuit; decora quidē fronte & oculis, pacatum etiā animum demonstrauit. Ioannes Picus Mirandulanus adeo decora fuit facie, & pulcra, vt nil gratiarum formæ deesse videretur; mira fuit altitudine subtilis ingenii, lectissimis moribus, incomparabili facundia doctrinaq;, vt omnes eius seculi sapientes in sui admirationē conuerteret, vt merito cognomine *phœnix* appellaretur. Præsefert tua forma, Illustrissime Princeps, non solum concinnam partium analogiam, sed maiestatem quandam & regium fulgorem, qui non sine imperio oculos allicit, & ad se rapit; hinc mores tui suauissimi, naturæ facilitas, ingenii perspicacia, animi integritas, & summa magnificētia perspiciuntur.

Deformes facie.

Introducit Homerus Thersitē protēso capite,

deformi vultu, ac nimium breui ſtatura; quem non minus moribus indecoris præditum deſcribit. Scribit enim, ſine iudicio & menſura loquutum eſſe. L. Metellus ſtatura fuit breui, & vultu deformi, vt ridiculus haberetur. Cicero Piſoni vultus deformitatem, & animi ſordes obiicit. Sic Salluſtius in Catilinę cadaueroſo & deformi vultu impium & atrocem animum, & omni ſcelere maculatum notat. Sic Apuleius ſui aduerſarii vultus deformitatem, & morum dehoneſtamenta inculcat. Xenocrates aſpectu fuit tetro & inuenuſto, ita vt ſacrificatum Gratiis ſæpius adduceretur: fuit & ingenio hebeti ac tardo, vt ſe calcaribus egere dixerit.

De faciei & corporis colore, CAP. 14.

ETSI tractatio de carnis colore ad totum corpus referri debet, ſed quia non niſi faciei & manuum color aſpectui expoſitus eſt; ideo poſt faciem de totius corporis colore referemus: & quod ſuperius de pilorum & capillorum coloribus diximus, hic denuo obſeruandum præcipimus, quod prognoſticatio de complexione ex coloribus carnis non niſi in temperato hoc noſtro climate locum habet, non autem in Æthiopia, vel Illyria.

Valde niger color.

Valde nigri, timidi ſunt, & referuntur ad Ægyptios, & Æthiopas. Ariſtoteles in Phyſiognomoni-

monicis. Niger color meticulosæ dolosæque mentis indicium. Polemon & Adamantius. & in figura timidi, vterque nigri colorem facit, sed Polemon μέλαν, ἢ ὠχρὸν, id est, colore nigro, vel pallido; Adamantius vero μελανόχροτα, id est, nigri coloris. Aristoteles in figura amari, nigrum ei colorem tribuit. Albertus: Niger color versutum, timidum & furem ostendit, vt sunt qui habitant in primo climate. Æthiopum vero nigritiem exustioni & superficiali calori, qui non in corde residet, sed in extremis supernatat, Alexander putat adscribendum: cui rei argumento illud est, quod populi ii cũ ęstuosissima loca incolant, timidi tamen sunt ac effeminati; Scythæ vero, qui in gelidissima sunt regione, albi, & animosi, quibus in corde ac iecore naturalis calor nidulatur, nec ad extima se magnopere diffundit, quẽadmodum indicio est cutis candor. Si Auicennam audimus, ait: Fuscus obscurus color, choleræ nigræ dominium in corpore arguit; & melancholicorum comes timiditas est. Zeno Citticus nigra fuit cute, Diogene referente. Ludouicum Sfortiam a fuscedine oris, *Morum*, id est, Maurum vocitatum ferunt. subtili astu & multo simulationis artificio propria vota contegere, & dissimulanter mentiri, fallere ex commodo, atque supplantare simpliciores homines ex officio non ignari principis esse putabat.

Valde albus color.

Qui valde albi, timidi ſunt, & ad mulieres referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Purus color in homine excedens, demonſtrat feminatum. Polemon & Adamantius. Præterea Ariſtot. in figura luxurioſi, albi coloris ſit oportet, inquit. & libro De hiſtoria animalium ait, viros albos multi ſeminis eſſe, quia multum humidi ſunt; & albas mulieres libidinoſas eſſe. eſt enim albedo nota humiditatis, a qua fit ſemen. Polemon in eadem figura ex Ariſtotele huiuſcemodi colorem libidinis eſſe notam aſſeuerat. Ariſtoteles in figura miſericordis, albi colorem facit. Auicenna ad naturales cauſſas reducit; Candor ebori ſimilis phlegmaticos oſtendit, quorũ peculiaris affectio timiditas eſt & mollities. Hippocrates in libro De ſtructura ait: Pituitoſi inertes & frigidi ſunt. Sed Scotus albos ignaros dicit; ignauos puto dicere voluiſſe. Suetonius Cæſarem albũ fuiſſe dixit, & maxime luxurioſum; ſic etiam Tiberium Cæſarem. Hic enim Spinthrias excogitauit, & puellulos fellatores, qui etiam dum ſacrificaret, miniſtrum acerram proferentem, eiusq; fratrem tibicinem conſtuprauit, & multa alia flagitioſe perpetrauit, quæ a Suetonio aliisque referuntur. Polyxena candida fuit, & animo ſimplici.

Squallidus color.

Color autem qui ad fortitudinem confert, medium

medium horum opus est. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed qualis hic color fuerit, non explicauit. Verum enimuero si audacia & timor extrema sunt (vt in Ethicis habetur) albus vero & niger timorē indicant, quomodo medius inter hos color ad fortitudinem facit? Sed mihi videtur, quod medius color maxime ab extremis, albo & nigro, recedat, qui cōueniunt timori, qui extremum est fortitudinis; recedat vero a fortitudinis extremo, & accedat ad medium, in quo fortitudo consistit. Hunc mediū colorem ego dixerim *fuscum*, siue *squallidum*, quod ab Aristotele accepimus, qui in figura fortis viri tribuit ei colorem squallidiorem, αὐχμηρότερον. Polemon & Adamantius hunc colorem acutiorem dicūt. Albertus hunc colorem male explicans, ait: Color albus rubens fortes & animosos ostendit, vt sunt qui habitant in sexto climate. Sed candiruber color alius est, vt dicemus. Auicenna: Brunus color significat caliditatem. Augustus colore fuit inter aquilinum & candidum medio. Sed quis sit aquilinus color, cum de oculorū coloribus tractabimus, affatim declarabimus: fuit enim is Cęsar & fortis, & magnanimus. Celebinus Turcarum imperator candido ore fuit, in quo modice diffusus pallor erat; qui animi magnitudine, & bellica virtute valde excelluit.

Pallidus color.

Qui vero pallidi, & colore turbati, vt ait Arist.

in Phýſiogn. timidi ſunt, & ad paſſionem referuntur quæ fit in timore. Si ad aliquod animal referendum eſſet, ego ad chamæleonta referrē. pallidi enim eſt coloris, & turbati, & omnium animalium timidiſſimus. Plinius: Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſt mutationis. Cauſſam ex Ariſtotele petemus: Chamæleon omnium maxime inopia ſanguinis riget: cauſſa ad mores animæ eius referenda eſt. præ nimio namque metu multiformis efficitur. Metus enim refrigeratio per inopiam ſanguinis calorisque eſt. Alexander Aphrodiſeus cauſſam reddit, cur qui metuunt, pallidi efficiantur. ait enim: Sanguis in timore continuo fugit, & ſe ad loca penitiora confert cuſtodiæ gratia, cuius orbitate palleſcit facies. ipſe enim eſt, qui florē corpori largiri poteſt. In figura amari, Polemon pallidum, Adamantius ſubpallidum colorem tribuunt. Medici pallidum colorem phlegma arguere dicunt, & melancholiam, ex quibus fit timor. Solet & pallor amorem arguere. Ouidius:

Palleat omnis amans; color hic eſt aptus amanti.

Eraſiſtratus Medicus ex immodico pallore amorem deprehendit incluſum Antiochi medullis, cui ægritudine amatoria in lecto decumbenti, poſt ruborem ingēs pallor in corpore diffundebatur. Pan deus ex nimio pallore Pſyches ardenti amore flagrare cognouit, & lenientibus

verbis

verbis permulcebat, apud Apuleium. Color Græcis, ὠχρὸς, & ἔνωχρος est.

Subliuidus color.

Ad Alexandrum ſcribens Ariſtoteles, ait: Caue ab homine liuido flauo; quoniam deditus eſt ad vitia, & luxuriam. Polemon, & Adamantius hunc colorem ὑπόχλωρον vidẽtur nominare, quaſi *ſubflauum*. Inquiunt enim: Subflauus color niſi ex aliqua ægritudine is fuerit, pauidæ admodum & peruerſæ naturæ indicia oſtendit. Iidemque in figura fatui improbi, ſignificantes peruerſam eius naturam, huiuſmodi coloris meminere. Sed oriri poſſet difficultas ex nominis χλωροῦ ſignificatione, cum apud Græcos χλωρὸν *viride* ſignificet, & nulla facies hominibus viridis ſit, ſed flaua, vel pallida, aut liuida, vt nos vertimus. Sed χλωρὸν non ſemper viride ſignificat, ſed ex flauo vireſcens, & ex viridi flaueſcens. eſt enim is color, vt Ariſtoteles libro De coloribus dicit, qui in maturis ſegetibus, vel ſterili loco natis viſitur, cum poſt viriditatem flaueſcant. Poteſt & chloron ſignificare pallidum, vt Galenus apud Hippocratem libro De ratione victus accepit, dicẽs eum colorem fieri ex flaua bili, cum aquoſo excremento permiſta; quæ miſtio non viridem colorem, ſed ex flauo & nigro miſtum deſignat, & apud eundem Prognoſticorum 1. chloron declarat, non viride, ſed flauum ſignificare. Idem comprobat Cornelius Celſus, eadem verba Hip-

pocratis interpretatus, qui flauum, non viridem interpretatur. Et Dioſcorides optimum myrrhæ colorem deſcribens, ὑπόχλωρον vocat, id eſt, ſubflauum, non ſubuiridem, cum laudatiſſimæ myrrhæ colos nõ ſit ſubuiridis. Facit ad rem noſtram Fauorinus, qui docet, eoſdem eſſe χλωρὺς, qui ὠχροὶ, id eſt, pallidi; & dictionem ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deduci, tranſpoſita litera ω, & ſublata λ. Libuit id admonuiſſe, ne iſtius dictionis ignoratione in prognoſticãdo falleremur, cum multos & doctiſſimos interpretes in eiſdem allucinatos videamus. Ad rem ergo vt redeamus, Loxus ait, numquam ſe vidiſſe pallidũ, qui non eſſet doloſus & malignus. Pallidus, ſiue liuidus color, omnium conſenſu inuidiæ nota eſt. Extat ad id Martialis epigramma:

Omnibus inuideas liuide, nemo tibi.

Inuidi enim pallentes, ſiue ſubcrocei, a paſſionis nota in animo inuidię notam demonſtrant. Ouidius de Inuidiæ ſimulacro:

Pallor in ore ſedet.

Auicenna: Plumbeus color frigiditatem, & humiditatẽ ſignificat, cum pauca melancholia. Quando eſt albedo cum viriditate, albedo phlegma, viriditas ſanguinem arguit, qui niger eſt, commiſtus phlegmati fit viridis, & eburneus, vnde ſignificat phlegma, cum cholera rubra. Liuiditas & flauedo, ſignum eſt diminutæ concoctionis;

tionis; ob id homo liuidus & flauus eſt deditus
itiis, & immoderatus circa res gratas. Albertus:
Vehementer albus cum pallore, defectum vir-
utis & victoriam phlegmatis notat. Plinius ex
Ariſtotele, plumbeum colorem breuis vitæ ſi-
gnum dicit. Plutarchus in Cæſaris vita ait: Cum
Cæſar habuiſſet Brutum ſuſpectum, ad amicos
dixiſſe: Quid vobis videtur Caſſius? mihi qui-
dem non admodum probatur: nimis enim pal-
et. Iterumq; delatis apud eum Antonio & Do-
abella, quaſi res nouas machinarentur, dixiſſe
fertur, ſe ſibi haud magnopere a craſſis iſtis cri-
nitiſque metuere, ſed a pallidis iſtis atque maci-
entis, Caſſium & Brutum notans. C. Caligula
colore fuit pallido; & fuit maxime timidus, &
peruerſæ naturæ. vnde nefaria eius conſilia, ma-
lignitates & inuidiam notarunt hiſtorici (cum
nobiliſſimo cuique veterum familiarum inſi-
gnia ademerit) ceterasque inuidiæ notas, quas
demonſtrauit. Hunc colorem Piſoni Cicero ob-
iicit, ſeruilem vocans, & peruerſæ naturæ no-
tam. Salluſtius Catilinam exſangui colore fuiſſe
dicit; qui ingenio tam peruerſo fuit, vt inteſtina
bella excitarit, cædibus, rapinis omnia miſcue-
rit. Nam & patriæ excidium afferre cogitauit,
& reliquis vitiis omnibus ſe inquinauit, libidine,
auaritia; alienorum appetens, ſuorum vero pro-
digus. Attila inhumano luridoq; pallore fuit,
funeſti ſui ſeculi dira clades, vrbium terrarumq;

portentuosus euastator, qui superbo & terrifico nomine, Dei flagellum appellari voluit, scilicet vt totius humani generis odium ab se in iratum Dei numen auerteret, quasi non alio lictore opus foret quam ipso Attila, qui virgas, secures, & ignes validius exercere potuisset. Atroci pallore vipereisq; oculis Actiolinus Patauinorum tyrannus fuit, humani generis portentum, horribilis sui seculi pestis, animi sæuitia Phalari, Dionysio atque Neroni anteferendus; ingenio impense impio, & numquã cædibus saturato; non tortorum, non carnificum manus, inferendis cruciatibus, expediendisque laqueis & securibus sufficiebant; viui homines in frusta lanionũ cultris secabantur, alii ad palos deligati voraci flamma torrebantur, alii per articulos momentaque temporis ad longos cruciatus seruabantur. Sic nusquam remissa atrocis animi sæuitia; sed rediuiua feritate debacchatus, supra triginta millia omnis generis, sexus, ætatisque hominum teterrimo supplicio sustulit. Squallido, siue pallido liuidoque fuit colore Mahometes secundus ab expugnato Byzantio Turcarum Imperator, simulator maximus, atrox, immanis & crudelis. Selimus nonus Turcarum imperator Scythico pallidoque vultu fuisse traditur, spirabatque lethum, nefas, & iram: patrem & fratres sustulit veneno. Franciscus Pactius, qui in Iuliani Medicis necem conspirauit, eumque lethali vulnere

ulnere fauciauit, pallenti fuit ore, & ingenio
uido.

Mellinus color.

Qui mellei ſunt coloris, frigidos cenſet Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Frigida autem difficulter mobilia ſunt: mobilibus autem difficulter exiſtentibus iis quæ iuxta corpus ſunt, erunt vtique tardi. Hunc colorem Ariſtoteles μελίχλωρον vocat. Polemon & Adamantius: Mellinus color vocatus, meticuloſum, epulonem, iracundum, & nugigerulum hominem demonſtrat. Interim corrigatur Polemon, qui pro μελίχλωρον habet μελανόχροτα, ex Ariſtotele & Adamantio.

Ruffus color.

Qui corpus ruffo colore aſperum habent, pernicioſi & variis moribus præditi viri argumenta teſtantur: Polemon. Sed Adamantius totum corpus dicit; & fraudulentum, non pernicioſum dicit, a vulpium fortaſſe ingenio, quæ ruffi coloris ſunt. Iidem in figura impudentis, eiuſdem coloris meminere. Albertus: Rubicundus, non claræ rubedinis color, ſed ſpiſſæ, omni tempore dolis ſtudentem indicat. Æneas ruffo colore erat, & ſuæ patriæ proditor. Metion ruffus fuit, & vitioſus, pertinax, & crudelis in parentem; vt a Darete Phrygio proditum eſt.

Flammeus color.

Quibus color flammeus eſt, maniaci ſunt;

quia ea quæ ſunt in corpore vehementer cale facta, flammeum colorem habent; qui autem extreme calefacti, maniaci vtiq; ſunt. Ariſtoteles. Hic color Græcis φλογοειδὴς eſt. Polemon & Adamantius: Color flammeus furioſos indicat. Albertus: Ignitus color cum lucentibus oculis ad inſaniam vergentem hominem notat. Caſſandra ruffa fuit, id eſt, flammea, & oculis micantibus; & maniaca fuit; quia futurorum præſcia.

Rubeus color.

Quibus color rubet, acuti. Ariſtoteles. Quoniam quæ ſecundum corpus ſunt calefacta, erubeſcunt; quod ſignum eſt caliditatis, & ſubtilitatis ſpirituum. Galenus libro De arte medicinali, Signum calidæ temperaturæ rubeum colorem dicit. Auicenna: Rubens color multum ſanguinem denotat, & caliditatem.

Candiruber color.

Color candiruber bonam indolem notat, quando in læui corpore hic color ineſt, Ariſtoteles. Diximus rubrum colorem calidam & ſanguineam complexionem demonſtrare; album vero frigidam & phlegmaticam; miſtum ex vtroque colorem, optimam temperaturam. Galenus in Arte medicinali affirmat, Signum optimæ temperaturæ, id eſt, calidæ & humidæ, eſſe colorem commiſtum ex albo & rubro. & ab

eo

eo Auicenna. Idemque Ariſtoteles in idea ingenioſi monſtrat candirubrum colorem optimum ingenium denotare. Polemon, & Adamantius: Color modice ad ruborem vergens, egregiam ingenii nobilitatem, in diſciplinis capeſſendis promtitudinem, acremque virum diiudicant. Iidemque in figura ingenioſi, colorem candidum ſubrubrum, λευκὸν ὑπέρυθρον commendarunt. Albertus: Color medius inter album & rubrum, declinans ad brunum, ſi eſt clarus, boni ingenii & bonorum index. Alexander Magnus colore erat candido, ſed candori rubor miſtus vultum & pectus occupabat; cumque Apelles fulmen eum geſtantem depinxiſſet, facie ſordidum & fuſcum pinxiſſe narrant: ſiquidem eius colorem non eſt imitatus. Vnde eius modeſtia, ad corporis voluptatem continentia, grauitas, animique magnitudo, optimæ temperaturæ ſignum erat. Erat enim tanta ſudoris fragrantia (vt in Ariſtoxenis Commentariis legit Plutarchus) vt interiores tunicæ mirabili fragrantia complerentur. Cuius rei cauſſa erat corporis temperies, innato calore feruentis. Roſeo illuſtrique vultu fuit Totilas; maximusque in eo vigor animi, robur, pudor & pietas. Galeacius Vicecomes primus roſeo & coruſco ore ſpectabilis fuit, & ſtaturæ dignitate, facundia, liberalitate, vitæque ſplendore ſuæ ætatis principum famam

obſcurauit; dux bello ſtrenuus & fortunatus habitus. Roſeo etiam colore Carolus Aurelianus Franciſci Regis filius fuit, qui item liberalitatis, ſplendoris, & bellicæ virtutis ſpecimen retulit. Tui corporis color, ampliſſime Cardinalis, candidus eſt, & candori miſtus rubor; vnde etiam Alexandri Magni non imitandam animi magnitudinem, morum præſtantiam, & grauitatem, ad voluptates continentiam, facile quiuis coniiciet.

De labiis, CAP. 15.

LABIA mox a naſo incipiunt, vt Ariſtoteles Animaliũ libro habet, & ſunt caro permobilis, in extremitatibus ſuperioris & inferioris mandibulæ. Conſtant tenui & molli carne, oris, & dentium ceu æditui habentur. Auicenna: Labia oſtii vice adiuncta ori. Ob id prius de labiis agemus.

Craſſa labia.

Labia groſſa ſtultum demonſtrant, Ariſtoteles ad Alexandrum. Polemon in fine libri: Magna labia inſipientes oſtendunt. Conciliator: Qui magna labia habet, ſtultus & hebes eſt. Ex huiuſmodi labiis Labeones, Labrones, & Chilones dicti fuerunt.

Asini crassum labrum inferiori superimpendens hic spectandum apposuimus, vt neminem hominis labrum ad eius similitudinem delineatum lateat: simiæ vero cum humano require fol. 138.

Crassa labia, vbi superius vltra inferius eminet.

Quibus labia superius crassa sunt, & superius ltra inferius eminet, stulti iudicantur, a simili a-norum & simiarum specie. Asinis enim & si-iiis labra superiora magis eminentia sunt. Et in oc a leonibus differunt, quia his gracilia sunt. olemon in figura iniuriosi. Cui vero inferius ibrum superiori prominet, fatuus, suspensi iu-icii, imbecillis, & flagitiosus habetur, & ad asi-orum naturam refertur. Et in fine libri: Quib. nferius labrum superiore maius fuerit, timidos ensebis. Vnde textus hi omnes corrigendi.

Vt humani oris cum leonino similitudinem, præsertim quoa labrorum exilitatem, exactius contempleris, vtriusqu iconem hîc d nuo proposuimus: Molossi vero canis labr ad eum quoq; modum confirmata, quare fol. 125.

Exilia labia in ore magno, vt superiora inferioribus superponantur, eademque iuxta angulos laxa.

Labia tenuia in ore magno, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ sint, eademque laxa iuxta labiorum angulos, animi magnitudinem & fortitudinem significant; cum in leonibus eiusmodi habeantur; Aristoteles. Idem etiam vtique quis in magnis & robustis canibus spectabit. Polemon: Labia mollia, vt inferiora superioribus subdantur, magnanimitatem & virilitatem notant: nam huiusmodi labia in leonibus

ibus videre est. Adamantius aliter, & melius: labia in ore maiori tenuia, iuxta angulos relaxata, vt inferioribus adiiciantur superiora, magnanimitatem & fortitudinem significabunt: leonina enim hæc sunt. cuius textus ex Aristotele corrigendus: nam συγχειλίαι, non ἀχειλία legendum; sunt enim labiorum anguli χαλαροὶ, non ὦρα. Conciliator eadem ex Alberto. Sed ad exempla fortitudinis etiam canis adducitur, non vulgaris, sed venaticus, vel mastinus. Canes a Caribus Marti immolari, Apollodorus & alii scripsere, Arnobio referente, propter eius animalis audaciam. Lacedæmonii eos Marti Euyalo mactabant, vt Pausanias in Laconicis meminit. Lacones enim ephœbos, scribit, cum pugnam essent inituri, Marti canem immolasse, Deo scilicet validissimo victimam validissimam inter cicures dicare se arbitrantes.

Hic denuo æluri, & hominis figura exhibetur, vt exilia labi in paruo ore contempleris.

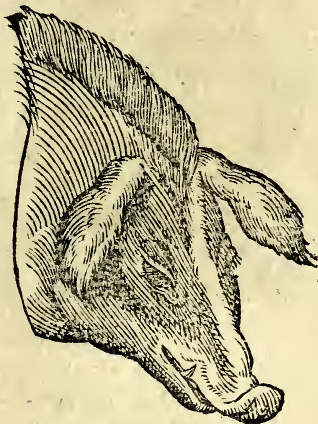
Exilia labia in ore paruo.

Si autem in paruo ore gracilia labia extiterint, timiditatem, impotẽtiam, & dolos demonſtrabunt. Adamantius dicit, Impotentem & valde doloſum: niſi corrigendus ſit Polemonis textus: nam vbi δειλὸς, ex Adamantio δεινὸς reponendum. Ego ad æluros referrem, quibus exilia labia in paruo ore ſunt, & timidæ ſunt, & impotentes, & doloſæ. vel ad mulieres.

Suillu

uillus & humanus vultus ad amussim delineatus conspicitur, vt gracilia labia ad caninos dentes tumentia commonstret.

Gracilia labia, dura, iuxta caninos dentes tumentia.

Quibus labia gracilia, dura, & iuxta caninos lentes tumentia, ignobiles sunt, & ad sues refeuntur. Vbi Aristotelicus Græcus textus corrigẽdus est, nam pro ἀγενεῖς, habet εὐγενεῖς, contrariũ. ueſſanus, vt Aristotelis textum accommodaet, magis eum corrumpit. nam non *ignobiles*, sed *nultigenos* vertit, vt sues. Conciliator eadem.

Tumens gingiua in ſuperiori labio, in canino rictu, eademqu in humano præſenti icone proponitur.

Labia ſuprema, & gingiuæ prominentes.

Qui ſuperius labrum, gingiuasque prominentes habent, ad conuicia & maledicendum proni ſunt, & referuntur ad Canes. Ariſtoteles Idemq; in figura iniurioſi, ſuperius labrum ſublime tribuit. Ab eo Polemon & Adamantius Quibus canini dentes labia attollunt, peſſimorum morum ſunt, iniurii, adclamatores, & mordaces, & canes vt ore, ſic ingenio referunt. A quo etiam Polemon in eadem figura tribuit e ſuperius labrum ſublime. Vnde male putat Geſnerus Polemonis & Adamantii dicta Ariſtotelico ſigno referri. Corrigendus eſt Polemonis textus: nam vbi Ariſtoteles in figura iniurioſi labiorum meminit, infert, παρειαὶ τῷ εἴδει προπετεῖς, id eſt,

est, *aspectu temerario*; sed Polemon, παρειαὶ κάτω πε-ριτεῖς, id est, *inferius propendentia*; satis, vt mihi videtur, peruerse. nam iniurioso potius præceps vultus conuenit, quam superius labrum inferiori propendens, quippe qui moribus eius multo aptus est; & canes, quibus Aristoteles confert huiuscemodi labia nõ habent. Gracilia labia superius aliquantulum eleuata, verbosum, accusatorem, & inuidum testantur. Phocylides Poëta mulieres, alias ex aliis animalib. natas fingit, pro ingeniorum diuersitate; & inter ceteras ex cane natam, difficilis & asperi ingenii mulierem dixit.

Prominens superius labrum.

Quibus inferiori labio superius labrum superadiicitur, prudentiores sunt. Adamantius; in Polemone deest. Si ad feras referre licet, ego ad alcem referrem. Solinus ex Plinio de huiusmodi fera: Alces adeo propenso labro superiore sunt, vt nisi recedens in posteriora vestigia, pasci non queat. Pausanias sagacissimum animal esse dicit, & hominis odore per longinquũ interuallum percepto, in foueas & profundissimos specus sese abdere. Æsopus tumenti & prominulo labro fuisse scribitur, qui prudentia multos mortales antecelluit.

Prominens inferius labrum.

Quibus inferius labrum magis prominebit, non fere malum; quamquã plerumq; vanitates

& crassas cogitationes significabit. Polemon, & Adamantius. Inferius labrum foris excedens nõ animi malitiam, sed impudentiam (ego *imprudentiam*) & simplicitatem denotat, Albertus. sed ex Loxo infert, tale labrum in paruo ore, laudis & honoris studium significare.

Tumentia labia ad inciſorios dentes.

In fine libri, Polemon, etsi mendosus sit textus, dicit: Labia ad incisorios dentes tumentia, cinædos ostendunt.

Tumentia labia inferiora ad caninos dentes.

Tumens labium inferius ad caninos dentes, veneno plenos ostendit: Polemon eodem loco. fortasse quod in viperis aliisve serpentibus hoc ita se habeat.

Labia vultum deformantia.

Non omittendum duximus, quod Albertus ex Loxo adducit: Cuius labia truces vultus exagitant, insaniam & stultitiam indicabunt. quod ego in plerisque animaduerti.

Labia inferiora pendentia.

Labia cum soluta ab ore dependent, ex humore superabundanti inordinato euenire, & inertiam significare, Albertus asseuerat. hæc enim in bobus, asinis, & senescentib. equis videre licet.

Labia piloſa.

Labia pilosa luxurioso tribuit Polemon: sed Aristoteles in eadem figura non *labia*, sed *pilosus* dicit.

De

De Ore, Cap. 16.

OS ab Ariſtotele Animalium libro intra maxillas & labia deſcribitur, cuius partes ſunt palatum, & fauces. Apuleius ait os eſſe animi veſtibulum, orationis ianuam, & cogitationis comitium.

Ad virile os magnum demonſtrandum, leonis figuram & humanam hic denuo duximus repetendam, ne quid exemplo eguiſſe videretur.

Magnum os.

Qui latum os habet, eſt bellicoſus & audax. Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed Polemon & Adamantius: Magnum os viros decet. quaſi viriles oſtendat. Albertus: Magnum os viris & virilibus feminis conuenit.

Paruum os.

Pusillum os effeminatum ostendit: Polemon & Adamantius, quod tale feminas deceat. Albertus tam feminis quam effeminatis viris tribuit. Helenam pusillo ore fuisse, memorat Dares Phrygius.

Paruum os exterius protensum.

Os paruum prominens, insidiarum & reprobitatis nota; Polemon, & Adamantius. ego ad vulpes & serpentes referrem.

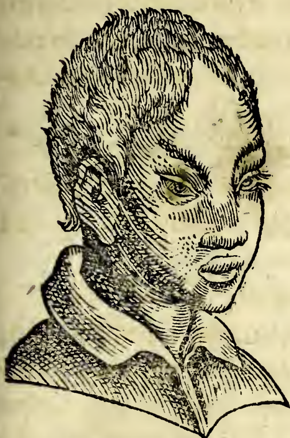
Exsertum os.

Exsertum os siue prominens, dementiam, stultiloquium, & *aduentiam* notat, Adamantius. Sed textus Polemonis hiulcus est, & non admittendus. Albertus: Nimia prominentia stultitiam, loquacitatem, & audaciam ostendit. Vrso exsertum est & oblongum os, ex Oppiano, instar ferme suilli, labia crassa; ob id dentibus retia non lacerat, ex Plutarcho. ferocis, dementis, & voracis naturæ est. Ouidius:

Quid nisi pondus iners, stolidaq; ferocia mentis?

Crassum

Craſſum & protenſum ſuillum os effinximus, vt humanum ſimiliter efformatum oculis ſubiiceretur.

Valde exſertum os, & labia craſſa & rotunda.

Quibus os protenditur, labiaq; ſunt præpinguidiora, rotunda, & extrinſecus inuerſa, moribus & operibus ſunt ſuilli; Polemon & Adamantius. Ab his Albertus; Protenſum os, rotundum, retortum in craſſis labiis, ac ſi repandum ſit, immundum, voracem, ſtultum, & forte epilepticum futurum demonſtrat.

Humile os.

Humile os timiditatis & mutabilitatis eſt ſignum; Adamantius. Sed hic Polemonis textus lacunoſus eſt, & ex Adamantio reſtituendus.

Medium inter exſertum & humile os.

Ob id neq; exſertum, neq; depreſſum lauda;

Adamantius. innuens laudabile eſſe, quod neq; exſertum, depreſſumq; fuerit. Albertus: Optima oris forma, quæ non nimis humilis: Oris enim & labiorum humilitas, timidorum eſt & malignorum.

Arietis os diductum, & humanum adduximus, quum quæ magis huc quadraret, ſtatuere certo nequiſſemus.

Os valde diſſectum.

Vaſta oris diſſectio, ſtolidiſſimi, crudi & impii hominis notas præbet. Talia namque ſunt arietum ora. Polemon. Mandu ones Adamantius, & inſipientes dicit, & ad canes refert. Albertus: Cum os vltra modum dilatatur, vt diductum & reſciſſum videatur, immitem, impium, bellicoſum, & voracem notat. Sed a Polemone marinis beluis, & monſtris eiuſmodi os aſſignatur.

tur. Polemon & Adamantius in figura fatui improbi, tribuunt ei os garrulum, & apertum, vt bifida facies videatur. Ego potius ad lupos quam ad canes referrem. nam os valde diſſectum habent, & ingluuies eſt luporum propria. Sed carniuora animalia amplo ſunt rictu oris omnia. Lupus piſcis vaſtum habet os, & gulę eſt deditus, vt natura ei tale ad optime vorandum dediſſe videatur. Lamia piſcis largo eſt oris hiatu; idemq; eſt voraciſſimus, & antropophagus, vt integra mortuorum cadauera voret. ab hac inſigni ingluuie ab Oppiano δυςάχηπα χάσματα dicuntur. Piſcatrici ranæ os amplum eſt & latum, ad ingeniũ eius moresque peraccommodatum; eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exſerit, vt aſſultantes piſciculos ad ſe pertrahat, donec tam prope eos allicit vt aſſilire in ipſos poſſit. Troglodyticis bouibus (vt qui luporum inſtar carniuori ſunt) omnibus rictus vſque ad aures dehiſcit, ex Plinio; & Ælianus omne genus animalium ab eis inuadi dixit. Tali ore villicus meus præditus eſt, & ſimul ſtoliditate & canina ingluuie.

Apertum os.

Apertum os ſtultitiæ ſignum dicerem; & ad apparentem decentiam referrem. Plerique apud nos ſunt hianti ore, ſtantes & incedentes; & inſipientes, & ſtupidi ſunt. Ariſtophanes κεχηνότες, id eſt, ore hiantes, pro ſtultis accepit.

Cauum os.

Cauum os, veluti infoſſum, inuidentiæ, ſcele-roſitatis, & intemperantiæ nota eſt; Polemon & Adamantius. ſed prioris textus, vt ſæpiſſime accidit, corruptus eſt. Albertus ex Ariſtotele (vt ipſe refert) Cauum os libidinoſorum eſt. ſed intelligendum eſt, os cauum eſſe, ſi pars illa, quæ inter naſum & mentum interiacet, caua ſit, cuiuſmodi Socrati adſcribunt.

De dentibus, CAP. 17.

DENTES, ſtatim cum os aperitur, videntur. Plinius, Homini continuati dentes, lati, & acuti, & qui eos diſcriminant, canini. Sunt dentes rari, denſi, nonnullis breues, parui, & recto ordine diſpoſiti. Dentes, qui vtrimque quaterni anteriores exiſtunt, *inciſorios*, ſiue *ſecantes* vocamus; qui vtrimque duo ab his poſiti viſuntur, *canini* dicuntur; *molares* vero ab vtraque parte quini in ordinem digeruntur.

Siniſtræ

Sinistræ tabellæ pars in superiore maxilla dentes raros & infirmos ostendit, in inferiori vero magnos, firmos, & spissos.

Rari dentes.

Facile ex iis vitæ diuturnitatem & breuitatem diiudicare possumus, cum ex cerebro ortum habeant. Aristoteles in suis Problematibus, dentibus vitæ inesse præsagia credidit: nam quibus rariores fuerint, haud ita diu viuere opinatur. Indicium hoc esse os capitis, cerebrum ob id inualidum, quia minus sit respirationibus opportunum, itaque celeriter putret, vt quod sua natura humidum sit. nam & cætera quum non mouentur, neque exhalant, facile corrumpuntur; quo etiam fit, vt homo capite piloso sit maxime, & mas, quam femina diutius viuat, suturarum sui capitis beneficio, ex quo rariores, exigui, & minus fortes

dentes proueniunt; & eo minus virtutis spermaticæ vis, & cerebri robur minuitur, ex quo totius corporis debilitas sequitur, & ob id breuior vita. Plinius ex Aristotele, breuis vitæ raros dentes indices esse dicit. Rhases: Cuius dentes rari, debilis; & cuius minuti, eius totum corpus est debile. Eadem Conciliator. Cæsar etsi raros habuit dentes, vt Suetonius scribit, erant tamen validi & firmi: fuit enim interemptus anno ætatis suæ LVII. Augustus etiam etsi raros, scabros & exiguos; fortes tamen dentes habuit; & periit anno ætatis suæ LXXVI.

Magni, firmi, & spissi dentes.

Contra vero ex prædictis, qui magnos, firmos, & spissos habuerit, & qui dentium ordine præditus fuerit numerosiore, diuturnioris erit vitæ, virorum exemplo, quibus plures sunt quam feminis; quod ipsum & in cæteris cõspicitur. Scotus: Dentes fortes & spissi hominem longæ vitæ notant, comedonem, audacem & fortem, vt est equus. Herculem fuisse triplici dentium serie Ionis Chii proditum monumentis est.

Continuati dentes.

Qui continuatos habent dentes non aliter morati sunt, quam pecudes, dorcades, & capræ. Plinius. Hyænæ nullis gingiuis, dente continuo. Refert Plutarchus, Pyrrho Epirotæ vnicum os fuisse dentium vice, lineis modo in superficie depictum distinctumque.

A dextra vero præcedentis tabellæ, in ſuperiore dentium claſſe caninos dentes longos, exſertoſq; in inferiore acutos, & rectos habes.

Canini dentes, longi, exſerti, & firmi.

Cuius dentes canini longi, exſerti, & firmi; guloſus, inſatiabilis, & malus eſt; Rhaſes. Conciliator ab eo: Dentes longi, firmi, ad exterius ſe porrigentes, guloſos & inſatiabiles notant, relatos ad ſues & canes. Ariſtoteles hippotamo, apro, & equo exſertos dentes eſſe dicit, id eſt, extra os ſe porrigentes.

Longi, acuti, & fortes dentes.

Cuius dentes acuti, longi, rari, & fortes in opere, ſignificant hominem inuidum, impium, guloſum, audacem, falſum, infidelem, & ſuſpicioſum; Scotus. Ad ſerpentes ego referrem. Portentoſis dentibus fuit Chriſtiernus Daciæ Rex, horridaque barba; ſed mortalium immaniſſimus, & nefaria crudelitate infamis.

Acuti, & recti dentes.

Omne animal habens acutos & rectos dentes, eſt magnæ iræ, & carniuorum, vt leo, canis, & vrſus: contra homo, & equus. Scotus.

Mixti dentes.

Mixti dentes, (id eſt, vbi dentium ordo non ſeruatur) qui quidem alii ſtricti, alii lati, quidam rari, alii ſpiſſi ſunt, demonſtrant ſagacem hominem, ingenioſum, audacem, inuidum, facile ad vtrumque conuertibilem.

De lingua, CAP. 18.

QVÆ in ipſo ore ſunt poſt dentes, lingua eſt ea ad loquelæ vſum vtimur. vinculum eſ illi frænum, quod ſi moderato ordine conſtitutum fuerit, vniuerſæ eius actiones optimæ ſunt cum ipſi facultas intercipitur, eæ facile læduntur. Ipſa lata, anguſta, & mediæ magnitudini eſt. Si latior eſt, dum oris meatum plus nimi repletum reddit, tardum ac inarticulatum ſermonem cauſabitur; ſi anguſta, cum non ſati dẽtibus inniti queat, vitiatũ proferet eloquium media eius forma, dictarum paſſionum expers optima habetur.

Blæſi, balbi, & linguâ hæſitantes.

Blæſitas eſt, cum literam quandam exprime re non poſſumus, eamque non quamlibet, ſe certam; Balbuties vero, literam prætermittere vel ſyllabam; Hæſitatio, alteram alteri ſyllabam iungere propere non poſſe: quæ quidem omni imbecillitate eueniunt. lingua enim ſubministrare intelligentiæ non poteſt. Pueri, vt manibus pedibusve minus valentes, ſic linguæ parum compotes ſunt, & more brutorum animalium vociferantur; ſic ſenes, & vinolenti. Accidit etiam balbuties, cum impetus dicendi præruit antecedítque facultatem eorum, vtpote cum animus viſa æquatur, cum membra voci accommodata tardiora habeant: ſic enim lingua hæſitant, qui melancholico habitu conſtant; & pro

per

pere imaginationem sequi. non nisi melancholicum est. Potest enim esse, vt calor efficiat vt procaciores sint, vtique offendendo adhærent quasi in salebris, quomodo affici iratos homines nouimus. incenduntur enim, incitantur, anhelitum capiunt qui spiritu redundãt: igitur præ nimio caloris feruore hæc accidunt. Hæc Aristoteles in Problematis Neoptolemus fuit blæsus, & magnus bellator, si Dareti credimus. Alcibiades etiam blæsus lingua, & maximis fuit viribus, corporis & animi. Scotus ait: Cuius lingua balbutit, horribilis, iracundus, ab ira conuertibilis. Ob id Conciliator: Lingua ante dictionis prolationem, repetens sæpius principium, denotat melancholicum.

Subtilis lingua.

Subtilis lingua sagacem hominem, ingeniosum, fallacem & insidiosum notat. Scotus. Ego ad serpentes referrem.

Velox lingua.

Velocis motus lingua, cum repentina verborum corruptione, stultum, impetuosum, & iracundum notat. Conciliator.

Tarda lingua.

Lingua immobilis, velut lapis, pigrum notat. Conciliator.

De anhelitu, CAP. 19.

DIXIMVS de ore & eius partibus; nunc de iis quę ex eo exeũt, scilicet anhelitu, risu, voce,

& loquela: & prius de anhelitu, quia is prior, quam vox. Dicit Auerroes in suis Colliget: Aliqui medici anhelitum facile cordis complexionem indicare posse inquiunt, sc. calidam, frigidam, humidam & siccam; & ex cordis complexione fieri alterationem virtutum animæ: nam si excedit in calido, fortitudinem & animositatem promittit; si in frigido, pusillanimitatem & imbecillitatem; si vero temperata fuerit, temperatas virtutes.

Fortis, velox, & spissus anhelitus.

Anhelitus fortis, velox, & spissus, caloris excessum in cordis complexione ostendit, dummodo viæ per quas egrediuntur, minime angustæ sint, scilicet pectus & pulmo. Hæc enim membra, etsi cor caliditate non excedat, pro cordis nimia refrigeratione, viarum angustia velociori spissiorique anhelitus reciprocatione vtentur. Sed in calida complexione id raro accidit; vnde latas vias habere oportet, scilicet pulmonem & pectus. Polemon & Adamantius: Quando autem quis ex profundo & vehementer respirat, rusticitatem & ebrietatem arguit; ideo multus anhelitus fortem ostendit. Michael Scotus: Animal multi flatus, multæ fortitudinis & potus erit. Albertus: Anhelitus frequens & velox, & calidus, cordis calorem arguit.

Fortis, velox, spissus anhelitus, & corpus & pectus macrum.

S

Si cum prædicto anhelitu pectoris & corpo-
is concurrat macies, erit cordis complexio cali-
la & ſicca. Icciroo huiuſmodi viri iracundi &
arde ſedabiles erunt. Iraſcuntur enim cito,
quia calida cordis complexio; ſedantur tarde,
quia ſicca. Polemon & Adamantius in figura a-
nari, tribuunt ei loquelam & anhelitum vehe-
nentem.

Paruus, rarus, & tardus anhelitus.

Hæc ſigna ſunt prædictis oppoſita; vnde ſi-
gna ſunt frigidæ cordis complexionis, & timi-
litatem arguunt. Polemon in figura timidi, tri-
uit ei debilem reſpirationem. Adamantius ve-
o indiſcretam, ſiue tumultuoſam, vel raram.
Albertus: Contraria prædictis contrariam in-
uunt ſignificationem, ſcilicet frigiditatem.

Paruus, rarus, & tardus anhelitus, & pectus paruum & glabrum.

Si cum prædicto anhelitu pectoris paruitas &
glabrities ſimul erit, hi erunt in vltima timidita-
e, & ipſorum iuuentus aſſimilatur ſenectuti, &
ſenectus morti.

Temperatus anhelitus.

Valde temperatus anhelitus temperatam
cordis complexionem innuit, & pectus medio-
cre inter magnitudinem & paruitatem, & car-
nem nec macilentam, nec pinguem: isque an-
helitus reperitur in his, qui in temperatis clima-

tibus naſcuntur. Polemon & Adamantius: Spiritus facilis, ſegniter, & ſine ſtrepitu progrediens, bonam hominis mentem oſtendit. Vbi notandum in Polemonis textu temporum iniuria literas aliquas excidiſſe, ait enim ἰὸν, Adamantius vero, λεῖον.

Anhelitus conſtans.

In figura fortis, Polemon & Adamantius tribuunt ei anhelitum conſtantem.

Facilis, & ſine ſtrepitu ſpiritus.

Spiritus ita facilis, vt homini qui halitu careat, ſimilis videatur, cogitationum plenum arguit. Quales autem cogitationes fuerint, ex oculis diſces. Semper enim de iis nos cogitamus, ad quæ corporis complexione trahimur; ea vero oculi demonſtrant. Vt luxurioſi ad amores, auari ad lucra, ſtudioſi ad ſcientias. Polemon & Adamantius.

Anhelitus tamquam curſu defatigati.

Quicumque ita anhelant, quemadmodum ii qui curſum aliquem confecerunt; conſilio carent, & omnia, quæ faciunt, propalant. Polemon & Adamantius.

Altus, denſus, & facilis ſpiritus.

Qui altè reſpirant, & denſum anhelitum & agilem ſimul e naribus efflant, pauori & mœrori deditiſunt; & ſi alia cum his ſignis concurrant, effeminati ſunt, & cinædi. Iidem.

De

De suspiriis, CAP. 20.

EST suspiratio anhelationis species. Suspiratio signum semper habetur amoris, vel angoris, scilicet angustię cordis: qui enim anguntur, animum totum ad rem quæ dolori est, conuertunt. Itaque animus ad id conuersus quo sollicitatur, sui officii obliuiscitur. Cor igitur cum per intentionem pectoris aërem non capiat, quo ventilari refrigerarique possit, ne stranguletur, animam ad desertum officium reuocat, & vt copiam frigidi aëris capiat, quod vices minutæ crebræque spirandi essent facturæ, vna ampliori respiratione subministrat.

Suspiratio.

Est suspiratio vulgare amoris signum, vt diximus. Nouerca apud Apuleium sui priuigni amore flagrans, legitur inter amoris signa suspiritu cruciari. Pan apud eundem Psychem amore captam ex assiduo suspiratu coniicit. Horatius:

Amantes languor, & silentium arguit, a latere petitus imo spiritus.

Inuitus suspirans & illachrimans, frequentans in te visum, & qui cum eũ respicis, terretur & erubescit.

Cum videris hominem qui frequenter oculos in te defigit, & cum respicis eum, terretur, & ex hoc erubescit, & maxime si inuitus suspirat, & lachrimę apparent in oculis eius, hic diligit & timet te; si vero contrarium fecerit, erit inuidus, & contemnit te. Aristoteles ad Alexandrum.

Suspirantes cum capitis agitatione.

Si quis suspirat simul cum capitis agitatione; patratarum vel dictarum rerum memor, pœnitentia premitur. Polemon & Adamantius. Sed prior non *dictarum*, sed *visarum* dicit.

Suspirantes cum capitis agitatione, fixis oculis.

Si autem id fiat oculis respicientibus, id satagit, vt patrata vel dicta mala potius consilio vitet, quam pœniteat. Polemon & Adamantius.

Oscedo.

Legitur apud Gellium: Cum quidam in iure staret, & clare nimis, & sonore oscitasset, tamquam illud indicium vagi animi foret & hallucinantis, & fluxæ & apertæ securitatis; cum deierasset inuitissimum sese & repugnantem vinctum teneri eo vitio, quod oscedo appellatur, notæ iam destinatæ exemtum esse.

De risu, CAP. 21.

NOs hic dereliquit Græcorum doctrina; at ne vacuus locus relinqueretur, quæ e Latinis, & nostris experientiis emendicauimus, huc adferenda duximus. Possumus etiam non quoquam alio melius quam e risu, animi sapientiam & ineptiam diiudicare. Hippocrates libro De hominis structura ait, esse viros, qui semper rideant, & qui tristentur; & huius rei caussam ex elementis esse. Qui autem puri sanguinis sunt, vsque-

vſquaquaque rident, & aſpectu & corpore floridi, necnon perſpicui coloris ſunt. Homerus id ex caloris copia profluere, iudicare videtur, vbi γέλωτα ἄσβεστον, id eſt, *inextinguibilem riſum* dicit; & Grammatici γέλως deduci tradunt, ab ἕλη, ſiue εἵλη, id eſt, calore. Phyſici dicunt (quod credidit etiam Lactantius) lætitiæ affectum eſſe in ſplene, intemperantiamque ridendi ex lienis magnitudine conſtare: vnde homini ex nimio liberaliorique cachinno doleant inteſtina, adeo vt cogatur impoſitis ad ſiniſtrum latus manibus coercêre exultantem dolorem. Alexander Aphrodiſeus: Lien non propriè ac per ſe, ſed ex accidenti riſus cauſſa cenſendus eſt. Quamdiu enim eſt ſanus, omnino fæculentum & melancholicum ſuccum ex iecinore trahit; atque ita dum ſanguis purus & defæcatus totum corpus cerebrumque peruadit, naturam ſimul & animam, non aliter quam vinum oblectat & exhilarat, vnde riſus excitatur. *Me* (inquit Cæſar apud Tullium) *non pudet neſcire, quo pacto riſus concitetur, vbi ſit, quomodo exiſtat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere, nequeamus; quæ ne ipſi quidem illi ſciunt, qui ſe ſcire pollicentur.* Ad hoc facit illud Perſianum:

Petulanti ſplene cachinno.

Sed hæc videat Democritus.

Multus riſus.

Prouerbio iactari ſolet: *Riſus abundat in ore*

ſtultorum. Et Catullus ad Egnatium ait:

Riſu inepto res ineptior nulla eſt.

Idem apud Plutarchum admonitum eſt, & Iſocratem, riſum incontinentem eſſe dementis indicium, vt qui ridet cum cachinno, inſipientiam & intellectus carentiam oſtendat. Ob id Seneca, Sit riſus citra cachinnum; eſt enim cachinnabilis riſus ſolutus & ſpatioſus, qualis interdum latiſſime effunditur. Democritus ſemper in vita riſit; viſebaturque in Gymnaſiis olim Athenis effigies Democriti labris apertis. Michaël Scotus ait, homines riſibiles eſſe ſimplices, vanos, inſtabiles, cito credentes, non ſecretos, & craſſæ Mineruæ. Inſipiēs riſus dementis eſt, ab inſipientis Aiacis dicta parœmia, Αἴαντος γέλως, id eſt, *riſus Aiacis*; & de hominibus inſipienter ridentibus dicitur. Aiax enim furore vexatus ob Vlyxem in armorum iudicium ſibi antepoſitum, inſectabatur armenta, credens eſſe Græcos, & duos maximos arietes flagellando cædebat, clamans ſe occidere Agamemnonem & Menelaum. Democritus a riſus petulantia, cognomento *gelaſinus* eſt inſignis.

Riſus altus.

Qui ridet alta voce, inuerecundus eſt, Rhaſes. Ab eo Conciliator. C. Cæſar, vt Suetonius refert, indecenti riſu fuit.

Riſus cum tuſſi.

Qui cum tuſſi & reſpirandi difficultate ridet, inue-

inuerecundus eſt & tyrannus. Rhaſes, eadem Conciliator. Qui ridens tuſſim excitat, aut caput contorquet, hominem ſignificat varium, inuidum, cito credentem, ad vtrumque conuertibilem.

Quando in riſu bucca diſtorquetur cum irriſione.

Cuius bucca ridendo diſtorquetur, cum alterius deriſione, hominem notat arrogantem, falſum, tenacem, iracundum, mendacem & proditorem. Scotus.

Riſibilis bucca.

Labia blanda, parumper ridentia, ſi lætis vultibus contingant, libidinoſum arguunt. Albertus. Apud me autem riſibilis bucca ſæpe malum animum oſtendit, mendacem, peruerſa cogitantem, ſimulatorem, & malitioſum, vt ei minime ſit fidendum. Riſum in oculis & ore, ſumme malum deprehendi. Claudianus ad id:

-- *& blando fraudem prætexere riſu.*

Hic riſus feminarum eſt. Apuleius Venerem dulciter ſubridentem depinxit. Hinc præceptum illud eroticon:

Sint modici riſus, paruæq; vtrimq; lacunæ.

Paucus riſus.

Qui parce aut dure rident, his contrarii ſunt. Ariſtoteles ad Alexandrum de baiuli electione, ait: Ne ſit verboſus, nec multi riſus. Rhaſes: Qui non multum ridet, hic benignus eſt,

omnibus conueniens, & in rebus ſollicitus. Conciliator ab eo: Qui ſufficienter ridet, benignus eſt, amicabilis naturæ, & ſollicitus: idq; apparenti decentiæ refert. Scotus: Stabiles, ſagaces, rari intellectus, faciles, & laborioſi, pauci ſunt riſus. Temperantia omnibus placet hominibus: profunda enim perſcrutatio, & cogitatio riſum non admittit. Iſocrates riſum incontinentem dementis indicium dixit; ſcribiturque ab eo Platonem tanta in moribus verecundia, & in vultu modeſtia fuiſſe, vt ne ſemel quidem effuſe riſiſſe conſpectus ſit. Anaxagoras Clazomenius numquam riſiſſe fertur, immo ne riſus quidem veſtigium omnino protuliſſe. Heraclitus, quæ ſunt in hominũ vita, fletu proſequebatur omnia. Philippus Iunior tam ſeueri animi fuit, vt nullo vtique commento, nulliſque rationibus ad riſum ſollicitari potuerit; quod eſt maximum ſeueritatis exemplum; qui etiam cum patrem aſpiceret ludis ſecularibus petulantius cachinnantem, auerſo eum vultu notauit, vt Eutropius in Romana hiſtoria ſcripſit. M. Craſſus ob ſeueriorem frontem & mores auſteriores ſemel in vita riſiſſe dicitur; ob id dictus ἀγέλαστος, ex Lucilio. Pauci riſus eſt Horatius de Mariis, Tigrinus, Romanus, vir ſagacitate, claritate intellectus, doctrina & morum præſtantia tota vrbe inſignis. Paucus eſt & fere nullus ſeriis in rebus, Illuſtriſſime Cardinalis, riſus

tuus,

tuus, ludibundis vero in rebus, quatenus morum tuorum iucunditas ſeuerioris frontis rugas delet, lætus, paucus, & breuis.

De voce, CAP. 22.

DIXIMVS de anhelitu; nunc de voce. Hippocrates libro De ſtructura hominis, vocẽ a ſpiritu procedere ait, & articulatæ vocis tres eſſe ſpecies, grauem, acutam, & mediam. Ex vocis ſono mores facile coniicere poſſumus, ſiquidem (vt Polemon & Adamantius inquiunt) quicumque alicui animalium ſimilem vocem ediderint, ad illius naturam eorum mores referendi ſunt: nam cernere eſt quoſdam ſuillæ voci, ſimiarum, aſinorum, equorum, pecudum, aliorumque animalium generi ſimile quiddam ſonare. Quod ab eo etiam Albertus refert. Ad ſummum, in voce mediocritas cõſideranda eſt; nam ſemper bona: exceſſus vero ſemper malus. Diogenes ſemper ſe mirari dicebat, cur, cum ollam quidem & operculum non ſine tactu & tinnitu emamus, ſolo in homine emendo aſpectu contenti ſimus.

Grauis vox.

Cum plures ſint vocum differentiæ, nos a primis elementis earum incipiemus, videlicet graui & acuto: nam intendendo voces in acutum abeunt, relaxando in grauitatem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Grauis vox fortes demon-

ſtrat. animalia quidem fortia grauem vocem habent, vt leo, taurus, canis moloſſus, & gallus, qui grauiter vociferant: nam & fortia, & grauis vocis ſunt. Lucanus de graui leonis voce:

-- & vaſto graue murmur hiatu
Infremuit.

Ariſtoteles libro Moralium Nicomachicorum ait, magnanimo vocem eſſe grauem, locutionem ſtabilem, & grauis motus. Sed Animalium libro tauri vocē acutiorem eſſe quam vaccæ, dixit; ſed illam comparatione aliorum animalium grauem nos dicere, non vaccæ. cui opinioni fortaſſe occurrens, ſtatim poſt iam dicta ſubdit: Verum præſtiterit fortaſſis; nam ex acumine & grauitate vocis timidum animal aut forte iudicare; ſed validam vocem fortitudinis, remiſſam vero, & infirmam timiditatis ſignum eſſe. Sed quod in mucronem faſtigiatum eſt, momento penetrat; quod vero retuſius, cum mora & ſegniter: ſic acuta vox auditum fodicat, grauis obtundit; euenit vtrumq; celeris, & grauis motus ratione. Apuleius in Floridis, taurorum grauem mugitum dixit, leonis indignati fremores. Viri robuſti qui ſpiritu valent, multum aëris incitare queunt; quod cum multum ſit, tarde mouetur, vocemque efficit grauiorem. Grauis vox viri eſt, & viri βαρύφωνοι Græcis dicuntur; vt acutam mulierum vocem dicimus. Galenus grauem vocem faucium latitudinem ſequi dixit; latitudi-

titudinem vero caliditatem: calidi enim eſt relaxare. cannæ pulmonis relaxatio grauitatem vocis producit; & qui calidi complexione ſunt, fortes ſunt. Aphrodiſeus in ſuis Problematis ait, grauem vocem ex caliditate prouenire: nam canalis reſpirationis, quæ aſpera arteria nominata eſt, pro ſua laxitate vocem extringit grauiorem: nam meatus diducere & amplificare vnius caloris intereſt. Sed Ariſtoteles in Problematis ait, grauem vocem oriri, cum aër tarde incitatur. Vitruuius ait, ad extremos Septemtriones ſub cæli cardine grauiores voces incolas obtinere, ſpiritibus vocum humore oppletis.

Grauis & intenſa vox.

Vox grauis & intenſa fortem notat, ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Polemon & Adamantius in figura fortis viri, tribuunt ei vocem ſæuam, intenſam, & magnam. Ariſtoteles in Problematis ait, natura calidos magnam vocem emittere ſolere, quod multum in his aërem, feruidumque ineſſe neceſſe ſit; vis enim caloris facile ad ſe, & ſpiritum trahit, & aërem, eoque amplius id agit, quo amplior eſt. Vox enim magna tunc oritur, cum aëris multum agitatur. Galenus: Magnitudo & paruitas vocis non ex caliditate ſemper fit, neq; præcipue, ſed per accidens. Nã libro De technis, magnæ vocis cauſam amplitudinẽ aſperæ arteriæ eſſe ait. Diomedes Græcus (vt ex hiſtoria Daretis Phrygii habetur)

fuit clamoſus, id eſt, magnæ vocis, & fuit in bello acerrimus pugnator, impatiens, audax, & crebro calidus.

Grauis, & magna vox.

Qui vocem habent grauem & magnam, conuiciatores ſunt, & referuntur ad aſinos. Ego non conuiciatores iudicarem, ſed potius aptiores ad ferendum iniurias, quam alteri inferre. Græcis ὑϐρισταὶ dicuntur, vel *ſine diſcretione*, quod non magis vni quam alteri iniurias afferant, & impetant, & obuiis in via cedere neſciant. Grauiſſima & abſona voce rudit aſinus. De eius voce ita fabulantur Græci: Iupiter gigantibus bello indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, veniſſe Liberum, Silenos, Satyrosque aſinis vectos, qui cum non longe ab hoſtibus abeſſent, dicuntur pertimuiſſe aſellos, & ita per ſe quemque magnum clamorem edidiſſe, vt gigantes in fugam ſe coniecerint: & hanc ob cauſſam decretum, vt inter ſidera collocarentur. Herodotus: Rudentes aſini perturbant Scytharum equos. cum enim Scythæ Perſas adorirentur, eorum equi, audita aſini voce, conſternabantur. Onocrotalus auis eſt, dicta a ſoni abſurditate, aſini vocem referens, turpis, rudens, & imperita. Abſonus in cantu & voce fuit Selimus Solimani filius, diſciplinarum ignarus, mulieroſus, qui inter vina, catamitos, & ſcortorum cohortes expirauit.

Grauis

Grauis, magna, & perplexa vox.

Quicumque grauem valde, magnam, & perplexam vocem edunt, referuntur ad fortes canes, & ad decentiam. Sed textus mutilus est, & deficit significatum. Addit Suessanus: Sunt & iracundi. quod in Græco textu vacat. Gesnerus putat corruptum textum, quem ex Polemone & Adamantio corrigere conatur, & putat conuenire cum eo, quod Polemon & Adamantius dicunt de voce graui, caua & minime flexuosa. His generosi mores sunt, & magna sapientia & iustitia ipsos ornat. Sed male putat; quum hæc potius ad leonem referantur, quam ad canes vt facit Aristoteles; quum canes neque generosis moribus ornatos, neque magnanimos ac iustos dicat aliquis, vt videbimus inferius. nam qui canibus similem edunt vocem, canini ingenii homines existimabuntur.

Grauis, & mollis vox.

Quorũ vox remissa, & mollis est, mites sunt, sicut oues. Aristoteles in Physiogn. & ab eo Polemon & Adamantius. Quicumque autem grauiter & molliter loquuntur, hos probis moribus decoratos dicito. Sed Adamantius mites dicit. In figura mansueti, Polemon ait: Vox grauis & mollis. Adamantius, Inęqualis & mollis. Conciliator: Vox mollis, & sine tensione. Hi mansueti sunt, & ad oues referuntur.

Vox grauis, & sonora.

Aristoteles ad Alexandrum: Vox grossa (id est, grauis) & sonora, est bellicosa, & eloquens etiam: nam grossa, fortitudinem; sonora eloquentiam facit. Conciliator ab eo: Vox crassa, alta, sonora & audax, bellicosa est & eloquens.

Grauis in principio vox, in fine acuta.

Quibus vero vox primum grauis, & in fine acuta; queruli sunt & indignabundi, quod idem in bobus similiter se habeat. Aristoteles in Physiognomon. Ab eo Polemon & Adamantius: Quicumque a graui incipiunt loquela, & in acutum desinunt, iracundi sunt, & tristes. Albertus multi affectus, & lugubris animi dicit. Ptolemæus in suis Harmonicis: Mugitus in grauitatem tendunt, vlulatus in acutum.

Grauis vox concaua, & flexibilis.

Quibus vox concaua, & flexu facilis, & grauis est; generosis moribus, magnanimitate & iustitia decorantur. Sed in Polemonis textu deficit vox illa, *grauis*, vt videatur temporis iniuria excidisse, cum illa maxime ex grauitate vocis prouenire videantur; quod in Adamantio remansit. Ego ad leonis vocem referrem. Nos κοῖλον, *concaua*, traduximus, quum Græci κοιλοστομίαν, id vitium pronunciationis nominent, quum vox veluti ex cauo specu & recessu oris resonat. Conciliator: Vox tamquam e concauo pectoris grauis & flexibilis, viriles, dociles & magnanimos

mos notat. Albertus ſatis inepte acutam & mollem, cum graui & concaua confundit. De leonis iuſtitia plura leguntur apud auctores in vlciſcendo iniurias, & quam diligenter percuſſorem obſeruet. Auicenna ait: Si quis lapidem aut telum in leonem cõiecerit, & aberrauerit, vt, vel nil lædat, leonem irruere in illum ſolere, non tamen interficere, & minari tantumdem incommodi relaturum, quantum ipſe acceperit. Refertq́; , quum miles quidam ſagittam in leonem conieciſſet, aberrauit, ſagitta prope caput illius traiecta; quod animaduertens leo, ſubſtitit, & accurrens, militis caput galea compreſſit, læſitque, ſed non vulnerauit, neq; occidit eum. Mos enim eſt leonis vt tantumdem fere lædat, quantum læſus eſt ipſe.

Acuta vox.

Acuta vox timiditatis indicium: timida namque animalia acutæ vocis ſunt, vt ceruus, & lepus, ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Aphrodiſeus loco iam dicto: Acutæ vocis ſonus cauſſa eſt arteria, quæ propter humoris copiam ſe dilatare nequit. vt enim anguſta tibia ſonum edit acutũ; ita aſpera arteria præ ſui anguſtia exſtringit vocem acutiorem. Ariſtoteles in Problematis acutam vocem ex ſpirituum imbecillitate euenire dixit; ob id pueri expertes ſeminis, mulieres, decrepiti, & ſpadones vocem edunt acutã. Vox enim acuta tenuis eſt, tenuis ex

paruo aëris motu efficitur; robuſti vero viri, quoniam ſpiritu valent, multum aëris incitare queunt; quod cum multum ſit, lente mouetur, vocemq; efficit grauiorem: motu enim veloci, ex tenui vox gracilis efficitur. Alibi etiam rationem affert propter membri imbecillitatẽ, quo mouet aërem. mouet enim exiguũ aërem, quod imbecille eſt, vel propter meatum, quo vox permeare poteſt, qui puſillus eſt in iam dictis: itaq; exiguũ proficiſci ab eo poteſt, quod aërem moueat; exiguũ vero cum ſit, velociter per amplas ſuperiores fauces fertur, cum viris ętate vigentibus hic amplior habeatur. Præterea animalia cuncta validiora acutam emittũt vocem, homo autem cum inualidior eſt, tunc vocem acutam reddit. Ratio eſt, quod homo inualidus exiguũ aërem mouet; exiguus aër velociter permeat; velocitas ſonum reddit acutiorem. Galenus anguſtiam faucium acutam vocẽ ſequi dixit, quæ anguſtia ex innata efficitur frigiditate. Hæc eadem antiquitatis & literarum parens Homerus his verſibus demonſtrauit:

Huic autem grauiter gementi aſtitit mater venerabilis:
Acutè vero lamentabunda caput ſui apprehendit filii.

Et alibi ſenes cicadis comparauit, quæ ſunt plane ὀξύφωνα. Plutarchus ex ſpiritus tenuitate prouenire dixit. Platonici ex ſuperflui humoris abun-

abundantia effici: qui ipſe etiam arteriam, per quam ſonus vocis aſcendit, efficiens craſſiorem, anguſtat vocis meatum: ideo feminis & eunuchis acuta vox eſt, viris autem grauis, in quibus tranſitum habet liberum, & ex integro patentem meatum. Naſci autem ex pari frigore in eunuchis & feminis parem pene importuni humoris abundantiam, etiam hinc liquet, quod vtrumque corpus ſæpe pingueſcit. Vitruuius in Meridianis finibus tradit audiri prætenuiores & acutiſſimas voces, vt paranetarum acutiſſimarum ſonitu voces perficiunt tenuitatem. Id enim experimento animaduertere licet. Calices duo in fornace æque cocti, æquoque pondere, ad crepitumque vno ſonitu ſumuntur, ex his vnus in aquam demittatur, poſtea ex aqua eximatur, tunc vtrique tangantur; cum enim ita factum fuerit, largiter inter eos ſonitus diſcrepabit, æquoque pondere non poterunt eſſe. Ita & hominum corpora alia propter regionum ardorem, acutum ſpiritum aëris exprimunt, alia propter humoris abundantiam grauiſſimas effundunt ſonorum qualitates. Septentrionaliũ, inquit Albertus, & feminarum vox euadit acutior, quam Meridionalium, ob pulmonis mollitiem & arteriæ, quæ arctior item intelligitur. Molliorem vocem facit organorum humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac reſolutio. Ægrotantium acuitur vox, quod ſiccitas ar-

ctet meatus, vel etiam ex intemperanti frigiditate, aut forſan ex opprimente humectatione. Immo ex fortitudine aliquando acuitur & intercipitur vox. Proinde Menelaum laudare volens Homerus, vt minime in bello formidoloſum, βοὴν ἀγαθὸν appellat, vt qui vocem nullo minueret terrore. Polemon & Adamantius inuerecundo tribuunt vocem acutam in eius ſchemate. Fuit etiam Phauorino inſigni philoſopho vox acuta & tenuis, & nuda barbitio facies, vel magno natu, etiam ſenio vltimo appetente; & effeminatæ & degenerantis naturæ fuit, & libidinis præferuidæ, vt cum foret eunuchus, adulteraſſe conſularis viri vxorem creditus ſit.

Acuta & remiſſa vox.

Acuta & remiſſa vox timidi eſt animi; at diſtenta, fortis, vt ſcriptum reliquit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Polemon & Adamantius in idea timidi, tribuunt ei acutam & mollem vocem, id eſt, remiſſam. A contrario ſigno.

Acuta, & intenſa vox.

Acuta, & intenſa vox, indignantis & iracundi eſt. indignans enim & iratus intendere conſueuerunt vocem, & acute loqui. Ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Quod videtur eo quod prius diximus, contrariari: acuta enim vox imbecillitatis ſignum diximus, ſed iracundi & indignabundi valida videntur complexione conſtitui.

ſtitui. Sed hanc dubitationem remouet Ariſtoteles in Problematis, loquens de acuta voce. Inquit enim: Mittere acutam vocem nõ eſt idem, quod acute cantare; ſed acutam vocem mittunt omnia, quæ natura ſunt imbecilla, eò ſcilicet, quod aëris non multum ciere poſſunt, vnde hectici, & qui conſumpto corporis habitu emarcuerint, acutam proferunt vocem; atqui vero acutum, niſi viribus valeant, cantare non poſſunt. Cuius indicium, quod velociter fieri ſolet, quod vehementer fertur; ita bonarum virium eſt, quod acutum eſt.

Acuta vox cum clangore.

Cum clangore ſonus acutus, vt auitii generis, ſtultos, vanos, & ſublimia cogitantes oſtendit, inquiunt Polemon & Adamantius. Sed Apuleius in Floridis auium vocat clangores inſtigatos. Conciliator: Qui in vocem prorumpunt auicularem, Venerei ſunt & inanes. Ab eodem Albertus.

Acuta, mollis, & rupta vox.

Quicumque vocibus acutis, mollibus & ruptis loquuntur, cinædi ſunt; ad mulieres, & apparentem decentiam referendi. Ariſtoteles: Acute, molliter, & flexibiliter loqui, ſignum eſt cinædi cenſendum: Polemon. Sed Adamantius εὐλαμπὶς habet, quod corrigendum eſt ex Polemone, qui εὐκαμπὶς.

nam flexibilis & rupta vox feminarum est. Præterea iidem in figura cinædi, vocem tribuunt ei acutam, gracilem, & valde fractam. Conciliator: Mollis, cita, & disrupta vox, timidum & effeminatum ostendit.

Acuta, & clamosa vox.

Vox acuta, & clamosa, stupidi est, propter similem caprarum vocem. Aristoteles in Physiognomon. Sed ego eos tentari morbo comitiali coniicerem. Plutarchus capram morbo comitiali tentari præter cætera animalia refert; propterea que veteres sacerdotes ea vehementer, vt morbida, abstinuisse. Cuius caussam affert, meatuum angustiam, quibus obseptis, sæpissime includuntur spiritus; quod arguit vocis tenuitas. nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem edunt.

Ad balatum vergens, vox deprauata.

Deprauata vox ad balatum vergens, stolidi hominis naturam manifestat; Polemon. Hæc ad oues refertur. Albertus: Sonus indelectabilis, siue ouium, siue caprarum voci similis, stolidum notat. Eadem Conciliator. Antiquitus, *pecuatus* pro stulto accipiebatur. Gesnerus ad Adamantium refert, quæ in eo absunt. Aristoteles oues stultissimis moribus esse dixit, omniumque quadrupedum ineptissimas. Ælianus, ineptissimis moribus & degeneribus animis oues dixit. Plinius:

nius: *Quam ſtultiſsima animalium lanata: quà timuere ingredi, vnum cornu raptum ſequuntur.* Ob id Polemon & Adamantius colligentes ſigna omnia mala, quæ peſſimam hominis naturam innuere poſſunt ex voce, inquiũt in idea fatui improbi, eum habere vocem balantem, exiguam & aſperam. Polemon addit, *& turpem*. Albertus, & Conciliator: Vox quaſſata, quaſi de quaſſato vaſculo, ſtultos & voraces notat.

Media inter grauem, & acutam vox.

Deſcribens Ariſtoteles ad Alexandrum mediam inter hæc vocum diſcrimina differentiam, ait: Vox mediocris in acutie & grauitate, oſtendit ſapientem, prouidum, veracem, & iuſtum.

Media inter intenſam & remiſſam vox.

Cum vox inter intenſam & remiſſam media eſt, temperatam indicat complexionem inter frigiditatem & caliditatem: Auerroes in ſuis Colliget. Ob id ea quæ ex temperata complexione proficiſcuntur, coniiciemus; bonos mores, ingenium, & ſimilia.

Aſpera vox.

Aſperæ vocis viros luxurioſos iudicarem, & ad hircos referrem, qui luxurioſi & aſperæ vocis ſunt. Vox ceruis maribus cum tempus coëundi eſt, rauceſcere tunc ficticia voce dicitur, ex Ariſtotele; cum libidinantur mares, feminas ad coitum vocant, ſiue elato capite gutture pleno,

siue ad terram demisso. Raucentes tunc ololygones vocantur. Ὀλολυγὼν apud Aristotelem proprie dicitur de voce ranarum marium, libidinis tempore. Et fere animalia omnia raucescunt coitus tempore. Aphrodiseus reddit rationem asperitatis vocis, atque adolescentulos circa ætatis annum quartumdecimum vocem reddere asperiorem incipere, quod τραγίζειν Græci dicunt, a vocis hircinæ asperitate, quum tunc temporis in vniuerso corpore fiat mutatio, etiam spiritualis membri. nam cum aspera arteria dilatatur, accidit, vt partim plus, partim minus incrementi proueniat, eiusque pars interior inæquabili structura ad guttur vsq; ascendat: igitur spiritus, cùm per eas partes emanat, quasi per itineris inæqualitatem, impingat, vocem etiam inæqualem, raucam, & asperam facit; quod etiam iis accidit, quorũ arteria destillatione infestante affecta per ductionem est. delapso namque humore, lenis interior membrana facta inæqualis, exitum etiam spiritui præstat inæqualem. talis hircorum aspera arteria est, sic gruum, cæterarumque auium, quæ raucè vociferantur. Galenus: Asperitas fit ex inæqualitate in duro corpore; arteria dura fit siccitate partium; inæqualitas fit ex dispersæ humiditatis defectu.

Clara vox.

Claram vocem ex siccitate pulmonis vel complexionis prouenire, dixit Auerroes in suis Colli-

Colliget. Calida & ſicca complexio agreſtes facit hominum mores. Aiax Telamonius clara fuit voce, & in hoſtes atrox, vt ex Darete habetur.

Blanda vox.

In figura iucundi blandam vocem ei concedunt Polemon & Adamantius. Priamus ſuaui fuit voce, & ob id iucundus, prudens, & moribus ornatus.

Dulcis vox.

Qui habet dulcem vocem, eſt inuidus & ſuſpicioſus, vt inquit Ariſtoteles ad Alexandrum. Lucianus Pſeudomantis omnium peſſimi vocem deſcribens, dicit: Vox dulciſſima pariter, & clariſſima.

Submiſſa vox.

In figura ſimulatoris tribuunt ei ſubmiſſam vocem Polemon & Adamantius.

Debilis, & flebilis vox.

Debilis, & flebilis vox lucri cupidum, triſtem, nullisque non in rebus ſuſpicionibus obnoxium manifeſtat. Ex Polemone & Adamantio. Conciliator ab eis: Debilis & lugubris vox, aſperum & ſuſpicioſum oſtendit. eadem Albertus.

Gracilis vox.

Gracili fuit voce Ariſtoteles, vt Laertius refert, ex auctoritate Timothei Athenienſis

in libro De vitiis. Sic etiam Plato. Plutarchus non ſolum ad gracilitatem paululum acceſſiſſe, ſed ſuauis & dulcis ſoni vocem habuiſſe ſcribit, pacati, & modeſti animi ſignum, & optimorum morum. Erat & Nino Semiramidis filio vox gracilis; vt etiam matri, & lineamentorum æqualitas, ſtatura, & ſigna formæ. ob id a ſcriptoribus *virago* dicta: ob præclara eius in imperio facinora etiam inuidiam ſuperaſſe ſcriptum eſt.

Tremula vox.

Vox tremula trepidantes & metuentes oſtendit. Ariſtoteles in Problematis affert rationem, Cur vox hominum tam trepidantiũ, quam metuentium obtremiſcere ſoleat: quia trepidantibus, & metuentibus calor a corde diſcedit, ſic migrante calore, cor conquatitur: cum autem cor conquatitur, ictus nequaquam effici vnus poteſt, ſed plures proficiſcantur neceſſe eſt, vt e fidibus laxius intentis.

De loquela, CAP. 23.

Facile etiam ex loquela animi mores deteguntur. Immo Socrates potentiſſima ſigna ex loquela capiebat; ob id cum decorum adoleſcentem, & diutule tacentem conſpicatus foret, *Vt te videam,* inquit, *aliquid eloquere.* etenim arbitrabatur homines non oculorum, ſed mentis acie & animi obtutu conſiderandos.

Stabilis

Stabilis loquela.

Nicomachiorum moralium quarto Aristoteles magnanimo viro stabilem loquelam, grauem vocem, & tardum motum adscribit; quippe cum magnanimus circa magna versetur, & raro magna existimet, talis eum vox deceat.

Contenta & vehemens loquutio.

Sic contra, idem in eodem loco pusillanimo, cum circa parua versetur, omnia magna existimet, & festinabundus sit, & contentam & vehementem locutionem adscribit. acuta autem vox & celeris ex his afficitur.

Velox loquela.

Velox in verbis, & præcipue si fuerit gracilis vocis, improbus, stolidus, importunus, & mendax erit; Aristoteles ad Alexandrum. Velocis loquelæ, consilii expertes, & dementes sunt; Polemon & Adamantius, sed Polemonis corrigendus est textus: nam pro ἀνοήτους, id est, *dementes*, habet ἀνοσίους, id est, *impios*, quod experientiæ refragatur. Rhases: Cuius loquela velox, festinus est, & parui intellectus. Conciliator habet, quæ Aristoteles: addit insuper ex se; Irascibilis, & prauorum morum. Aratus, vt Suidas citat, ranæ tribuit loquacitatem, quæ stoliditatis solet esse comes. minimum mentis oportet esse gyrinis, quos vix deprehēdas animal esse, nisi mouerentur. Plato in Theæteto: Nos illum tamquam

deum admirabamur ob ſapientiam; at ille nihilo magis antecellebat prudẽtia, quam rana gyrina.

Remiſſa loquela.

Remiſſa loquela pacatum & mitem animum oſtendit, Ariſtoteles in Phyſiogn. ad paſſionem referens. nam vt iratus intendit vocem, ſic animo remiſſus remittit vocem, & grauiter loquitur. Ex naturalibus cauſſis etiam euenit. Remiſſa vox ex ſpirituum remiſſione & paucitate prouenit, qui in frigida complexione conſiſtunt, quæ animo mites generat.

Tarda loquela.

In figura verecundi, Ariſtoteles in Phyſiogn. Polemon, & Adamantius, tribuunt ei tardam loquelam.

Vehemens loquela.

In figura amari duo poſteriores tribuunt ei loquelam vehementem.

Breuis loquela.

Breuis loquela deſides & pauidos manifeſtat; Polemon.

Grauis, & debilis loquela.

Qui grauiter, & debiliter loquuntur, ſtolidi, iniurioſi, & guloſi cenſendi. Ex Polemone & Adamantio.

Acuta, & ſqualida loquela.

Qui ſqualide, & acute loquuntur, varii hominis naturam habent. Ex iiſdem.

Acuta,

Acuta, & debilis loquela.

Acute, & debiliter loqui, timoris & inuidentiæ ſignum. Iidem. Sed Adamantius non timoris, ſed ſegnitiei dicit.

E naribus loquela.

Loquela, quæ e naribus effertur, mendaces, improbos, malignos, inuidos, & aliorum malis gaudentes indicat. Ex eiſdem eadem Scotus. Albertus, & Conciliator habent.

Subflaccida loquela.

Qui ſubflaccide loquuntur, violenti, ſceleſti, & hominum oſores cenſendi ſunt. Adamantius addit, *vehemens*, & *ſubflaccida*. Conciliator ab eis: Vox vehementius ſtrepens, velut ſonus indecenter permiſtus, violentum, iniuſtum, & in corde odium gerentem denotat.

Difficilis loquela.

Difficulter loquentes, improbi, inſipientes maiori ex parte habendi ſunt. Ex eiſdem.

Placida, & collecta loquela.

Qui placido & collecto ſermone loquuntur, quaſi fluxu & inundatione moleſtia aliqua detinentur. Ex eiſdem.

Modeſta loquela.

Modeſtam loquelam Scotus ſupplantaneum (id eſt, deceptorem) hominem indicare dixit.

De Maxillis, & mento, CAP. 24.

Posterior pars maxillæ mandibula est, Græcis σιαγόνες. Maxillæ pars prior, *mentum* dicitur, Aristotele auctore Animalium libro, Græcis γένειον.

Paruum mentum.

Paruum mentum virum in omnibus pessimum & insidiatorem ostendit; Polemon. Sed Adamantius addit, *& dirum*; ex serpentibus, qui tales habent. Georgius Valla satis inepte pro mento, *genas* vertit. Albertus ab his: Paruum, & breue mentum vitandum, quod immites, & inuidos arguat, ad serpentes relatos. Conciliator iracundos, immites, & inuidos dicit.

Longum mentum.

Mentum quibuscumque protensum, omnino reprobi, loquaciores plusquam deceat, & dicaces; Polemon. Sed Adamantius non omnino reprobos, sed præter modum loquaciores, & molliusculos dicit; vbi videtur illud, *non*, temporis iniuria ex Polemonis textu prolapsum, ac emendatis codicibus restituendum; videnturque ad mulieres referendi, quæ non omnino malæ, sed dicaces & molles sunt, quum quadratum mentum viros deceat. Polemon in figura dicacis, rectum mentum ei tribuit; & ipse & Adamantius in figura fatui improbi, longũ mentum ei tribuunt. Albertus multas addit ineptias; nam iracundos, turbatos animo, & pios, prolixius

xius mentum denotare contendit: & paulo inferius, dolis aſſuetam mentem notare. Eadem Conciliator.

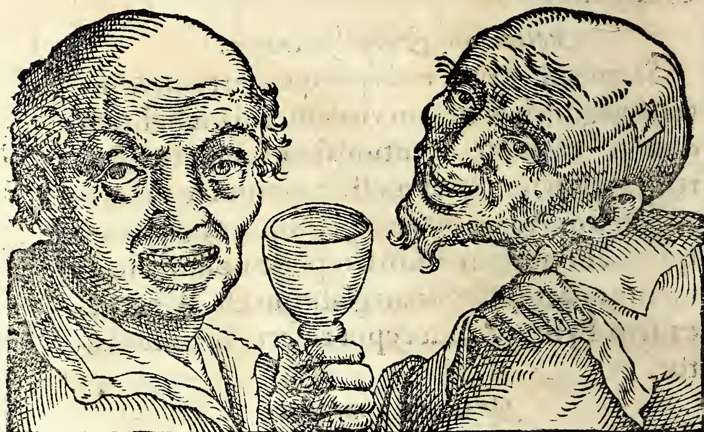
Rotundum & depile mentum.

Si quis mentum raris pilis confertum, & rotunda figura habet, non virilem, ſed muliebrem dicito; Polemon. Mentum deorſum rotundiori figura circumſeptum, effeminatum & non virile dicito; Adamantius. Sed omittit *depile*, ex quo mendum in textum irrepſiſſe opinor. nam mentum vere effeminati glabrum eſt. Albertus eadem Pythagoræ accepta refert, & Conciliator.

Quadratum mentum.

Subquadratum mentum virile eſt; Adamantius. optimeq; additum, a contrario ſigno; nam ſi rotundum feminæ, quadratum viri eſt. Conciliator eadem ex Alberto.

Bifidum mentum pulchre obuia figura depictum refert in dextra imagine.

Bifidum mentum.

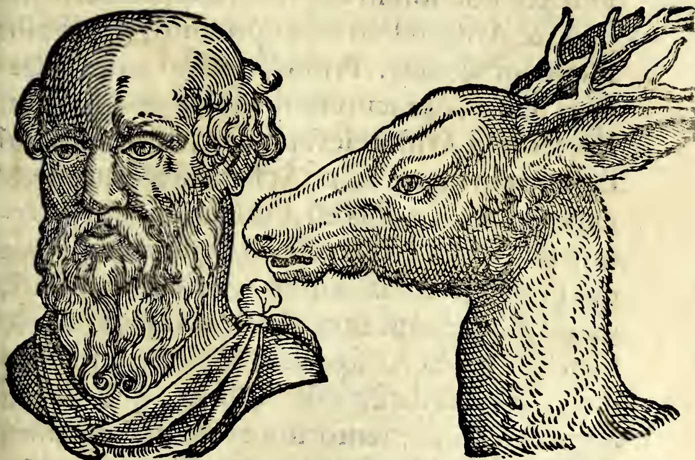
Mentum in ſummo loco, tamquam in duos vertices diſſiluerit (modo ſciſſum ſit) apparens, doloſis moribus aſcribendum. Ex Polemone, & Adamantio. Sed Albertus præſens ſignum cum inferiori confundit, & peruertit. Ait enim: Si diuiſione media nimis profunde depreſſum ſit mentum, Venereum & gratioſum virum oſtendere; qui tamen aliquando diſcordias excitet.

Leniter ſciſſum mentum.

At ſi ſciſſio mediocris fuerit, venerei potius gratioſique iudicabuntur; Adamantius. Sed Polemonis interpres omnia ſuo more peruertit. Conciliator eadem ſatis peruerſe transfert.

In

In vera Socratis imagine os, inter mentum & nasum profundum latitans, obtulimus.

Ad nares concauum mentum.

In figura luxuriosi, Polemon nobis testatum reliquit: Qui superficiem illius loci, quæ mento & naso interiacet, concauam habuerit, qualem bonum Socratem habuisse ferunt, luxuriosi sunt.

Acutum mentum.

Qui acutum habent mentem, animosi sunt, & ad canes referuntur. Aristoteles in Physiognomonicis. Ego ἀκρογένειοι, *acuti menti*, interpretor. Suessanus, *prolixo mento* interpretatur; sed non de pilis ait intelligi debere. In Arabico textu Aristotelis, cuius nobis Antiochenus Patriarcha Romæ copiam videndi fecit, legitur: Qui habent acutum mentum, sunt animosi

& fortes, & ad leones referuntur. Ego mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed pro certo habeo: & Ariſtotelem non de mento, ſed de pilis menti intellexiſſe. Primo, quia ad canes vel leones refert, qui acutum mentum non habent. Præterea id Ariſtoteles appoſuit, vbi de pilis, nõ de partium figuris agit. At ſi naturali ratione, & experientia id nobis eſſet diſcutiendum, videmus pilos virilitatis & roboris ſignum eſſe; vnde qui prolixam & acutam habent barbam, id eſt, denſis pilis, ſtatim eum cõiicimus animoſum & fortem fore. Et Ariſtoteles Problematum libro dicit, homini datam eſſe barbam, quia ei iuba negata eſt; & alimentorum excremẽtum, quod cæteris animalibus in ceruicem ſe confert, homini in maxillas tranſit. Præterea idem in figura Iracundi, eum εὐπώγωνα, id eſt, *boni menti*, dicit. Sed Polemon & Adamantius δασυπώγων, id eſt, *denſe piloſum*, dicunt. Legimus præterea in hiſtoriis Daretis Phrygii, Hectora fuiſſe decenter barbatum, & maxime bellicoſum, animoſum & fortem extitiſſe. Diogenes quoque maxima barba comatus fuit, vt Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit. Lyſander etiam prolixa fuit barbã, & generoſum quaſi in modum eam ferebat. Qui omnes maximi fuere viri. ſed & fortaſſe non ἀκρογένειοι, ſed μακρογένειοι legendum.

Imberbis homo.

Imberbes viri mulieribus & ſpadonibus ſimi-

les

les exiſtunt. Ait Polemon, ſpadones naturali nequitia peſſimis eſſe moribus, ingenio immites, doloſos, facinoroſos, aliisq; ſceleribus ſe immiſcentes. Plato in Euthyphrone Melitum Pittheum ſuum accuſatorem rara barba fuiſſe dicit. Et apud nos vulgo iactari ſolet; *Poco barba e men colore, Sotto'l ciel non e pegiore.*

Mulier barbata.

Barbata mulier peſſimorum etiam ſemper morum. Simplex vulgus adagium non inſulſe, nec maligniter effinxit, *feminam barbatam lapidibus eminus ſalutandam eſſe*. Michael Scotus: Mulier circa os barbata, eſt luxurioſa, fortis naturæ, & virilis conditionis, propter calidam ſui complexionem. Naturalis enim eſt ratio, calorem eſſe, qui pilos creet: & ob id in corpore humano illæ potiſſimum partes obſepiuntur pilis, quibus maior ſuppetit caloris facultas. Caloris inopia muliebre corpus pilis non obſidetur, vt eunuchis etiam, quorum natura frigidior eſt: læue eſt mulierum corpus, vt innato conſtipatum frigore, quoniã algorem comitatur denſitas, læuitas denſitatem: ob id mulier veluti barbata, vt monſtrifica, mali alicuius ingruentis habetur præſagium. Seminis abundantiam hirſuties ſignificat & excrementi. Lepus animal piloſum eſt, & ſolum animalium pronam ſupinamque pedum partem hirſutam habet, vnde *daſypodis* nomen habet; & luxurioſiſſimum eſt,

& intra genas etiam pilos habet. Ob id pilosa mulier multæ lasciuiæ. Præterea medicæ doctrinę dogma est, ab Aristotele comprobatum, mulieri menstruorum abundantia & seminis, quandoque barbam contingere. Quod Auicennæ interpres se vidisse meminit in viduis castitate præsignibus.

Mulier imberbis.

Ob id mulier bene pilis nuda, & præcipue circa os, est bonę naturæ, pauida, verecunda, mitis & obediens. Scotus.

De collo, CAP. 25.

NVNC ad alteram corporis partem accedamus, quæ caput fulcit, scilicet collum. Aristoteles Animalium libro collum vocat, quod inter pectus & faciem est, cuius prior guttur, inferior gula, pars posterior extima ceruix appellata est, Græcis τράχηλος est. Georgius Valla apud Adamantium *ceruicem* interpretatur.

Crassum collum.

Quicumque crassum collum habent, animabus fortes sunt, & referuntur ad marem. Sed intelligit Aristoteles in suis Physiognomonicis per crassum non *pingue*, sed *magnum*, magnitudine ossium & neruorum.

Quale

Quale craſſum hominis collum eſſe deceat oſtenſuri, taurinum, vt quam commodiſſime effingi potuit, ſpectandum exhibemus.

Craſſum & carnoſum collum.

Quibus collum craſſum & plenum; iracundi ſunt, & referuntur ad iracundos tauros. Sed Polemon & Adamantius non craſſum & plenum, vt Ariſtoteles, ſed craſſius & prolixius collũ iracundos, iactabundos, & contumaces ſignificare dixerunt. Albertus præſens ſignum cum ſuperiori confundit, inquiens: Vaſta & cum quadam proceritate ceruix, animoſum indicat. Textus θυμοειδῆ habet, vel, *animoſa*. Taurus animo incitatus, eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil vt eum, neque bubulcus, neque metus vllus reprimere queat. Ælianus: Biſtones boues (ex

Oppiano De venatione) horribili ſunt ceruice & pingui, ad faciendas cædes promti, & cum impegerunt in hominem vel feram, in ſublime tollunt.

Tabula hæc pinguis ſuilli colli & humani figurâ inſignita eſt, vt mutua collatione mores inueſtigentur.

Collum pingue.

Qui vero habet collum groſſum, eſt ſtolidus, & comeſtor magnus: ſicut habet barbara translatio Ariſtotelici libri ad Alexandrum; ſed pro *groſſo*, reponendum eſt *pingue*. Sues enim edaces & rudes ſunt, & tale collum poſſident. Ex quo Adamantius: Præpingue collum iracundos, rudes, indiſciplinabiles, & porcinos ſignificat. Polemon hoc non habet, temporum vetuſtate exeſum. Vterque vero in figura rudis, tribuunt ei breue

breue & pingue collum. Albertus: Qui vaſtam nimium, ſiue largam ceruicem habent, iracundi & indociles: ſues enim talem habent. Nos vulgo *ſuem* vocare ſolemus hominem ſordidum, immodeſtum, & qui imprudentia intemperantiaque modum excedit.

Femineam imaginem non interiecimus: nam adeo frequens eſt illius figuræ mentio, vt ſi quoties opus fuiſſet, appoſuiſſemus, male breuitati conſuleremus, ob id lectorem ad primum librum remittimus.

Gracile collum.

Qui habent collum gracile, imbecilles ſunt, & referuntur ad feminas. Signum hoc appoſuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis a contrario. nam magnitudo fortitudinem denotabat. Polyxena tenui collo fuit, & animo ſimplici. Ex Darete.

Præsens figura ad ostendendam in struthione & homine colli exiguitatem, subseruit.

Gracile, & longum collum.

Qui habet collum gracile, & longum, est sonorus & stolidus, vt habetur ex Aristotele ad Alexandrum: hunc ad aues comparat, quæ garrulæ, vanæ & mobiles sunt. In Physiognomonicis vero collo oblongo & gracili præditos, timidos dicit, & ad coruos refert. Polemon & Adamantius: Collum oblongius graciliusque timidiores, & malorum morum demonstrat. Iidemque in figura timidi, prælongum ei collum adscribunt. Rhases vtrumque coniunxit: Gracile & longum collum, timidum, garrulum, & stolidum ostendit: quod ex Alberto excepit; sic & Conciliator. Suetonius scribit C. Caligulam gracilitate

cilitate maxima fuiſſe ceruicis & crurum: erat enim nimiũ pauidus, & vitioſus, & aduerſus Barbaros cum trans Rhenum iter faceret, dicente quodam non mediocrem fore cõſternationem, equum conſcendit, & moræ impatiens aufugit.

Medium inter longum & craſſum collum.

Quibus magnum, ſed non valde carnoſum collum, magnanimi cenſentur; quod leones repræſentent; & in principio, vbi leonis formam deſcribit, ait leonem collum habere oblongum, craſſum, & moderatum, id eſt, inter longitudinem, & craſſitiem medium. Vbi legitur, παχὺ σύμμετρον, reponendum παχὺ συμμέτρως, ne ſibi contrarius videatur; idem Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. In figura fortis, meminit colli firmi, & non valde carnoſi. Polemon, & Adamantius. Collum craſſitie, & longitudine moderatum, compactius, & robuſtum, fortes, dociles, & ad diſciplinas idoneos oſtendit. Galenus in Arte medicinali. Collum immediate a cerebro ex capite oritur, vnde gracile, & male compoſitum, peſſimum; ſicut craſſum, & bene compoſitum, ſignum eſt optimum ad omnia, cum bonitas ſuum principium ſequatur. Conciliator. Vaſta ceruix cum quadam prolixitate non valde carnoſa, fortem denotat, & animoſum. Hæc ceruix eſt, quam toroſam, & compactam dicimus. Virgilius:

-- *cui plurima ceruix.*

Breue collum.

Qui habet collum valde breue, eſt callidus, detractor, aſtutus, & doloſus; Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens. In Phyſiognomonicis vero: Quibus valde breue collum, doloſi & inſidiatores, vt lupi. Rhaſes: Collum breue habentes, callidi & ingenioſi. Conciliator eadem. Albertus omnia confundens, ſibimet contradicit. Collum valde breue deprehendit aſtutos & doloſos. & paulo poſt: Collum groſſum, ſtolidum & edacem notat, ex Platone, ſed ex Polemone potius. Solida ceruix, longa, ſiue vaſta, & quæ difficulter flectatur, rapaces oſtendit, & ad lupos referuntur. Tradit Ælianus lupi collum in eas breuitatis anguſtias compulſum, & vehementer compreſſum eſſe, vt contorqueri retroque verſari nequeat, & ſi retro velit aſpicere, totum corpus contorqueat neceſſe eſſe. Craſſo & breui collo eſt vitulus marinus, carniuorus, & admodum vorax. Accipitrum generi collum breuiſſimum, qui maxime ſunt rapaces, vt etiam ex Ariſtotele habetur. Hyænæ cum ſpina riget collum, continua vnitate flecti nequit, niſi toto corpore circumacto; Plinius, & Solinus. Eſt enim vorax, inſidioſa, ex genere luporum.

Neruis intenſum collum.

Quibus collum neruis intenditur, praui ſunt; at ſi adſint & cætera, fatui, ſenſuque deficientis

ſigna ſunt. Polemon & Adamantius: Ceruix neruis patentibus compoſita, ineptum & indocilem hominem teſtatur; & ſi concurrunt alia ſigna, inſanum. Albertus ex his, & ex eo Conciliator eadem.

Vacuum, & imbecille collum.

Inane collum & imbecille, verſipellem virum & malignæ aſtutiæ ſignificabit; Adamantius. Sed in Polemone locutio manca eſt, & deficit ſignum. Albertus ab his: Soluta, quaſi decidens, & inualida ceruix, nocentes homines & inſidioſos notat.

Mutilum collum.

Quibus collum mutilum, audaces verbis, re timidos oſtendit, Adamantius. Albertus: Breue collum, cum temeritate audacem notat.

Collum durum.

Durum collum rudes oſtendit. Albertus ex Polemone & Adamantio. Dura ceruix indociles indicat; & vulgo ignaros & rudes *duræ ceruicis* homines dicimus.

Collum molle.

Molle collum ignaros oſtendit. Polemon.

Aſperum, & pingue collum.

Colli aſpera caro & bonæ habitudinis, pauidos oſtendit. Idem.

Collum implexum circa magna vaſcula.

Qui magna vaſa circa collum complexa ha-

bent,& manifesta rudes sunt; Adamantius. Vbi adnotandum, quod Polemonis textus habet ἄφωνοι,& interpres, *sine voce*, transtulit, Adamantius εὐφανῆ, id est, *bene apparentia*; sed *rudes* verbum, deficit; ob id interpres lapsus est. idque ex Aristotele desumpserunt, qui in figura insensitiui ait: Quæ circa collum, & brachia carnosa, complexa,& colligata sunt. Et in figura ingeniosi a contrario signo apposuit: Quæ circa collum & humeros graciliora, id est, non complexa.

Firmum & immobile collum.

Collum firmum & immobile, secundum Polemonem, malos; secundum Adamãtium, ignaros, pertinaces & rudes viros ostẽdit. Alibi, propter amentiam immobilia colla facta sunt, ait Adamantius. Sed Polemon, imbecillia, si & alia signa accedant. Rigida, tamquam defixa ceruix, indoctum & insolentem denotat, & aliquando id signum stultis conuenit. Si autem vis scire, quod magis sit, aduerte an mobilis, an defixa,& rigida sit magis: si mobilis, stultitiam; si defixa, indocilitatem & contumaciam ostendit. Videbis autem quosdam, qui ex studio intendunt & roborant ceruicem, & paulo post ceruicem huc & illuc iactando, detegunt stultitiam. Fabius: Caput rigens, prædurum, feritatẽ quandam mentis ostendit. Fera, insidiosa, & voracia sunt animalia firmi colli & immobilis. Hyænæ collum flecti nequit, nisi circumactu totius cor-

poris.

poris. Lupus contorqueri retroque verſari non quit, & ſi retro velit aſpicere, totũ corporis truncum contorqueat neceſſe eſt. Leonibus & lupis collum oſſe perpetuo riget. Ariſtoteles: Tigribus natura breuiora creauit colla. Ambroſius: Sues etiã firmo collo ſunt, nec ſe torquere valẽt.

Collum valde fractum.

Vtriuſque textus mancus eſt, Polemonis & Adamantii, & obſcurus; conabimur tamen pro virili reſtituere. Qui vero artificio quodam valde effractum collum habere ſe ſimulant, eo ipſo ſe cinædos oſtendunt. dum enim hoc modo ſe emendare cupiunt, nihil aliud quærunt, quam vt impudicitiam & impudentiam ſuam abſcondant. Iidem in figura effeminati ei collum fractum adſcribunt; & eſt contrarium prædicti ſigni. nam ſi durum collum, & firmum, pertinaces & duros oſtendit; fractum molliuſculos & effeminatos demonſtrare par eſt. Albertus hic ſatis importune cum ceruice multa cinædi ſigna adducit, inquiẽs: Cum videris ceruicis fluxum, & labiorum quandam contractionem riſui quodammodo ſimilem, & inordinatam oculorum conuerſionem, inconſtantiam in ſedendo & ſtando, & vocem tremulam; conſtanter affirma talem eſſe effeminatum. Fabius: Caput, vel ceruix humilis, humilitatem demonſtrat. Plutarchus narrat, quod Alcibiades quodammodo ceruicem frangebat.

Erectum collum.

Surſum erectum collum iniurioſi, inſipientis & ſtulti ſignum eſt, niſi id ob mollitiem faciat. Albertus: Nimis erecta ceruix, non indocilem ſolum, ſed inſolentem, & contumacem, & qui monita non audiat, demonſtrat; ex Polemone & Adamantio. Fabius: Supinum caput arrogantiam denotat.

Antè collum inclinatum.

Collum incuruum ſtultum demonſtrat: poteſt quidem etiam curioſum, parcum, peruerſum, mollem, & non ſimplicem, neque rectam animam habentem denotare. Polemon & Adamantius. Inclinata ceruix docilem monſtrat, inquit Albertus: ſed inclinatam Philoſophi vocant, quæ mollis, & non omnino inflexibilis ſit. Idem dicit: Defixa ceruix ad pectoris partes, ſolet oſtendere animum cogitationibus occupatum; aliquando parcos oſtendit; aliquando malignos: ob id attendendum ſi alia ſigna conueniant. Certum eſt ſimplex nihil ſignificare. A quo eadem Conciliator. Aratus panda ceruice fuit. Zeuſippus curua ceruice, vt Athenis in gymnaſiis Prytaneiſque olim viſebantur; ſicut Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit.

Ad dextram inclinatum collum.

Collum ad dextram declinans, pudentis & ſtudioſi eſt, ex Polemone & Adamantio. Plutarchus

chus in vita Alexandri Macedonis ait: Referebat ceruicem paulum ad dextram inclinatam.

Ad ſiniſtram inclinatum collum.

Collum ad læuam inflexum, adulteros & nullius pudicitiæ viros patefacit. Polemon & Adamantius. A quo Albertus: Ceruix ad ſiniſtram declinans, ſtultos & cinædos oſtendit, idemque refert ex Ariſtotele ad Alexandrum, collum ad dexteram inclinatum cinędum oſtendere, & caninum: quod apud Ariſtotelem non reperitur in eo libro, ſed in Phyſiognomonicis. Qui ambulant ad dextram inclinati, cinædi ſunt. Quo Conciliator deceptus, errauit.

Collum in neutram partem inclinatum.

Collum in neutram partem inclinatum, aut in quamlibet aliam, non boni, ſed læſi animi ſignum oſtendit. Polemon, Adamantius.

Sanguineis venis refertum collum.

Quibus autem venæ quę circa collum & tempora ſunt, amplæ ſunt, ii malæ iræ ſunt, & referuntur ad paſſionem, quia iratis hæc accidunt. Ariſtoteles in Phyſiogn. Vbi vero de colore loquuntur Polemon & Adamantius, aiunt; Venæ ceruicis, & quæ circa tempora ſunt, cum tumentes apparent, vt ſanguineum colorem repræſentent, internæ iræ feruorem teſtantur.

De Gutture. Cap. 26.

DIximvs de toto collo; nunc de eius partibus. Guttur, vt ſuperius narratum eſt, prior eſt pars colli, Græcis φαρυξ, id eſt, vt alii interpretantur, *frumen.*

Guttur aſperum.

Aſperum guttur mentis leuitatem, prolificationem, linguæ proteruitatem & loquacitatem ſignificat. Adamantius vero non habet *prolificum.* Albertus: Aſperum guttur animi leuitatem & oris loquacitatem notat: & hoc eſt auium. Eadem Conciliator.

Prominens viri guttur & auis præſenti figura indicamus.

Nodus gutturis prominens.

Si vero nodus gutturis extra prominebit, ſapientem hominem notat, ſed tamen lingua non proter-

proteruum. Si vero nodus intus extiterit solidus sub gutture, difficilem, molestum, & bibacem hominem significat. Hæc Polemon. Sed Adamantius aliter habet: Si vero prominebit gulæ nodus, vanæ mentis quidem, sed non audacis linguæ, sublimia meditantem, bibacem, querulum, molestum, cænipetam, & male suspicantem indicabit. Albertus: Singularis nodus, veluti leuem hominem vertex extra apparens, denotat, non tamen audacem, neque maleficum, sed tristem in se, & erga alios suspiciosum. Eadem Conciliator. In Iulii Cæsaris statuis & numismatibus gutturis vertebra nimium prominet.

De Clauiculis, CAP. 27.

CLAVES, siue clauiculæ, nonnullis iuguli dicũtur, quę Græcis κλεῖδες. Ossa sunt, quę humeros pectori adiungunt clauduntque; ob id claues dictæ, ne ab ordinario motu moueantur, aut suo loco dissiliant. A summo pectore in imã gulam vertices exeunt, collumque a thorace diuidunt.

Socratis imaginem attulimus, vt in marmoribus habetur, in qua clauiculæ non apparent, ſed pars obſtructa & plana.

Clauiculæ male ſolutæ.

Quibus vero, quæ circa claues ſunt, concluſa ſunt, inſenſibiles ſunt: difficulter enim ſolubilibus exiſtentib⁹ his quæ circa clauem, impotentes ſunt recipere motum ſenſuum. Ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Obſtructæ claues, aut ſenſus aut actionis vim nullam oſtendunt; Polemon, & Adamantius. & in figura ſtupidi, vel inſenſitiui, ei claues dant complexas. Albertus ex his: Cum inferior pars circa gulam, quam iugulum appellant, ad humeros & pectus concluſa complexaque eſt, tarditatem ſenſuum & ſtoliditatem ſignificat, talesq; ad artes mechanicas minime apti. Iccirco Zopyr⁹ phyſiognomō, qui ſe

ſe hominum mores naturaſque ex corporis oculis, vultu, fronte pernoſcere profitebatur, ſtupidum eſſe Socratem & bardum dixit, quod iugula concaua nō haberet, & obſtructas eas partes & obturatas dicebat: addidit etiam *mulieroſum*, vt Cicero libro De fato ſcribit.

Apertæ claues.

Apertæ claues effeminatum hominem oſtendunt. Polemon & Adamantius. Cum iugulum longe ab humeris ſeparatum, fuerit latum, & extenſum, animi denotat imbecillitatem. Albertus & Conciliator.

Claues bene ſolutæ.

Quibus autem quæ ſunt circa clauem colli, bene ſolubilia ſunt, ſenſibiles habentur; nam ſolubilibus bene exiſtentibus his quæ circa clauē, facile motum ſenſuum recipiunt. Sed Ariſtoteles in Phyſiognomonicis per motum ſenſuum, intelligit ſpiritum ſenſitiuorum, qui menti ſeruiunt, ex quibus homines fiunt intelligentes: Et leonem deſcribēs, ſolutas magis quam compactas claues ei tribuit. Polemon & Adamantius. Menſuratę autem clauium aperturæ, hominem & prudentia & virilitate inſignem oſtendunt. Polemonis textus interim corrigendus, qui pro ἀνδρεῖον, habet οὐκ ἀνδρεῖον. Albertus, & Conciliator ab his eadem.

De Ceruice, CAP. 28.

NVNC de ſpina ſermo habendus, quæ caput excipit, cuius pars poſtica, *ceruix* Latinis, αὐχὴν Græcis dicitur, & extenditur vſque ad omoplatas. Ariſtoteles Animalium libro: Ceruix eſt locus, vbi caput flectitur; eius vtilitas eſt, vt ad dextram læuamq;, antrorſum vel retrorſum vertatur. Conſtat ſeptem oſſiculis vertebratis, orbicularibus, vt ad circumſpectiones faciliores eſſemus.

Craſſa ceruix.

Craſſa ceruix ſupra collum, ignarum facit cum iniuria. Polemon. Sed Adamantius ait: Aſpera ceruix, vt collum, &c. Mihi Polemonis textus integrior videtur, qui habet παχὺς, quam Adamantii, apud quem eſt τραχὺς. Si ad experientiam cõuerti licet, Cl. Cæſar optimis fuit ceruicibus, idemq; maxime ignarus. Antonia eius mater dicebat, eum portentum hominum eſſe, inchoatum a natura, non abſolutum, ac ſi quem ſecordiæ argueret, ſtultiorem dicebat filio ſuo. Nero etiam obeſa fuit ceruice, ex Suetonio.

Inspice a dextris obesam Neronis ceruicem.

Aspera ceruix, & spatularum vertebra supereminens.

Quibus ceruicis vertebræ asperæ sunt, præ cęteris eos asperis moribus esse notabis. Vbi Polemonis textus truncus & mendosus est, ex Adamantio sic corrigendus: Quibus ceruicis vertebræ asperæ sunt, & illa spatularum supereminet multum, vbi per coniunctionem oritur collum, contumeliosi sunt. Sed vbi Polemon ἐπαυχένιον, Adamantius ὑπαυχένιον, id est, *ceruicem*, habet. Sed Adamantius corrigendus. Polemon iterum in figura iniuriosi, ait: Quibus vertebrum iuxta colli confinium foras eminet, contumeliosi sunt, & referuntur ad apros. Albertus: Inter coniunctionẽ spatularum, & ceruicis originem vertebra quædam eminet, nec cætera sibimet

conueniunt; si interualla sunt ibi, & sic nodorũ superficies aspera, tales superbi & insolentes esse solent.

Ceruix, & collum rotundum.

In figura fatui improbi Polemon & Adamantius ponunt collum & ceruicem rotundam. sed satis peruerse. Albertus rotundum collum animi & corporis virtutem notare dixit.

Leonis caput sæpius propositum non adducimus; si collum suis iubis vestitum, & humanam ceruicem ad illud comparatam vis considerare, illud adeas.

Ceruix pilosa.

Qui ceruicem parte posteriori hirsutam habent, liberales sunt, argumento leonum. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed eius textus corrigendus: nam pro ἐλευθέριοι, legitur ἐλεύθεροι, quum & alibi de leonis figura scribens, dixerit idem. Adamantius ab eo: Collum circa caput densis pilis obsitum, fortem & magnanimum notat.

De spatulis, CAP. 29.

IAM superiores partes omnes thorace tenus, quid de moribus præsagirent, declarauimus; nunc ad tertiam hominis partem deueniemus, scilicet thoracem. Philosophus Animalium libro, thoracem partem illam appellat, quæ a collo ad pudenda vsque procedit. Thorax ipse parte priore posterioreque constat. Nos a posteriore in-

re incipiemus: a ceruice vero omoplatæ se statim offerunt. Hæc duo lata ossa sunt, & a ceruice vtrimque ad humeros tendunt. Celso *scoptula operta* dicitur, Græcis ὠμοπλάται, hæc ad nonam a ceruice costam finiuntur, humeros latos triangulari forma efficiunt, & a ceruice veluti mollibus iugis demissæ sunt. Ab aliquibus *spatulæ, humeri,* & in animalibus *armi* dicuntur.

Latæ, magnæ, & distantes spatulæ.

In figura animosi, latas spatulas ei tribuit Aristoteles, & magnas. Polemon & Adamantius in figura virilis, omoplatas in latitudine distentas, adscribunt: quod Polemon in animoso etiam ab Aristotele mutuatus est. Virgilio videntur robur significare:

Talis prima Dares caput altum in prælia tollit,
Ostenditq; humeros latos. Et alibi:
Hæc fatus; latos humeros subiectaq; colla, &c.

Ab humeris latis Plato fuit appellatus. Primo fuit athleta fortissimus, postea appulit animum ad philosophiam. Refert Plutarchus in illius vita, cognomentum id ei impositum propterea, quod cum apud Aristionem Argiuum pugilum magistrum exercendo corpori operam daret, & robustiori valetudine humerorumq; latitudine cæteris suis condiscipulis longe prestaret, eiusmodi inde appellationem sit consecutus. Tiberius Cæsar latis fuit humeris, & pectore cæte-

risque membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens.

Spatulæ ſurſum elatæ.

In figura inuerecundi Ariſtoteles tribuit ei ſpatulas multum eleuatas.

De dorſo, CAP. 30.

DORSVM ceu carina quædam compactum eſt, totamque corporis molem firmiter fulcit, & in vtramuis partem agit, & contorquet. Conſtat oſſibus quatuor, & viginti ſeptem a ceruice vſque ad omoplatas, vt diximus; ab his vſq; ad extremas coſtas numero duodecim. Hæc pars pone pectus eſt, & metaphrenum dicitur; ab extrema hac coſta quinque ſunt aliæ vertebræ lumbos conſtituentes, omnium maximæ ac craſſiſſimæ. Philoſophus Animalium libro ait: Natura homini dorſum carinæ inſtar, ac fulcri machinata eſt. illius enim ope recti conſiſtimus. Græcis, νῶτν eſt.

Magnum & robuſtum dorſum.

Quibus dorſum ingens ac robuſtum, anima fortes ſunt, & referuntur ad maſculos. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Dorſum latum & robuſtum, animoſitatis & generoſitatis eſt ſignum. Polemon, & Adamantius. Sed prior in figura animoſi, dorſum ei latum donat. Gemebundus Hercules apud Sophoclem, ait:

O dorſa, ô pectora!

Anguſtum

Angustum & imbecille dorsum.

Quibuscumque dorsum angustum & imbecille, molles sunt, & referuntur ad feminas. Ex Aristotele in Physiognomonicis. Sed Polemon & Adamantius, forma ab hac contraria (id est, antedicta) contrarium iudicabunt, scilicet dorsum angustum & imbecille, timiditatis & imbecillitatis esse signum. Ad Alexandrum vero scribens philosophus ait: Subtilitas tergi, discordantis naturæ (puto, malignæ) idque fortasse dixerit, referens ad dorsum simiæ, & felis; nam angustum & imbecille dorsum habent.

Macilentum dorsum.

In figura ingeniosi, Aristoteles tribuit ei dorsum non carnosum.

Dorsum pilosum.

Qui dorsum pilosum habent, asperi sunt, & referuntur ad bestias. Alii textus inuerecundos habent, ἀναιδεῖς. Sed melius *asperi*: nam beluæ potius asperæ & immites, quam inuerecundæ sunt. Aristoteles in Physiognomonicis.

De metaphreno, CAP. 31.

GALENVS eo libro qui De interioribus inscribitur, ait: Pectoris imum, quod est conterminum stomacho, phrenon a veteribus appellatur. Diaphragma est membrana diuidens spiritualia a naturalibus, a phreno ad postremas

costas intus iungitur: vnde metaphrenon ea est posteriorum pars, quæ phreno opponitur. Græcis μετάφρενον, hoc est, *post phrenum*. Aliquibus subscapilium dicitur: quia sub scapulis constituitur. Ea pars constat a ceruicis fine vsque ad lumbos, duodecim, vt diximus, vertebris constans. Pomponius Gauricus inerudite apud Adamantium pro metaphrenum scapulas transfert.

Hic viri & muliebris figura, primo libro descripta, consulēda est. Illa enim huic muneri deseruit.

Bene carnosum, magnum, & articulatum metaphrenum.

Quicumque metaphrenū habent magnum, bene carnosum, & articulatum, animabus fortes sunt, & referuntur ad mares. Sed textus Aristotelis in Physiognomonicis corrigendus est. nam habet ἄσαρκον, cum dicere deberet, εὔσαρκον; nam bene carnosum apud ipsum auctorem intelligendum est mediocriter, & quantum debet esse carnosum, vt bonum sit. Polemon, & Adamantius: Metaphrenum quibus est robustum, optimum est signum. Iidemque in figura fortis metaphrenum ei robustum adscribunt. Albertus: Dorsum latum, & solidum virile est.

Macilentum, inarticulatum, & imbecille metaphrenum.

Qui habent metaphrenum imbecille, non carnosum, & inarticulatū, animabus sunt molles,

les,&referuntur ad feminas. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed Polemon habet: Quibus imbecille, & paruum. Adamantius, & gracile metaphrenũ, timidi & puſillamini ſunt. Albertus: Dorſum iam dicto contrarium, muliebri aſſignatur generi.

Latum metaphrenum.

Latum metaphrenum magnanimitatem oſtendit. Polemon & Adamantius. Ego ad leones referrem, quia Ariſtoteles in figura virilis, leoni cui magnanimitas adſcribitur, metaphrenum latum tribuit, vt eo loco videre eſt.

Carnoſum metaphrenum.

Caro multa ſuperaucta metaphreno, ſenſuum indicat egeſtatem. Polemon & Adamantius.

Macilentum metaphrenum.

Si vero pauca metaphreno excreuerit caro, fatuitatem indicat. Polemon & Adamantius.

Præsens equi & viri figuris ostendendis, facit proposita tabella, vt supinum metaphrenum oculis subiiciat.

Erectum metaphrenum.

Quicumque metaphrenum erectum habent, gloriosi sunt & insipientes, & referuntur ad equos. Aristoteles in Physiognomonicis. Suessanus interpretatur, *metaphrenum supinum & concauum*; & eiusmodi molles esse & dementes dicit, vt equos, qui metaphrenum cauum habent, & coitus tempore insaniunt. O indignam tanto Philosopho interpretationem, & declarationem! Erectum habet metaphrenum pauo: nam elatam ceruicem etiam habet, & inter alites tum intellectu, tum gloria excellit. Gemmantes laudatus expandit colores, aduerso maxime sole; quia sic fulgentius radiant. Simul

mul vmbræ quoſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omnesque in aceruum cõtrahit pennarum, quos ſpectando oculi exhilarantur. Plinius: Pauo erecto pennarũ flabello ſeipſum miratur, ac ſi quis eum laudauerit de pulcritudine, ambitioſius ſe geret; ſi vero reprehenderit, cauda recondita calumniatorem odio ſibi eſſe teſtabitur. Oppianus.

Valde curuum metaphrenum, humeri ad pectus contracti, & corpus effractum.

Si autem ad hæc, quæ ſupra dicta ſunt, corpus effractum fuerit, & lucri cupidus erit, Adamantius. Sed Polemon addit, peruerſum & inuidum.

Metaphrenum medium inter conuexum & curuum.

Quoniam neque curuum vehementer oportet eſſe, neque concauum metaphrenum, medium erit bene formatum, Ariſtoteles in Phyſiognom. Hanc medietatem inter vehementer curuum & conuexum explicant Polemon & Adamantius. Placide autem teres metaphrenum prudentem, gratioſum & iucundum oſtendit.

Viri dorſum auium pilis obſitum, vt intueri queat quiſque, ob oculos ponere libuit.

Metaphrenum piloſum.

Quibuſcumq; humeros & metaphrenum pilis denſari inſpexeris, tales auibus ſimiles putabis: nam alta conſilia & cogitationes habent, Polemon & Adamantius capite, de pilis.

De Gibbis, Cap. 32.

VBI deficiunt omoplatæ in dorſo, aut metaphreno, fit gibbus, & armi tument; idq; aut defectu naturæ, aut nutricum indiligentia, dum infantes adhuc molles ambulare cogunt, & inepte ſuſtinent. tunc enim os omoplatæ in inferna parte ſatis debile, facile cedit immoderato motui, & ſurſum erigitur prominetque, & muſculis ſe attollentibus locum præbet.

Dorſum

Dorsum gibbum.

Gibbosus homo, nequaquam bonus, nisi id ex mollitie eueniat, cæteraque adfuerint signa; Polemon & Adamantius. Sed Michael Scotus: Gibbositas significat hominem sagacem, ingeniosum, fallacem, malitiosum, & multæ memorię. Apud me omnes mutili improbi sunt, & pessimi omnium gibbosi; quum Naturæ error sit circa cor, totius corporis principium.

Pectus gibbum.

Gibbositas in anteriori tantum parte, duplicis animi hominem, & plus simplicem quam sapientem notat. Scotus.

De costis, CAP. 33.

COSTÆ communes partibus inferioribus superioribusque octonæ sunt, ex Aristotele, in Animalium libro. Dictæ sunt costæ, quod interna custodiant, vel quia simul constant. Hæ sunt spiritualium partium munimentum. Comprehendunt anterius quodcumque est a clauibus vsq; ad cartilaginem quæ scuti formam habet; posterius vero totam costarum compositionem, quæ a ceruicis vertebris protenditur.

Bene costati.

Qui robustis costis sunt, fortis animi sunt, & referuntur ad masculos. In figura iracundi eum bene costatum facit, & in figura fortis, ossa, &

costæ, & extrema corporis fortia & magna adscribit Aristot. in Physiog. In figura fortis Polemon & Adamantius: Articuli, & latera fortia & robusta. Sed Polemon in figura iracundi bene costatum posuit. Rotophanis Magnesii (qui eadem die lucta pancratioque victor Olympiis euasit) sub Hadriano rursus detecto cadauere, os vnum perpetuum a iugulo ad ilia, costarum loco, inuentum est. Ouidius de Hercule loquens:

Aut laceros artus, aut grandia detegit ossa.

Male costati.

Qui vero nō bene costati, molles sunt secundum animam, & referuntur ad feminas. Aristoteles in Physiogn. Latera gracilia imbecilliaq;, formidinem & imbecillitatem arguere, inquiunt Polemon & Adamantius. Costarum gracilitas earumdemque imbecillitas, cordis & animi imbecillitatem innuunt. Rhases, Albertus, & Conciliator.

Exiles costæ, & vacuæ.

Latera valde gracilia, & vacua, pusillanimitatem, malignitatem, & voracitatem arguunt; Polemon, & Adamantius. Sed in Polemone transpositum est, vbi de ventre loquitur; quod ab Adamantio optime animaduersum est, & suo loco insertum.

Tumidæ & inflatæ costæ.

Quorum latera turgidiora & veluti inflata sunt,

ſunt, loquaces & ſtultiloqui habentur, boum & ranarum argumento. Polemon & Adamantius: Circumlata latera, & in tumoris ſpeciem plena, nugacitatem & nequitiam arguunt. Conciliator bibaces etiam eſſe dicit.

Carnoſæ coſtæ, & duræ.

Latera carnoſa, & dura, diſciplinis inhabilem arguunt. Alibi: Carnoſæ coſtæ ruditatis ſignum. Ex Polemone, & Adamantio. Rhaſes: Coſtarum latitudo, & in ipſis carnium multitudo, ſtoliditatem declarant. Albertus latera carnibus referta, iis duris, indocilem hominem oſtendunt. Qui tamen hoc cum ſuperiori ſignificatione confundens, ranis tribuit.

Non carnoſæ coſtæ.

In figura ingenioſi, Ariſtoteles tribuit ei cõſtas non carnoſas, a contrario iam ſupra narrato ſigno.

De lumbis, CAP. 34.

OMNIVM maximæ & craſſiſſimæ ſunt quinque lumborum vertebræ, & anguſto foramine magnam medullam continent. Lumbi dicuntur a cinctura vſque ad renes. Hæc eſt ſedes luxuriæ. In ſacris literis legitur: Sint lumbi veſtri præcincti. Et Ægyptii, vt Orus in Hieroglyphicis teſtatur, hominis ſtatum conditionemque innuere volentes, lumbum, aut ſpinæ

dorſi oſſa pingunt. Sunt enim qui dicant hinc ſemen effluere. E regione ventris conſiſtunt,& in concumbendo maxime laborant. Perſius:

-- cum carmine lumbum
Intrant,& tenero ſcalpuntur vbi intima verſu.

Validi & oſſei lumbi.

Lumbi oſſei validiq;, virilitatem ſignificant. Polemon & Adamantius.

Parui,& imbecilles lumbi.

In figura timidi, Ariſtoteles tribuit ei lumbos paruos & imbecilles. Sed Polemon & Adamantius lumbos longos dicunt. vbi notandum Polemonis textum corruptum; habet enim ὀφρὺς, pro ὀσφύς.

Carnoſi lumbi.

In figura rudis, Ariſtoteles tribuit ei carnoſos lumbos.

Carnoſi & molles lumbi.

Carnoſi lumbi & molles effeminationem indicant. Polemon, Adamantius. Albertus, ſpinam vocat. Spinæ pars inferior ſi latis iacet natibus,& molli carne circumdata, effeminatum oſtendit.

Acuti lumbi.

Lumbi in acutum tendentes, mulieroſos, intemperantes, & timidos oſtendunt. Ex Polemone & Adamantio. Albertus: Si hæc pars prolixa

lixa deſinit in acutum, intemperantiam oſtendit, timiditatem, & libidinem.

Tremuli lumbi.

Duplices ambulationes lumbos tenentes cinædo adſcribit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis in ſua figura. Ego ſuſpicor labem in codice: nam non κρατοῦντος, ſed κροτοῦντος, id eſt, *ſtrepitum facientes*, legendum eſt, vt de genibus dixit. Polemon & Adamantius in eadem figura tremulos dixerunt. Polemon vbi de collo loquitur, dicit; *lumbus clamans*: Adamantius: *lumbus mouetur.* Qui enim lumborum motu vehementer vtuntur, vt etiam qui equitant, fluentiore corpore præparatoque ad concumbendum euadunt, & caloris agitationisque cauſſa eodem afficiuntur modo, quo per coitum, & libidinoſiores ſunt, vt Ariſtoteles in Problematis ait. Sic enim textrices, quia frequenter lumbos mouent, etiam laſciuiores euadunt.

Teretes & graciles lumbi.

Qui medio ventre mediocriter graciles ſunt, venationis ſtudioſi ſunt, argumento leonum & canum. videbit enim vtique quis, & canes ferarum amatores lumbis ſuccinctos eſſe. Sed antiqua translatio huic contraria eſt. ait enim: Qui lumboſi ſunt, ferarum amatores, & potius εὔζωνοι, quam οἰόζωνοι, legendum, vt habet Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, & potius ſuccinctos, & graciles, quam lumboſos interpretandum; & philo-

teri canes lumbos habent oblongos, duros, graciles, neruosos, teretes, & mediocriter magnos. Albertus dorsi & lumborum signa confundens, ait; Qui incuruum habent dorsum, præsertim in molli carne, & quæ iuxta ilia angusta sit, tamquam succincti, in omni opere præcellunt, & præcipue venationis studio.

De Humeris, CAP. 35.

HVMERI sunt, e quibus brachia pendent, ii & armi dicuntur, pro re dicti. nam ab eis arma dependent, ait Festus: nunc vsus obualuit, vt brutorum etiam armi dicantur.

Robusti humeri.

Robusti humeri robustos mores significant; Adamantius. idemque & Polemon forti tribuerunt robustos humeros, & iracundo latos. Sed corrigatur interim Adamantii textus. ait enim: Venter latus, & humeri vacui, robustæ spatulæ. legendum enim: *Venter latus, & vacuus, humeri robusti, & spatulæ.* Conciliator addit, *carnosos*; quod quidē in Græcis codicibus non reperitur. Cicero de bobus loquens, ait; terga eis esse data, humerorum vires, & latitudines, ad aratra extrahenda. Leo humeros, vt Aristoteles scribit, validos & robustos habet. Leodamas ex forma humerorum Vlyxis, eius fortitudinem arguit, aitque apud Homerum:

-- quantum suris, humerisq, torisq,
Colligere est, non segnes, inersq.

Et

Et Vlyxes increpans Laodamantem ait:

-- ſi membra tibi dant grandia Parcæ;
Mentis eges.

Inarticulati, & imbecilles humeri.

Quibus humeri imbecilles & inarticulati, animabus fortes ſunt, & referuntur ad feminas, ex Ariſtotele in Phyſiogn. Sed Polemon & Adamantius inquiunt: Vacui humeri effeminatorum & timidorum ſunt. Conciliator: Articuli indiſcreti, & nodi, ad ſtultitiam ſunt. Sed huiuſmodi humeros ipſe habebat, qui adeo ſtultus eſt, vt neque ab aliis recte transſcribere ſciat.

Male ſoluti humeri.

Quibuſcumque humeri difficulter ſoluti; conuulſi ſunt, illiberales; & referuntur ad apparentem conuenientiam, & vt dixit Muricenus, ad apparentem morem. nam auari, qui dare nolunt, humeros contrahunt conſtringuntque. Conciliator ad verbum.

Humeri laxi.

A contrario ſigno, Albertus laxos humeros infirmitatem & timiditatem ſignificare ſcripſit.

Soluti humeri.

Quibuſcumque humeri bene ſoluti ſunt, hi ſecundum animam liberales ſunt, & referuntur ad apparentiam; quia conuenit apparēti

formæ liberalitas. Aristoteles in Physiognomonicis, & per communem regulam id probauit. Bene constitutæ formæ virtus; male vero ordinatæ vitium; sic apparenti formæ & bene constitutæ liberalitas conuenit; male autem constitutæ, illiberalitas. Potest etiam id signum ad leonem referri, qui humeros, & vniuersum corpus bene solutum habet. Muricenus philosophus ad apparentem morem refert. nam liberales in dando humeros soluunt. Sæpe me vidisse memini in triremibus, dum nudi remiges agebant remos, quod qui bene solutos & articulatos humeros habebant, pre cæteris fortiores habebantur. Clare id etiam in pistoribus obseruaui, dum triticeam massam pugnis subigunt, qui quantò cæteris solutiores humeros haberent, eò fortiores erant. Sæpius, illustrissime Princeps, tuos solutos humeros admiratum me esse recordor, qui ambulando leniter quatiebantur.

Ampli, distantes, nec soluti, nec colligati humeri.

In figura fortis viri Aristoteles in Physiognomonicis perfectam describens humerorum formam, ait: Humeri ampli & distantes, non valde colligati, nec omnino soluti, fortium sunt.

Pingues humeri.

Pingues humeri nullo modo laudantur, ex Polemone, & Adamantio. Albertus satis crasse ait: Crassi humeri & solidi, virtutem ostendunt.

Extenuati

Extenuati, & acuminati verticis humeri.

Graciles & acuti humeri pessimorum morum sunt; Polemon, & Adamantius. Conciliator insidiosos dicit. Albertus: Tenues & in acutum erecti humeri insidiosos ostendunt.

Graciles & colligati humeri.

In figura ingeniosi Aristoteles in Physiognomonicis tribuit ei, quæ circa collum & humeros graciliora & colligata.

Eleuati humeri.

Eleuatio humerorum est signum asperitatis naturæ, & infidelitatis. & in idea rudis ei humeros largitur sursum expansos, Aristoteles in Physiognomonicis.

Humeri pilosi.

Ad Alexandrum scribens Aristoteles ait: Multitudo pilorum super vtroque humero, significat stultitiam & fatuitatem. In Physiognomonicis vero: Qui humeros pilosos habent, numquam in eodem perseuerant. Et ad aues refert. Polemon & Adamantius, capite de pilis: Quibuscumque humeros & metaphrenum pilis densari inspexeris, tales auibus similes putabis. nam alta consilia & cogitationes habent. Socrates pilosis humeris fuit, & ipsemet vxoribus suis de ipso iurgantibus dicebat, se esse fœdum & deformem, simis naribus, recalua fronte, pilosis humeris, repandis cruribus, vt Hieronymus ad Iouinianum refert. Iuuenalis ad id:

Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ,
Promittunt atrocem animum.

Auiculares humeros pilis obsitos, require folio 157.

De pectore, CAP. 36.

PECTVS a collo priorem obtinet situm; in mãmas vtraque sui parte extuberat. Pectus quatuor partibus terminatur, incipiẽs a iugulo, desinit in aluum, & duobus lateribus concluditur. Dictũ pectus, quod pessum sit inter mãmas.

Magnum pectus.

Quicumque vero pectora magna & articulata habent, animo fortes sunt, & referuntur ad marem. Et in figura fortis, tribuit ei pectus amplum & carnosum, non vere carnosum, sed ossibus compactum. & leonem describens ad quem refert, ait, pectore valido, & robusto, νεανικὸν, quod Suessanus male, *iuuenile* interpretatur. Polemon, & Adamantius ab eo: Pectora ingentia & fortia laudato, quia robustitatem significant. & in figura fortis, tribuunt ei pectus & metaphrenum robustum. Galenus, esse amplum pectus oportet, ait. non latum aut longum, sed amplum intelligit, per latum, profundumque diuisione, pectus, collum, & vnumquodque membrum. Albertus, & Conciliator hanc Galeni pectoris diuisionem ignorauit. ait enim: Pectoris latitudo hominis est propria: at pectus latum est, cuius cæteræ partes latæ dispositæ existunt. Ait Auicenna,

cenna, quod calidam complexionem ſequatur pectoris amplitudo, & extremitatum, & ipſarum complementum in quantitate earum. Vegetius tirones lato pectore eligit. Martem robuſto pectore fuiſſe figurant Poëtę, ob eximiam eius fortitudinem & ferociam in bello. ideo obſceni carminis auctor:

Nemo eſt forti pectoroſior Marte.

Et gemens Hercules apud Sophoclem ait:

O pectora, ô terga!

Et Achillem Græcorum fortiſſimum pectoroſum fuiſſe memorant hiſtoriæ Daretis Phrygii. Lato fuit pectore magnisque lacertis Mahometes Secundus imperator Turcarum, & eximio fuit corporis robore præditus, ad omnia promptus, audax, & bellator egregius & inuictus.

Gracile & imbecille pectus.

Imbecille pectus, vt ait Polemon (ſed Adamantius addit, & gracile) animi puſillanimitatem & timiditatem indicat. Iidem in figura imbecillis, imbecille pectus ei adſcribunt. Conciliator Auicennæ auctoritate, tale pectus frigiditatem indicare ſcribit. Albertus tenue pectus, imbecillem & inualidum notare dixit.

Latum pectus, & humeri magni.

Latitudo pectoris, & humerorum groſſities, & tergi, ſignificat probitatem, audaciam, & rectitudinem intellectus, & ſapientiæ. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Angustum pectus, & mediocris venter.

Mediocritas ventris, & pectoris strictura, significant altitudinem intellectus, & boni consilii. Aristoteles ad Alexandrum.

Carnosum pectus.

Valde carnosum pectus Polemon & Adamantius rudem & timidum ostendere scribunt. Conciliator ait significare ingratos; quod nescio vnde excerpsit, nisi ex suis optimis conciliis. Albertus: Pectus multis carnibus congestum, indociles & ignauos demonstrat.

Mediocritas pectoris, & tergi æqualitas.

Mediocritas pectoris, & tergi æqualitas signum est optimum & probatum. Aristoteles ad Alexandrum.

Erubescens pectus.

Quibus est flammeus color circa pectus, sunt difficilis iræ: & ad passionẽ refertur; iratis namque superaccenduntur ea, quę sunt circa pectus. Adamantius vbi de colore loquitur, ait: Pectora rubra existentia, feruere intus iram ostendunt. quod ab Aristotele, vt prius diximus, excepit. Albertus: Pectus rubore obductum, iracundia inflammatum virum ostendit.

Pilosum pectus.

Pectus ipsum secundum seipsum densis pilis consitum, callidi consilii hominem, & magnanimum notat; Polemon. sed Adamantius non magni, sed duplicis animi dicit: iis enim, qui tempe-

temperamento calido ſunt & humido, circa pectus, lacertos, ſpinam, ac deniq; per totum corpus multi pili generantur: nam pilorum copia, roboris & virilitatis eſt indicium. Pudenda, quorum partes ſunt calidæ & humidæ, multis pilis circumdantur. Item quibus exempti ſunt teſtes, ii glabri fiunt, & ſi prius erant hirti. ob id *ſpadones* appellauit antiquitas.

Piloſum pectus, & venter.

Multos habere pilos in ventre & pectore, declarat horribilitatem, & ſingularitatem naturæ, & diminutionem apprehenſionis, & amorem iniuriarum. Ariſtoteles ad Alexandrum. In Phyſiognomonicis vero: Qui circa pectus & aluum nimium piloſitatis habent, in eiſdem operationibus numquam perſeuerant, & ad aues referuntur; quæ pectus, & aluum piloſiſſimam habent. Polemon: Pectus, & aluus, quæ multa pilatura redundat, mente leues, inſtabiles, & imbecilles notat. Sed Adamantius non imbecilles, ſed luxurioſos dicit. ob id labem ſuſpicor in Polemone. Albertus: Venter, & pectus nimio pilo obſeptum, leuem & inſtabilem dicunt. id monſtrauêre aues, quæ ſunt ſine religione & pietate.

Glabrum pectus.

Qui pectora valde lenia habent, inuerecundi ſunt, & ad mulieres referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sueſſani interpretatio non

inuerecundos, ſed *aſperos* habet, ſatis inſulſe. nam mulieres inuerecundæ, non aſperæ ſunt. Galenus glabrum pectus frigidam naturam arguere dixit; nam calor eſt, qui pilos creat, ob quam cauſſam etiam eunuchis deſunt. Læue autem corpus veluti multo conſtipatum frigore eſt; algorem comitatur denſitas; denſitatem vero læuitas. Auerroes depile corpus frigidam cordis notare complexionem, aç timidos dicit. Ariſtoteles in phyſiognomonia iracundi, & Polemon, tribuunt ei leuitatem circa pectus & inguina. Albertus: Nuditas pectoris, & paucitas pilorum cordis notat frigiditatem.

Mediocriter piloſum pectus.

Quoniam pectus neque valde piloſum, neq; læue eſſe oportet, medius vtiq; habitus eſt optimus. Ariſt. in Phyſiogn.

De Mamillis, Cap. 37.

MAMILLIS laxior contextus corporis eſt, vberum apex papilla eſt, per quam feminis lac emittitur; ſupra pectus exiſtunt, vt Ariſtoteles Animalium libro ſcribit.

Mamillæ dependentes, pectore amplo & macilento.

Quibus mamillæ dependent, pectore amplo & carne vacuo, ſcortatores & ebrioſi ſunt. Polemon, & Adamãtius. Sed hi de maribus loquuntur. Conciliator autem de feminis. Quibus abſciſſæ

ſciſſæ a pectore ſunt mamillæ & magnæ, ſunt inertes & vinolētæ. ſed ſuum Albertum ſequutus, inquit: Quibus mamillę dependent molli carne circumdatæ, effeminationem, vinolentiam & intemperantiam deſignant. Polemonis textus mendoſus eſt. De his Martialis loquitur:

Aut tibi pannoſæ dependent pectore mammæ.

Mamillæ paruæ, & extenuatæ.

Mamillæ paruæ & extenuatæ, imbecilles notant. Conciliator.

Mamillæ mediocres.

Mediocriter magnas mamillas, & plenas, & molles, perfectam complexionem oſtendere ſcribit Conciliator, Galeni auctoritate.

De Ventre, CAP. 38.

VENTER, vt Ariſtoteles Animaliũ libro ait, infra pectus eſt, in parte priore; eius radix vmbilicus eſt. Græci κοιλίαν vocant.

Amplus & concauus venter.

Quibus ea quæ ſunt circa ventrem, pinguia; bene fortes ſunt, & referuntur ad maſculos. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed per ea, quæ ſunt circa ventrem, latera, pectus & lumbos intelligit; & per pinguia, magna: quæ notæ ſunt fortitudinis. Idem in figura fortis, tribuit ei ventrem magnum & in ſe contractum: Polemon & Adamantius in eadem

figura ventrem latum,& concauum. Conciliator carnoſa,quæ circa ventrem, conferre ad fortitudinem ait.

Magnus,carnoſus,mollis, & dependens venter.

Qui habet ventrem magnum,iudicandus eſt ſtolidus, ſuperbus, & luxurioſus, Ariſtoteles ad Alexandrum. Venter concauus & carnoſus, ſi quidem mollis fuerit, & pendens; ſenſuum hebetudinem, ebrioſitatem, & intemperantiam arguit; Polemon. ſed Adamantius, venter magnus,non concauus dicit. Iidem in figura rudis, eum ventricoſum depingunt, & fatuum improbum, vt ſit vitiorum vſquequaque plenus, ſimiliter ventricoſum. Galenus ad Thraſybulum: Craſſiuenter non erit ſubtilis intellectus. Albertus: Qui magnum ventrem habet, indiſcretus, ſtolidus,ſuperbus,& luxurioſus eſt. Rhaſes: Vẽtris nimietas, libidinis declarat nimietatem. eadem ab eo Conciliator.Plinius: Minus ſolertes, quibus obeſiſſimus venter. Albertus: Ventris ſpatium multa carne & ſolida veſtitum, ſi quidem nimia ſit comparatione quantitatis ſtaturæ, malitioſum quidem, non autem voracem & luxurioſum notat. Æſopus ventricoſus fuit, vt a Maximo Planude deſcribitur. Nero prominulo fuit ventre,cuius fuerat efferata libido; ſic etiam Pertinax, vt a Suetonio narratur. Plautus ſuum lenonem facinoroſum, inter alias notas etiam ventri-

ventricoſum facit. Sic etiam in ſua Aſinaria Leonidam aliquantulum ventricoſum.

Macilentus venter.

Quibus autem ea quæ ſunt circa ventrem, non ſunt pinguia, molles; & referuntur ad indecentiam. Nam decentia eſt, vt ſit magnus; ad hoc, vt calor circumſtans magnus & fortis ſit, qui eſt roboris fundamentum.

Durus venter.

Venter ſi dura carne compactus ſit, guloſitatem & ruditatem demonſtrat; Polemon. ſed Adamantius nõ ruditatem, ſed verſutiam dicit.

Mollis venter.

Ventrem molliorem, & depreſſiorem, animi magnitudinem & virtutem Albertus notare dicit, ex Loxo.

Mediocris venter.

Mediocritas ventris, cum ſtrictura pectoris decenti, altitudinem, intellectus & bonum conſilium teſtatur; Ariſtoteles ad Alexandrum. Ventres vacui animi bonam valetudinem, & mentis altitudinem ſignificant; Polemon, & Admantius. Corrigendus eſt textus Polemonis, qui pro animi valetudine, ægritudinem conuertit. Sfortia fuit ventre adeo reſtricto, & caſtigato, auctore Iouio, vt anguſtiſſime cingeretur, fuitque dux fortis & animoſus. Sed quid piloſus venter ſignificet, ſupra iam proximo capite declarauimus. Albertus eadem, quæ Ariſtoteles.

De Vmbilico, Cap. 39.

PECTORI subditam ventris planitiem mediam fere vmbilicus non indecenti nota signat.

Spatium ab vmbilico vsq; ad pubem, maius, quam ab vmbilico ad pectoris imum.

In Problematis Aristoteles ait: Qui partẽ vmbilico subiectam habent maiorem, quam superiorem pertinentem ad pectus, vita breui, imbecillisque viribus sunt. Ratio est, quod venter ob suam breuitatem frigidus est: nam cum paruam obtineat concoquendi vim; ad excrementorum redundantiã aptissimus est. morbis etiam nimium patent, qui tali ventre cõstiterint. Conciliator ab eo: Cum ea, quæ sunt ab vmbilico deorsum vsque ad fundamentum, maiora fuerint his quæ sunt ad pectus, hos imbecilles & breuis vitæ existimato.

Ab vmbilico vsque ad pectoris imum, maius quam ab imo pectore ad iugulum.

Quicumq; autem maius habent quod ab vmbilico vsque ad extremũ pectoris, eo quod est ab extremitate pectoris vsq; ad collũ; voraces sunt & insensibiles; voraces quidem, quia ventrem magnum habent, quo appetant cibum; insensibiles autem, quia angustum locum habent sensus, atque in arctum redactum ab eo, qui recipit cibum; ita vt sensus grauati sint, propter complexionem ciborum, aut indigentias. Et iterũ in figura

figura comedonis, ait eos esse, quibus id quod est ab vmbilico ad pectus, maius est quam quod inde est, vsq; ad collum. Polemon, & Adamantius ab eo hæc habent: Quibuscumque ab vmbilico vsq; ad imum pectoris maior commẽsus, quam hinc vsque ad coniunctionem colli; gulosi, & esuriones. Polemonis textus accõmodandus est: nam μακρὺ corrigendus, ἄκρυ, id est, a summo, vt habet Adamantius. Albertus, si spatium ventris vincit spatium superius, erit fornicator, & voluptuosus. Sed has diuisiones ipse non intellexit; quippe totius corporis duas facit: sed spatium ventris intelligendum ab vmbilico vsq; ad imum pectoris.

Ab vmbilico ad pubem, & ab vmbilico ad imum pectoris, & hinc ad iugulum æquale.

His maxime consonum videtur, vt in quibus, facta dimensione, æqualis fuerit pars, quæ vmbilicum & pudenda interiacet, & pars, quæ vmbilicum & imum pectoris, & ea, quæ imum pectoris & gulam, vt tripartita dimensio sit, id perfectam animi virtutem & corporis optimam habitudinem denunciet: quod etiam a Conciliatore comprobatur. Albertus ex Philemone (sed puto ex Polemone, quod abest.) Metiendum est spacium, quod est ab vmbilico inferius vsque ad imum pectinis, & spacium, quod est ab vmbilico vsque ad colli initium in furculis; hoc enim in bene extẽso homine secundum

naturam est æquale, & si quidem æquale est, significat laudabilem & animi virtutem, & corporis dispositionem. Sed ignorauit, vt diximus, veram dimensionem.

De Pudendis, Cap. 40.

OMITTENDA hæc fore iudicaueră, quum apud castas aures vix vlla eorum mentio fieri honeste possit, sine honoris præfatione; tamen quia ordo rerum conscribendarum hæc nobis obtrudebat, ne manca mutilaque hæc forent, necessaria nobis visa sunt, quæ vel breuiter declaremus. Galenus ex quatuor corporis partibus, quatuor proficisci affectus animi dixit; ex corde iram, ex cerebro ingenium, ex iecore lætitiam, ex verendis luxuriam. Inferior pars viri mulierisve *pecten* dicitur, in qua pili nascuntur. Est enim mutua partium corporis corresponsio, vt oris scissio, & labiorum crassities vel tenuitas, mulierum naturæ & scissuram, & labiorum crassitiem, vel tenuitatem indicet; vt etiam nasus mutonem. Magnum pecten fortes demonstrat; & ad mares referre licet; vt pingue & molle imbecilles; ad feminas. Idem pilis valde densum iisque vibratis; luxuriosum & fœcundum. Sic raris, gracilibus, & extensis pilis obseptum, neq; luxuriosum, neque fœcundum ostendit. Magnum penem, durum & stolidum ingenium ostendere dicunt, ad asinos comparando: nam inter

inter animalia asinus magno præstat mutone. Commodus Cæsar, vt Lampridius refert, habuit hominem, cuius penis mirum in modum prominebat, quem *asinum* appellabat; vnde viriliores *onobelos* vocant, quasi asini telum proferentes. Sic ad sinistram sui partem vergens masculorum, esse prolificum, quod semen in dextram mulieris vteri partem proiiciat; ad dextram vero feminarum, medicorum consensus declarat: quod falsum esse deprehendi. Paruos testes malorum morum dicit Conciliator, vt magni stolidum & inertem accusant; sed ego robur demonstrare contenderem, cum in testibus virilem vim inesse opinentur Philosophi; argumento, quod in eorum exectione mares effeminari contingat, ac ceu in feminarum naturam conuerti, quum tales & barba careant, & naturæ vi sobolis procreandæ facultate priuentur, nec virilis vocis vsum habeãt, nec prorsus quampluri mis negotiis peragendis a femineo sexu discrepent; & vulgo iactatur: *Qui fortes sunt, magnos testiculos habent*. Præcipuum generationis organum sequitur vmbilici proportionem: vnde postquam ex materno vtero progressus est infans, diligenter pręcidendus est illius vmbilicus, iusta longitudine eminentiæ. In feminis vero nimium religatus, stantis progressu pariendi conatus restringere potest. Sic vulua, quæ intus laxa est, insatiabiles in coitu demonstrat, vt in ad-

olescentulis videre est: inæqualiter iacens, libidinosam & loquacem. Et interstitium inter anum & vuluam exterius expositum, in coëundo insanas demonstrare innuit Conciliator.

De Vlnis, Cap. 41.

IAM ad quartam & vltimam corporis partem deuentum est, scilicet ad duplex brachium, & crus. Aristoteles in suis Physiognomonicis de iis non loquitur: nam de coxis, & tibiis loquens, de vlnis intelligi iubet. & Animalium libro ait: Crura cum brachiis communem ineunt rationem: nam quibus breues cubiti, iis etiam femora breuia; & quibus pedes exigui, iis etiam paruę manus.

Vlnæ, brachia, & cubiti robusti & bene articulati.

Vlnæ, & brachia robusta, & cubiti bene articulati, optimum hominem significant; Polemon. Sed Adamantius, vlnas, & brachia robusta, & cubitos ipsos bene articulatos esse oportere, si probari velint, inquit. Aristoteles de tibiis loquens (quod etiam ad vlnas & brachia referendum admonet) ait: Tibiæ robustæ, articulatę & neruosæ, anima fortes viros ostendunt, & ad masculinum genus referuntur. Hercules apud Sophoclem lugens ait:

O pectora, ô terga, ô lacertorum tori!

Id est, neruis, & eleuatis musculis plena. Laodamas ex Vlyxis corporatura vires præsagiebat, inquiens apud Homerum:

non

-- *non segnis inersq;*

Hospes adest, quantum suris, humerisq;, torisq;, &c.

Cicero libro De senectute Milonis Crotoniatæ verba refert, qui cum iam senex esset, & athletas se curriculo exercentes videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illachrimansque dixisse: At hi quidem iam mortui sunt. Dares Phrygius depingit Achillem magna vi brachiorum præditum. Cæsar fuit teretibus membris, & fortis. Vespasianus compactis firmisque membris: ad expeditionem Iudææ ob suam strenuitatem fuit electus, vt a Suetonio describitur. Robustis artubus, ac toroso corpore fuit Georgius Scanderbegus, vt prægrandi ponderosoq; acinace, quo vtebatur medios hostes ad vmbilicum proscinderet, transuersos diuideret, & sæpe per ceruices integros cum humeris brachiorum artus facile detruncaret: quorum immanium vulnerum truculentiam audiens Mahometes Turcarum imperator, inusitatæ violentiæ gladium videre concupiuit, impetrauitque ab eo vt Byzantium mitteretur. Cæsar Borgia Dux Valentinus habile corpus habebat, validaq; neruorũ compage firmissimũ, cuius artus reliqui ad decorem egregie correspondebant. Ad cunctas equestris & pedestris armaturæ, ludorumq; omnium exercitationes præstantissimus erat, in palæstra robustissimum quemq; prosternebat, & currẽtem in arena taurum vno machæræ ictu decollabat.

Vlnæ, brachia, & cubiti exiles.

Contraria prædictis erunt, (secundum Polemonem & Adamantium) vlnæ, brachia, & cubiti exiles; quæ imbecillis naturæ argumenta dixeris. Albertus: Tenues cubiti, imbecilles notant. confunditque præsens caput cum inferiori satis perplexe.

Vlnæ valde carnosæ.

Carnosiores vero vlnæ, disciplina & sensibus carentem arguunt; Polemon & Adamantius. In figura rudis Aristoteles adscribit ei, quæ sunt circa collum & brachia, carnosiora. Albertus; Cubiti pleni, rudes & indociles ostendunt.

Vlnæ oblongæ vsq; ad genua.

Quando vero protenduntur brachia intantum, vt manus perueniant ad genua, significant audaciam cum probitate & liberalitate; Aristoteles ad Alexandrum. Vlnæ si ita fuerint prolixiores, vt protensæ manus vsque ad genua perueniant; fortitudinis & caliditatis est signum; Polemon. sed Adamantius; fortitudinis & felicitatis. Rhases: Cum brachia adeo fuerint oblonga, vt manus ad genua perueniant, sublimitatem animi, & arrogantiam, & regnandi cupiditatem arguunt: idque a cordis caliditate & humiditate prouenire dixit. Albertus (etsi extremitas medii digiti manus genua nõ tangant, & deficiat mensura quatuor digitorum) humilitatem, & fortitudinem denotare scripsit. Aristotelem

telem legimus exſerto brachio fuiſſe. Alexander Magnus tales manus habuiſſe dicitur; & ob id audaciam cum probitate & liberalitate oſtendiſſe. Artaxerxem Longimanum, quod dextram manum ſiniſtra longiorem haberet, cognominatum eſſe ferunt; vnde Perſarum regibus tum facilitate humanitateque, tum animi magnitudine præſtitit.

Vlnæ breuiores, adeo vt comedentes cogantur capite occurrere manibus.

Quando vero decurtantur brachia, ſignum eſt amantis diſcordiam & ignorantiam; Ariſtoteles ad Alexandrum. Breuiores vlnæ, vt ad genua nō perueniant, ſed iis in comedēdo cogatur caput occurrere, maleuolos atque alienis malis gaudentes, & inuidos oſtendunt; Adamantius. ſed Polemon addit, *Peſſimos, & malorū miniſtros.* In Petrea interpretatione omnia peruerſa reperies. Rhaſes: Curta brachia timidum hominem ac malitiæ amatorem innuunt. Idque ex ſuperiori adducta ratione, ſcilicet ex frigiditate & ſiccitate prouenire dixerunt. Albertus: Cum autem prolixitas hæc ad femur deſinit, vel parum ante, maleuolos declarat homines, alienis malis gaudentes, qui inuidi vocantur; & quicumque cibos cum deſiderio ſumentes extenduntos, vt occurrat manibus, iiſdem vitiis obnoxii ſunt. Sed confundit omnia.

Brachia venosa.

In figura luxuriosi, Polemon tribuit ei venas in brachio perspicuas.

De Manibus, CAP. 42.

ANIMALIVM libro summus Peripateticorum princeps, Manus, ait, partes sunt palma, digiti, & nodus: cum quo brachiale coniungitur. Pars interior manus, *vola*; exterior, *neruosa*, & *carnosa* dicitur.

Manus magnæ, articulatæ, & neruosæ.

Vbi de pedibus agit Aristoteles in Physiognomonicis, etiam de manibus intelligi voluit, cum communem simul ineant rationem; ob id magnæ manus, articulatæ, & neruosæ, robustos ostendunt, secundum ea, quæ sunt in anima. & refert eos ad masculinum genus. Et in figura fortis & animosi, tribuit vtrique extrema corporis fortia & magna; & per magna extrema non nisi manus, pedes, & similia intelligit. Polemon & Adamantius in figura fortis, etiam pedes & manus bene articulatas tribuunt. Sfortia habuit manum amplam, & prælongam, & digitorum compage adeo firma, vt ferream soleam rumperet, & prælongam equestrem lanceam a calce sublatam attolleret. Selimus Baiazetis filius lata manu, & teretibus membris fuit; fuit & bellator fortissimus, nullo vnquam labore aut corpus eius fatigari, aut animus debilitari poterat.

Manus

Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ.

Idem eodem in loco de manibus etiam intelligens, ait: Paruæ manus & graciles, & male articulatæ, potius visu delectabiles quam robustæ, molles notant secundum ea quæ sunt in anima: & refert ad femininum genus. Idemque in figura imbecillis, imbecillia tribuit corporis extrema, & timidi manus describit graciles & longas; easdem quoque ab eo tribuunt ei Polemon & Adamantius.

Manus delicatæ, & molles.

Nos, quæ carni Aristoteles & alii tribuunt, manibus tribuemus: quia reliquas corporis partes contectas portare solemus, & quisquis physiognomonicam scientiam exercens, honestius manus contrectare poterit. Aristoteles in libro De animalibus ait: Duri carne, inepti mente; qui vero molles, ingeniosi. In Physiognomonicis vero hæc habet, secundum Suessani translationem: Caro dura & habituatæ naturæ, insensibilem significat; lenis autem & bene nata, & instabilem, nisi in forti corpore & habente extremitates duras hoc accidat. Sed hæc ex varia textus corruptione, tum Suessani interpretatione, quid significent, vix coniici potest; & Suessanus dum sensum versioni accõmodat, proh Dii immortales in quãtas labitur ineptias! Verũ textus ita accommodandus est: Caro lenis ingeniosum significat; dura quidem & boni habitus, (id est,

ſuperflua) inſenſibilem, niſi id forti corpore & habente magnas extremitates hoc accidat. Et in figura ingenioſi: Caro humidior & mollior, non ſuperflua, neque pinguis valde, & cutis ſubtilis, &c. Galenus & Rhaſes temperati corporis ſignum dant cutis ſubtilitatem. Polemon & Adamantius: Manus teneræ & molliores, optimi dicuntur eſſe ingenii argumentum. Et in figura ingenioſi dant ei carnem mollem & mediam. Cuius rationem afferre tentabimus. Legitur in naturali hiſtoria quamplures fuiſſe, qui ſubtilitatem animi conſtare non ſanguinis ſubtilitate opinati ſunt, ſed cutis aut corporum operimentis; & ob id magis, minusve bruta eſſe vt oſtreas, teſtudines, boum & ſuum terga. Sed Ariſtoteles ſecundo De anima ſcribit, hominẽ guſtum præ cæteris animalibus certiorem habere: eſt enim guſtus tactus quidam; & ob id, quia homo tactu præſtantior ſit, etiam ceterorum animalium prudentiſſimum eſſe. Vnde inter homines σκληρόσαρκοι (id eſt, duri carne) hebetes; μαλακόσαρκοι, (id eſt, carne molles) ingenioſi. nam qui huiuſmodi carne conſtant, meliorem tactũ, & ob id meliorem ſenſoriam facultatem obtinere, & inde melioris eſſe intellectus; quia ſenſuum bonitas diſpoſitio eſt ad bonitatem intellectus; quia bonitas tactus ex bona ſequitur temperatura, & bonam complexionem ſequitur nobilitas animæ, vt ſæpius diximus. Vnde quibus præſtan-

præſtantior fuerit tactus, præſtantiorem quoq; eis ineſſe animam & perſpicaciorem mentem, infertur. Sed pueri & mulieres molles ſunt carne, & ab eodem Ariſtotele conſilio, & ingenio inualidi dicti ſunt? Quibus reſpondēdum, mollitiem duplici de cauſa euenire, ſiue ex complexionis bonitate, quæ rara ſit & bene diſpoſita, ſiue phlegmatis redundantia, qua conſtant pueri & mulieres. Ob id Fabius in malaco ſanum dixit, quaſi in carnis mollitie & raritate ſummam intelligat ſitam eſſe mentis ſanitatem, id eſt, prudentiam & perſpicaciam. Non probat Plinius illos, qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putant, ſed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta animalia eſſe: Sic boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immeantis ſpiritus, nec purum liquidumque tranſmitti. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles ſetas habent, cum tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua penetrabilis illi, ſic & crocodilis tergoris duritia, & ſolertia tribuitur.

Manus duræ, & plus iuſto carnoſæ.

Ex his, quæ ſupra ex Ariſtotelis dictis in Phyſiognomonicis adnotauimus, duras manus & maxime carnoſas ruditatem notare docuimus. Hinc Plautini ſales adnotandi: *Meus herus elephanti corio circumtectus, non ſuo'ſt; neque plus habet*

ſapientiæ, quam lapis. Fatuos & rudes Gręci παχυδέρμους, quaſi *craßipelles* dicunt.

Manus magnæ, & duræ.

Duræ magnæque manus, fortem illum quidem ſignificabunt, haud ſatis tamen diſciplinis idoneum. Adamantius.

Manus valde breues.

Perbreues manus ſtultitiam exprimunt, Polemon, Adamantius, & ab eis Conciliator.

Craſſæ manus.

Manus craſſæ nequitiam oſtendunt, Adamantius. Polemonis textus corrigēdus eſt. nam pro μιαρίαι, habet μὴ βαρεῖαι.

Manus pleniores, cum digitis longis.

Pleniores manus, quæ oblongos habent digitos, furaces notant. Polemon & Adamantius. Craſſæ manus cum breuibus vltra menſuram digitis, tergiuerſorem, furem, & inſidioſum dicunt; Conciliator. Albertus non longos, ſed breues dicit.

Manus anguſtæ, & graciles.

Anguſtæ manus gracileſque, Polemon infidiſſimi, Adamantius rapaciſſimi hominis eſſe dicunt. Conciliator ſatis inepte, iracundi & ſtolidi.

Valde paruæ manus.

Manus valde paruę, verſutæ, & furto gaudentes. Polemon, Adamantius.

Graciles, & obtortæ manus.

Graci-

Graciles & obtortæ manus, nugacitatis, voracitatisque indicium; Adamantius. Quod ex Polemonis textu fortaſſe excidit. Conciliator: Manus intortæ & graciles, voracem & loquacem indicant; ex Alberto.

Manus longa cum digitis longis.

Optimam deſcribens manus qualitatem Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Manus longæ cum digitis longis, dominum ſuum ſignificant habilem ad multas artes, & præcipue ad mechanicas, ſapientem in operibus; & boni regiminis ſignum. Conciliator, quæ ab eo excepit, habet.

Articuli manuum generoſi.

In figura ingenioſi, tribuunt ei Polemon & Adamantius manuũ & pedũ articulos generoſos.

Articuli manuum longi, craſſi, & aſperi.

Stulto fatuo peſſimam manus formam tribuens Polemon, ait: Articulos aſperos, & craſſos & oblongos. Adamantius, extrema craſſa & aſpera. Ego Polemoni aſſentior.

Manuum motus languidi, & diſſoluti.

In ſchemate cinædi, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis adſcribit ei motus manuum languidos & imbecilles. Polemon vbi de collo agitur, ſolutas manus ei tribuit. Adamantius vero eodem loco, non χείρων λύσις, ſed ἄνις dicit.

Colliſio, & fricatio manuum.

In figura auari, tribuunt ei Polemon & Adamantius ſpiſſas manuũ colliſiones & fricationes.

Qui corpus & manus mouent, loquentes.

Qui vero frequenter mouetur, & loquitur motu manuum, eſt immundus, eloquens, & deceptor, Ariſtoteles ad Alexandrum. eadem habet Albertus ab eo, ego potius loquacem, quam eloquentem dicerem.

Loquentes immotis manibus

Qui vero eſt abſtinens a motu manuum, hic vero perfecti intellectus, bonæ diſpoſitionis, & ſani conſilii, Ariſtoteles ad Alexandrum. Eadem Albertus.

Piloſæ manus.

Qui manus denſis pilis hiſpidas habet, luxuriæ dat ſignum, Michael Scotus, quod nos quoque diutina experientia comprobatum hic appoſuimus.

Dextra, vel ſiniſtra manu qui vtantur.

Verum id prætereundum nō duximus, quidnam morum portendat ambidexter vir, non qui conſuetudine, ſed qui a natura ita naſcatur; cum ſæpius multos videamus vtraque manu vtentes, vel ſiniſtra pro dextra. Vocant Græci ἀμφιδέξιον, qui vtraque manu pro dextra vtitur, Homerus ἀστεροπαῖον, vtraque manu pariter vtentem, Ariſtophanes *ambilæuum*, ſiue *ambifariam læuum*, Hipponax *ambidextrum*. Sed prius ſciſcitemur cauſſam e medicorum ſcholis, ob quid id fieri contingat, vt certius quid præſagiat, nanciſcamur.

Ambi-

Ambidextrum fieri hominem illa ratione produnt physici, quod calor cordis affatim se promat in sinistrum latus, & hepatis ad dextrum. Quod vero sinistra vtatur aliquis pro dextra, caussam assignarunt cor, item & hepar, vbi horum viscerum affluentior sese vis in sinistrum latus corriuat; id vero contingere, vbi in sinistris tam cor quam epar situm nanciscantur. Mulierem vero ambidextrã non effici, auctor est Hippocrates. Retulit & septimo libro Plinius. Ratio est ex naturæ debilitate: si enim ambabus manibus ob neruorum robur viri vtuntur, optima ratione nulla mulier vtetur; sed satis habeat si vna dextra vel modice vtitur. Amazonidas dextram amburere mammam solitas dicunt, vt in proximam manum plus commeans alimenti, robur adderet ei, quæ per naturã inualida habebatur. Hos ego viros numquam rectos vel optimos existimarem, tum quia quod præter naturæ ordinem nascitur, defectum naturæ arguit, & præcipue circa duo præsignia viscera, cor & hepar; tum ex superabundanti calore, ob id iracundos, callidos, iniuriosos, & deceptores argumẽtarer; nec meam opinionem fefellit vmquam experientia, cum eiusmodi viros semper tales conspexerim, & pessimi hominum sint, qui sinistra sola vtantur. Ismael Sophi Persarũ Rex, sinistra manu agiliore & validiore erat; ob id ardens in crudelitate, vel ad breuissimũ temporis momẽtum, & in Venerem pronus.

De Digitis, Cap. 43.

ANimalivm libro Ariſtoteles ait: Digiti quinque numero; digiti pars, qua ſe flectit, nodus ſiue articulus; quæ rigida conſtat, internodium.

Digiti groſſi & breues.

Groſſities digitorum & breuitas ſignificat inſipientiam, & ſtoliditatem; Ariſtoteles ad Alexandrum: Polemõ in fine operis hæc habet: Breues & pingues digiti tum manuum, tum pedum, ſtolidos oſtendunt, a quo quidem vitio exemtos eos dicimus, qui corpus neque pingue neque breue habuerint. Albertus: Parui & craſſi digiti inuidum, ferum, & audacem indicant.

Digiti breues & tenues.

Breues & tenues digitos ſtultum demonſtrare dixit Albertus.

Longi manus digiti.

Vt vidimus ſuperiori capite, Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens, longos digitos cum manibus longis, mechanicum ſapientem & boni regiminis ſignificare dixit; & vbi optimũ virum deſcribit, tribuit ei longas palmas longoſque digitos, declinantes ad ſubtilitatem. Plinius ex Ariſtotele prælongos digitos breuis vitæ ſignum eſſe dixit.

Digiti longi, molles, & inuicem diſtantes.

In figura ingenioſi, Polemon & Adamantius tribuunt ei ſimplices, Adamantius molles, longos

gos, & diſtantes inuicem. Plinius de picarum genere ſcribens, facilius diſcere ſermonem illas dixit, quibus quini ſunt digiti in pedibus. Inter nobiles & plebeios diſcretionem digitorum facit numerus; qui præſtant, quinos in pede habent digitos, cæteri ternos; Solinus, & Apuleius. Polyxena, vt a Darete Phrygio deſcribitur, digitis erat prolixis, ſed animo ſimplici, larga, & dapſilis.

Digiti retro conuerſi.

Digiti qui curuantur ſurſum, id eſt, qui retro curui ſunt (eſt enim inepta & barbara Michaelis Scoti loquutio) liberalem hominem, optimæ capacitatis, officioſum, & boni intellectus oſtendunt. & ſi minus eius doctrinam approbamus, id ratione & experientia a veritate non abeſſe ſæpiſſime cognouimus. Argumentũ a contrario ſigno rapacium animalium ſumi poteſt. carniuoræ enim aues, vt aſtur, aquila, falco, accipiter, & ſimiles, quæ curuos digitos habentes, maxime rapaces ſunt. Idque etiam ex apparenti more probatur. Qui enim largi, apertis manib9, & digitis retro conuerſis ſunt; auari & rapaces ſtrictas & incuruas habent. Ita efformati ſunt, munificentiſſime princeps, digiti tui, aperti, & retro conuerſi, vt vere liberalitatis ſimulacrum oſtendant.

Digiti in manibus ſuperflui.

Qui ſex digitos in manibus habẽt, vel quatuor,

quemadmodum ſolet euenire, vt etiam claudi, & gibbi, aliquantulum in prauitate ſuſpecti ſunt; quia minus in neceſſariis aberrauit natura: eſt enim, vt ſæpius diximus, præter naturæ normã. Volcatius Sedigitus in Poëtica illuſtris habitus fuit. dicunt appellatum fuiſſe *Sedigitum*, quod in ſingulis manibus ſex digitos haberet. Sic Horatii filiæ *Sedigitæ* appellatæ ſunt.

Iactare digitos.

Digitos iactare inter loquendum, vehementis naturæ eſt. Socrates ſemper inter loquendum, agente id orationis vehementia, iactare digitos ſolebat, & crines vellere. vt recte etiã Zopyrus Phyſiognomon indicauerat. Erat & mollicici nota apud Ciceronem, vno digito caput ſcalpere.

De coxendicibus, Cap. 44.

MAGNA duo oſſa, ad os quod ſacrum dicitur, appoſita, ingentibus proceſſibus, pro diuerſa conſtructione, & partium ad quas pertinent, vicinia, variam denominationem habent: nam ea parte, qua crura in ſuo ſinu recipiunt, coxendices dicuntur, Græcis ἰσχία, ſurſum, vbi lata ſunt, verſus ilia, dicuntur *ilium oſſa*, vulgus *ancha* vocat, de quibus præſens eſt ſermo; antrorſum ad pudenda, *oſſa pubis* dicuntur, rectiora in viris, recurua magis verſus exteriora, in feminis, ne partum prohibeant.

Oſſ

Oſſa coxendicum exterius apparentia.

Ancharum oſſa, quum exterius protenduntur, fortitudinem demonſtrant & virilitatem. Rhaſes,& eadem ab eo Conciliator.

Coxendicum oſſa gracilia.

Ancharum gracilitas, mulierum amatorem ſignificat,corporisque debilitatem,&timorem. Conciliator ex Rhaſe.

De natibus, Cap. 45.

IN poſtrema thoracis parte nates ſunt.homini tantum ſunt hæ decenter conglobatæ,ſedendi muneri peraccommodæ. Ariſtoteles Animalium libro ait; Subditum, quaſi ſtragulum,excretoriæ parti nates ſiue clunes ſunt. Et in Phyſiognomonicis πυγὰς vocat; Polemon, & Adamantius,ἰσχ, qui eadem eiſdem quaſi verbis referunt, ideo ſub diuerſis nominibus de eadem re loquutos exiſtimamus.

Pingues nates.

Quicumque carnoſas & pingues nates habent,molles ſunt, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Nates præpinguidiores mulierum ſunt. Polemon & Adamantius. Has Conciliator ilia vocat. Hæc molli carne circumdata muliebrem animum denunciant. Albertus eadem.

Inſpicito primi libri virilem figuram & muliebrem. ſic enim quæ hic ſcribimus,facile ibi contemplando intelliges.

Osseæ nates & acutæ.

Quicumque nates acutas habent & osseas, fortes sunt. Aristoteles in Physiognomonicis, Polemon & Adamantius: osseæ nates virorum sunt. Aristoteles in schemate fortis, ei dat nates contractas. Iidem duras dant. Conciliator: Ilia dura, solida, & ossibus discreta, ferum & bellatorem indicant, leonibus comparatum. Albertus eadem.

Graciles nates, siue veluti desiccatæ.

Nates modice carnosæ, veluti desiccatæ, malignos arguunt, a simili simiarum ingenio. Polemon habet graciles, & modice carnosæ. Adamantius addit rugosæ, veluti eliquatæ, versipelles arguunt: tales enim habent & simiæ. Conciliator: Ilia hirsuta, rugosa, & exili carne circumdata, malignitatem testantur, simiis comparati. Albertus eadem.

Nates neq; rugosæ, neq; læues.

In figura fortis, Aristoteles tribuit ei ischia neque læuia, neque omnino rugosa. Id si ad naturalem causam referre licet, læuitas ex humiditate, rugositas ex siccitate prouenit. qui igitur nates inter rugosas & læues medias habuerit, temperatus erit inter humiditatem & siccitatem. quod fortitudinis est indicium.

De femoribus, CAP. 46.

ANIMALIVM libro Aristoteles ait: Membri inferioris bipartita compactio; crus, & femur, quod biceps est; femoris pars ima tibiis annectitur, superior coxendicibus. Hæc homini carnulenta sunt, cum animantes cæteræ vacua carne habeãt, neruosa sunt, ossulenta, & rigida: causa; quod homo solus animalium erectus est, vt facile sustinere superiora posset, parti superiori natura corpulentiam dempsit, inferiori, addidit. Aristoteli μηροὶ dicũtur. Polemon & Adamantius de iis verba non faciunt, cum quæ de tibiis loquantur, de eisdem intelligi iubeant.

Femora ossea, & neruosa.

Qui coxas osseas & neruosas habent, fortes sunt, & referuntur ad genus masculinum. Aristoteles in Physiognomonicis.

Femora mollia, & inarticulata.

Qui vero osseas & carnosas habent coxas, molles sunt, & referuntur ad femininum. sed Aristotelis textus in Physiognomonicis corruptus est, cum non osseas, sed pingues, vel inarticulatas dicere deberet: nam hæc ad femineam naturam sunt similia, cui refert. Polemon, & Adamantius de tibiis loquentes, & de his intelligi præcipientes: Coxæ, aiunt, inarticulatæ & molles, imbecilliores arguunt. Iidem in figura fatui improbi, tribuunt ei crura crassa.

Inferna mulierũ magna ex parte craſſiora ſunt, virorum autem ſuperna, cuius ratio eſt in frigiditate, & calore; nam frigidiori muliebri naturæ, alimenti, vnde augeſcit corpus, portio minima ſuggeritur, quod efficere calor poteſt; reſidens vero in imo, id corpulentius efficit & auctius: in maribus vero contrarium euenit, ſiquidem caloris copiam, ſurſum defertur alimenti pars magna, vbi effectum oſtendit ampliorem.

Mediocriter carnoſæ coxæ.

In figura ingenioſi, Polemon & Adamantius tribuunt ei crura & femora non admodum carnoſa, id eſt, bene nutrita.

Femora, & lumbi piloſi.

Quorum femora & lumbi, abſque aliis corporis partibus, multis pilis intecta ſunt, eos luxuriæ obnoxios iudicato. Polemon & Adamantius.

Breuia crura.

Breuia crura maleuolos, alienisq; malis gaudentes, & inuidos oſtendunt, vt ex doctrina brachiorum habemus: & ex Polemone, peſſimos & malorum miniſtros. Selimus, Baiazetis filius, Turcarum tyrannus decimus, procera ſtatura fuit, verum breuioribus cruribus, iniuriarum memor, ingenio perfidus, præceps in auerſam Venerem, raroque cum pellicibus coibat.

De

De Genu, CAP. 47.

FEMORI genua annectuntur, ibique vertebra eſt, quæ ſedendo vel ambulando ita ſe flectit, vt literæ Græcæ figuram habeat; retro poples eſt, anterius mola ſiue patella foris adiecta eſt, cuius munus eſt iuncturam tueri, curuaturæ & flexui partium præeſſe, faciliorémq; motum efficere.

Carnoſa genua.

Multitudo carnis in genubus ſignificat debilitatem virtutis & molliciem; & referri poſſunt ad mulieres, quæ genu craſſæ ſunt. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Genua ſtridorem facientia

Qui γονύκροτοι fuerint, cinædi ſunt; & ad apparentem conuenientiam refert Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sueſſanus per γονυκρότους, *genucraſſos* ſatis inepte interpretatur, cum κροτὸς ſtrepitus ſit, non craſſities: atque per eos Ariſtoteles intelligit, quibus deambulando genua ſtridunt, & rumorem faciunt, vt articuli manum compreſſi facere ſolent. Polemon in figura cinædi: γονάτων κροτὸν, id eſt, *genuum ſtridorem faciens*; & Adamantius γονυκρότους vocat, idem exprimens.

Genua intus innuentia, & ſeſe collidentia.

Genua quæ intus vergunt, ſecundum Polemonem (addit Adamantius, veluti ſe collidentia) mulieroſos effeminatosque innuunt. Con-

ciliator: Genua inter ſe complexa, vt collidantur, femineam naturam oſtendunt. Eadem Albertus.

De tibiis, CAP. 48.

TIBIA ſubiacet genu, a quo initium capit, & ad talos deſinit. Tibia dicebatur ab Hetruſcis, quia ex oſſibus tibiarum muſica inſtrumenta conficiebant, quæ tibias vocauerunt. Tibia per omnia brachio reſpondet, vt femur vlnæ, adeo vt habitus & decor alterius ex altero dignoſcatur. Græcis κνῆμαι dicuntur.

Articulatæ, neruoſæ, & robuſtæ tibiæ.

Qui tibias habent articulatas, neruoſas, & robuſtas, anima fortes ſunt, & referũtur ad maſculinum genus; Ariſt. in Phyſiogn. & ad Alexand. ſcribens ait: Tibiarum groſſities deſignat audaciam & fortitudinem. intelligẽs per groſſitiem, ex barbara interpretatione articulatas, robuſtas & neruoſas. Polemon & Adamantius: Qui articulatas, ſolidas, & magnas tibias habuerint, egregiam naturæ generoſitatem (Adamantius addit, & aptitudinem) demonſtrabunt. Iidemq; forti tribuunt crura carnoſa. Homerus Vlyxem deſcribens, ait:

Cruribus, & tibiis, & ambabus manibus,
Ceruiceq; forti, magnoq; robore.

Iouius Sfortiam deſcribens, ait eum fuiſſe toroſis, & parum teretibus cruribus, & maxime ad ſurã, & erat eximiæ fortitudinis & generoſitatis.

Inar-

Inarticulatæ, & molles tibiæ.

Quibus contra inarticulatæ & molles tibiæ, timiditatem & imbecillitatem arguunt, Polemon & Adamantius. Ab his Conciliator: Crura mollia & effeminati ſignum. Zeno Cittieus, vt ex Diogene habetur, crura turgida, imbecillia, infirmaque habuit.

Valde exiles tibiæ

Prægraciles tibiæ timiditatem & improbitatem notant. Polemon & Adamantius. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, in figura timidi, crura breuia ei tribuit, exque ipſo exceperunt. C. Caligula huiuſmodi tibiis fuit, & apprime timidus, vt diximus. Sed ad Alexandrum ſcribens, tibiarum gracilitatem ignorantiam notare dixit: ſed textus ex Arabica translatione male verſus eſt. nam ſi craſſitiem fortitudinem denotare diximus, a ſuo contrario exilitas debilitatem & timiditatem indicat.

Graciles, & neruoſæ tibiæ.

Quicumque tibias graciles & neruoſas habent, luxurioſi ſunt, & referuntur ad aues, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Tibiæ ſi præter gracilitatem etiam neruoſæ fuerint, immodeſtiſſimam intemperantiam arguunt, Polemon, & Adamantius. Sed Polemon in figura luxurioſi depingit eum imbecillibus cruribus & neruoſis, & totus eſt auitii generis. Conciliator: Crura ſubtilia & neruoſa abundantiā Veneris indicāt,

cum eorum humiditas nutrimentalis conuertatur in ſperma. Ariſtoteles Peripateticus gracillimis fuit cruribus, & luxurioſus, vt a Diogene deſcribitur. Caligula maxima fuit ceruicis & crurum gracilitate; vnde nec ſuæ, nec alienæ pudicitiæ pepercit. Domitianus etiam fuit deformis crurum gracilitate, quæ tamen ei longa valetudine remanſerunt: ex Suetonio. Ego quamplurimos amicos habeo tibiis prægracilibus, vt auium vel locuſtarum potius, quam humani generis videantur, & ſunt immoderatæ & inexplebilis luxuriæ.

Tibiæ, & calcanea craſſa.

In figura rudis, Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis tradit ei crura circa malleolum craſſa, carnoſa, & rotunda. A quo illuſtres ſequaces de tibiis loquentes, inquiunt: Tibiæ, & calcanea craſſa, ſeruilia ſunt, & hominem indocilem arguunt. Has tibias iuxta talos Polemon in fine etiam tribuit effeminato: ſed in figura rudis, iidem crura craſſa, ſed non vſq; ad talos, tribuunt, ab Ariſtotele accipientes, & ſtulto fatuo iidem craſſa crura tribuunt. Sed ne decipiantur lectores, vel addendum eſt, iuxta calcanea, vel intelligendum per crura tibiam craſſam a genu vſq; ad calcanea. Conciliator ab his: Crura, & cauillæ groſſæ, incompoſitæq; exiſtentes, hebetem, & inuerecundum oſtendunt.

Crura circa talos carnosa.

In figura fortis, Polemon & Adamantius tribuunt ei crura circa talos carnosa, non crassa.

Pilosæ tibiæ.

Qui hirsutas tibias habent, libidinosi sunt, quemadmodum hirci: Aristoteles in Physiognomonicis. Hirci enim propter libidinem efferantur. qui enim superiori tempore socii & iugi concordia pascebantur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit: septimo etiam die, a quo natus est, coire incipit. & quamuis semen sterile emittat, omnium tamen maturissime quadrupedum coit; dum adhuc vberius alitur; immodica libidine matrem stupro superuenit. Satyros finxit antiquitas villosos, & hircinis cruribus, ac in libidinem petulcos, immo omnem Veneream virtutem ostendere mutone intento. Aristoteles etiam in Problematibus, hirtos homines & aues Veneris esse auidiores tradit: caussam esse, quod naturâ humida & calida sint, qua quidem vtraque qualitate opus est in coitu: calor enim excernit, humor excernitur. Sed Polemon & Adamantius non tibias, sed lumbos & femora pilosa dicit esse luxuriæ signa. In figura vero luxuriosi, Polemon hirsuta dicit; capite vero de pilis, iidem crura satis admodum densis oblongisque pilis obsita, rudi & agresti naturæ adscribenda dicunt, non

luxuriosæ. Sic Albertus hirsutum, ex Loxi sententia, indocilem & ferum dicit virum.

Cruribus claudi.

Claudos, salaces dicit Aristoteles Problematum libro. & affert caussam: His enim vt parum alimenti deorsum propter crurum vitiationem labitur, sic multum loca petit superiora, atque in semen conuertitur. Antiauira Amazonum Regina, vt ex Theocryti interprete elicitur, in claudos, qui ad venereos vsus implendos præpotentes essent, dixit, Optime claudus init. Indeque natum dicterium putant in salaces claudos, quod domi tota die desidentes, perpetuo fere venereis intenti, agant, vt Hieronymus ad Iouinianum refert. Socrates repandis fuit cruribus. Hos improbos esse nemo est qui ambigat; quia magno membro vitiati sunt: & præsigne est apud Medicos dogma: *Non est tam bona complexio, quæ si membro aliquo decurtetur, suum statum in peius non mutet.* Aiunt alii, hos superioris naturæ opere infortunatos esse, ob id maxime præcauendum ab infortunatis & diminutis, quia occultum nocumentum ferunt secum agentibus; & tutius se homo ab hoste, quam ab infelici amico tueri potest. Ob id Aristoteles Alexandrum suum, Macedonum Regem, inter præcepta memoriæ commendanda, iubet sibi præcauere ab homine infortunato, & diminuto in aliquo membro, tamquam ab inimico.

mico. Sed qui clauditatem non in lasciuiam, sed in virtutem, studio & diligentia commutarunt, hoc ex historiis colligimus. Androclides Lacon crure debilis, cum bellatoribus se immiscebat, & cum ab aliquibus prohiberetur, quod parum robustus videretur, respondit: In aciem egredi eos oportere, qui de prœlio cogitent, non de fuga. Romanus Cocles, principis liberator terrarum populi, cum ei vitium cruris obiectaretur, Per singulos, inquit gradus, admoneor triumphi mei; quippe pertinax occupatio pontis, aduersus Hetruscam vim grauius assultanti, eam illi contraxerat calamitatem.

De suris, CAP. 49.

PARS tibiæ sura est. ea enim ex anteriore parte tenuis & carnis expers est; retro carnosa, vt in ventrem turgescens: Græcis γαστροκνημία, id est, *cruris venter*, dicitur; Latinis *sura*.

Valde crassæ suræ.

Quicumque tibias valde superfluas habent, veluti parum disruptas, odibiles & inuerecundi sunt, & referuntur ad apparentem decentiam. A quo duo sequaces: Prægnantes tibiæ, in medio crassescentes, abominabiles, inuerecundos & luxuriosos notant. Conciliator: Crura satis prominentia, tamquam prægrauida, assentatorem, intemperantem & impudicum ostendunt. Albertus sordidum & seruilium morum dicit.

Suræ deorſum contractæ.

Contractæ deorſum ſuræ fortem virum innuunt. Ariſtoteles enim in figura fortis, tribuit ei ſuras deorſum contractas. Surarum prægnantia ex humiditate prouenit, vt in mulieribus videre eſt, quæ humidæ cum ſint, prægnantes habent ſuras. Contractæ vero, & deorſum ductæ, ex caliditate; ob id viriles. Ex huiuſmodi ſignis Laodamas collegit apud Homerum Vlyxis fortitudinem:

-- *quantum ſuris, humeriſq́, toriſq;*
Colligere eſt, &c.

Suræ ſurſum ductæ.

A contrario ſigno, ſuras ſurſum ductas, timiditatis ſignum notare Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis in ſchemate timidi dixit, qui tales ei adſcribit.

Molles ſuræ.

Molles autem ſuræ effeminatis adſcribuntur, a ſexu muliebri, Albertus.

Moderatæ magnitudinis ſuræ.

Moderatæ magnitudinis, & plenitudinis, ſólidæque & diſcretæ adinuicem optimum ingenium indicabunt.

De talis pedum, CAP. 50.

PEDES communi quadam appellatione id omne vocamus, quod ab ima tibia ad extremos

mos vſque digitos continetur; Ariſtoteles Animalium hiſtoria. Et multiplici oſſe conſtat, cuius poſterior pars calx eſt; de quo præſens erit ſermo, in ſequenti de priori. Græci σφυρὰ dicuntur.

Neruoſi, & articulati tali.

Quibus ea, quæ circa talos ſunt, & neruoſa, & articulata fuerint, fortes ſunt ſecundum animã, & ad maſculinum genus referuntur; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Idemque ad Alexandrum ſcribens, Latitudo, ait, talorum & tibiarum, fortitudinem innuit corporis. Duo interpretes: Tali bene diſcreti (Polemon addit, & ſolidi) generoſi ſigna viri præbent. & in figura fortis, dant ei quæ circa talos, robuſta; & ingenioſo robuſtos talos.

Tali inarticulati, & carnoſi.

Quibuſcumque ſunt tali carnoſi & inarticulati, molles erunt ſecundum animam, & ad femininum genus referuntur; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Adam. paraphraſtes: Tali molles leneſque, effeminatum oſtendunt. Sic Polemonis textus λίον, non λεία habet, ex Adamantio corrigendus. Rhaſes. Calcaneum gracile timorem ſignificat, eadem eius ſimia.

Tali valde graciles.

Graciliores tali timidum, intemperantemq; demonſtrant, vt Adamantius ſcribit; ſed Polemon inſidioſum & intemperãtem habet, lapſus

fuit ex δόλιον, & δειλόν. Talus enim ex extremis est partium; quæ si alicui gracilia fuerint, timidum & imbecillem significabunt, non insidiatorem.

Tali craßi, calcanea aspera, carnosi pedes, curti digiti, & prægnantes furæ.

Præpingues tali, aspera calcanea, (Adamantius, crassa) corpulentiores pedes, curti digiti, prægnantes tibiæ; frequentissime desipientes, furiosos, &, vt Polemon addit, dæmoniacos significabunt. Albertus: Pars ima pedum, & calcanea si longa & carnosa sint, stultum & insanum indicabunt. refertq; sæpius expertum Polemonem efficacius signum esse, si contingat vastos digitos & humiles esse. Sed Polemon nil nisi quod scripsimus, habet.

De pedibus, CAP. 51.

PEDES, Græcis πόδες dicuntur; quid ii sint, diximus.

Pedes bene formati, magni, articulati, & neruosi.

Quibuscumque pedes bene formati, magni, & articulis discreti, & neruosi; fortes sunt secundum ea quæ sunt in anima, & reducuntur ad genus masculinum. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed Polemon & Adamantius: Neruosi pedes & articulati, generis & morum nobilitate insignem præmonstrant virum. addit Polemon, qualis Hercules fuerat. & in figura fortis,

fortis, tribuunt ei pedes articulatos. Conciliator: Pedum ima discreta & articulata, clarum, generosum, & virile notant ingenium. Albertus eadem. Dares Phrygius Polyxenam optimis pedibus fuisse dicit, & animo simplici & dapsili.

Pedes parui, graciles, & inarticulati.

Quicumque autem pedes paruos, graciles, & inarticulatos habent, delectabiliores visu, quã robustiores, molles sunt secundum ea quæ sunt in anima; & referuntur ad femininum genus; Aristot. in Physiognom. Teneri & carnosiores pedes, molliores hominum mores significant; Adamantius. sed addit Polemon, si & alia signa concurrant. Rhases & Conciliator ab eis: Pedes parui pulchrique fornicatorem & iucundum hominem arguunt. Huiusmodi pedes Homerus dat Telemacho.

Carnosi & grossi pedes.

Pedes carnosi & pingues significant fatuitatem, & amorem iniuriæ; Aristoteles ad Alexandrum. Polemon & Adamantius in figura fatui improbi, tribuunt ei manuum & pedum extrema pinguia & dura. Rhases & Conciliator ab eis: Pedes carnosi & duri, praui intellectus, fatuum, & incuriosum notant. Camelo & vrsæ pedes carnosi sunt; qua de caussa longo itinere sine calceatu fatiscunt: qui stolidi sunt, & fatui perniciosi, ex Aristotele.

Pedes parui & graciles.

Pedes vero parui & lenes, ſignificant audaciam & fortitudinem; Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed textus ex Arabica in Latinam translatione corruptus eſt. Quæ interpretes habent, rectiora videntur. Parui pedes (addit Polemon, & graciles) veteratorem arguunt. Albertus: Prętenues & breues pedes malignum produnt hominem.

Articuli pedum generoſi.

In figura ingenioſi, tribuunt ei Polemon & Adamantius manuum & pedum generoſos articulos, id eſt, bene nutritos; nec nimium eleuatos, nec depreſſos, ſed decenter formatos.

Curti & pingues pedes.

Pręmutili ac pingues pedes ſunt immanis naturæ. Polemon & Adamantius. Craſſi & breues pedes valde notant firmum hominem, ſed puto *ferinum*, non *firmum* ſcribere voluiſſe Albertum.

Oblongi pedes.

Oblongi pedes multa molientem ac malorum artificem innuunt. Polemon & Adamantius. Pedes plurimum prolixi doloſitatis & perniciei indicia præbent, Conciliator & Albertus. Suum Pſeudolum Plautus, qui multa contra lenonem moliebatur, vafrumque hominem deſcribens, ait magnis pedibus eſſe. Cui reſpondẽs leno, Perii, inquit, quoniam dixti pedes.

Curui

Curui, & infra concaui pedes.

Gibbosi pedes, inferne caui, prauitatis dant signum, Adamantius & Polemon. sed hic in figura effeminati, tribuit ei pedes σκαφοειδεῖς, id est, concauos, in scaphæ modum efformatos. Conciliator, & Albertus: Curui pedes & concaui, reprobi sunt; quia versutam & malignam mentem denunciant.

Planta pedis plana, vt talis incedat.

Extat Aristotelis locus Animalium libro, vbi dicit: Quibus pars interior plantæ non concaua, sed ita planiuscula est, vt solum toto attingat vestigio, ii versuti sunt & fraudulenti. Polemon & Adamantius: Similiter autem, & qui adæquatas plantas habuerint, vt quasi talis incedant, fraudulenti sunt. vbi corrigendus est Polemonis textus: nam vbi Adamantius, κάτω ὅμαλα, ipse μαλακὰ habet, vt ipsemet Polemon in fine sui libri idem recensendo habet. Qui pedis cauitate carent, vt plana planta incedant, ii fraudulenti sunt, quod hoc modo incedat vulpis. Ab his eadem Albertus. Plautus similes pedes habebat, & a simili pedum affectione nomen asciuit. nam a pedum planitie Plautus dictus fuit, cum prius *M. Plotus* diceretur, vt in Sexto Pompeio habetur, & in eius comœdiis mira eius calliditas apparet.

Pedes mediocris cauitatis.

Satis mendose Albertus ad hæc. Sed quan-

tum ego iudicare poſſum, hæc eius eſt ſententia; Pedum ambitus cauitatis mediocris, honeſti & circumſpecti hominis ſignum eſſe.

De digitis pedum, CAP. 52.

ANIMALIVM libro Ariſtoteles ait: Pars pedis digiti ſunt, diſcriminata in quinque, ſpeciem magis quam vſum præbentes.

Curui pedum digiti.

Quibus pedum digiti curui, inuerecundi ſunt, & referuntur ad aues curuorum vnguium. Nos coruos, ſturnos, & ſimiles exiſtimamus, quæ & curuos digitos habent, & impudentes ſunt.

Conſepti pedum digiti.

Quibus pedum digiti conſepti; ſunt timidi: referuntur ad coturnices, & aues ſtrictorum pedum in lacubus degentes. Sed Græcus textus mendoſus eſt; nam non ὄρτυγας legēdum eſt. nam ortyx auis paluſtris non eſt, ſed ὄρνιθας reponendum; ſunt enim aues paluſtres multæ digitis pedum anguſtius iunctis quaſi membranoſæ, quæ & timidæ ſunt. A quo Polemon; ſed vix ex textus corruptione ſenſus elicitur: Qui, vt paluſtres, anguſtis pedibus ſunt, fatuos, & pauidos cenſebis. Et parum ſuperius iuxta finem: Quibus pedum digiti parũ fiſſi, vt auibus anguſtorũ pedũ, impudicos exiſtimabis. Sed Albertus ſuæ ingentis doctrinæ magnitudine fretus, concludit:

dit: ita ex his Digiti cohærentes & coniuncti inuidum ostendunt. in multis amicis obseruaui digitos, in quibus intersepiens membrana fere vsque ad primos articulos extendebatur, & timidissimos deprehendi.

Compacti digiti.

Digitos quicumque copulatos habuerint, luxuriæ obnoxios iudicabis, instar sues; Polemon; suillos & fœdos mores Adamantius dicit. Conciliator: Digiti cohærentes coniuncti immundum notant. Sus enim, vt ex Aristotele habetur Animaliũ libro, inter solipedes & bisulcos ambiguus est. a quo Plinius: Sues ex vtroque genere (scilicet solipedorum, & bisulcorum) existimantur; ob id fœdi eorum tali.

Contracti digiti.

Qui contractos digitos habuerint, vafri, & perditissimorum morum sunt; Polemon. addit Adamantius, & auari. Conciliator & Albertus: Digiti collecti & conglobati, auarum & malignum ostendunt.

Mediocriter distantes digiti.

Qui moderato spacio a se distant, leues & loquaces demonstrant. Albertus.

Breues & valde exiles digiti.

Digiti plus nimio breues exilesque, paucissimi intellectus hominem monstrant; Adamantius. sed Polemon *longos* dicit; sed male: facilisque fuit lapsus ex μακροὶ, & μικροὶ, cum longitudo

digitorum, vt videbimus paulo poſt, aliud ſignificet. Conciliator: Parui, & tenues digiti ſtultum monſtrant.

Breues craßique digiti.

Præmutili craſſique digiti, temerarium, improuidum, & ferinum indicant; Polemon & Adamantius. inſipientem & ſtolidum ſignificare dixit Ariſtoteles ad Alexandrum.

Longi & graciles digiti.

Digiti oblongi gracileſque, rudioris mentis virum figurant; Adamantius. addit Polemon, nugatorem & oſtentatorem. Conciliator: Nimium prolixi & tenues, valde a ſapientia alienum indicant. Eadem Albertus. Sed *vicinos* male addit.

Digiti moderate magni, & commenſurati.

Si vero moderatę magnitudinis, & commenſu conſtiterint ſuo, omnium optimi erunt digiti, Adamantius. addit Polemon, & concinnæ formæ. Conciliator: Digiti, qui condecentis fuerint ſpeciei, & magnitudinis temperatæ, optimos mores teſtantur. Albertus eadem.

De vnguibus, CAP. 53.

VNGVIVM forma teres, concauis tegminibus digitorum faſtigia comprehendens, partim ad ornatum, partim ad digitorum munimentum confert: quorum ſubſtantia carne eſt durior, oſſe mollior. Polemon & Adamantius dicunt

dicunt ipſos per ſe infirmam habere rationem, id eſt, minimam ex humani corporis partibus: ſed Polemonis textus corrigendus eſt, nam vbi καὶ, ibi μὴ accommodandum. alioqui enim contrarium innueret.

Curui vngues.

Quibus pedum digiti & vngues curui, impudentes ſunt, & referuntur ad aues curuorum vnguium, vt diximus ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Corui natura procliues ſunt ad furtum: cicures enim, nummos & quæcumque poſſunt ex domibus in hortulis, vel latebroſis locis abdunt. Polemon & Adamantius: Valde torti vngues notant rapaces. ſed Adamantius impudentes addit ex Ariſtotele; & quam optime. Albertus: Vngues inflexi & curui, rapaces & impudentes oſtendunt; & ſi ſunt macilenti, futuram phthiſin præmonſtrant.

Anguſti, longi, & curui vngues.

Anguſti, prolixiores, curuique vngues, male ſenſatum & ferinum oſtendunt; Polemon & Adamantius. Cuius rationem in ſuis Problematis affert Georgius Valla. Naturam vnguium nouere omnes e ſuperfluitatibus eſſe. Naturæ enim progreſſum eſſe de calore procreatum; anguſtiam vero vnguium hebetudo & ruditas ſequi conſueuit, quod in ipſis caliditas infirma eſt, nec latum efficit progreſſum, quo ſuperfluitates explicentur dilatenturq;: propterea qui parum

caloris habent, hebetes & ſtolidi ſunt: omnis ſiquidem frigiditas ſtuporem efficit, & hebetudinem. ob id anguſtos habentes vngues; hebetes & minime ingenioſos eſſe contingit.

Rotundi vngues.

Valde rotundi vngues libidinoſitatis indiciũ. Pol. Adam. Rotundi vngues in venerem pronos declarant. Albertus.

Carnoſi vngues.

Vngues qui carni inhæſerint, ſenſibus hebetem, & ferinum oſtendunt. Adamantius.

Breues, pallidi, nigri, & aſperi vngues.

Breues admodum, & nigri vngues, veteratorem oſtendunt; Polemon. ſed Adamantius valde breues vngues veteratorem monſtrare ait, & ſimiliter, ſi pallidi, nigri, vel imbricati fuerint. Albertus inuolute ſatis: Breues nimium vngues, pallidi, nigri, & aſperi, malignum oſtendunt. Ego ad ſimias referrem. Satis enim ſimiis vngues imbricati, ex Plinio.

Lati, albi, & ſubflaui vngues.

Optimam vnguium formam exprimentes Polemon & Adamantius; aiunt; Vngues lati, albo ſubflauoque colore, bene compoſiti viri ſunt ſigna. Cuius ratio naturalis eſſe poteſt. Quia vngues lucidi, & diaphani ſunt, & optime cutis colorem repræſentant: ſi enim album, ſubflauumque colorem repræſentabunt, optimam

mam hominis temperiem demonſtrabunt, vt diximus, cum de eiuſmodi colore diſſeruimus. Albertus: Vngues albi, plani, molles, tenues, ſubrubentes, & bene perlucidi, optimi hominis ingeniũ indicant; & hoc eſt vnũ ex ſignis, quod valde raro fallit: tales enim vngues ab optima complexione fiunt. Huiuſmodi forma & colore ſunt vngues tui, diligentiſſime Princeps; vnde optimam tui ingenii præſtantiam patefaciunt.

De inceſſu, CAP. 55.

POST pedes ambulatio conſequitur. In ambulatione duo conſiderantur, motus & tempus; vt longi greſſus efficaciam in agendo, & tarditas conſilium; breuitas inefficaciam, & feſtinatio inconſiderationem ſignificant. Ambas has qualitates iungendo, quatuor conſurgunt coniugationes. Tarditas & feſtinatio inceſſus, qualitatem indicant mentis: ob id commonet M. Tullius primo De offic. ne inceſſu molliores ſimus, ne ſimiles pomparum ferculis videamur. Id tamen, quod de crurum motu dicimus, de cubiti etiam & brachii motu intelligendum, vt in Phyſiognomonicis iubet Philoſophus.

Longo greſſu ambulantes.

Longo greſſu progredi, efficaciam oſtendit. Adamantius ab Ariſtotele in Phyſiognom. Longo greſſu ambulantes, negotiorum ſunt perfectiui, & magnanimi. Eadem Albertus.

Ambulantes tarde.

Tarde ambulantes cogitabundi ſunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, idemque in Moralibus ad Nicomachum magnanimo viro tardum greſſum conuenire ait. Et in figuris iucundo & modeſto, tardum tribuit motum; quod a Polemone, & Adamantio eiſdem confirmatur. Tardus enim & cunctabundus inceſſus matronam decet: ob id Apuleius Venerem incedentem deſcribens, ait: Cunctanti lenta veſtigio, & leniter incedebat. Sed valde tarde motui, mollem ſubeſſe animam dicunt, vt Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, quod ex frigida complexione euenire credimus. Iulius Firmicus ait: Molliter ambulantes, & ſuſpendentes veſtigia, eo dolere ſe oſtendunt, quod viri nati ſint. Targigradus, & ſuſpenſo veſtigio inceſſus feminarum eſt; vnde Seneca morum caſtigator ſeueriſſimus, vltimo Quęſtionum naturalium ait: Molli & tenero greſſu incedimus; non ambulamus. Albertus: Tardus naturaliter inceſſus animum indicat pigrum, niſi potentiora alia ſigna diſſentiant.

Longo & tardo greſſu ambulantes.

Cuius paſſus ſunt lati, & tardi, proſperabuntur in omnibus factis ſuis, Ariſtoteles ad Alexandrum. in Phyſiognomonicis vero: Qui longi & tardi greſſus (ſit vtiq; tarditate moleſtus) perfectiuus eſt. nam, vt diximus, longe progredi, efficacem;

cacem; tarde, cogitabundum demonſtrat. Has copulando qualitates ea quæ ſuperius diximus, eueniunt.

Celeri greſſu ambulantes.

Acuti motus, calidam animam oſtendunt: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Velocitas enim motus ex caliditate ſpirituum animalium prouenit. & capite de inceſſu: Celeritas expeditiuum facit. In figura inuerecundi, celerem eum in motibus facit.

Breui greſſu ambulantes.

Breuis greſſus ſegnes oſtendit: nam ſi longus greſſus efficaciam pręſtabat, breuis inefficaciam oſtendet. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ab eo Adamantius: Qui breui paſſu incedunt, inefficaces & triſtes. Alii, rapaces, & auari, & occulta conſilia facientes. Diximus enim primo, largum greſſum conſultationem efficere. Sed Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens: Cui paſſus ſunt breues, impetuoſus, ſuſpicioſus, impotens in operibus, & malæ voluntatis. Albertus addit, & ſi ſint artifices, obſcuræ mentis.

Breui & celeri greſſu ambulantes.

Qui breuis & celeris greſſus eſt, moleſtus & non perfectiuus; Ariſtoteles in Phyſiogn. Diximus enim tarditatem greſſuum cõſultationem præſtare in operibus; longitudinem vero efficaciam. has duas qualitates nunc combinando, ce-

leris & breuis gressus, qui cōtrarius est prædictis, non perfectiuum, segnem, & molestum efficit. Adamantius ab eo: Qui velociter & breuiter incedit, lucri cupidus, maledicus, & ad summum timiditatis veniens. Albertus male transferens, malignos dicit, imbecilles, & timidos habendos. Ambrosius clericum suum, ne sibi vmquam præiret, commonefecit: quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos sanctissimi hominis feriebat, qui mox ab ecclesia recessit; in cuius incessu lucebat imago quædam leuitatis, scurrilisque discursus.

Modo citus, modo tardus incessus.

Sallustius inter cætera Catilinæ hoc probro dedit, quod eius incessus modo citus, modo tardus foret; ex quo animus coniiciebatur varius, simulator, atque omnium facinorum plenus. Polemon & Adamantius simulatori versatilem incessum tribuunt, & se concinnæ formæ adaptantem.

Breui, & tardo gressu ambulantes.

Qui breui, & tardi gressus sunt; non perfectiui, & segnitie molesti. Aristot. in Physiogn.

Longo, & celeri gressu ambulantes.

Qui longi, & celeris gressus, minime molestus, & perfectiuus est; quoniam celeritas expeditionem; longitudo vero inefficaciam affert. Adamantius ad hanc incessus qualitatē innuens, ait: velocitas in motu, simul cum rectitudine & ornamen-

namento, formam perfecti consilii ostendit, & qui opera incipit, & perficit. Gressus autem probabilis, vt Ambrosius refert in primo De offic. in quo sit species auctoritatis, grauitatis pondus, & tranquillitatis vestigiũ. Apuleius suum incessum describẽs, ait: Quoquo versum floridus incessus, speciosus, & immeditatus, id est nõ infractus affectatione, suspensusq;, quãcumq; in partem vestigia moueantur. In decretis canonicis: Moneantur sacerdotes, vt in incessu ornati sint, & grauitate itineris, mentis maturitatem ostendant. Incompositio corporis, vt Augustinus ait, qualitatem indicat mentis. Heraclides erat incessu motuque venerando, vir maximo ingenio & disciplina. Ordinatus incessus signum ostẽdit optimæ complexionis cerebri, scilicet siccæ. Assymbeius Vssumcassanus in motu magnam grauitatem non seueram, sed comitate condîtam ostendebat; clemens, gloriæ cupidus, bellator, & in dãdis beneficiis mirã serenitatẽ præseferebat.

Celeri gressu ambulantes, qui si deprehendantur, formidant, & totam effigiem deorsum trahunt, & contrahunt seipsos.

Multas incessus qualitates Adamantius innuit pernecessarias. Si velociter incedens deprehendatur, formidet, & totam effigiem deorsum trahat, & contrahat seipsum; auaritiæ, pusillanimitatis, mali consilii, & illiberalitatis signa præbet fidelia. Albertus peruertendo

textum, inquit: Si qui celeriter mouetur, submittat oculos, & se comprimat, vultum deducat, totumque complicet corpus; timidum, parcum, auarum, & versutum ostendit.

Celeri gressu ambulantes cum oculis perturbatis, & capitis inconstantia, & anhelatione.

Si simul cum veloci motu sit in oculis perturbatio, capitis inconstantia, & anhelatio magna: mala operantis, & fugiendi hominis signa præbet. Albertus audacem, immanem, & magnarum cladium autorem dicit.

Tardo gressu incedentes, sponte morantes & manentes in viis, & circumcirca aspicientes.

Qui tarde graditur, & sponte moratur, & manet in viis, & circumcirca aspicit; gloriosum scias & iniurium existere, superbum, & adulterum. Adamantius. Satis inepte Albertus ab eo: In motu tardus, qui interdum resistat, & ceruicem reflectat, & circumspiciat, superbiæ signum.

Pedibus & cruribus conuersis ambulantes.

Qui pedibus & cruribus conuersis ambulant, effeminati sunt, & ad mulieres referuntur, quæ hoc modo incedunt. Aristoteles in Physiognomonicis.

Corporibus se circumtorquentes, & inclinantes.

Qui vero corporibus circumtorquent se & fricant, adulatores sunt, & referuntur ad passionem.

nem. Ariſtot. in Phyſiogn. ab eo Adamantius. Qui diſtorquent ſeipſos, & inclinant, adulatores ſunt. ita enim facit canis, dum blãditur & adulatur. Albertus: Qui ſe ſubmittunt, ac corpus inhoneſte infringunt, blandi ſunt, quod blandientes canes referant.

Corpore toto ſe mouentes, humeris & ſingulis membris.

Qui toto tempore ſe mouent, humeris, ſingulisque membris, effeminati ſunt. id enim manifeſte mulierum eſt. Adamantius.

Corpore erecto incedentes.

In figura fortis & iracundi, Ariſtoteles tribuit ei corpus erectum. Polemon & Adamantius in eiſdem & ingenioſo eandem figurã adſcribunt. Scotus: Corpore erecti, vt haſta, audaces ſunt. Bartholomæus Coleonus corporis erat ſtatura erecta atque habili, fuitque egregius bellator & fortis, vt iactu ferrei pali, ſaltu, curſu & palæſtra cunctos ſuperaret, audacis etiam vir ingenii.

Corpore inclinati.

In figura timidi, verecundi, & manſueti tribuit eis Ariſtoteles figuram inclinatam. Duo eius ſequaces idem in figura timidi & fatui, improbi dicunt.

Inclinati ad dextram ambulando.

Qui ambulant inclinati ad dextram, ii cinædi ſunt, & referuntur ad apparentem decentiam. Ariſtoteles in Phyſiogno. Ab eo Adamantius:

Qui ſe in motu ad dextram inclinant, effeminati ſunt. Si ad naturalem cauſſam referre licet, Homo eſt calidus præ cæteris animalibus, ideo rectus incedit. eſt enim calidi natura ſurſum eleuare, vt Ariſtoteles libro De partibus tradidit. Latus dextrum calidius eſt ſiniſtro; vnde qui virilitatem pręſefert, latus dextrum rectum effert, qui vero ad dextrã inclinatus ambulat, ſignum frigidæ & humidæ naturæ præbet. Idem etiam alibi tradidit: Ambulatio duplex, vna recta, altera inclinata: qui ambulando ſeſe inclinant, cinædi ſunt, quod ob molliriem erecti incedere non poſſint.

Inclinati ad ſiniſtram.

Ambulantes inclinati ad ſiniſtram, inſipientes ſunt. Adamantius: Qui omni tempore mouentur, & ad ſiniſtram inclinant partem, quæ mollior eſt, ſtulti ſunt iudicandi. Albertus.

Suſpenſo corpore, & ſublimi vultu ambulantes.

Alexander Aphrodiſeus in ſuis Problematis ait: Qui minus prudentes ſunt, ſuſpenſo corpore, ac vultu ſublimi incedunt. affertque nauicularii ſimilitudinem, qui cum non admodum robuſtus eſt, nauim rectà non agit; ſic nec corpus animus imbecillis.

Erectæ

Erectæ ceruicis equus & vir ſe inſinuant hac tabellula.

Rectus & alta ceruice ambulans, & humeris ſeſe commouens.

Vetus Ariſtotelis translatio ſic ſe habet: Qui humeris ſeſe rectis extenſisque agitant, γαλιαγκῶνες, referuntur ad equos. Sed quid per *galeancones* Ariſtoteles ſibi velit, diu Sueſſani animum torſit, exponentis per galeancones brachio minores, & puſillos; quod probat; quia referuntur ad equos, qui puſilli ſunt, & rectis humeris incedunt. Galenus dum Hippocratis vocabula declarat, per galeancones eos intelligit, qui minime nutritum brachium habent, & ea quæ circa brachium ſunt, inflatiora, vt feles: ex Heſichii interpretatione. Cornarius vero *cubiti gibbum* vertit, quod minime quadrat. Plutarchus in libro De Iſi & Oſiride, Mercuriũ

γαλεάγκωνα eſſe corpore dicit. Cælius Calcagninus opuſculo De rebus Ægyptiacis neſcio, qua ratione *albicubitum* exponit. Grammatici ab Etymologo *galeancôna* exponunt, *qui iuſtò breuiorem habeat cubitum*: γυλιαύχlω is dicitur etiam, qui prælongo & gracili collo eſt, & Cratini Poëtæ filios Ariſtophanes *gyliauchenas* appellauit, quod colla & ceruices longas & anguſtas haberent. Sed nos locum explebimus emendabimusque ex Adamantio, qui fere, vt cætera, hunc locum in ſuis Phyſiognomonicis transſcribit: Qui vero in humeris ſubmouetur, rectus & elatæ ceruicis exiſtens, ὑψαυχενῶν, ſibi placens, & iniurioſus eſt; ita enim graditur equus. Et ſic τὸ γαλάγκωνες, quod eſt apud Ariſtotelem, τὸ ὑψαυχενῶν, Adamantii reſpondet. Equus glorioſus & ambitioſus eſt. de eo hæc habet Ælianus: Inter cæteras animantes equus magno elatoque eſt animo. enimuero magnitudine, & ceruicis eminentia, audacius exſultat, geſtit, & inſolentia effertur. Equa comata ſuperbiens, ab aſinis ſe iniri iniquiſſime fert, cuiuſmodi affectus gnari, qui ſibi multos gigni volunt, equæ iubam ſine artificio tondent, poſteaq; aſinos admittunt; ea vero mariti ignobilitatem, cuius antea pudebat, facilius patitur. Sophocles eius rei etiam videtur meminiſſe. Albertus: Qui humeros commouendo incedit, ſuperbus & inſolens iudicatur. Tiberius Cæſar incedebat ceruice rigida & obſtipa, adducto fere

vultu

vultu & plerumq; tacito, nullo aut rariſſimo etiam cum proximis ſermone, eoq; tardiſſimo, & non ſine molli quadam digitorum geſticulatione, quæ omnia ingrata & arrogantiæ plena animaduerſa Auguſtus in eo, excuſans apud Senatum & populum, profeſſus eſt, Naturæ vitia, non animi eſſe.

Humeri curui ad ſingulos paſſus ſe ſubmouentes.

Qui humeris mouētur incuruati, animo ſunt elato, & referuntur ad leones. vbi vero leonis figuram Ariſtoteles deſignat, ait: Ambulās tarde, & magnifice, atq; ſeipſum in humeris, dum ambulat, quatiens, hoc eſt, (vt coniicio) humeris ad ſingulos paſſus commotis. Alibi leonis inceſſum gradatum eſſe ſcribit, idque fit cum pes ſiniſter nō tranſit dextrū, ſed ſubſequitur. quod incedendi genus Græci κατὰ τὸ σκέλος vocant. incedit enim tarde, & paſſibus multum diſtantibus. Adamantius ab eo hæc habet: Qui humeris ſubmouetur, adducto capite, magnanimitatem & fortitudinem innuit; ita enim incedit leo. Reliqua ab his iam inſpicere poterit. Albertus optimam inceſſus rationem deſcribens, ait: Cum pedum & manuum motus, cum totius corporis conſentit, & cum moderate & tranquille infertur, cum inclinatione aliqua capitis & ceruicis decenti, magnanimum hominem, & fortem notat, qualis eſt leonis inceſſus. Sed Plinius humeris incuruos longæuos dicit.

De magnitudine & paruitate corporum, CAP. 56.

DIXIMVS de ſingulis hominum partibus, nunc de toto ſimul corpore verba ſunt facienda.

Corpore valde parui.

Valde parui, præcipites ſunt, Ariſtoteles in Phyſiogn. ratione enim ſanguinis paruum locum continente, motiones quoque valde velociter accedunt ad ſapere; Cauſſa eſt, quia in corpore paruo pauca eſt intercapedo a corde ad cerebrum, vnde fit ſpirituum aſcenſio, ex quibus ingenii vbertas: vnde ſunt ingenio & actionibus valde celeres. Alexander Aphrodiſeus aſſerit corpore breues plerumque eſſe iis qui longi ſunt, prudentiores, cum coarctata ſit in toto corpore anima. Innati enim ſpiritus vis ipſa collectior, paruæ compaginis membra aptiſſime regit, & quod mentis eſt, ad excogitandum validius illuſtrat. Præterea animalia parui corporis ingenioſa ſunt, vt apes, formicæ, & araneæ. Et Auicenna dicit, quod natura ſupplet ingenio, vbi defecit corpore. Ariſtoteles ad Alexandrum præcipit, non debere contemnere paruam ſtaturam in hominibus, quia plerumq; hi ſapientia, conſilio, & optimis moribus ſunt præditi. Viri fortitudine & conſilio præſignes in hiſtoriis hi leguntur. Ageſilaum parua fuiſſe ſtatura ferunt, & forma deſpicabili; ſed animo imperioſum, & ingenio ſublimem, iuſtitiæ obſeruantem, natura

& arte

& arte his popularitate humanitateq; cōiunctis, ſed hilaritas viri, & illa quotieſcumq; locum tuliſſet, vrbanitas, effecit, vt eadem ad extremam vſq; ſenectam gratia, præſignes forma, pulcritudineq; viros æquaret. Alexander Magnus non magna fuit ſtatura, & Orientē ſubegit, omnesq; Reges præiuit. Vlyſſes modica fuit ſtatura præditus, procerus & maximus Aiax, vt ab Homero deſcribitur Iliados tertio: ille iudicio & virtute præpotens; hic ſtolidus & furioſus. Homero etiam teſte, Tydeus minor quidem corpore, ſed fortior animo fuit. Antoninus Caracalla breui fuit ſtatura; & tamen dicacitatem Alexandrinorum vltus eſt ingenti cæde; Perſas item dolo, & virtute fudit. Etſi a Mario tironum proceritas probatur, eamque exactam eſſe intra ſenos pedes, vel certe quinos, & denas vncias inter alares equites, vel in primis legionum cohortibus; a Vegetio tamen infertur, vbi neceſſitas exegerit, non tam ſtaturæ rationem, quam virium habere cōuenit. Paulo ante noſtra tempora Nicolaus fuit Piccinus dictus a parua corporis ſtatura, in Italia, magnus fuit virtute bellica, & præclaris facinorum geſtis. Erat vir ingenio apprime ſagaci, & feruido, & mirabiliter ſolerti ad præcauendos hoſtiū dolos, tentandasq; inſidias, & ſi homines ingenio, & facundia præſignes referre licet, qui modica fuerūt ſtatura; Cor. Licinius Calu⁹ breuis fuit ſtaturę, & exiguo corpore,

quocirca a Catullo *Calopichius* eſt appellatus. hic poëmatis ſcribendis perelegans habitus eſt, & apud veteres inter optimos poëtas relatus. Anius ſtatura fuit admodum breui, vt a C. Plinio refertur, & inter principes tragœdiarũ ſcriptores relatus eſt a veteribus: fuit enim acri ingenio. Horatius idem ſtatura fuit breui, & corpore obeſo, & oculis lippis. Marſilius Ficinus puſillo corpore fuit, vt vix ſemihominem æquaret; ſed tantam vim inuſitati ſpiritus, & tantas vtriuſque linguæ facultates habuit, vt in admiratione haberetur. Iacobus Faber Stapulenſis ſtatura perhumili homuncio, ſed magnis ingeniis haud dubie conferendus. Aurelius Augurellus Poëta in puſillo corpore præclarum habuit ingenium.

Parui corpore ſiccis carnibus, & colore qui caliditatem indicet.

Quicumque autem paruorum ſiccis carnibus ſunt, aut coloribus, aut quæ per caliditatem corpori ſuperfluunt, nihil proficiunt. exiſtente enim latione in paruo corpore, & veloci propter ignem, numquam ſecundum idem eſt ſapere, ſed aliud in alio, priuſquam excedens perficiat. In corpore paruo aliquam adhiberi conſiderationem iubet Ariſtoteles: nam poteſt eſſe paruum corpus, & non ita malum; vnde ex qualitate carnis & coloris, poteſt qualitas effectus augeri vel minui. Vnde per ſiccis carnibus vtentes, intel-

intelligit,in sui corporis cõstitutione, quod macri sint, vnde cum corpore duæ caussæ coniunguntur, altera ex parte loci, videlicet cum corpore parui sint, altera ex parte complexionis, quæ sicca, & ignea est: sic ex breuitate corporis, spirituum breuis est motus; ex complexione calida celeris, sic animum reddunt mutabilem; nam spiritus prius mutantur, quam animus opinione firmetur.

Corpore parui humidis carnibus, & colore humidum innuente.

Quicumque vero paruorum humidis carnibus & colore humidum innuente præditi sunt, propter frigiditatem, perfectiui sunt: existente enim motu in paruo, idque cum difficultate, mobile temperatur commensuratione, & motum potest optime perficere. Aristoteles in Physiognomonicis.

Corpore incommensurati.

Incommensurati, astuti sunt, & referuntur ad passionem, & ad feminas. relationem autẽ commensurationis corporum, ad bonã motionem, & bonam natiuitatem ducere oportet, sed non ad formã maris, sicut initio dictum est. Idem in Physiognomonicis.

Valde magni corpore.

Qui autem sunt valde magni, tardi. Latione enim sanguinis magnum locum continentis,

tarde accedunt ad ſapere. Idem in Phyſiognomonicis. Ait Alexander Aphrodiſienſis, in magnis corporibus anima extremum ſoluitur in ſpatium. Grus magna auis eſt, & timida; Euſtathius. Homerus Aiacem deſcribit, vt diximus, enormi proceritate ſtaturoſum, πέλωρος τεῖχος Ἀχαιῶν, id eſt, *excelſus Aiax Græcorum murus*, & ἔξοχος Ἀργείων κεφαλήν, *capite ſupereminens Græcos*. Vlyxes contra Eurialum ait, qui eſſet magnus, & inſipiens, apud eundem:

-- ſi membra tibi dant grandia Parcæ;
Mentis eges.

C. Caligula ſtatura fuit eminenti, corpore enormi, gracilitate maxima crurum & ceruicis.

Corpore magni, carne humida, & colore humidum innuente.

Quicumque vero magnorum humidis carnibus vtuntur, & coloribus, qui propter frigiditatem innaſcuntur, nihil perficiunt. Exiſtente enim latione in magno loco, & humido propter frigiditatem, non permittit aliquid accedere ad ſapere. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sunt homines grandiores timidiores, vt ſtruthiocameli. Ludouicum Pannoniæ Regem & Boemiæ ferunt cum vtero matris excluderetur, informem prope, & ſine certis oris lineamentis vrſini fœtus ſpeciem prętuliſſe, & creuiſſe ad iuſto maiorem hominis ſtaturam; nec eius molis artus decenter viuidus & illuſtris ſpiritus regebat, ore

etiam

etiam obeſo erat, nec poterat a nutriciis ita excitari, vt literarum pariter & armorum diſciplinam exerceret. Ita grande corpus ſine pectore & mente ſortitus eſt.

Corpore magni, & duris carnibus, & colore calidum innuente.

Quicumque autem magnorum ſiccis carnibus vtuntur, & colore propter humiditatem, ſunt perfectiui, & ſenſitiui: exiſtente enim latione in loco magno, & tarda propter frigiditatem, nil conducit accedens ad ſapere: magnitudinis enim exceſſum, & carnium, & caloris caliditas acquiſiuit, vt commenſurata ſit ad perficiendum. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. & in Problematis, homines, & aues, & genus quodque animalium forte, eſſe dixit corpore duriori. Ratio: quia animoſitas cum calore eſt; metus enim refrigeratio eſt. quorum igitur ſanguis magis feruet, hæc & robuſtiora, & animoſiora ſunt. Sanguis autem alimenti loco corporibus eſt. Multi ſunt homines viribus & ingenio præſignes, qui procera ſtatura, ſed contemperata membris & complexione fuerunt. Legitur apud Græcos Titormum bubſequã corpore ſtaturoſum, & viribus præcellentem fuiſſe; in eum cum incidiſſet Milo Crotoniates, illius proceritatem ac robor periclitari cupiens, nil magnũ poſſe dicebat. Is permagnũ arripuit lapidẽ, quem primo ad ſe protraxit, inde propulit, ter

idem effecit, poſtea ſuſtulit ad genua, demum humero impoſitum ad quinquaginta tulit vlnas, proiecitque, at lapidem vix emouebat Milo: inde perrexit ad armentorum gregem, ſtansque maximi & ferociſſimi omnium tauri pedem corripuit, furentemq;, ac inde ſe proripere adnitentem fruſtra, retinuit conſtantiſſime. Magno corpore fuit Theſeus, cum Cimon eius ſepulcrum inueniſſet, forma præſtanti, & digna maxima animi magnitudine, vt ex Plutarcho habetur. Palamedes longus & gracilis fuit; animo ſapiens, magnanimus, & blandus. Antenor longus & gracilis, & velocibus membris; ſed verſutus, & cautus. Agamemnon corpore magno, membrisque teretibus, fuitque prudens, & nobilis. Neſtor magnus, longus & latus; conſiliarius prudens. Neoptolemus magnus, diducto corpore; ſic Caſtor, Pollux, & Helena. Polyxena alta, animo ſimplici, larga, & dapſilis. Sic Priamus & Machaon, qui fortes, prudentes, & miſericordes fuere. Troilus magnus, & pulcherrimus forma, militiæ cupidus, vt ex Darete Phrygio habetur. Romulus fuit magnitudine & formæ præſtantia inſignis, vt ex Plutarcho habetur. Flauius Domitianus ſtatura fuit excelſa, præterea pulcher & decens, maximeque in iuuentute, & quidem toto corpore; maximó valuit ingenio, facundia, ſagittandi arte, & militia. Claudius Cæſar prolixo, nec exili corpore fuit. C. Cęſar

ſar excelſa ſtatura, ſed teretibus membris, ore paulo pleniore, fuit animo, ingenii magnitudine, & virtute inſigni. Tiberi⁹ Cæſar corpore fuit amplo, & robuſto, ſtatura, quæ iuſtum excederet, latus ab humeris, & pectore, cæteris membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens; vnde fortis erat, vt ex Suetonio colligitur. Mauſolus procero corpore, & prudens fuit. Georgius Scanderbegus excelſa fuit ſtatura, toroſo corpore, vt magni Herois effigiem repræſentaret, fuit admirabili robore ac bellica virtute pręditus, vt hiſtoriis teſtatum eſt: vt ſupra duo milia barbarorum diuerſis prœliis ſua manu interfecerit, cum ſingulis ictibus ſingulos per mediũ ſcinderet. Georgius Fronſpergius Sueuus, vaſto corporis pondere, ſed artuum robore adeo valido fuit, vt extento tantum medio dextræ manus digito, validiſſimum quemque firmo innixum veſtigio facile dimoueret, prætercurrentem equum arrepto freno ſiſteret, tormentumque murale ſolo innixus humero, propelleret quo vellet. Gottofredus Bulionius, ſacri belli aduerſus Turcas dux, ſtatura fuit ſublimi, & eximia corporis ſpecie, militaris artis peritiſſimus, & religione inſignis, ſermone breui, ſed ſententiis admirabili. Carolus Rex Francorum ſtatura eminenti, corpore amplo, membris congruentibus, facie pulcherrima, a rerum geſtarum magnitudine cognomento dictus fuit Magnus,

vniuersa specie augusta. Otho excelsa fuit statura, & strenuus bellator. Sic Magnus Sfortia, sic etiam Consaluus Cordubensis, vt ex Iouio habetur. Mahometes secundus Turcarum imperator, statura fuit grandi, pectore & lacertis magnis; fuit natura pugnax, & strenuus, & prudentia mirificus, solers machinarum bellicarum inuentor, difficilimarũ & abstrusarum rerum peritus. Ioannes Assumbeius Vssumcassanus eximia corporis magnitudine, bellicosus, & appetens gloriæ fuit. Zenyal Persa Cassani filius excelsa statura, & grandibus oculis, manu strenuus, audax in prœliis, equitando & iaculando excellens. Tamerlanes Scytharum imperator, corpore fuit ingenti, validis neruis adeò firmo lacertosoq;, vt Scythici ingentis arcus cordam, quod paucissimis præstare licebat, vltra aurem extenderet, cupreumque mortarium pro scopo sagittariis in ludo propositum, emissæ harundinis spiculo perfoderet; maxima præditus bellica virtute extitit, & animo indomito. Non deerunt Philosophi. Zeno procera fuit statura, vt Plato in Parmenide indicat, fuitque magni ingenii, dialecticæ inuentor, & in Philosophia, & in Rep. vir sane nobilissimus, vt indicant ipsius volumina sapientiæ plenissima. Zeno Cittieus procera statura & gracili corpore fuit, vt ex Apollonio Tyaneo Diogenes refert.

Corpore

Corpore mediocri, carne, & colore.

Excedentia igitur corpora magnitudinibus, & paruitatibus deficientia, quomodo imperfecta ſint & quomodo perfecta, dictum eſt; mediam autem horum naturam ad ſenſus optimam & perfectiſſimam eſſe, ab omnibus conceditur. Motus enim non multi exiſtentes, facilius ad mentem accedunt; nec etiam pauci exiſtentes, ſupergrediuntur. quare perfectiſſimam, & ad perficiendũ quę fuerint propoſita, & ad ſentiendum, oportet moderatam eſſe magnitudinem. Mediocri ſtatura fuit Ruellius Gallus, & in ſcribendo feliciſſimus. Iuſto humilior, vel quadrata ſtatura fuit Iacobus Triuultus, ſed ingenti ſpiritu, & vigore plenus, Italorum ducum celeberrimus.

Corpore commenſurati.

Si enim incommenſurati aſtuti ſunt, cõmenſurati vtique erunt iuſti & fortes. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed hic vſus eſt loco a contrario. Et ad Alexandrum ſcribens, ait: Homo bonæ ſtaturæ ſit; nec nimis longus, nec nimis breuis. Polemon & Adamantius in idea ingenioſi, tribuunt ei corpus mediocris magnitudinis. Quadratum virum appellare ſolitus eſt Simonides apud Platonem & Ariſtotelem, qui eſſet omnibus numeris abſolutus; & quadratæ ſtatuæ ſine manibus, & pedibus, cuiuſmodi Hermes, qui τετράγωνον apud Græcos fingi ſolebant, cũ

quadratis literis & illuſtribus notis dicatas ab antiquis fuiſſe, non aliam ob cauſſam, vt conii-cio, quam quod ea forma, quæ ſola perfecta eſſet, abſoluta ſit, illorum virtutem, & ſapientiam minime fluxam, & mutabilem indicare vellent. Celſus Medicinæ ſecundo, corpus ſtaturæ mediæ quadratum vocat, atque habiliſſimum eſſe inquit, præcipue ſi neq; gracile, neque obeſum ſit. nam gracile corpus, infirmum; obeſum, hebes eſt. Columella de canibus loquens, quadratum probat potius, quam longum, aut breuem; ſic & gallinas quadratas. Homerus Vlyſſem mediocris ſtaturæ, dicit ingenioſiſſimũ, & fortem: ſic etiam Dares Phrygius eum fuiſſe ſcribit, corpore medio, & firmo, ſed eloquentem, ſapientem & fortem. Aiax Oileus corpore quadrato, valentibus membris, aquilino corpore, fuit iucundus, fortis, & ſagax. Sic Diomedes corpore quadrato, fortis, & in bello acerrimus, crebro callidus, impatiens, & audax. Menelaus mediocri corpore, & ſtatura fuit, & formoſus, valens ingenio, & viribus. Briſeis non alta ſtatura, corpore æquali fuit, blanda, verecunda, ſimplex, & pia. Æneas quadratus, fortis, pius, & prudens, vt ex Darete Phrygio habetur. Iuſtinus narrat Ninum Semiramidis filium fuiſſe ſtatura mediocri. Auguſtus ſtatura fuit breui, quinûm pedum, & dodrante, quæ cõpoſitione & æquitate membrorum occuleretur, & non niſi ex comparatione ali-

ne alicuius procerioris intelligi posset. Galba etiam statura fuit iusta, vnde maxima eius liberalitas, & iustitia. Sic Vespasianus quadrata statura, compactis firmisq; membris: fuit liberalis, magnificus, & validus, vt in Suetonio legitur. Plautus in Asinaria suum Leonidam commoda statura, & intelligentem fuisse scribit.

Pilosi corpore.

In quibus totum corpus asperis densisque pilis obsitum inspexeris, illud tarditati inertiæque adscribendum putabis; Polemon. sed Adamantius bouinum esse dicit. Aristoteles Problematum libro quærit, cur aues & pilosi homines libidine vehementer angantur? & rationem affert, quod multum humoris contineant, & genus illud vtrunque multi humoris concoquere propter caloris copiam, est indicio pilus, ac penna, neque si non a calore vinceretur, pennæ auibus, pili hominibus possint vmquam oriri; semen autem vel loci, vel temporis portione, vel ratione creari plurimũ potest, vt in aëre, vt in vere: nam eius natura calida & humida est. Et in natura luxuriosi facit eum pilosum. Lepori vni pili in bucca intus sunt, & sub pedibus, vt Aristoteles ait. & Plinius: Villosissimus animalium lepus. Quæ Trogus considerans in lepore, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque hirtos esse dixit. Scotus ait: Cum videbis hominem pilosum in carne & cruribus, & in ventre, & non lu-

xuriosum, redde gratias Deo. Caligula fuit capillo raro, & circa verticem nullo, hirsutus cætera; luxuriosus maxime fuit, multosq; dilexit commertio mutui stupri; insuper sororum incestu abominabilis, nullaque illustri femina abstinuit, vt a Suetonio habetur. Marsias vultu ferino, trux, hispidus, multibarbus, spinis & pilis obsitus, veluti belua, stultitię maximum specimen, Apollini se præfert, laudans sese, quod erat & coma relicinus, & barba squallidus, & pectore hirsutus; contra Apollinem aduersis virtutibus culpabat, quod esset coma intonsus, corpore glabellus; tandem cum eo certans, suæ temeritatis belluinæ pœnas dedit.

Glabri corpore.

Quærit Aphrodiseus in suis Problematis, cur mulieres & spadones pilis careant. mulieres quidem, quia frigidæ sunt, foramina sui corporis spissiora habent atque coarctatiora; vis enim frigoris coarctare, constipareque aptissima est; itaque exitus pilis denegatur. spadones vero, quia iusto humidiores sunt, excrementisque admodum redundant. Hæc enim ratio est, cur loca neque præhumida, neque præsicca saxosaq; pilos generare valeant. Plinius: Pubescit homo solus; quod nisi contingat, sterilis in gignendo est. vnde glabri ad femineos mores accedere iudicantur.

SECVNDI LIBRI FINIS.

IOAN.

IOAN. BAPTISTAE PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Physiognomonia, LIBER III.

PROOEMIVM.

SVPERIVS *post superciliorum tractationem, constitutus erat oculis sermo; sed quia ipsi nobilissimæ sunt corporis partes, & in eis præcipua Physiognomoniæ vis consistit, in præsentem librum delegimus. A prudentissimis quibusq; dictum est,* Vt vultus animi imago, sic oculi vultus indices sunt. *Alii oculos* animi fores *vocarunt; quia ex eis forás emicat. Ait Polemon: Oculi arcana cordis manifesta reddunt; quoniã signa, quæ in oculis cernuntur, idola sunt affectionum cordis. Loxus, referente Alberto, scribit, omnem physiognomoniæ perfectionem in oculis consistere, & oculorum signa potentiora esse cæteris, quæ in vultu conspiciantur;*

& si oculorum indicia confirment cæterorum membrorum, tunc firma, rataq; esse dixit: si contraria fuerint, præualent signa oculorum, cetera vero infirmantur. Plinius inquit: Nulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, vel homini maxime, id est, moderationis, clemētiæ, misericordiæ, odii, amoris, tristitiæ, & lætitiæ. Profecto in oculis animus inhabitat. hinc illæ misericordiæ lacrimæ; hos cum osculamur, animū ipsum videmus attingere, animo videmus, animo cernimus; oculi, ceu vasa quædam visibilem eius partem accipiunt atq; transmittunt; sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus visu; sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Aphrodiseus in suis Problematis ait: Ob id nos, cum puduit, oculos deorsum vertimus; quia Natura oculos animi speculum construxit; quippe cum ceteras quoq; affectiones animi per oculos intelligimus, videlicet cum angimur, cum irascimur, & cum verecundamur, quod cum animus personam quampiam reuerendam adspicere, libere atque alloqui audentius temperet, palpebras trahi deorsum a musculis cogit, quasi occulens partem, qua facultas conspiciendi administrari solita est. Galenus diuinum membrum vocat, & caput a natura propter oculos formatum putat, cum in illis totus conspiciatur animus, & cerebro, in quo est præcipua animi facultas coniunxit, in sinuosa recondit valle, prominentibus superciliis, vt fierent, quasi vallo obsepiente ad propugnacula partium toto corpore preciosissimarum. Hi lucis vsu vitam a tenebris & morte discernunt.

De

De oculorum quantitate, CAP. I.

QVIA multifaria eſt oculorum conſideratio, quippe de quantitate, ſitu, colore, motu, forma, & contuitu quoq;, multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, tranſuerſi, limi, ſubmiſſi, blandi dicuntur, & ſimiles. A quantitate incipiemus: Oculi, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, ſubiacent ſuperciliis, quorum partes inferius & ſuperius tegentes palpebræ appellantur. Pilos, qui in extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilium nominamus. Dicuntur oculi, quaſi capite occulti, vel quia animæ occulta reuelant.

Tabulam bouinos oculos offerentem adducimus, vt horum exemplo humani opportunius coniectarentur.

Valde magni oculi.

Grandiores oculos improbat Ariſtoteles Ani-

malium libro, similiter ab eo Galenus libro eo, Quoad animi mores corporis temperaturam sequantur. In suis vero Physiognomonicis oculos magnos habentes pigros dicit, & ad boues refert. Galenus ad id refert: Si magnitudini oculorum concinnitas desit & operationum virtus, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam ostendit. Eadem Rhases & Conciliator ab Aristotele. Piscis Melanurus, *oculata* vulgo dictus, oculos habet, secundum suæ magnitudinis proportionem maximos. Oppianus eum imbecillem, & timidum dicit, immo piscium omnium timidissimum. Hepetus segnis est, nec a suis speciebus oberrat ob timorē, oculis est maioribus, quam corporis proportio requirat. Sed videamus ecquid Philologi doctissimi de magnitudinis oculorum caussa dixerint. Democritus Abderita propter superfluam humiditatem magnos oculos oriri ait, eiusque amplificationis caussam humidum esse, atque eiusmodi magnitudine præditos talem sortiri naturam. Herophilus autem de calido oriri asserit. nam magis esse humidi, quam calidi amplificare, & caloris vehementia, qui in prima formatione sursum confertim magis copiosusque efferebatur, non oculos modo, sed os ipsum, reliquosq; meatus ampliores factos ait. Galenus autem in libro De temperamentis, ambos a veritate aberrare dixit; vno, quod vnius particulæ occasione de toto corpore pronūciare sint ausi;

altero, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac Aristotel. dubitauit, num diuinioris originis sit. Domitianus, vt Suetonius refert, prægrandibus oculis fuit, verum acie hebetiore, ob id minor ingenii vis & disciplina.

Oculi magni, & liuidi.

Ad Alexandrum scribens Aristoteles ait; Qui oculos magnos habet, inuidus, inuerecundus, piger, & inobediens est, & præcipue si sint liuidi.

Oculi magni, & concinni.

Idem ad eundem scribens, optimos oculos & laudabilis naturæ magnos dicit, ad rotunditatem declinantes. Galenus in libro De arte medicinali oculorum magnitudinem, sicut de capite dixit, aliquid boni, aliquid mali indicare: nam si magnitudini concinnitas oculorum adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Homero βοῶπις dicitur, quod oculos magnos, nõ bouinos habeat, & ob id decori sint, frequensq; ei est Dearũ epitheton. Ceruus oculos magnos habet & cõcinnos, & ingeniosus inter animalia. Grandib. oculis, & sublimib. & fulgẽtib. Socratẽ fuisse narrat Polemõ. Sed Plato in Theeteto prominentibus dicit: ob id iustũ, prudentẽ, studiosum, & amoris plenũ fuisse, quẽ Apollo omniũ sapientissimum appellauit. Neoptolemus

oculis fuit rotundis, & maximus bellator, vt ex Darete Phrygio apparet. Tiberius Cæsar prægrandibus oculis fuit, qui etiam (quod mirum est, nec cuiquam mortalium contigit) expergefactus noctu paulisper, haud alio modo, quam luce clara contuitus est omnia, paulatim tenebris sese obducentibus: erat enim corpore amplo & robusto; fuit & in eo vis acerrima ingenii in disciplinis, & militia. Huiusmodi ipse etiam oculos a natura sortitus sum, quod Plinius nulli genitorum mortalium, nisi Tiberio contigisse dixit: nam expergefactus, in tenebris clare omnia contueor aliquantisper, paulatim inde lumine euanescente. Tales sunt oculi tui, Princeps dignissime, magni, fulgentes, & concinni, & cum maxima operationum virtute, vt longinqua omnia contuearis, & propinqua. Vnde misericordia, iustitia, prudentia, iudicium, prestantissimique tui mores præfulgent.

Veritus ne eiusdem tabulæ copia, neutiquam ludo mulierum aut puerorum ioco parata, vel librum oneraret, vel lectoris animo fastidium ingereret, hanc, vt repetitam, obliteratam reiecissem, ni præsenti exemplo necessariam cognouissem.

Valde parui oculi.

Oculos valde paruos, Aristoteles Animalium libro improbat, vt extremos, & similiter a Galeno eodem loco idem probatur. Sed in Physiognomonicis ait: Quibus parui oculi, vt simiis, pusillanimi sunt, & referuntur etiam ad apparentiam. Sed Galenus: Si oculi cum paruitate sociam habuerint inconcinnitatem quandam, ac operationum vitium, tunc paucam simul & vitiosam materiam ostendunt. Polemon & Adamantius in figura auari, ascribunt ei modicos oculos. Torpedo oculos paruos habet, & vafra est.

Parui, & concinni oculi.

Vt nec magnos oculos Galenus improbat, ita nec paruos, quibus concinnitas & operationum virtus adſit: nam paucam quidẽ, ſed bene temperatam ſubſtantiã oſtendunt, ex quo ſunt conformati. Ariſtoteles ipſe; vt Diogenes teſtatur, paruis fuit oculis, auctoritate Timothei Athenienſis in libro De vitiis.

Oculi mediocres.

Animalium libro Ariſtoteles nec magnos, nec paruos ait eſſe oportere oculos, qui probentur; & ſimiliter ab eo Galenus. In Phyſiognomonicis vero: Medius eſt igitur oculorum ſtatus, qui probetur, qui mediocritatem quandam magnitudinis habeant caſtigatam. Ad Alexandrum item ſcribens: Cuius oculi ſunt mediocres, declinantes ad cæleſtem colorem, vel nigredinem; talis eſt penetrabilis intellectus, curialis, & fidelis. Et Polemon in figura virilis, tribuit ei aciem humidam, oculos neque magnos, neque paruos.

De angulis oculorum, CAP. 2.

NVNC ad oculorum partes deueniendum, & primo de angulis. Sunt enim anguli, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, pars inferioris ſuperiorisque palpebræ. horum duplicem vterque oculus habet, alterum iuxta naſum, alterum iuxta tempora.

Oculo-

Oculorum anguli longi.

Si oculorum anguli iusto ſint longiores, maleficorum morum notam præbent, Ariſtoteles Animalium libro, quod a Galeno recitatur, & Plinius ex Trogo refert idem. Quibuſcumque oculi ſunt longi, maleficos eſſe indicant. Sed quæ de angulis oculorum Ariſtoteles, Plinius eum irridens, ſatis ipſe irridendus, perperàm de oculis protulit.

Oculorum breues anguli.

Galenus ex his infert, breues angulos, velut inter hos medios, laudabilis eſſe naturæ. Sed Albertus perperam malitiam diſpoſitricis naturæ innuere dicit.

Carnoſi oculorum anguli.

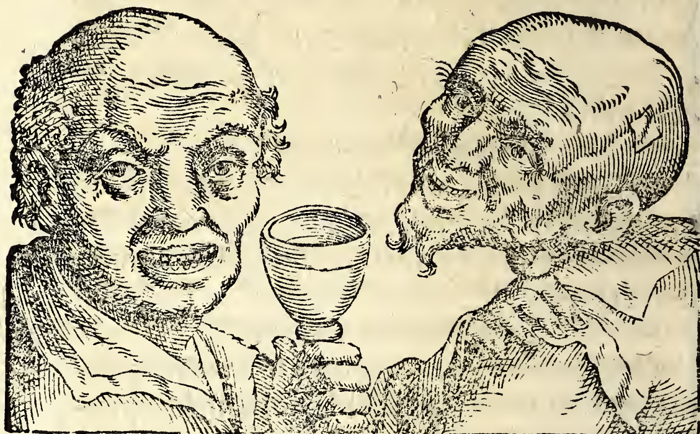
Oculares anguli, qui iuxta naſum cõiunguntur, carnoſi, more pettunculorum, malitiã præſeferunt, Ariſtoteles etiam notato loco ſubdit. Quod a Galeno, & Plinio eſt transſcriptum. Claudio Cæſari oculos fuere, in quorum anguli candore carnoſo, & ſanguineis venis ſubinde ſuffuſos. A Suetonio cibis, luxuriæ, & ludis deditus, ſæuus, & timidus deſcribitur. Albertus non more pettunculorum, ſed vt videtur in oculis milui, dicit, & aſtutiam & calliditatem innuere.

De genis oculorum, CAP. 3.

GENAS dicimus palpebras ſuperius & inferius tegentes, quaſi a genis contineantur.

Hæ namque veſicularum inſtar tumentes, ſomnolentiæ & vinoſitatis teſtes ſunt. Albertus barbare, cilia vocat.

A dextris figuram inſpicies, quæ ſupra & infra oculos veſiculas tumidas habet.

Veſiculæ oculorum infra.

Quibus autem, quod ab oculis, veluti veſiculæ dependent, ebrioſi ſunt, & referuntur ad paſſionem; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: id eſt, inferior gena facile veſicarum inſtar, intumeſcit. Vinum enim, vt Medici dicunt, cerebrum debilitat; vnde iis, qui largius merum ingurgitant, ex cerebri debilitate inferiores palpebræ prægnantes viſuntur. Sueſſanus male putat Ariſtotelem de lippitudinibus & ſuperfluitatibus, veluti veſiculis ex oculis exeuntibus locutum fuiſſe.

fuisse. Polemon, & Adamantius: Sub oculis vesiculæ, vinolentiæ nota. Albertus inferius cilium grossum, vinolentiam significare dixit.

Vesiculæ oculorum supra.

Adhuc eodem loco Aristoteles: Et vehementer cadentibus, quæ supra oculos, veluti vesiculę, somniculosos arguit, & referuntur ad passionem: nam somno surgentibus dependent, quæ sunt in oculis. Et si ex Polemonis textu pauca ad rem accommodata leges, ex Adamantio tamen restituta. Superne vesiculæ tumentes, somnolentos indicant. Albertus superius supercilium quasi inflatum aliquantulum cadens, super oculum somnolentos significare ait. Medici ex humoris superfluitate id euenire autumāt, vel per se, vel e somno surgentibus; vtroque argumento nobis insinuant somni esse amatores, quod Galenus in Arte medicinali non tacuit: frigida enim, & humida cerebri temperies somnolentos, & capitis destillationibus obnoxios reddit. Ouidius somnum describens;

-- tardaq; deus grauitate iacentes,
Vix oculos tollens, iterumq;, iterumq; relabens,
Summaq; percutiens nutanti pectora mento.

Vesiculæ oculorum infra & supra.

Ex supradictis Adamantius infert; vtraque oculorum vesicula, superior inferiorque tumens, vtrumq; significat. Polemonis textus vix sententiæ vestigia seruat.

Sanguineæ genæ, & crassæ.

In figura inuerecundi Aristoteles adscribit ei palpebras crassas, & sanguineas; Polemon, & Adamantius apertas, & crassas. Rhases: Cuius palpebræ grossę, inuerecundi. Sanguinolentiam palpebrarum prouenire dicit ex sanguine indigesto, grosso, vt in senibus & ganeonibus.

Inferior gena breuis.

Inferior gena, inquit Albertus, retracta, quæ oculum non cooperiat, significat interiturum ex nimia siccitate; & si est ex infirmitate, imminere mortem.

De pupillis oculorum, CAP. 4.

SVNT etiam pupillæ oculorum partes, Aristoteles Animalium libro ait: Oculorum humor, quo videmus, pupilla est; circulus qui circumdat, orbis est; albugo vero orbem circumdat. Plinius inquit, Mediam oculorum pupillam fenestrauit pupilla; esseque, ait, gentes in Triballis, & Illyriis ex Isigoni sententia, qui pupillas binas singulis in oculis habeant, qui visa effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis; & eorum malum facilius sentire puberes. Dicitur pupilla, Isidoro teste, quia ibi paruæ imagines a nobis videntur, & paruuli, *pupilli* dicuntur; vel quia pura & impolluta est, vt puella.

Ouis figuram adducimus, in qua latas pupillas contemplari licet.

Qui latas oculorum pupillas habent, eos prauis moribus obnoxios dixeris. Sed Adamantius, laxitatem foraminum pupillarum, ſtultos (& rectius) notare dixit; nam oues, & boues, & quæcumque animalia ſtulta ſunt, eadem adſpectus aciem latam habent. Idque mihi frequenti experientia compertum eſt.

Ecce ichneumonem ad viuum effigiatum adducimus, qui adhuc ſedula cura diligentiſſimi noſtri Ferdinandi Imperatoris viuus adſeruatur, in quo paruæ pupillæ deteguntur.

Pupillæ oculorum paruæ.

At qui paruas pupillas habuerit, cum & huiuſmodi ſerpentes, ichneumones, ſimiæ, vulpes, cæteraque quæ anguſtis ſunt pupillis, & improbe aſtuta ſunt, habeant, tales ad eorum ſimilitudinem maligne machinantes iudicare queas; Polemon. eadem cõfirmat Adamantius. Albertus quidem: Serpentes, hyænæ, ſimiæ, vulpes, & vniones, ſiue teſtudines quæ margaritas ferunt, pupillas habent paruas; & qualis beluarũ harum animus, talis erit hominis, qui eas habebit. Sed pro ichneumone ſatis imperite vniones habet, & rudior expoſitio eſt. *ſiue teſtudines*. Sed occurrit turpi

turpi Veneri obnoxios me obſeruaſſe paruas pupillas habere; argumento fortaſſe Ichneumonum, hyænarum, perdicum, coturnicum, gallorumque: hæc namque animalia malefica, inſidioſa; maſculaque vtuntur Venere ex Ariſtotele,& Aphrodiſeo. Ichneumoni, inquit Ælianus, vtriuſque ſexus participi, a natura tributum eſt, vt & ſuo ſemine grauiditatem, & parum aliis afferat, & ipſe quoque nomen ferat. quod de hyæna item ſcripſerunt; qui in pugna, quam inter ſe pugnant, victi fuerint, ea bellicæ offenſionis nota inuruntur, vt & in viliorem ſexum cenſeantur,& muliebria patiantur; contra ii, qui ſuperiores in bello euaſerunt, victos ſubigunt,& ſimul ſuo ſemine implent; at victi ex ea male a ſe pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, vt ex patribus, qui iam ante fuiſſent, matres reddantur. Libido perdicum maxima, dum incubat femina, cælibes mares pugnam inter ſe conferunt, victus in pugna victoris venerem patitur, ex Ariſtotele, Athenæo. & Trogus idem de gallis prodidit, qui omnes anguſtas pupillas habent.

Mediocres oculorum pupillæ.

Optimam deſcribens pupillarum qualitatem Adamantius, Qui bene, ait, ſunt animis affecti, ſecundum oculorum rationem, decentes pupillas habent. Albertus: Quibus moderati ſunt pupillæ orbes, fortes ſunt.

Pupillarum orbes inæquales.

Qui impares habent pupillarum orbes, ſtolidos dixeris; Polemon. Adamantius vero nefarios dicit; & rectius. Albertus iniquos.

Æquales pupillarum orbes.

Optime Adamantius addit, quæ Polemon omiſerat: Qui vero æquales habuerint pupillarum rotationes, amici erunt iuſtitiæ.

Circumuoluentes ſe pupillarum orbes.

Adamantius habet, quę Polemoni exciderũt, vel ipſe ſtudio omiſit: pupillarum orbes circumuoluentes, tamquam inſequentes habuerint, nefarii.

Inæquales pupillarum orbes, & ſi nubis cærulea, viridis, diſcolor, tenebricoſa eorum fronti ſuper ſupercilia inſideat.

Si præter id ſignum (id eſt, inæquales pupillarum rotationes) nubis cærulea, viridis, vel diſcolor eorũ fronti inſederit, ſcito eos a dæmone omnis generis nocumentis lædi; Polemon. Sed Adamantius: Si hoc ſignum eorum fronti inſederit, tamquam nobis cærulea, viridis, diſcolor, vel tenebricoſa ſuper ſupercilia apparens, hos dæmon in domeſtica irruens bona, variis erumnis vexat.

Inequales pupillarum orbes, & circumcurrentes.

Si autem nubs ipſa ſuperciliis inſederit, & orbes pupillam eodem modo comitentur iniuſti ſunt,

ſunt, & iniuſta opera patrabunt, vtpote cognatorum cædes, aut coitus, aut nefarios cibos, vel qui idolis offeruntur, qualia Mycænis Pelops, & Oedipus Lai filius Thebis feciſſe a Tragico memorantur, & præſertim ſi ipſi oculorum orbes ſemper eodem modo vagi circumcurrant; Polemon. Sed Adamantius fere aliter: Si ſuperciliis nubs non inſideat, ſed circum pupillas orbes circumcurrant, oportet conſiderare, an eodem modo ſemper currant: quod eſt indicium eos nefaria opera moliri, aut cognatorum cædes, aut coitus, vel nefarios cibos, & veneficia.

Orbes pupillarum conuerſi, coniunctim ſe mouentes.

Qui conuerſos orbes circa pupillam habuerint, coniunctim ſe mouentes, iniuſta moliuntur, eaque mala conſilia perficiunt, ad quæ animi furor concitat, quaſi a peruerſo quodam dæmone exagitati, omnibus odio habentur, ac propterea alia atque alia cogitantes, nihil perficiunt, ſed cuncta peruertunt: horum oculi arcana manifeſta reddunt, quoniam ſigna, quæ in oculis cernuntur, idola ſunt cordis affectionum; Polemon. Sic habet Adamantius: Si in motu circuli conuertuntur, interim ſtatum aliquem vel motum accipiant, ab his certe nil agitur, ſed tamen illis ſunt iucunda opera nefaria. & modo facere cupiunt, modo metu, & pigritia prohibentur.

Prominens pupilla.

Qui pupillam foris prominentem habet, cum totius ſubſtantiæ latitudine, demens eſt. Rhaſes.

De oculorum ſitu, CAP. 5.

NVNC de oculorum poſitione, ſcilicet prominentia & cauitate. nam nonnullis ipſos natura ad interiora impegit; quidam quaſi a ſua ſede prominuli viſuntur: hæc malitiam vel bonitatem reliquarum qualitatum oculi augent, vel minuunt.

Aſininos oculos extra prominentes, quære fol. 173.

Oculi multum prominentes.

Oculos, qui ſeſe extra mittant, Ariſtoteles Animalium libro improbat, & ſimiliter ab eo Galenus. In Phyſiognomonicis autem, vbi ex aliqua hominis & eius partium ſimilitudine ad aſinum, de ingenio pronunciat, ait, fatuitatem innuere; & ad aſinos refert, quorum oculi plurimum foras eminent. Refert etiam ad apparentiam. Ad Alexandrum ſcribens ait: Qui habet oculos ſimiles aſinis, inſipiens eſt, & duræ ceruicis. Polemon & Adamantius non omnes turgidulis oculis prędítos laude dignos cenſent. Rhaſes inuerecundos, loquaces, & ſtolidos facit. Plinius hos hebetiores putat; ratio, quod quanto oculus eminentior, eo plus diſtat a cerebro, ſcilicet ab eius principio, & ob id ab eius decenti

diſpo-

diſpoſitione. Oculorum prominentiam ex anteriorum ventriculorũ cerebri humiditate prouenire autumant Medici, vel debilitate, ob id fatuitatem innuere.

Prominentes oculi, tumidi, foueatiq́.

Prominentes oculi, quibus in circuli ſpeciem tumor circumducitur, aut contra veluti caſtrorum foſſa circumdatur, doloſi hominis ſigna interpretantur Polemon & Adamantius.

Prominentes ſurſum oculi.

Omnes erecti oculi, leonis ferociam, vanitatem, & inſaniam denotant; Polemon, Adamantius vero ingluuiem arguere dicit. Conciliator, Inſaniam.

Deorſum prominentes oculi.

Verſi tamen deorſum, tamquam concidentes, immites & implacabiles denunciant.

Sanguinei oculi, prominentes.

Petulcos & ſanguinolentos oculos, ebrioſos gulonesque indicare dicunt. Conciliator timidos & inſtabiles ſatis inepte transfert, ex Polemone & Adamantio. Cocles hanc deſcriptionem cum ſuperiori confundit.

Oculi prominentes cæſii.

Prominentes cæſios oculos in quoquo perſpexeris, iniquum, & incompoſitæ mentis virum cenſeas. Polemon & Adamantius.

Prominentes oculi cum grauedinosis superciliis.

In prosilientibus oculis, si supercilia grauarint, certior erit dementia. Pol. Adam.

Prominentes sicci oculi.

Si tumentes oculi ad aridiorem naturam vergant, patricidas, homicidas, puericidas, & venenorum propinatores existimabis: Polemon, turgidulos; & paruos Adamantius dicit. Ego Polemoni assentirer, quum inferius de prominentibus paruis scribat; & quotquot huiusmodi facinorosos homines videre contigit, omnes prominentibus, siccis oculis præditos inspexi. Oritur huiusmodi oculorum siccitas ex cerebri siccitate, & ex melancholia adusta, quæ horum causa est facinorum; Conciliator. Aristoteles Animalium libro optime cernere censet in genere brutorum animlium, qui cauitatis recessu oculos habent. Aquilæ oculos valde profundos habent, & acutissime vident. Quod acutissimi omnium intuendo sint, ratio est; quia visibiles spiritus in profundo magis aggregantur, & hinc virtus visiua fotior, & lux a maiori quantitate recipitur. Suetonius concauis oculis Caligulam fuisse scribit, inde maleficum ac peruersæ admodum mentis extitisse meminit.

Concaui, & parui oculi.

Concaui oculi & exigui dolosos hominum mores testantur; Polemon & Adamantius; hominibus insidiosos, inuidia & æmulatione tabescentes.

ſcentes. Rhaſes idem cõfirmat. Oculorum profunditas ex caliditate & ſiccitate prouenit, quę humores deſiccãt muſculorum, ita etiam ex adusta melancholia; vnde homines calidi ſicccíq;, ſunt melãcholici; ratione humorũ & ſpirituum, ſunt proditores, quia ex caliditate ſiccitate & cholerica aduſtione procedit; ex melancholia vero timiditas & ſtultitia. Introrſum recedentes oculos, & atroci vipereoq; obtutu ſcintillãtes & igneos habebat Cæſar Borgia Dux Valentinus, quos nec amici quidẽ contuendo ferre poſſent, quamquam feſtiuus, & iocabundus erat: ſed fratrem iugulauit, & in Tiberim proiecit; metuebatq; pater Pontifex vim ſibi afferri ab efferato filio: multos dolo & veneno ſuſtulit, vt ſui ſeculi peſtis haberetur. Erat Tamerlanes ore recedentibus oculis, ſemper minaci, qui propter inauditam animi feritatem atq; ſæuitiã, portentoſasq; vires, *orbis terror*, & *Orientis clades* appellabatur.

Concaui, parui, & ſicci oculi.

Sicciores oculi propter ſupradicta mala, infidelitatem & ſacrilegium notant; Polemon. Adamantius vero non ſacrilegium, ſed perfidiam notare. Polemonis interpres hæc omiſit. Iidemque in figura ſtulti fatui peſſimas omnes oculorũ notas collegerunt, tribueruntque ei cauos oculos, exiguos, ſiccos, caliginoſos, & intentos.

Magni, & concaui oculi.

Oculos vtique, qui concaui ſunt, vt a turpi-

tudine absint, magnos esse oportere dixerunt Polemon & Adamantius. Vetus Aristotelis interpres ita transfert: Quibus vero plus concaui oculi, mansueti: referuntur ad boues. Sed si aperte contradiceret Aristoteles: nam dixit alibi; Quibus valde concaui, malignos esse, vt simiæ, qui parum concaui: sed oportere esse oculos neque concauos, neque eminentes; oculi ergo plus concaui, quomodo erunt? Gesnerus de literis Græcis bene meritus, interpretatur: Quibus admodum caui, mites, ad boues referuntur, etiam male. Præterea si bouis oculos inspiciemus, hæc non quadrabunt. Textus Græcus οἷς δ' ἐπιπλεῖον, πρᾳοὶ ἀναφέρεται ἐπὶ βοῦς. sed illud, ἐπιπλεῖον, non *plus*, sed *pleniores* significare; ac si diceret; Oculos cauos, qui maiores sunt, mites esse, vt si quis boum oculos inspiciat, id videat.

Concaui, & vt aqua in vase sese mouentes oculi.

Quos autem concauos, & vt aqua in vase, se mouentes inspexeris, si magni sint, haud prauæ naturæ virum, nisi alia intercesserint signa, iudicato. Polemon & Adamantius.

Concaui, intenti oculi.

Oculi defixo obtutu in vno hęrentes, probos mores indicabunt, Polemon. in Adamantio nusquam hæc adsunt.

Concaui,

Concaui, intenti, & fluidi oculi.

Prædicti oculi ſi ſubterfluentes, doloſiores oſtendunt; Polemon, & Adamantius.

Concaui, intenti, & fluidi cum mollitie oculi.

Si prædicti oculi cum mollitie quadam fluidi fuerint, dementem indicabunt; Polemon. cum humiditate fluidos dicit Adamantius.

Neq; prominentes, neq; caui oculi.

Quibuſcumque oculi parum concaui ſunt, ii magnanimi ſunt, & ad leones referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Nos per parum concauos, medios inter prominentes & concauos iudicamus. Alibi enim: Quoniam neque eminentiam oculorum, neq; concauitatem laudamus, medius vtique habitus præſtabit. Hos etiam Animalium hiſtoria laudat, & notam optimorum morum præbere, vt medius ſtatus inter tumentes & concauos. Meletius Philoſophus. Oculi vero qui ad neutrum horum declinant, ſed medium quoddam inter extrema tenent, optimi vſquequaque putantur, taleſque eorum in quibus viſuntur, præclaros mores notant.

In longitudine vultus oculi poſiti.

Qui habet oculos extenſos, cum extenſione vultus, eſt malitioſus & nequam. Ariſtoteles ad Alexandrum, ex quo Rhaſes. Quando oculi in corporis longitudine poſiti fuerint, callidum &

deceptorem denotant. Ratio eſt, quia naturaliter in humana ſpecie oculi ſecundum corporis latitudinem ſituati ſunt, & ſi in longum acciderit, monſtrum præſeferunt, & monſtrum in corpore, monſtrum eſt in anima. Sunt qui dicant ex nimia cerebri caliditate prouenire.

De coloribus oculorum, Cap. 7.

DE oculorũ coloribus loquemur. Sed vt intelligatur de qua colorata parte loquamur, repetendum ex Ariſtotele primo De hiſtoria animalium, quod tres ſunt oculi partes, pupilla, quam Græci κόρην dicunt, orbita illa nigra, qua videmus, quam *nigrum* etiam vocamus. Album, ſiue albugo in duabus oculis extremitatibus, & tertia, orbiculus in horum medio locatus. Pupilla in omnibus animalibus nigra eſt, vel ad nigritiem tendit, quod in omnibus ſimile; niſi quod in aliquibus purior vel impurior videtur. Sed orbiculus ille in omnibus animalibus (homine, & equo exceptis) in ſua cuiuſque ſpecie vnicolor eſt. Nam boues hunc nigrum habent, capræ medium, oues aquilum vel aquilinum, at in hominibus, & equis magna eſt varietas. Sunt enim albi, nigri, caprini, cærulei, fului, & ſubfului, immo omnium animalium ſolus homo omnes colores in oculis habet. Nec ſolum in omnibus hominibus variat color, ſed etiam diuerſis ætatibus: nam in libro Generationis ait Ariſtoteles:

Puero-

Puerorum oculi omnes ſunt cæſii, at deinde in eum colorem mutantur, quem retenturi ſunt. quod in reliquis animantibus non videtur. ſolus equus homini in hoc ſimilis, vt demonſtrat in Problematum libro. Cuius ratio eſt, quia in vtroque maior morum variatio, quam in cæteris. Sed cum hominis cerebri complexio ab equina differat, oculi etiam inter ſe differunt. Nos de colorum multiplicitate tabellam more noſtro proponemus, quo ſermo noſter dilucidior fiat. Oculorum colores ſunt vel ſimplices, vel mixti; de mixtis loquemur, vbi de ſimplicibus loquuti fuerimus. Simplices vel ſplendentes, vel clari vel obſcuri: nunc de ſimplicibus. Ariſtoteles in Problematis tres eſſe colorum varietates dixit; nigrum, cæſium, & caprinum. In Hiſtoriis autem quatuor, nigrum, cæſium, charopum, & caprinum; ſed quia Græca oculorum colorum nomina non paruam difficultatem peperêre, de ſingulis clare & particulariter ſcribemus.

Cæſii oculi albicantes.

Nos reiecta illa Galeni glauci coloris diuiſione, vtpote a noſtro propoſito aliena, glaucum colorem in tres partiemur. Primus multum luminoſus eſt, ob id inter ſplendentes colores a Gellio numeratur. Latini cæſium dicunt a claritate cæli, vel aeris cum ſplendet, non a cæruleo colore, vt aliqui putant. Itali *bianchiccio* vocant, quaſi albicans. is color in oculis infantium,

quum nascuntur, visitur, vt diximus ex Aristotele. Altera species glauci est, quæ quasi ad croceum colorem declinat, is potissimum in noctuarum oculis cernitur, quas Græci γλαυκὰς dicunt, & ab huius animalis nomine sibi nomen comparauit. Virgilius *glauca salicta* dixit. Tertius magis ad viriditatem herbarum accedit. Sed si nos recte animi prognostica noscere velimus, oportet caussas, vnde oriantur, cognoscere. Empedocles horum colorum caussas ad elementa referebat, & glaucum colorem ex multo calore nasci, nigrum ex intemperata humiditate, quæ dominatur, dixit; ob id cæsii noctu vident, ex ignis multitudine oculos clarificante, nigri oculi ex ignis priuatione & aquæ multitudine interdiu vident, noctu visu priuantur, medius color ex horum mediis. Huic Aristoteles astipulari videtur in libro Problematum, quum dicit, quod qui versus Meridiem habitant, nigris oculis sunt; & qui Aquilonem, cæsiis. Cæsius enim color ex calore proficiscitur, inquit, interius abundante. nam iis, qui Arcton colunt, calor interior ab exteriore frigore coercetur; qui vero Meridiem, propter aëris circumfusi teporem obuium, calorem continere nequeunt: sic qui relinquitur humor nigrescit. Inquit præterea, oculorum colorem corporis colorem sequi. nam qui Aquilonem habitant, cum colore sint albi, oculos quoque cæsios habent; qui vero ad Meri-

Meridiem vergunt, cum & ipſi nigri ſint, etiam oculos nigros ſortiuntur. A Galeno in Arte medicinali quatuor enumerantur huiuſmodi colorum cauſſæ: Magnitudo cryſtallini humoris, eiuſdem ſplendor & claritas; tertio ſitus, id eſt, maior vel minor prominentia: quarto tenuitas vel paucitas humoris aquei, qui in pupilla conſiſtit. Quod hæc opinio paucis arrideat, diſcutiemus. In oculi diſſectione videtur cryſtallinus humor purus, & magnus, non tamē oculus glaucus perſpicitur, ſed niger; idque facile experiri poteris. Præterea magnitudo, & ſplendor Ariſtoteli vnica cauſſa eſt. nam cryſtallinus nulla, vt opinor, ratione claritatem, & colorem glaucum generat, niſi quia modice ſplendet, & multum illuminat; vitanda eſt ergo multiplicitas. Ariſtoteles Empedocli obiicit, quod viſorium ex aqua ſit, & quia rationi conſentaneum eſt, vt ex humore ſint oculi, ex quo proficiſcuntur: ergo colorum cauſſa erit ex aqueis humoribus, ex quibus conſtat. Vnde quinto Animalium, glauci coloris has docet cauſſas: nam humoris paucitas glaucum colorem cauſat; copia nigrum. Conducit præterea pelliculæ corneæ læuitas & ſplendor, quæ ſi plus iuſto exceſſerint, ad glaucedinem commutat, ſed pręcipua cauſſa humoris copia vel paucitas eſt, ſed quis humor ſit ille, ab eo non explicatur: putamus autem humorem intra vitrum contentum, qui aqueus eſt,

(idque etiam a Galeno aſſumitur) a cuius paucitate & arefactione proficiſcitur effectus ille, *glaucedo* dictus. confirmatur ideo, quod glaucos oculos habentes de die minus vident, cum lumen interdiu multum ſit, & oculi cæſii motum illum a multo lumine factum non ſuſtineant; contra qui oculos nigros habent, interdiu magis vident: cum humorem multum habeant, multo indigent lumine, vt clareſcant. mare etiam cum modica aqua eſt, clareſcit, & fundus perſpicitur; ſed vbi multa eſt, nigreſcit, & lumen ad fundum non penetrat. Sed huic opinioni recentiores anatomici non aſſentiunt: aiunt enim colores illos a tunicæ vueæ coloribus naſci, quæ in anteriori parte ſemper varie tingitur. Auerroes in ſuis Colliget, ex cerebri complexione prouenire dixit, & cæcitatem illam ex cerebri frigiditate, & propterea paucitatem digeſtionis: & eſt ſimilis color aquæ. Ariſtoteles enim huiuſmodi colorem quinto De generatione ex imbecillitate prouenire dixit, quia partes nuper natorum imbecilliores ſunt; ob id cæſeitas imbecillitas eſt: igitur color hic cæſius albicans timiditatem arguit, vt Ariſtoteles in ſuis Phyſiog. Quibus oculi glauci, albi, timidi ſunt, quia videtur color albus timiditatem ſignificare. A quo Polemon: Ex cæſiis color, qui ad albedinem vergit, timoris eſt. Nero oculis fuit cæſiis & hebetioribus, quod peius erat, ob id præ cæteris timi-
diſſi-

diſſimus, vt ex Suetonio habetur. Diuo Auguſto equorũ modo glaucos oculos fuiſſe Plinius ſcribit, ſupraque hominis albicantis magnitudinis, quam ob cauſſam diligẽtius ſpectari eos iracunde ferebat. Sed hęc falſa eſſe facile exiſtimo, tum quod Auguſti mores optimi ſpectatique fuere, cuius notæ morem contrarium indicant, tum quod a Suetonio clariſſimo hiſtorico aliter eius oculi deſcribũtur. immo cõtrarie. Inquit enim: Oculos habuit claros, ac nitidos, quibus etiã exiſtimari volebat ineſſe quiddam diuini vigoris, gaudebatq; ſi quis ſibi acrius contuenti, quaſi ad fulgorem ſolis, vultum ſubmitteret.

Cæſii crocei oculi.

Secunda ſpecies cæſiorum oculorum, quam deſcribemus, ea eſt, quæ ad croceum colorem inclinat, vt in noctuæ oculis videmus. Hi oculi ſilueſtres & ferinos mores oſtendunt. Polemon: Oculorum cæſeitas agreſtem hominem teſtatur, ſed ea, quæ ad bilem vergit: plura enim animalium ſilueſtrium rationis expertium cæſiis oculis ſunt. nam cicura fere omnia nigricantibus oculis inuenies. A quo Adamantius: Glauci oculi & ſicci, agreſtes & iniquos accuſant, bile quidem tincti ſunt, ſed non cærulea. Polemon, & Adamantius capite de oculorum cenchris, ὀχροὺς, doloſos homines notare dixerunt. Ptolemæus Philoſophus cæſios oculos crudelem hominem, & deceptorẽ notare dixit: nã hic color

dominium choleræ arguit, cum maxima adustione. Rhases: Oculi, qui habent citrinitatem, vt croco tincti esse videantur, pessimos significant mores. Glaucos oculos habebat Sylla, sæuos, & acerbissimos, quibus terribilem reddebat aspectum, vnde agrestis & sæuus a Plutarcho describitur. Cæsiis oculis fuit Sfortia, vnde sæpius in agrestem iram & sæuitiam incidebat, vt a Iouio scribitur.

Cæsii oculi, cum paruis pupillis.

Quorum oculi glauci minimas acies habuerint, illiberales, versipelles, auari potius, quam alii reperiuntur, Adamantius. Vbi Polemonis textus non integer. ait enim: Parui oculi paruas pupillas habentes, illiberales, versipelles, & auaros significant.

Cæsii oculi sicciores.

Oculi glauci sicciores, iniustos homines arguunt, a bile enim ipsi exagitantur, Polemon. sed Adamantius; Oculi glauci sicciores, iniustos homines arguunt, a bile exagitatos, sed non cærulea. Conciliator: Glauci, sicci, feroces mores pariunt. nam si cæsius color per se agrestes parit mores, & siccus insuper fuerit; ex adusta siccitate peiores euadunt.

Cæsii oculi viridantes.

Est species cæseitatis illa, quæ ad viriditatem accedebat, scilicet olerum. Polemon: Qui autem oculos habent, similes viriditati olearum, fortes

fortes viri ſunt. Huiuſmodi oculorum cæſeitate præditus erat Patroclus, vt Daretis Phrygii teſtantur monumenta, qui fuit robuſtiſſimus.

Cærulei oculi.

Ex iis, quæ Ariſtoteles primo De generatione dixit, cognoſcimus cæruleum colorem ex humorum multitudine prouenire, cum a nigro parum differat: &, vt mihi videtur, etiam ſpecies eſt glauci coloris. Equus Neptuni glaucus erat, idque ob colorem maris; & epitheton eſt maris color glaucus, & marini Dei quoque. Polemon. Cærulei oculi, cum humidiores ſunt, præſtantiores ſunt quam cæteri communes, & doloſum hominem ſignificant. Adamantius aliter: Cærulei oculi humidi valde ſunt, & præſtantiores aliis. Galba cæruleis oculis fuit, ob id ſæuus, auarus, & doloſus.

Cærulei oculi, magni, ſtantes, & ſplendentes.

Cærulei oculi, Polemon inquit, humidi, ſtantes, virum optimis moribus præditum indicant, & animoſum; ab eo optime Adamantius: Oculi cærulei, humidi exiſtentes, ſtantes, ſplendentes, magni, optimam hominis naturam & animoſitatem præſeferunt. Sed in textu ἀγαμπεῖς, litera α tollenda eſt, vtpote addititia. Hæc eadem Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribit. Cuius vero oculi ſunt declinantes ad cæleſtem colorem, vel nigredinem, talis eſt penetrabilis intellectus, &

fidelis. Cæruleus hic color eſt medius inter albũ & nigrum; & temperatam mõſtrat cerebri complexionem, & ſic bonum ingenium & hominis naturam: & eſt priuatus aduſtione choleræ, & melancholiæ. Hos oculos Homerus cæterique Poëtæ Mineruæ fortitudine & prudẽtia inſigni tribuunt, & ob id *Glaucopis* dicta, id eſt, cæſios oculos habẽs. Diodorus ſcribit aëra nominatum eſſe Pallada; aër autem coloris eſt glauci, vel cærulei. Alii Mineruam *Glaucopim* dictam διὰ τὸ λαμπρὸν, ἢ περίβλεπτον τῆς ἀρετῆς, quod virtus illuſtris ſit, & conſpicua. Alii Glaucopim dictam, non quod oculos glaucos habuerit, ſed formidoloſos, cum glauci dicantur leones regii. Traditur a Pauſania, fuiſſe Athenis Palladis ſtatuam glaucis oculis ex Libyca fabula: ſiquidem ex Neptuno, & Tritonide palude natam Deam fuiſſe, atque eo argumento glaucos eis oculos fuiſſe, cæruleos Neptuno. Cicero de natura Deorum primo Mineruæ confingit oculos cæſios, Neptuno cæruleos. Philibertus Aurantius cæruleis oculis fuit, belli cupidus, ſtrenuus & acer bellator, adeoque ardenti feruidoq; ingenio in hoſtes irruebat, vt ægerrime periculo elaberetur. Inuſitata & prodiga liberalitate fuit, vt regna non ſibi ſed militibus acquireret. Hic eſt tuorum oculorum color, Princeps illuſtriſſime; ſunt enim cærulei magni, humidi, ſtabiles, & ſplendentes; tu vir optimus, laudabilibus moribꝰ, animoſus, acris intellectus, officioſus, & fidelis.

Ni

Nigri oculi.

Dixerant prius Polemon & Adamantius, cicura animalia nigrorum esse oculorum, & mansuetiora esse; siluestria esse glaucorum; ob id hęc agrestium morum, illa mansueta, & timida. simplex enim nigredo timidos facit.

Valde nigri oculi.

Oculi valde nigri, timidi sunt; color enim valde niger videtur timiditatem significare. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed melior eo Polemon: Valde niger in oculis color, callidos & dolosos arguit, Adamantius, timidos, & dolosos. Hos ego ad Æthiopas referrem, qui nigris oculis sunt, timidi, & deceptores. Auerroes quarto Colliget, oculi nigredinem ex cerebri caliditate prouenire scripsit, quæ fit per excessum decoctionis, significatque adustionem terrestrium partiũ, ex quibus doli proficiscuntur.

Aquilus oculorum color.

Aquilus color, Græcis ὑδατώδης dicitur. Gaza *aquinum* vertit, medici *aquaticum*: dictus est aquilus non ab aquila, sed ab aqua. Hic color maiorem humoris copiam arguit, quam caprinus & cæsius; discedit a claritate cæsii & caprini, & accedit ad colorem illius aquæ, quæ media est inter claram & atram. Nos Neapolitani brunum dicimus, alii fuscũ, siue subnigrum. Huiusmodi colore fuit Augustus. Hic color

maxime in ouium oculis cernitur, & ob id oui
nus ea ratione dici poſſet, qua caprinum antiqu
dixerunt, qui in caprarum oculis cernitur; qui
hic color in ouium oculis reperitur. Ego ſtolidi
tatem arguere dicerem.

Flaui oculi.

Altera nigredinis ſpecies ad flauum coloren
declinat; eſt enim flauus color, qui virginum &
puerorum capita ſæpe ornat, atque in maturi
frugibus elucet, vnde flaua Ceres. Galenus in li
bro De methodo medendi, de vino loquens: Vi
num, inquit, quod non admodum ſplendet, ſe
palleſcit, fuluum eſt; ſed ſi vini flauities clarita
tem habet, flauum eſt. Ariſtoteles in Phyſio
gnomonicis: Quibus oculi valde nigri declinã
ad flauum colorem, animoſi ſunt. idque ad de
centiam refert. Polemon & Adamantius: Ocu
lorum color ſubflauus, robuſtum & magnani
mum notat. Huiuſmodi colorẽ Græci ξανθὸν vo
cant, vel ὑπόξανθον appellãt. Fuit Cæſar, vt ex Sue
tonio habetur, nigris vegetiſque oculis, quaſi ad
flauum accedentibus, vigilantibus, micantibus
& veluti exilientibus, elatique animi ſigna præ
bentibus.

Fului oculi.

Cum flauus color ad nigredinem vergit cum
ſplendore; dicitur fuluus; nam vnus color non
eſt, ſed ex vtroque conſtat; & quoniam niger
color

olor & flauus ſplendens pulcherrimum red-
lunt oculum, Græci colorem hunc χαροπὸν, quaſi
ratioſum dicunt; Latini *rauum*; licet Horatius
auam lupam dixerit, cum ſit lupa nigri coloris,
ineritio commixti. Gaza apud Ariſtotelem ful-
um traduxit. Hic color in oculis leonum &
quilarum & vulturum clare cernitur. Ariſto-
eles pro ſplendenti ſubflauo accepiſſe videtur.
Rauum colorem in arietum & canum oculis
audat M. Varro. Porphyrius rauum fuluum eſſe
licit. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Quibus
non glauci oculi, ſed charopi, animoſi, referun-
ur ad leonem & aquilam. Auerroes in ſuis Col-
iget ait: Varius color medius eſt. & intelligit
per varium, charopum, & demonſtrat vltimam
emperiem decoctionis, quæ eſt minor quam il-
a quæ fert nigredinem, & maior quam illa quæ
ert ſubalbedinē. Rhaſes. Oculi omnium optimi
unt varii, medii inter nigrum & albū, præſertim
i non ſint multum radioſi, neque rubedo neq;
citrinitas appareat. Polemon & Adamantius, o-
ptimam deſcribentes ingenioſi qualitatem, tri-
buunt ei charopos oculos, lucidos, & humen-
tes, & modeſtos; qui color etiam temperiē præ-
ſefert. Fronto canes paſtorales laudat, fuluos o-
culos habentes, vt leones.

Caprini oculi.

Ex extremorum oculorum temperatura et-
iam caprinus color naſcitur, vt Ariſtoteles Ani-

malium libro, caprinum & fuluum medios colores ponit; & in Problematis caprinum ſolum. Hic a claritate glauci coloris cadens in ſqualiditatem ſe recipit. eſt ſane color ſordidiuſculus; & aliquo modo vinoſus, & flaueſcens, ſic dictus, quod in caprarum oculis cernatur. hic ad cernendi claritatem primatum obtinet, & optimorum morum indicium, eſſe affirmat Ariſtoteles primo Animalium libro. Sed in ſuis Phyſiognomonicis οἰωπὶ id eſt, *vinoſi coloris* oculi, ſtolidos indicant, & ad capras referuntur. Sed ego non οἰωπὶ, ſed αἰγωπὶ legerem: nam ęgopos oculos ſubglaucos intelligerem, & caprinos. Præterea idem Ariſtoteles libro De generatione quinto, ait: Quorundam Animalium oculi rufi, cæſii, nonnullique caprini, vt Gaza Latine reddidit. Sed quæ Ariſtoteles Animalium libro dixit, aduerſantur iis, quæ in Phyſiognomonicis dixit, & ob id hunc librum Ariſtoteli falſe adſcriptum putant. Sed animaduertendum, quod Ariſtoteles de capris dixit, puto ouibus adſcribendum: nam oues oculos aquilo colore habent, & ab eodem genus ouile amens habetur; & moribus ſtultiſſimis, & omnium quadrupedum maxime ineptum. Repit in deſerta ſine cauſa, hieme obſtãte egreditur e ſtabulo occupatum a niue, niſi paſtor compulerit abire, non vult ſed perit deſiſtens, niſi mares a paſtoribus educantur, ita reliquus grex inſequitur. Quibus verbis videmus

fatui-

ſatuitatem ouibus adſcribere, & capris prudentiam, cum ipſemet ſexto hiſtoriæ dicat: Capræ prudẽtes ſibi opitulari videntur: nam & in Creta inſula capræ ſilueſtres transfixæ ſagitta, herbã dictamnum quęrunt; hac enim ſpicula e corpore eiiciunt. animalia itaque, quæ ſecundum vniuerſum genus fatua dicuntur, nulla prudentia commendantur. Adamantius ſplendentes oculos capræ tribuit, & ob id ſtupiditatem. Rhaſes eiuſmodi colore oculos ſtupiditatem ſignificare dixit.

Subrubri oculi.

Quibus oculi ſupererubeſcunt, ſtupidi fiunt ob iram; idque ad paſſionem referas, quia iis qui ira exacerbantur, erubeſcunt oculi: idemque in Problematis rationem affert, quare irati oculis maxime erubeſcunt, quia præſidium natura in eam partem tanquam violatam tranſmittit, quæ & ſenſu & motu facilior eſt: nam & in metuendo calor eam partem maxime deſerit. Alexander Aphrodiſeus hæc ait: Quoniam ira ſanguinis cordi ſuffuſi & calidi ſpiritus feruor eſt; hic agitur, vt tenuis ad caput effertur, atque ad oculos, quoniam pellucidi ſunt, ſe oſtendit, & vapores aſendunt ſanguinei, vnde facies quoq; rubicunda exiſtit. Homerus ira excandeſcentem Antinoum ita deſcribit:

-- olli flammantibus anxia curis
Corda tument, rutilis ardeſcunt lumina flammis.

Et alibi:

-- ardentes candebant lumina flammæ.

Auerroes in suis Colliget, ait: Oculi rubei cum venis rubeis significant complexionem cerebri calidam. Vidimus sæpe homines adeo effrenatæ iræ vt stupeant, & a se alienentur; quibus non solum oculi, sed totum oculi album sanguineis venis erat refertũ. Vnde prouerbio fertur: Hic habet sanguinem in oculis, id est, iniurias non fert, quin vlciscatur ob iram. Aristoteles & Polemon hunc colorem ὑποφοίνικον dicunt. Polemon etiam & Adamantius in capite De oculorum cenchris, sanguineos oculos, αἱματώδεις, inconsultos & feruidos in operibus demonstrare dixerunt. Ægyptii hominem imprudentem designare volentes, ranam pingunt; hæc enim nõ alibi sanguinem habet, quam in oculis. Porro qui illos sanguine respersos habent, impudentes dicunt. Muscam etiam impudentiæ signum faciunt, quam constat in capite tantum circa oculos sanguinem habere.

Subrubri, sicci oculi.

Addunt Polemon & Adamantius siccitatem, vnde quos subrubros & siccos oculos habere noueris, securius iudicare poteris valde esse iracundos. Albertus: Oculi cum rubore sicci, iracundorum sunt.

Subrubri, humidi oculi.

Iidem inquiunt, si humidos videris, & rubeos

ad

ad vina propensum hominem iudicabis. Albertus, si rubent oculi cum humore, ebriosos notāt.

Igniti oculi.

Quibus ignei oculi (πυρώδεις) inuerecundi sunt, & ad canes referuntur. A quo Adamantius: Igniti oculi & canini, impudentiam demonstrāt. Introducit Homerus Achillem Agamemnoni oculos caninos & ceruinum cor exprobrantem, quo impudentiam & timiditatem eius notat:

Ebrie luminibus canis, effrons, pectore cerui.

Sed in figura impudentis procacis, intuitus oculos dixit. Apud Hesichium & Varinum impudentissimus & inuerecundus animus, *caninus* dicitur, ob fixum & impudentem aspectum. Aristogiton Cydimachi filius Canis vocabatur propter audaciam; & Cynici philosophi dicti sunt ab ingenio canino, impudente, audace, & contumace; vt qui publice, non priuate, quem vellent, tamquam adlatrantes, reprehendebant.

De variis oculis, & primo de Granitis, CAP. 8.

DIXIMVS hucusque de simplicibus oculorum coloribus, nunc de mixtis, seu variis. Portio igitur illa oculi, quæ interiacet pupillam & album, si vnicolor est, duobus modis erit. nam vel orbiculus ille variis punctulis variegatus est, albis, nigris, rubidis, pallescentibus, vel diuersicoloribus circulis distinctus. Dicemus primo de iis quibus inspersa tamquam mileacea grana,

quæ Græci *cenchros* dicunt; mox de aliis. Sed dicet fortaſſe quiſpiam, vnde tam varii colores in oculis? quibus reſpődendum, quod oculi diaphani ſunt, raræque ſubſtantiæ, ideo per eos viſiui ſpiritus tranſparent, vt in menſtruata muliere videre licet, quæ ſpeculum bene terſum viſu ſuo ſanguineis maculis inficit.

Maculoſi oculi.

Deteriores oculi ſunt, ait Ariſtoteles ad Alexandrum, qui habent maculoſos orbiculos, nigros, vel rubicantes circumquaque; quia talis homo deterior eſt omnibus aliis, etiam reprobis. Rhaſes ab eo: Pupillæ in quarum circuitu ſimilitudo margaritarum apparet, inuidum, verboſum & peſſimum oſtĕdunt, & ſi oculus varius fuerit, peſſimi erit ingenii. Quotquot ad huc nobis videre licuit homines huiuſmodi oculos ſortitos, fœdis maculis inſperſos, omnes proditores, homicidas, infidos, & irreligioſos fuiſſe memini. Ariſtoteles ſcripſit, hyæna & vitulus marinus mille colores in oculis habent, & hyæna omnium fraudum plena eſt & inſidiarum.

Parui, & varii oculi.

Quibus ſunt varii (ſed Polemon imbecilles) & parui oculi; quęſtuoſiores ſunt, ſeruiles, & adulatores, & auari, alia dicentes, & alia facientes, & in his occulte gaudent, quamuis ipſis nil emolumĕti eueniat; & in ſumma, omnia lucri gratia agere

agere neutiquam abſtinent, niſi quatenus præ formidine deterrentur. huiuſmodi homines ſunt imbecilles, ſicut lepores, cum & ipſi ſimilem oculorum ſpeciem retineant.

Calculi æquales in fuluis oculis.

Si huiuſmodi calculi æquales in fuluis oculis extiterint, agreſtitatis, iracundiæ, iniuriæ, & adulterii nota eſt. Adamantius.

Calculi inæquales in fuluis oculis.

In eiſdem oculis calculi maiores vel minores, mitiores mores demonſtrant. Polemon aliter habet: In fuluis oculis calculi maiores, ſæuiores; minores vero, mitiores mores oſtentant.

Calculi ſanguinei in nigris oculis.

Sanguinei calculi in nigris oculis, venenorum miniſtrum indicant; Adamantius. ſed in Polemone deſunt.

Calculi pallidi in nigris oculis.

Pallidi calculi in eiſdem oculis, mangones & venenorum propinatores oſtentant; Adamantius. nec in Polemone hæc adſunt.

Calculi cærulei & flaui, æquidiſtantes, circa pupillam ordinatim currentes in oculis variis.

Oculi varii, Adamantius, imbecilles Polemon, magis in fuluis, quam in cæſiis fiunt. & adhuc de variis cæſiis loquor oculis, cum circa horum oculorum pupillam cærulea grana

milii magnitudine, & alia flaua ordinatim inter ſe æquidiſtantia, ſicut monile, circa pupillam currant. eiuſmodi oculi doloſum & furtiuum ingenium maxime inter omnes oculorum ſpecies ſignificant. Addit Adamantius, Solertiæ, intelligentiæ ſatis illis eſt, ſed ſunt mendaces.

Calculi ignei, albi, ſubalbicantes, pallidi, igneis admiſti, ſanguinei in nigris oculis; vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admiſta, ſubalbicans, non valde ignea, vt eminus nigrum repræſentet.

Vtriuſque, ſcilicet Polemonis & Adamantii, textus mihi non videtur integer; ſed quod ex vtroque percipere potuimus, ſcribemus. Fului oculi nigrorum ſpecies ſunt: nam nigredo eos decorat, ſi in oculis nigris ipſis calculi viſuntur, ignei, albi, ſubalbicantes, vel pallidi, vel aurei igneis admixti, vel ſanguinei, vel ſunt, qui in eiuſmodi nigra oculorum ſpecie calculos non habent, ſed extra circuli circumferentiam habent nigredinem igni admiſtam, vel calculos ſubalbidiores, non valde igneos, vt a longe nigros repræſentet, tales generoſos hominis mores, prudentes, taciturnos (Adamantius, iuſtos) bonę indolis, & magnanimos indicabunt.

Calculi pallidi, igneis admiſti, & cæſii, & oculi magni commoti micantes, & aſpicientes, vt irati ſolent, & quaſi palpebras referent, & ſubluceant velut ignis.

Magni oculi, & commoti micantes, aſpicientesque,

tesque, vt irati homines ſolent, & quaſi palpebras reſerent, omnes hi incommodi ſunt. hæc enim luporum ſilueſtrium, & aprorũ ſpecies eſt; & ſi ſubalbicantes fuerint, vt ignis, & circa hos calculi crocei igneis admiſti, cum aliis cæſiis, omnino, vt ſuperius dixi (cum ad luporum ſilueſtrium aprorumque naturam accedant) crudeliores, agreſtiores, & rapaciores habendi ſunt. Adamantii textus defectuoſus eſt, vel ſtudio decurtatus, cum calculorum non meminerit. ita enim habet: Magni oculi, & commoti micantes, iracundis ſimiles, & palpebris apertis patuli, quales in lupis & apris apparent, omnium peſſimi. crudeliſſimi namque, & maxime ſilueſtres, & rapaciſſimi ſunt.

Calculi quadrangulari forma ignei, inſtar ignis ſublucentes, & præter hos alii pallidi, igneis permiſti, & ſi circuli cæſii, & cærulei pupillam ambiant.

Reficiemns Polemonis textum ex Adamantio, dilaniatum. Quibus vero non ignei calculi rotundi, ſed valde ignea quadrangulari forma grana, inſtar ignis ſublucentia, fuerint, præter hæc calculi pallidi, igneis permixti, & alii cæſii, & circuli ſanguinei & cærulei pupillam ambiãt, peſſimi ſunt. Conciliator ab his: in quibus guttę vehementer rubidæ, non omnino rotundæ, ſed ad quadratam formam accedentes, & ſublucentes, velut ignis, & intus poſt ipſas, guttulæ pallentes vel glaucæ circuli pupillam foris ambiãt,

ſæuus oculis animus occulitur, qui ferarum omnium atrocitatem excellit: hi ſunt patratorũ nefandorum, qui non a domeſticorum ſanguinis effuſione, non ab impietate vlla, dolo, verſutiave abſtinent. Hos oculos puto Ezellinum de Romano habuiſſe, humani ſanguinis inexplebilis. Vnde Iouius cum vipereis oculis, atroci pallore, & ferali fronte fuiſſe ſcribit: qui pluſquam barbaro more, ferro & flammis vrbes & multa corporum millia excîdit. Ioannes Maria Vicecomes vipereis oculis & venenum ſpirantibus fuit; ſæuus princeps, in ſuos ciues inauditæ crudelitatis carnificinam exercuit, prægrandibus & voracibus moloſſis humana carne nutritis, fera immanitate quos odiſſet obiiciebat vt ab eis diſcerperentur, incredibili horrore populi.

Mediocres oculi.

Rectus igitur oculorum ſtatus probi viri indicium affert. Polemon, Adamantius.

De oculis cum verſicoloribus circulis, CAP. 9.

Altera eſt ſpecies verſicolorum oculorum, non qui variis diſtinctus eſt punctulis, ſed orbiculus, qui pupillam & albuginem interiacet, variis circulis diſcolor eſt, vt qui pupillam ambit ſubniger, qui vero in extima parte albũ contingit, ſubalbicans ſit, viridis, vel alterius coloris.

Circuli in oculis candidi, imbecilles.

Qui imbecilles oculorum circulos habent paulo

paulo candidiores, eorum omnium, quos dixi, maxime ſunt imbecilles,& pauori obnoxii Polemon & Adamantius.

Circuli varii coloris.

Quibuſcumque non fului calculi ſunt, ſed orbita variegata in oculis, fraudulentiores ſunt; Adamantius. textus Polemonis hiat, quia deſunt ſigna.

Circulus ſanguineus, anguſtus, niger, alter ſupra igneus in humidis oculis.

Si ſanguinei circuli fuerint, conſidera colorem & circuli magnitudinem; ſi circulus anguſtus, & niger, alter vero ſupra igneus in humidis oculis ſit, præterea ſi nihil in ipſis apparet alienũ, magnanimum virum, prudentem, iuſtum, bonę naturæ, & ſupra modum filios amantem iudicato; Adamantius. Ex Polemonis textu vix quidquam intelligi poteſt.

Circulus inferior viridis, ſuperior niger.

Si autem viridis inferior ambitus, ſuperior vero niger fuerit; doloſum, iniuſtum, pecuniæ furem, & turpiter cum mulieribus conuerſantem exiſtimabis. Polemon & Adamantius.

Circuli coloris iridis in ſiccis oculis.

Si autem varii coloris oculi fuerint, ſimiles colori mali punici, & aridiores, vanũ hominem indicant, Polemon. Aliter Adamantius: Circuli varii coloris, iridis colores referentes in aridioribus oculis, luxurioſum manifeſtant.

Circuli iridis coloris in humidis oculis.

Varii coloris circuli iridem referentes in humidis oculis, fortitudinem, animi magnitudinem, integrum eloquium, & rectum consilium indicant; iidem.

Circuli coloris iridis in asperioribus oculis.

Si oculi truces fuerint, & in eis circuli iridis coloris reperientur, ad iram & ad venerea opera propensum iudicabis; iidem.

De oculis obscuris, vel claris, CAP. 10.

SEQVITVR vt dicamus de splendore oculorum. nam sicut claritas & splendor optimam præsagiunt morum qualitatem; ita obscuritas iniquam. Hæ demum qualitates in aliis se permiscentes, scilicet paruitate, squalliditate, & similibus, malitiam eorum adaugent.

Tenebricosi oculi.

Tenebricosos habentes oculos omnes impudentes iudicat Polemon; sed incommodos Adamantius esse dicit.

Tenebricosi, & aridi oculi.

Aridos obscuros oculos, superbos Polemon, infidos notare Adamantius dicit.

Tenebricosi oculi parui.

Si parui, & obscuri fuerint oculi, dolosos, malorum artifices, mutabiles, & multiplicis animi homines indicabũt. Conciliator ait: Ad eorum augen-

augendam nocentiam nil refert magnitudo vel paruitas, ſed minores maiorem augẽt malitiam.

Tenebricoſi, & caliginoſi oculi.

Qui ſquallidos, Polemon, caliginoſos, Adamantius, habuerint oculos, doloſos, perfidos, & intemperantes iudicato.

Diſcolorati oculi.

Qui oculos diſcoloratos habent, timidi ſunt, & ad paſſionem referuntur, quia qui timet pallidus fit. ego per oculos diſcoloratos, vti conualeſcentes habent, intelligerem, qui inæqualiter colorati ſunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. In libro Problematum reddit rationem. In metuendo color deſerit partes externas, & maxime oculos. Polemon & Adamantius in figura timidi oculos ei adſcribunt turbulentos.

Truces oculi.

Mahometes Secundus Turcarum Imperator profundis ac trucibus oculis fuit, iisque minacibus; crudelis, & naturæ immanis, octingenta mortalium millia occidiſſe creditur, ſed remota illa ſæua atrocitate, æquus fuit. Selimus decimus Turcarum Imperator prægrandibus ac truculentis oculis, & intuentibus mortem prope ſpirantibus, ſæuus fuit, armorum crepitu gaudens, ingenio perfidus, aſper, immitis, atrox. Solimanus Solimani filius trucibus oculis, ſęuus in victoria, fractus in aduerſis, fœderũ ruptor,

ſubdolus. Selimus nonus Turcarum imperator ferocibus oculis,& ore truci fuit, inſitam ſuo animo diram ſæuitiē oſtendit, qui in ſanguinem gentilium ſuorum immaniter deſæuiit,vt etiam de extinguendo filio cogitârit, adeo vt immanitate feras anteiret, monſtro quam homini ſimilior, qui animo pluſquam Tartarico nemini ſuorum pepercerit.

Fœdi oculi.

Eſt & oculorum ſpecies veluti obſcura, turbata,ſqualēs, nebuloſa,ſubliuida,&vt ita dicam, cadaueroſa, ſæua, immanis, & mortem minitās, qualem ſicarii & carnifices præſeferunt: hi ſemper inſidias, cædes, & facinora minitantur. Saluſtius inſignis hiſtoricus Catilinam fœdis oculis fuiſſe ſcribit; & animo fuit impuro, ſcortator, adulter, ſacrilega, ganeo, infidus, ſceleſtus, & occiſor. Eiuſmodi fœdos oculos habuit Nero,vt a Suetonio deſcribitur, quod tyrannicæ crudelitatis & impiorum morum non leue fuit argumentum.

Oculi obſcuri,humidi, & iuſtæ magnitudinis.

Oculi obſcuri, humidi, & iuſtæ magnitudinis, conſtantem, diſciplinis habilem, ingenioſum,verecundum, timidum,& fere parcum hominem teſtantur. Pol. Adam.

Lucidi oculi.

Contrarii ſupradictis tenebricoſis oculis ſunt clari luminis oculi, quibus ſi contradixerit aliud nihil

nihil, optimos mores præſeferunt, Polemon, Adam. Eadem Conciliator. Ariſtoteles libro De partibus, Oculorum claritas, ait, ex humorum claritate procedit, & animalia, quæ ſubtilẽ habent ſanguinem, prudẽtiora ſunt. Auguſtum oculos habuiſſe claros & nitidos diximus, fuit & optimis moribus, ingenio, & militari diſciplina præcellens. In Bartholomæo Liuiano viuidi & peracres oculi erãt, innatę virtutis indices: quãtum enim excelſo, efficacique ingenio valeret, facile oſtẽdit. nam pertinaci induſtria, ſingulari labore, maximaque vigilantia ad ſummos militiæ honores aſcẽdit. Clari nitidiq; fulgoris oculi tui ſunt, digniſſime Princeps Eſtenſis, nec ſine vi aliqua diuini fulgoris cuiuſdam, vt ſi aliquem enixe cõtuearis, vultum ſubmittere cogas; vnde optimis diuiniſq; morib⁹ & diſciplina prępolles.

De oculis ſplendentibus, CAP. II.

DE oculorum coloribus dum verba faciunt Polemon & Adamantius, de quodam ſplendore loquuntur, quem vocant μαρμαρίζω, id eſt, incertum & diſcurrentem ſplendorem quendam, non qui in politis gemmis, ſed perpolitis lapidibus marmoreis, vt in iaſpide, porphyrite, & huiuſmodi lapidibus, conſpicitur. Adamantius huiuſmodi ſplendorem in capræ oculis reperiri ſcribit, & ob id ſtoliditatem quandã ſignificare. Plinius: Oculi capræ lupive ſplendent, ignemq; eiaculantur.

Splendentes oculi.

Oculi ſplendentes & magnum lumẽ habentes, hominem furtis ſe oblectantem indicant; Polemon. At Adamantius aliter: Oculi ſplendentes ſtupiditatem arguunt; ita enim aſpicit capra.

Splendentes, cæſii, & ſanguinei oculi.

Quoſcumque ſplendentes & luminoſos inſpexeris oculos, cæſios, & ſanguineos, in negotiis feruorem ac veſaniæ proximiorem audaciam inde colliges; Polemon. Aliter Adamantius: Splendentes oculos, etiam ſi ipſis lux aderit, nõ bonos iudicato; huiuſmodi enim ſplendor in cæſiis & ſanguinolentis oculis, feruidum in negotiis peragendis, & ad quæuis audentem, vt prope furori proximus ſit, denotant.

Oculi ſplendentes fului, cum lumine.

Si in fuluis oculis etiam ſplendor inerit, tales pauori obnoxios dicas; quippe omne negotium pertimeſcentes, cuncta ſuſpecta habent. Polemon & Adamantius.

Splendentes nigri oculi.

Oculi ſplendentes nigri, prauos & meticuloſos, & valde malignos aſtutos homines teſtantur; Ex eiſdem.

Splendentes, nigri ſubridentes oculi.

Qui huiuſmodi oculos magnos & ſubridentes habuerint, ad omnes turbitudines venient. Ex eiſdem.

Splen-

Splendentes, torue aſpicientes oculi.

Oculi humidi, ſi toruum contueantur, animoſos, fortes, furioſos, iracundos, in actionibus properos, temerarios, timidos ad dicendum, & in ſummam, nequiſſimos homines iudicandos cenſemus; Polemon. rectius Adamantius loquitur: Oculi ſi toruum contueantur, moleſti; ſi quidem humide aſpiciant, animoſos, fortes, furioſos, recte loquentes, actionibus properos, temerarios, inelegantes, & ſecordes oſtendunt.

Splendentes, ſicci oculi.

Aridi oculi, prauos & ſceleſtos notãt. Iidem.

Splendentes concaui, parui oculi.

Si huiuſmodi oculi concaui & exigui fuerint, peiores ſunt. tametſi enim prudentes exiſtant; ſunt tamen inſidiatores, diſſimulantes propoſitum, & omnia ſimulantes, & omnia cupientes; Polemon. Aliter Adamantius: Si exigui & concaui fuerint oculi, peiores, crudeles, inſidiatores, ſimulatores, & omnia cupientes ſignificabunt. Textus Polemonis corrigendus, vbi ἴμορς ὁ φρόνημα lgendum ὁμόφρονες, ex Adamantio.

Splendentes oculi, quibus funiculus imminet, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ.

Et ſi huiuſmodi oculis funiculus imminet, & ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ ſint, fortitudinem abſq; conſilio & malitiã, & audaciam ſignificabit; Polemon. Ex Adamantio ita textus corrigi poteſt: Et ſi huiuſmodi oculis funiculus

immineat, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ, fortitudinem cum conſilio ſignificabit.

Splendentes oculi, quibus funiculus ſupereminet, aſpera ſupercilia, & palpebræ erectæ, & aſpectus trux, & amarus.

At quibus tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia depoſita fuerint, & aſpectus aſper, & amarus, peiora hæc quam quæ diximus, ſigna erunt; Polemon. Aliter Adamantius: Quibus autem tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia, non, vt diximus, erunt, aſpectus autem aſper & amarus, omnium peſſimi.

Splendidi oculi.

Qui ſplendidos oculos habent, luxurioſi, ceu qui gallos, & coruos hac parte referant, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ego autem ad paſſionem referrem. nam per coitum oculi ſplendent. Polemon fornicationem, tum in maribus, tum in feminis ex ſublimibus corporis partibus deprehendi poſſe dixit, ſcilicet in oculis, & ſuperciliis; qui ſi lucentes fuerint, ita vt voluptate repleti videantur, libidinoſos arguunt. Adamantius autem: Oculi ſplendentes, quales habent aues, venereos oſtendunt.

Fulgentes humidi oculi.

Oculi humidi ſplendẽtes, vt aqua, hominem bonis moribus præditum denotant; Polem. Adamantius. Oculi tamquã guttæ ſplendidi nitoris relucentes, compoſitos mores & graues indicãt; Albertus.

De motu oculorum, & primo de stantibus,

CAP. 12.

NVNC de oculorum motu agetur, vt qui fixi, mobiles, rigidi, trementes, & conniuentes, aliisque speciebus distincti recensentur. Auerroes Colliget quarto, Motus, ait, velociores oculorum, ex cerebri caliditate; tardiores vero ex frigiditate proueniunt.

Stantes oculi.

Cohærentes oculi omnes incommodi; Polemon, & Adamantius.

Stantes oculi, humidi.

Homines stantibus præditi oculis & humentibus, pauidi sunt; Polemon & Adam. & in figura mansueti, eum constantis intuitus faciunt.

Stantes & sicci oculi.

Si rigidi & aridiores oculi fuerint, perturbationum plenum hominem ostẽdunt; Polemon. stolidum dicit Adamantius.

Stantes oculi, & pallidi.

Oculos stantes & pallidos, insanos Polemon, bardos & stupidos Adamant. ostendere dicunt.

Stantes, cæsii, & obscuri oculi.

Eum qui cæsios, stantes, & citra perspicuitatẽ oculos habebit, nec tibi amicitia arcta coniungito, nec vicinum exoptato, & itineris comitem habere vitato, vt qui dolosus sit, & semper alterius calamitati inuigilans. Polem. Adamantius.

Stantes oculi, & supercilia eleuantes, & suspirantes.

Quoscumque supercilia sursum eleuare, & spiritũ ab intimis trahere inspexeris, praui consilii homines, sæuos, iniquos censeto. Polemon praui consilii; Adamantius imprudentes, insipientes, & iracundos dicit. Idque etiam ex apparenti more mihi tractum videtur: qui enim facinus aliquod patrare intendit, supercilia erigit, ex imo suspirat, & fixis oculis contuetur. Fixus intuitus ex nimia cogitatione, & decipiendi desiderio prouenit. In sacræ paginæ prouerbiis extat: Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua, perficiet malum.

Subintuitus.

Nunc amoris feruentię signa dabimus, etiam ex Physiognomonia; cum facile ex signis cognosci possint, quæ tum continua & diutina experientia, tum ex repetita historiarum lectione animaduertere licuit. Plutarchus de Antiocho, Stratonices suæ nouercæ amore excandescente, hæc recitat: Cum enim ipse eam deperiret, reuerentia patris detentus, cum nullum remedium huic malo reperiri posse speraret, simulãs se corporis morbo vrgeri, ex cibi astinentia, voluntaria morte ab amore, quo exedebatur, se vendicare statuerat. Erasistratus medicus, qui curam eius habebat, cum eum amore deperire cognosceret certo, sed cuius amore, penitus igno-

ignoraret, ex vultu, qui mutari facile ſolet, indicia colligebat; cum puellæ multæ & formoſiſſimæ ad eum accederent, nullum in vultu mutationis ſignum obſeruabat, ſed accedente Stratonice, tam repente perturbatio Antiochũ occupabat, vt facile deprehenderit, cuius amore langueret, ex vultus rubore, ſubintuitu oculorũ, acutis ſudoribus, motu incredibili venæ, ac poſt deficiente ſenſu, ingens pallor toto corpore diffundebatur. Sed apud Apuleium nouercam ſui priuigni amore exardeſcentem ita deſcriptam leges: Deformis pallor in ore, marcentes oculi, laſſa genua, quies turbida, ſuſpiritus, cruciatus tarditate, vehementior, & fletus. Ouidius de Byblide:

Et color, & macies, & vultus, & humida ſæpe
Lumina.

Stantes, ſubruffi, & ingentes oculi.

Oculi ſubrubicundi, grandiores, ingluuiei & ſalacitatis teſtes ſunt. Polemon & Adamantius.

Stantes, ſubrubri, ingentes, & infra ſpectantes oculi.

Si qui tales ſortiti fuerint oculos, & infra ſpectabunt; impudentiæ ſignum, iniuſtitiæ, cogitationis, & inanitatis, Polemon. Si oculorum partes inferius rimas agent, eadem ſignificãt, & impudentem, iniuſtum, conſilii inopem, & iucundum. Adamantius.

Stantes parui oculi.

Quemcumq; paruis oculis & ſtantibus prædit ũm inſpexeris, auarum iudicato, & quoquomodo quoduis lucellum aucupantem. Polem. Adamantius.

Stantes parui, prominentes oculi, qui frontem & ſupercilia contrahant.

Si frontem etiam vnà cum ſuperciliis in medium contrahat, homo eſt ad rem intentus. Iidẽ.

Stantes, parui, prominentes oculi, & qui frontem & ſupercilia contrahant, & corpus ſurſum trahant.

Si cum his oculorum indiciis totum corpus ſurſum trahatur, ſecundum Polemonem (ſed Adamantius deorſum dicit) iracundum & violentum iudicabis.

Stantes, parui oculi, frons exporrecta, & palpebræ mobiles.

Hanc optimam oculorum conſtitutionem ſtantium cenſet Adamantius, quam Polemon omiſerat. Oculi immobiles parui, humidi, frons exporrecta, palpebræ mobiles, virum indicant curioſum, diſciplinarum amantem, & diſcendi cupidum; & hæc ſola facies fixorum optima eſt oculorum.

De oculis ſe mouentibus, CAP. 13.

DIXIMVS de cohærentibus; nunc de ſeſe mouentibus oculis, ſcilicet de oppoſitis. Græcis huiuſmodi oculi dicuntur ὀφθαλμοὶ κινούμενοι, id eſt, ſe mouentes.

Se frequenter mouentes oculi; quasi ſtantes cum tinctura albuginis.

Qui oculos frequenti tempore ſe mouentes, quaſi ſtantes,&tincturam albuginis in oculo habent,intellectiui ſunt, & referuntur ad apparentiam.Si enim in aliquo vehemens intellectio fiat in anima, ſtat & viſus, Ariſtoteles in Phyſiogn. Tincturam albuginis in oculo Sueſſanus ad naturalem cauſſam refert, quia ex humore melancholico,ex quo fit ingenium, tinctura albuginis in oculo fiat.

Se mouentes, ſicut turbati oculi.

Oculi ſe mouentes ſicut turbati, ſuſpicioſum & fidei expertem hominem arguunt; Polemon. Oculi velociter ſe mouentes, turbati, ſuſpicioſum,fidei expertem, oſtentatorem magis quam effectorem indicant.

Se mouentes oculi cum palpebris.

Qui autem oculos (Polemon addit magnos) cum palpebris mobiles habuerint, impotentes homines ſunt quo ad animum.Iidem.

Se mouentes cum palpebris oculi parui.

Oculi parui,veloces,& palpebræ quæ ſemper moueantur, peſſimi omnium iudicādi. Rhaſes.

Se mouentes cum palpebris immotis oculi.

Qui oculos dumtaxat,nō palpebras ſatis mobiles habuerint, confidentes & in arduis rebus audaces erunt. Polemon, Adamantius.

Circum ſe mouentes, obſcuri oculi.

Oculi omnia ſpectantes obſcuri, veſanos & libidinoſos arguunt. Polemon. Oculi omnes circumuolubiles obſcuri, ganeones denotant. Adamantius.

Se mouentes tarde oculi.

Tarde autem mobiles oculi, ſegnes, tardos, inertes, & male ſenſatos hominos arguunt; Polemon. addit Adamantius; Et qui difficulter incipiunt, & tarde deſinunt. Alexandrinus ait: Mobiles oculi iracundiam ex calida complexione, tardi ex frigida, timiditatem ex contraria cauſſa notant.

Se mouentes mediocriter oculi.

Ex iam dictis optimam motus qualitatem innuit Adamantius. Motus mediocritas oculorũ, omnium quæ dixi, mediocritatem ſignificat. Auerroes quarto Colliget, Mediocritatem motus oculorum ex mediocritate calidi & frigidi, ait prouenire, velut ex optima temperatura.

De Vibrantibus oculis, CAP. 15.

TOTVM hoc caput in Polemone deeſt, ab Adamantio ſolum appoſitum, hos oculos ita ſe mouentes παλλομένους vocant Græci: alia a iam dicta mobilitatis ſpecies eſt, nos vibrantes dicimus.

Oculi vibrantes, parui.

Vibran-

Vibrantes paruiq; oculi dolosum hominem arguunt. Adamãntius.

Vibrantes magni oculi.

Vibrantes, si magni, stolidum, & libidinósum dicunt. Adamantius.

Vibrantes, tamquam salientes.

Vibrantes, tamquam exilientes, mali & hi sunt oculi. Idem.

Vibrantes, tamquam salientes, grandes, splendidi, & lucidi oculi,

Vibrantes vero, tamquam exilientes, grandiusculi, splendidi, & humidius contuentes, ingentem commõstrant spiritum, & excelsam, vt maximorum operum effectricem, animam; iracundos tamen, ebriosos, celeres, epilepsiæ vicinos, & supra homines gloriabundos, qualis fuit Alexander Macedo.

Vibrantes, circumtumentes oculi.

Circumturgentes oculi, inamabiles, crudos, gulones, salaces, cithara, fistula musicaque gaudentes viros demonstrant. alia ex aliis signa coniecta. Idem.

Vibrantes turbidi oculi.

Oculi turbidi, si alia signa consentiant, infidi, iniusti & audacissimi sunt. Idem.

De oculis se claudentibus. CAP. 16.

EST etiam motus species clausura & reseratio oculorum: diuersimode hæc fit actio, &

varie animi paſſiones portendit.& primo de ſeſe claudentibus agemus.

Clauſi, ſurſum abeuntes oculi, & ſtantes.

Oculi, qui quum ſe claudunt ſurſum abeunt, ipſiq; ſtantes & ſubfluidi ſunt, intemperantem, vanum, inſanientem hominem arguunt; Polemon. Ingluuiem vero Adamantius, & libidinem ſignificare vult. Vltima particula deeſt in Polemone, quæ mihi perneceſſaria videtur: coeuntes enim & inſanientes oculos claudendo ſurſum vergunt. Ariſtoteles libro Problematum rationem addit, Cur coeuntes oculos ſurſum vertant: quia ex ſuperiore parte veniens calor, eò oculos inuertit, quo defluxerit. Torquatus Taſſus acuti ingenii vir, & de poëſi optime meritus, oculos habet ſubfluidos, eoſque claudendo vergit ſurſum, eſt & Veneri, & mentis alienationi obnoxius.

Clauſi, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes, cum læui fronte oculi.

Si autem recti oculi clauduntur, & humidi, caſtigatæ magnitudinis, reſplendentes, cum læuigata fronte extiterint, verecundos, optimi cõſilii, ſtudioſos, dulces & amabilis ingenii homines indicant. Polemon, Adamantius.

Claudentes recti, iuſtæ magnitudinis, cum læuo fronte ſicci oculi.

Si autem ſicci fuerint, temerarios, malignos & iniuſtos ſignificabunt. Iidem.

Clauden-

Claudentes ſeſe oculi cum fronte aſpera, ſuperciliis obliquis, palpebris duris & concretis.

Si autem frontem aſperam, ſupercilia obliqua, palpebras duras & concretas habuerint; ſilueſtriori animo præfidentes, ad temeritatẽ propenſi, & qui laudibus inflentur, & muneribus corrumpantur, erunt. Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe oculi cum palpebris non rectis, nec ſuperciliis immotis ſed trementibus, & quando oculi & aſpectus ſubmouentur.

Qui vero palpebras non habent rectas, nec ſupercilia immota, ſed trementia, & ſimul oculi & aſpectus ſubmouentur; tales effeminati ſunt, & viri videri cupiunt. Iidem.

De oculis frequenter ſe aperientibus, CAP. 17.

DIXIMVS de ſeſe claudentibus oculis; nunc de oppoſitis, ſcilicet, ſe aperientibus.

Aperti ſemper, & valde ſtabiles oculi, vt aliquid meditantes.

Oculi qui valde frequenter ſe aperiunt, & perſtant, vt aliquid meditantes, eorum animi conceptum vel ſignificationem commonſtrabunt; quæ res ex ſuperiorum omnium ratione captabitur, ſi ſicci, vdi, lucidi, tenebroſi, magni, parui, prominentes, abſconditi, mobiles, &c. fuerint. Quod ſi ergo ſupra à nobis dicta recte percepiſti; facile cuiuſmodi mores portendant, pronunciare poteris.

Aperti ſemper oculi, obſcuri, humidi.

Oculi ſemper aperti, tenebroſi, & humidi, accuratum hominem indicant, iidem.

Aperti ſemper oculi, obſcuri, humidi, & mitis aſpectus.

Si adhæc mitis eorum aſpectus fuerit, probi hominis indicia teſtantur. Iidem.

Aperti oculi, ſicci, ſplendentes, puro luminis relucentes.

Oculi aperti, ſicci, ſplendentes, (μαρμαίροντες) & puro lumine relucentes, impudentes & audaciſſimos indicant. Iidem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis in figura impudentis tribuit ei oculos apertos & ſplendidos; ſic in ea etiam Polemon & Adamantius. Oculi quidem, inquit Rhaſes, patentes, & acute intuentes, inuerecundi ſunt; cuius cauſſa eſt multitudo ſpirituum cum igne effundentium ſe ad muſculos. & vulgo iactari ſolet, Apertos oculos & fixe intuentes, inuerecundi eſſe.

Apertis oculis dormientes.

Multos noui homines, qui oculis apertis dormitant; quid de eorũ moribus præſagiendum? Ego timidos exiſtimarem, & quamplures hoc modo dormientes timidiſſimos cognoui, & ad lepores referrem. Xenophon leporem apertis & immotis palpebris dormire ſcribit. Vnde Ægyptii patens aliquod ſignificare volentes, leporem

rem pingebant, cum id animal oculos ſemper apertos habeat, vt ſcripſit Horus. Græci hos homines λαγωφθάλμους vocant, id eſt, leporinos oculos habentes. Κορυβαντία morbus eſt, a pupillis oculorum, quas κόρας appellant, dictus; cum qui cuſtodes Iouis eſſent, non modo excubare, ſed etiam apertis oculis dormire cogebantur. Plinius: Dormiunt lepores oculis apertis, multique hominum, quos *corybantes* Græci dixere. Dorcas etiam dormiens oculos habet apertos, & ſaxa & rupes altiſſimas habitat propter timiditatem.

De claudentibus ſeſe & aperientibus oculis, CAP. 18.

DIXIMVS de ſimplici aperitione & reſeratione oculorum; nunc de mixta, ſcilicet, qui clauduntur & reſerantur.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi.

Oculi ſeſe claudentes, & rurſus aperientes, inſidioſos, inconſultos, & deceptores notant. Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi humidi.

Si humidi fuerint, prudentes & artium amatores. Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi pallidi, & trementes.

Si autem tremor ipſis inerit, & pallidi fuerint, inſaniã & mentis alienationẽ deſignant. iidem.

De oculis nictantibus, CAP. 19.

NICTANTES oculos dicimus, qui frequenter aperiuntur & clauduntur, alii palpebrizare dicunt; Græcis eſt καρδαμύττειν.

Conniuentes oculi.

Qui palpebrizant, timidi; quia in oculis primum mouentur. Et in figura timidi ait: Qui palpebrizant, imbecilles. Et in figura ornati, ait: Oculorum, qui velociter palpebrizant, hi quidem timidum, hi autem calidum ſignificant. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Tribuit enim ornato tardam nictationem. Polemon, & Adamantius. Oculi nictantes formidoloſitatem arguent. iidem in figura timidi, tribuunt ei palpebras velociter mobiles, ſed ornato oculorum vel palpebrarum motum neque tardum, neque velocem tribuunt. Vnde corrigendus venit Ariſtotelicus textus, cum ornatus intra timidum & fortem verſetur. Plinius: Pleriſque vero naturale, vt nictare non ceſſent, quos pauidiores accepimus. Ego nictationem ex cerebri humiditate & debilitate prouenire dicerem: debiles enim oculi, qui ſe continere non valent, contremiſcunt, & nictant. Alexander Aphrodiſeus poſt Venereum coitum oculos pauliſper conniuere dixit, idq; propterea fieri, quia in concumbendo ita nos voluptati damus, totique dilabimur, vt erigere oculos, animumq; & ſenſum in ſublime euehere nequeamus, quo fit, vt animus minus

nus corporeas ſentiat affectiones; debilitatur & cerebrum poſt coitum, ideo & oculi nictant.

Conniuentes ſicci oculi.

Quod ſi conniuentes oculi cum ſiccitate fuerint, inſidias, fraudes, & occultum aliquod malum ordiri arguunt; Adamantius. in Polemone deeſt principium.

Conniuentes, diſtorti, & ſubpallidi oculi.

Si tales diſtorti & ſubpallidi fuerint, fatuitatem teſtantur. iidem.

De non conniuentibus oculis, CAP. 20.

RESTAT de ſupradictis contrariis oculis non nictantibus dicamus.

Non conniuentes oculi.

At contra, qui non conniuent, robuſtiores & inuicti ſunt. Ariſtoteles in figura ornati, nõ conniuentes oculos calidos dicit, id eſt, audaces, & fortes; cum eius contrarium ſæpe conniuentes timidos innueret. Plinius narrat, viginti gladiatorũ paria in Caii Principis ludo fuiſſe, in iis duos omnino, qui contra comminationem aliquam non conniuerent, & ob id inuictos fuiſſe. tantæ hoc difficultatis eſt homini.

Non conniuentes, & grauiter intuentes oculi.

Oculi non conniuentes grauiter contuentes, nihil vmquam boni moliuntur. Polemon & Adamantius.

Non conniuentes, placide intuentes, & humidi oculi.

Non conniuentes oculi, qui placide intueantur, humidique fuerint, curiosos, multa animo spectantes, amori deditos, & faciles arguunt. iidem. Constantes & sine nictatione oculos Celebinus Turcarum Imperator habuit, qui compositi animi indices fuere.

Non conniuentes, pallidi, subrubri & sicci oculi.

Oculi non conniuentes, pallidi, & subruffi apparentes, & sicci, malitiam, iniquitatẽ, iram, dęmoniacam nequitiam, & stoliditatem testantur; Polemon. sed Adamantius, Calamitatem dicit, & improbissimarum rerum memoriam, iracundiam, inuidentiam, & quamuis aliam extremam malitiam denotabunt. Christiernus Dacię Rex insidiosos & vipereos oculos habuit, id est, igneos, & non conniuentes, vel fixi obtutus, qui feras omnes nimia sæuitia superauit.

Non conniuentes, in se ipsos circumuoluti.

Si autem & ipsi in se ipsos circumuoluantur, magna amentia laborare scias. iidem.

De mobilitate oculorum, CAP. 21.

HVNC oculi motum Aristoteles, Polemon & Adamantius ὀξεῖς vocant; nos velociter mobiles, siue præcipites dicimus, alii acutos interpretantur, cum ὀξὺς vtrumque significet. sed a veritate

ritate maxime aberrant, quum Physiognomones hos oculos ascribant accipitribus, aquilis, & reliquis rapacium animalium.

Mobiles oculi.

Qui oculos satis mobiles habent, raptores iudicantur, argumento accipitrum; Aristoteles in Physiognomonicis, a quo Polemon & Adamantius. Oculorum motus pręceps, rapaces indicat. Peracris iudicii vir Lucianus suum describens pseudomantem, Alexandrum maximum latronem (quippe qui non in siluis & montibus, sed in ipsa ciuitate sit latrocinatus) oculos dixit habere vehementer acres, & versatiles.

Mobiles, & acuti visus oculi.

Cuius oculi velociter mouentur, & visus est acutus, talis homo est latro, fraudulentus, & infidelis; Aristot. ad Alexandrum, ex quo Rhases: Oculi acute cernẽtes, & satis mobiles, latrones, deceptores, & callidos ostendunt. Conciliator: Oculi vehementer se mouentes, & acute cernentes; callidi, latrones, & infideles. Motus oculorum, vt diximus, ex cerebri caliditate procedit, quæ quando magna est, oculorum velocitas præceps est; ex caliditate complexionis procedit horum subtilitas, ex quo ingenium; ex ingenii subtilitate procedit alterius deceptio, & furtum.

Mobiles rubei oculi.

Si vero oculi sunt rubei, (& mobiles, subin-

telligendum)ille,cuius ſunt,eſt animoſus,fortis, & potens.idem ad Alexandrum. Hos oculos,vt diximus, Ariſtoteles rapacibus auibus aſſignauit.aſtures enim, & accipitres, qui mobilibus & ſanguineis oculis præditi ſunt, pugnaciores aliis ſunt, & de pertica in aſtantis faciem ſemper volant,& pugnam appetunt.

Luſcioſi oculi.

Oculi ſubcæcutientes(κελλαίπωροι) Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, ſed Polemon imbecilles (λεπτοὶ) palpebras coniungentes (ἐπιβάλλοντες) Adamantius cæcutientes (ἰλλώπτοντες) androgynos notant. nos textus omnes ſubdimus, vt mutua ope corrigantur, & videant lectores monſtroſas interpretum translationes, vt omne aliud potius, quam de oculorum phyſiognomonia tractare videantur. Luſcos vero oculos habentes,qui ad lucernam minus vident, ſemper improbi habiti ſunt,naturæ defectum oſtentantes in principalibus membris; ob id luſcis moribus & operibus iudicandi. Angelus Politianus ſubluſcus fuit, peracris vir iudicii, ingeniiq;,ſed aſtuti,aculeati, occulteq; liuidi, quum aliena irrideret, & ſua a probo iudicio expungi non pateretur.

Alteram palpebram iuxta medium viſum ſtantem congruentem, ſurſum attollens, placide & molliter intuens.

Qui alteram palpebram congruentem (ἐπιβάλλει) iuxta medium viſum ſtantem,& qui palpebras

bras ſupra oculos reducentes, molliter intuentur; androgyni ſunt. Polemon ab Ariſtotele in Phyſiogn. Qui palpebras medias comprimunt, & vniunt, & vtrimque, vt expaueſcentes, retrahant, mœchi ii homines ſunt. Adamantius: Si in medium palpebras comprimunt, & vtrimq; expellunt, & luſcioſi ſint; hos ſi mœchos dixeris, nõ peccabis: ſimiliter vtrimq; comprimentes, vel retrahentes iudicabis.

Palpebras comprimentes, & vtrimq; retrahentes, molliter & placide intuentes.

Qui palpebras comprimunt, & omnino molliter & delitioſe intuentur, effeminati ſunt, & ad feminas, & ad decentiam referuntur. Ariſtoteles in Phyſiogn. Qui alteram palpebram ſupponentes (ὑποβάλλοντες) & ſubuertentes (ἀναστρεπόμενοι) luſcioſi, & placide molliterq; intuẽtur, ſe formantes ac fingentes, & plurimum formæ indulgentes, adulteri. Polemon. Qui alteram palpebram ſupponentes, & ſubuertentes, & ſimul humide, placide, & molliter intuentur, delitioſi, formæ indulgentes, & mœchi ſunt.

De oculis ridentibus, CAP. 22.

DIXIMVS de motu oculorum, nunc ad alias qualitates accedamus, ſcilicet, qui riſibiles, & qui triſtes fuerint. nam plerumq; ita ludibundi viſuntur, vt eos aſpicientes non ſolum oculi, ſed eorum cauſſa, & totus vultus ludere, &

ridere videatur. Hi præcipue oculi in mulieribus visuntur, quæ plerumque fraudibus dolisq; scatent.

Ridibundi oculi, hilares.

Oculos, in quibus voluptas quædam ac risus inhabitant, non sine culpa putamus: dolosos enim, & quorsum tendant consilia celantes, maligne omnia machinantes, & operantes indicāt. Polemon, Adamantius. Æneas Phrygius hilaribus oculis fuisse scribitur a Darete; & ob id suę patriæ proditor, & dolosus fuit. Erat Tammasus Ismaelis filius Sophi Rex Persarum, alacribus oculis, dignaque imperio facie, quod maxime apud Persas decorum est, equitandi sagittandiq; peritissimus, & maxime artificiosus imperio regendo.

Ridibundi, subaspicientes, sicci oculi.

Qui autem simul cum risu subaspiciant, & iidem aridiusculi fuerint, supremam hominis nequitiam designant. Polemon, Adamantius.

Ridibundi, & caui oculi.

Caui & ridibundi oculi, tamquam insidiosi, semper malum aliquod voluentes testantur. Polemon, Adamantius.

Ridibundi oculi, & frons, genæ, supercilia, & labia commota.

Vel in Polemone temporis vetustate collapsa desunt, vel ab Adamantio inuenta. Et si quæ extra

extra oculum ſunt, vt frons, genæ, ſupercilia, & labra interim moueantur, malus eſt riſus. malum enim intendit conſilium, & iniuſta opera ſignificat.

Ridibundi oculi, & fixi, minaci aſpectu.

Et ſi minaci aſpectu conniueant, & fixis inſpiciant oculis, iniuſta conſultant opera. Adamantius.

Ridibundi, aperti, & minaci aſpectu oculi.

Si autem aperti oculi, & minaci aſpectu fuerint, iniuſta ab ipſis geruntur opera. Polemon, Adamantius.

Ridibundi, patuli oculi, & ſicci.

Si quibus valde patulos & lętabundos oculos inſpexeris, inſidioſos iudices, ſi ſicci fuerint; Polemon. valde autem ridibundos, magis inſidioſos, & iniquarum operum factores prognoſtica, præſertim ſi ſicci fuerint. Adamantius.

Ridibundi, & humidi oculi.

Deeſt in Polemone principium, & male coniungitur præcedentis finis cum ſubſequentis principio. Non malos mores, neque malos animi affectus notant, ſed vanos, abſque amore, & intemperantes. Adamantius ſupplet: Nam humidi non malos quidem mores, ſed vanos, rudes, imprudentes, amore carentes, & intemperantes notant.

Ridibundi humidi oculi, palpebræ remissæ, frons longa, tempora vtrimq; producta.

Oculi ad risum hilares, humidi, palpebræ remissæ, frons longa (sed Adamantius, mollis. absurde satis) tempora vtrimque producta; mores decoros, iustos, humanos, pios, hospitales, prudentes, optimæ consultationis, beneuolos, & caritate plenos ostendunt. Polemon, Adamantius.

De oculis tristibus, CAP. 22.

NVNC de contrariis oculis hilaribus, scilicet tristibus. Græci σκυθρωπάζειν dicunt, vt qui vultu ita demisso, & superciliis laxati sint, siue præ ira, siue præ tristitia, Scythicum intueri dicuntur, quasi eorum facies non serena, sed nubila, nec frons exporrecta, sed rugosa appareat, idq; præ tristitia, vel aliqua molestia multis accidit; nomine tamquam a Scythis facto, id est, præ tristitia & austeritate, demissis oculis & Scythico vultu sum.

Tristes & humidi oculi.

Oculi tristitiã præseferentes, & humidi, prudentes, & qui disciplinarum amore trahuntur, notant. Polemon, Adamantius. Corrigenda dictio apud Polemonem ex Adamantio, φροντιστὰι, non πείνοον.

Tristes & aridi oculi.

Si aridi oculi fuerint, & tristitiam præseferant, summæ

ſummæ affabilitatis hominis argumenta dixeris, Polemon. Sed Adamantius noxiæ plenos dicit, & melius; cum ſemper ſiccitas malum in oculis adaugeat. quod mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed pro certo habeo.

Triſtes oculi, ſupercilia compreſſa, frons demiſſa, & auſtera.

Si autem comprimantur ſupercilia, ſicut demiſſa, & frons demiſſa & ſimul auſtera ſit; fidos, pios, probos, boni conſilii, & prudentes notat; Adamantius. ex Polemonis textu vix quicquam percipi poteſt.

Triſtes, aridi oculi, frons aſpera, obtutus intentus, palpebræ rectæ.

Quod ſi accedat frontis aſperitas, & intentus obtutus, palpebræque rectæ fuerint, ruſticaniſſima conſilia, & qui ad omne opus peragendum feſtinent, & a nullo facinore abſtineant, indicabunt; & qui velut neceſſitate compulſi, ad ea omnia quę in mentem veniunt, adimplenda, pręceps ferantur; Polemon. Sed Adamantius habet: Barbara conſilia, nec vllum vmquam iis intentatum imperfectumque facinus.

De ſurſum deorſumq; oculis directis, CAP. 23.

NVNC ad alias oculorum qualitates accedamus, ſcilicet qui ſurſum deorſumq; vergant.

Surſum euntes oculi.

Oculi ſurſum eũtes, ſtoliditatis, ſtupiditatis, ſa-

cri morbi, ſalacitatis, ingluuiei, & vinolentiæ ſignum ſunt. Supra, vbi de oculis ſurſum vergentibus, rationem adduximus. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes, & trementes oculi.

Ad hæc ſi tremor aderit, non multum aberunt a ſacro morbo. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes, & pallidi oculi.

Si pallidi fuerint, crudi, inhumani, timidi, inuidentisque ingenii, & homicidæ ſignum erit. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes, ſubrubri oculi.

Si ſubrubri potius exiſtentes (μᾶλλον, vt Adamantius, non πέλονται, vt Polemon) & magni, bibaces, aleatores, (φυλόκυβοι, non φυλόκωμοι, vt Polemon) mulieroſi, canibus ſe oblectantes, immunda loquentes, intemperantes (ἀκρατεῖς, non κράτω, vt Polemon) & ſtupidi erunt. Rhaſes: Oculi ſurſum verſi, vt oculi boum, & ſubruffi, & maximi, denotant hominem ſtolidum, dementem, bibacem. Eadem ab eo Conciliator.

Deorſum euntes oculi, & ſupplices.

Oculi deorſum tendentes ſupplices, eadem quæ ſurſum verſi, animi prognoſtica præbent. id tamen plus habent (ϖειπλότεροι Adamantius, non ϖειλωότεροι, vt Polemon) quod ruſticanum animum & iram monſtrant. Adamantius moleſtos, ruſticanæ iræ, & crudeles.

Surſum

Surſum vnus, deorſum alter euntes oculi, trementes, & halitus aſper & denſus.

Si alter oculorum ſurſum, alter deorſum ibit, & tremor ipſis inerit, & cilia cõprimant, & medium plus aſperum & denſum referat, (Adamantius vero, & halitum aſperum & denſum referat. ſane melius) hi in fine ad epilepſiam deuenient.

De limis oculis, CAP. 24.

NVNC de limis oculis, id eſt, obliquis, vel de ſtrabonibus loquamur. Communis eſt Phyſiognomonum opinio, ſtrabones peruerſę mentis eſſe, & naturæ monſtra. defecit enim natura in eorum formatione, & quia defecit circa cerebrum, ex quo formantur oculi, maximus eſt defectus, cum nobiliſſima ſit hominis pars cerebrum; ob id mala ſignificare. Ouidius Inuidiæ oculos obliquos tradit:

-- *nuſquam recta acies.*

Mineruæ Statius oculos toruos confingit, quaſi atroces, & minaces:

-- *hic toruæ Palladis angues.*

Taurinè tueri olim adagium erat, pro eo quod torue. Ariſtophanes Æſchyli faciem iratam exprimens, id memorat. Plato demonſtrat Socrati fuiſſe morem taurinis oculis obtueri, & apud Pollucem odii ſignum eſt, limis oculis aſpicere. Durat adhuc loquendi modus: Inſtar tauri tue-

tur, qui ab ictu lanii euasit. Attila Hunnorum Rex torua oculorum nictatione terribilis fuit, toto ore sæuitiam spirabat; omnes barbaros ingenio maxime fero, & agresti superauit, humani generis ferale portentum fuit.

Retorti ad dextram oculi.

Oculi peruersi, ad dextram euntes, stultum notant, Polemon & Adamantius. Ego hos ad hircos referrem, & luxuriosos dicerem. Hircus animal est libidinosum; quoniam libido oculos contrudit in angulorum angustias, quos vocant *hircos*, auctore Suetonio in vitiis corporalibus. & Virgilius:

-- *transuersa tuentibus hircis.*

Quoniam libidinis, quæ in hirco præferuida est, illic promuntur signa. Apuleius Grammaticus, quod illic hæreant oculi, hirquos dici opinatur. Isidorus ipsum hircũ animal ab oculis hirquos, id est, angulis conuersis, appellatum autumat. Limos oculos Veneri & amasiis tribuunt Poëtę. Apuleius de Fotide: Ad me conuersa limis & morsicantibus oculis. Plautus in Milite: Aspice me oculis limis. Roscius Gallus a Q. Catulo maxime dilectus, oculis peruersis fuit, & ob id amabilis, eleganti forma, & optima indole ab eo describitur, vt de eo epigramma scripserit. Hector strabus erat, & amorib⁹ aptus, vt a Darete Phrygio describitur. Menander fuit aspectu strabo, sed ingenti acumine insignis.

Retorti

Retorti ad ſiniſtram oculi.

Si vero ad ſiniſtram ierint, luxuriem ſignificant. iidem.

Retorti ad naſum oculi.

Si vero adſpicient ad naſum introrſum, gratioſi, venerei, amicabiles, amoroſi. iidem.

Oculi ſtrabi, aridi, patentes.

Si vero aridiores, patentesque fuerint, & non tremuli; non mali improbique, neque gratioſi amoroſique, ſed verecundi & iuſti. iidem.

Strabi, aridi, patentes, & tremuli oculi.

Si vero aridi, patentes, ſtrabi, & tremuli fuerint; malefici, & audaciſſimi ſunt. iidem: ſed Polemon addit, trementes, & lachrimoſi.

TERTII LIBRI FINIS.

IOAN. BAPTISTAE PORTÆ NEAPOLITANI

DE HVMANA

Physiognomonia,

LIBER IIII.

PROOEMIVM.

IAm *ad vltimam operis partem deuentum est, vbi, quæ superioribus tribus libris de singulis humani corporis partibus scripsimus, omnia in vnum signa, quæ hominem demonstrant diuersis virtutibus vitiisq; præditum, colligemus, vt liceat cuique iniustum, luxuriosum, magnanimum, vel ingeniosum contemplari. Sed prius, quam ad virtutes & vitia deueniamus, de quibus Physiognomon disputat; quibus animæ partibus inhæreant, vt clarius quæ scribimus intelligantur, æquum est recensere. Sed Platonem de animæ virtutibus disputantem audiamus, ab Aristotele libro De virtutibus adductum. Anima consideratur secundum se tota, vel secundum partem. Totius autem animæ iustitia, libera-*

liberalitas, & animi magnitudo virtus est; vitium vero iniustitia, illiberalitas, & animi prauitas. Partes sunt tres. Rationalis quidem virtus, est prudentia, animosæ autem clemẽtia ac fortitudo, cupidæ vero temperantia & continentia. Vitium vero rationalis quidem imprudentia, animosæ autem iracundia & ignorantia, cupidæ autem intemperantia & incontinentia. Aristoteles autem libro Moralium Nicomachicorum animæ alteram partem rationis participem dicit, alteram expertem; irrationalis autem vegetanti persimilis, altrix facultas est, & quia humanæ virtutis expers est hæc pars, omittenda. Sed altera irrationalis pars, rationis quodammodo capax est, & in concupiscibilem & irascibilem diuiditur. Rationalis animæ pars virtutes habet intellectiuas, sapientiam, prudentiam, & perspicaciam. Sed concupiscibiles & irascibiles partes in magnis Moralibus subdiuidit, & vnaquæque virtutes & vitia possidet. In irascibili parte, magnificentia, fortitudo, mansuetudo, & magnanimitas; in concupiscibili vero sex sunt virtutes, temperantia, liberalitas, honoris desiderium, affabilitas, & vrbanitas. Sed de vnaquaq; speciatim dicamus.

De iusti, & iniusti figura, CAP. I.

QVÆ est intellectus omnium prima & maxima virtus, & quæ omnes complectitur, & de omnibus determinat, iustitia est; ab ea igitur inchoandum. Iustus igitur legitimus est, & iusta petit, & iusta agit; & virtus iusticia est perfecta, non absolute, sed ad alteram. ob id virtutũ præstantissima videtur, &, vt prouerbio dicitur, Iustitia virtutes in se complectitur omnes. Multi enim sunt, qui in priuatis rebus virtute vti possunt, sed in cæteris, quæ ad alium spectant, non possunt; ob id iustitia alienum bonum videtur, agitq; ea, quæ alteri conducunt, aut Principi, aut Reipublicæ: & non pars virtutis, sed integra virtus est. Contra vero iniusti sunt & illegitimi, qui & iniusta volunt, & iniusta agunt. Ob id iniustitia omnium vitiorum pessimum est. Antiqui Physiognomones, neq; iusti, neq; iniusti figurá apposuerunt. Nos ex signis, quorum ipsi sparsim meminerint, eas formabimus. Chrysippus in libro De honesto & voluptate, describit iustitiæ imaginem a pictoribus rhetoribusq; antiquioribus ita depingi solitam. Os, oculos, & vultum venerandis coloribus, forma atq; filo virginali, aspectu vehementi, & formidabili, luminibus, oculorum actibus, neq; humilis, neq; atrocis, sed reuerendæ cuiusdã tristitiæ dignitate. Sed quia hanc delineationem quidam disciplinarũ philosophi sęuitię imaginem, non iustitię dixerunt; huius

huius imaginis ſignificationem adiungemus. Iudicem, qui iuſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, contra improbos nocentesque immiſericordem, atque inexorabilem, erectumque, & arduum, & potentem vi, & maieſtate æquitatis veritatisque terrificum. Dicitur virgo; indicio, eam eſſe incorruptam, improbis numquam concedere, non ſermones blandos, non purgationem, non deprecationem, non deniq; quicquam aliud pati. Vultu graui, aſpectu contento, & toruo, vt iniuſtis terrorem incutiat, iuſtis fiduciam præbeat. Ego iuſtos ad leonem referrem. Scribunt enim auctores leonem dolis carere, & iuſtum eſſe: in vlciſcendo iniurias tantumdem fere lædit, quantum læſus eſt ipſe. Hiſtoria eſt: Equitantes inuenerunt tres leones, in quorum vnum quidam ex eis ſagittam immiſſurus, aberrauit; ſagitta prope caput ipſius traiecta; quod animaduertens leo, ſubſtitit, cæteri duo prærierunt; qui prius ſagittam emiſerat, lancea eum confodere conatus eſt, ſed iterum vano ictu percuſſit terram, & ſimul de equo ad terram delapſus eſt. Leo accurrens, militis caput in galea percuſſit, compreſſit, læſitque, ſed non vulnerauit: mox alios leones ſecutus eſt. Scribit Auicenna, ſi quis telum leoni immiſerit, vt nil lædat, aut parum, leonem irruere in illum ſolere, & minari, non tamen interficere.

IVSTI. *Ad leones.*

Corpore commensurati. Color capillorum obscurus. Vox grauis, concaua, & inflexibilis, vel media inter grauem, & acutam. Oculi magni, sublimes, prominentes, fulgidi, & humidi, cum æqualibus pupillarum orbibus, vel inferior orbis, qui pupillam amplectitur, angustus & niger; superior vero igneus in humidis oculis, & nil in ipsis apparet alienum. Vel ad risum hilares, humidi. Palpebræ remissæ. Frons longa, ad tempora vtrimque porrecta.

INIVSTI.

Oculi, cuius inferior pupillæ orbis viridis ambitus, superior niger. Vel glauci, ficciores. Vel stantes subruffi, ingentes, & infra spectantes. Vel vibrantes turbidi. Vel sese claudentes, castigatæ magnitudinis, splendentes cum læui fronte, & sicci. Vel ridibundi, & quæ extra oculos sunt, vt frons, genæ, supercilia, & labia moueantur; vel ridibundi aperti, & minaci aspectu fixi.

De probi viri figura, CAP. 2.

COMITANTVR autem iustitiam probitas morum & fidei, & vitiorum odium. Nos probi viri, siue bonorum morum, & naturæ, signa sparsim colligemus, & in vnam coaptabimus figuram, quæ præcipue ex mediocritate accepta sunt.

PROBI

PROBI VIRI. *Ad ſignorum mediocritatem.*

Naſus magnus, ad faciem bene diſcretus. Vel longus, ad os protenſus, vel mediocriter longus, latus, & apertus. Facies pulchra. Spiritus temperatus. Pectus latum, & humeri magni. Mamillæ mediocres. Oculi caui, & magni, vt aqua in vaſe, ſe mouentes, defixo obtutu hærentes. Circuli oculorum mediocres. Oculi ſemper aperti, obſcuri, humidi, & eorum adſpectus mitis. Vel triſtes, & ſupercilia comprimentes, & frons auſtera, & demiſſa.

BENE MORATI.

Frons media inter tranquillam & nebuloſam. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Facies mediocris. Vox media inter intenſam & remiſſam, vel gracilis. Riſus paucus. Vngues lati, albi, ſubflaui. Oculi concaui, intenti, cærulei, magni, ſtantes, & ſplendentes. Vel lucidi, ſplendidi, vt aqua humidi. Pedes bene formati, articulati, & neruoſi.

De improbi viri figura, CAP. 3.

NVNC improborum virorum vel malorum morum figuras adducemus, etiam ab antiquis prætermiſſas; furis, deceptoris, inſidioſi, verſipellis, & alienis malis gaudentis.

IMPROBI.

Facie eſt deformi. Aures longæ, & anguſtæ.

Os paruum exterius protensum. Dentes canini lõgi, exserti, & firmi. Loquela velox, & præcipue si gracilis vox fuerit, vel quæ e naribus effertur, vel difficilis. Collum incuruum. Gibbosus. Sedigitus. Tibiæ valde graciles. Pedes gibbosi, infra concaui. Oculi positi in longitudine vultus, vel circa pupillam conuersi, coniunctim se mouentes, splendentes vt marmor, aridi, vel splendentes nigri. Vibrantes, tamquam salientes. Non conniuentes, pallidi, subrubri, sicci.

Venenorvm Propinatores.

Oculi prominentes, sicci. Inæquales pupillarum orbes circa pupillam currentes. Calculi sanguinei, vel pallidi in oculis nigris.

Veneno Pleni.

Labia exilia inferiora, ad caninos dentes tumentia.

Homicidæ.

Supercilia pilosa, & coniuncta. Inæquales orbes circa pupillam currentes. Oculi prominentes, sicci; vel sursum euntes, pallidi.

De infidelis & fidelis viri figura, Cap. 4.

Concomitatvr iustitiã fides, vt diximus; vnde fidelis, & infidelis signa colligemus.

Fidelis.

Oculi mediocres, declinantes ad cæruleum colorem, vel nigrum. Vel oculi ad cæruleum colorem

lorem declinantes, magni, ſtantes, & ſplendentes. Vel triſtes, & ſupercilia compreſſa, frons auſtera, & demiſſa.

INFIDELIS.

Caput valde paruum, cum inconcinna figura & dorſi imbecillitate. Frons aſpera, monticulis & foſſiculis plena. Humeri ſurſum eleuati. Manus anguſtæ & graciles. Oculi caui, exigui, ſicci; vel obſcuri, & aridi; vel obſcuri, & ſqualẽtes. Vel ſe mouentes, ſicut turbati. Vel obſcuri aridique. Vel mobiles, & acuti viſus.

De prudentis & imprudentis viri figura, CAP. 5.

EX intellectualibus quoque virtutibus prudentia eſt. Et prudentis viri proprium videtur conſulere de iis quę ſibi bona ſunt & vtilia, & de iis quæ requiruntur ad bene viuendũ in vniuerſum. Vnde & prudens, qui conſultatorius. Pericles prudens exiſtimatus fuit, quia & quæ ſibi & quæ aliis hominibus bona erant, contemplabatur. Prudentiam igitur actionum habitum dicimus, circa ea, quæ humana bona ſunt. Cum autem duę ſint animæ rationalis partes, prudentia virtus eſt operatiuæ; nam circa id quod aliter ſe habere poteſt, opinio & prudentia verſatur.

PRVDENTES. *Ad mediocritatem.*

Corpore parui. Caput paulo maius paruo, in ſinciput & occiput protenſum, quale

Pericli fuiſſe fertur. Capilli in pueritia cani. Frõs quadrata iuſtæ magnitudinis. Facies mediocris, pinguiuſcula. Lingua ſubtilis. Vox media inter grauem & acutam. Labia oris ſuperiora prominentia. Collum ad dextram inclinatum. Claues mediocriter ſolutæ. Metaphrenum medium inter curuum & conuexum. Pectus latum cum latitudine humerorum. Ventris medietas, cum pectoris anguſtia. Manus longæ cum digitis longis, immotæ in locutione. Oculi magni, ſublimes, fulgentes, humidi obtutus, vel lucidi; vel calculi ſubalbidiores, pallidi, igneis admiſti, & ſanguinei in nigris oculis; vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admiſta, vt a longe nigros repræſentet; vel circulus anguſtus, & niger, alter vero ſupra igneus in humidis oculis, & ſi nihil in ipſis appareat alienum; vel circuli iridis coloris in humidis oculis, vel ſe claudentes & aperientes, humidi; vel ſeſe claudentes, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes cum læui fronte: vel ad riſum hilares, & humidi, & palpebræ remiſſæ, frons longa, ad tempora vſq; producta; vel triſtes, humidi; vel triſtes ſi comprimant ſupercilia, & frons demiſſa ſimul & auſtera.

IMPRVDENTES. *Ad aſinos, apparentiam, & indecentiam.*

Eius contrarium imprudens eſt. Imprudentiæ

tiæ autem eſt iudicare peruerſe de rebus, & perperam deliberare; nequire vti præſentibus bonis, & in falſam adduci opinionem de iis quæ ad vitam & bona honeſta ſunt. Frons conuexa alta. Anhelitus quemadmodum iis, qui poſt curſum quieſcunt. Manuum digiti præmutili, craſſiq;. Velociter incedunt, & ſi deprehendantur, formidant, & totam effigiem deorſum trahunt, & contrahunt ſeipſos. Suſpenſo corpore & vultu ſublimi incedentes. Corpore magni, vel corpore parui, & ſicci carnibus, & colore calidum innuente. Oculi prominentes parui, & igniti; vel tenebricoſi, rubri, ſanguinei; vel ſtantes, ſubrubri, ingentes, infra ſpectantes; vel ſtantes, & ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes; vel ſe claudentes, & aperientes.

INSIPIENTES. *Ad aſinos.*

Facies carnoſa. Labra craſſa. Loquela difficilis. Collum erectum. Metaphrenum erectum. Corporis inclinatio ad ſiniſtram.

De ingenioſi viri figura, CAP. 6.

INGENIOSI viri figuram Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis appoſuit, vocaturque ab eo Græce εὐφυής. ſic enim Polemon & Adamantius. Sed diſſimulare nequeo Platonis ſententiam in libro De ſcientia. Inquit enim: Arduum eſt hominem comperiſſe ingenioſum, qui ſimul

mansuetudinis & modestiæ exsors non sit. Siquidem qui acumine illustres; callidi, ac memoria insignes & docilitate, numquã iracundi sunt, & contentionis auidi, nec raptantur secus, ac nauigia, retinaculorum prorsus expertia. Hos itẽ furore potius quam fortitudine præstare dixeris. Sed qui ad grauitatem nati, si se ad ingenii cultum dent, hebetiores apparent, mox desidiosi obliuiosique. Thracas tradunt ingenio esse obtuso, & propemodum nulla memoria, vt nec quaternarium numerando queant transcendere: in iis tamen robur & ad belli munia promptitudinem singularem non desiderari.

INGENIOSI. *Ad mediocritatem. Et est Aristotelis ad Alexandrum.*

Carnes habent molles, humidas, mediocres inter asperitatem & læuitatem. Nec nimis longus, nec nimis breuis. Albus, declinans ad rubedinẽ. Adspectu mitis. Capilli plani, mediocres. Magnorum oculorum, declinantium ad rotunditatem. Mediocris, & mensurati capitis, cum magnitudine colli. Æqualis, & bene dispositus. Cuius humeri parum declinant. Carens carnositate in cruribus & genubus. Claræ vocis cum temperatione in subtilitate, & grossitie. Longarum palmarum, longorum digitorum, declinantium ad subtilitatem. Modici risus, & fletus, & derisionis. Cuius adspectus est quasi commistus lætitiæ & iucunditati.

INGE-

INGENIOSI. *& est Aristotelis, Polemonis & Adamantii in Physiognomonicis.*

Caro humidior & mollior; neque macra, neque valde pinguis. Quæ circa humeros & collum, & quæ circa faciem, graciliora. Adamantius: Facies nec admodum corpulenta, nec quidem attenuata. Quæ circa humeros colligata, & quæ deorsum sunt, demissa, & bene soluta. Circa costas, & dorsum non carnosa. Corporis color candiruber, purus. Sed Polemon & Adamantius; candidus, subrufus, flauus. Cutis subtilis. Pili neque valde duri, neque nigri. Sed Polemon & Adamantius: Capilli neque valde crispi, neque recti. Oculi charopi, humidi. Polemon addit, & splendentes. Moderatæ magnitudinis. Totumque corpus erectum. Addimus nos: Capilli medii inter molles & duros. Facies mediocriter pinguiuscula, vel media inter carnosam & macram. Color candiruber in læui corpore. Dentes mixti, lati, stricti, & rari. Lingua subtilis. Vox media inter intensam & remissam. Costæ macilentæ. Manus graciles & molles. Manuum & pedum articuli generosi. Digiti molles, longi, & inuicem distantes. Femora mediocriter carnosa. Oculi obscuri, humidi, iustæ magnitudinis. Dorsum macilentum. Mea figura hæc est (absit iactantia, & inanis gloriæ fucus.) Frons in longũ porrecta, capilli neque duri neque nigri, neque recti neque

crispi. Aures exsculptæ. Facies macilenta, mediocris. Supercilia magna, rara, & commensurata. Oculi charopi, sublimes, magni, splendentes. Collum, & humeri graciles, & bene soluti. Crura, & latera non carnosa, venter mediocris. Caro colorata. Statura commensurata, & recta. Tali præualidi, manuum & pedum articuli fortes, & bene soluti. Digiti molles, longi, & inuicem distantes. Vox media inter remissam & intensam.

SENSITIVI.

Caput paulo maius mediocri, in sinciput protensum. Frons longa. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Corpore magni, siccis carnibus, & colore siccam temperaturam innuente. Vel mediocri corpore, carne, & colore. Claues mediocriter solutæ.

MECHANICI.

Manus longæ cum digitis longis. Oculi se claudentes & aperientes, humidi. Capillorum color leniter subflauescens.

COGITABVNDI.

Frons caperata, vel in medium sui eleuata, spiritus facilis, & sine strepitu progrediens. Collum incuruum. Incessus tardus.

DOCILES.

Capilli placide subflauescentes. Frons in longum

gum porrecta. Supercilia rara, commensurata, & magna. Aures exsculptæ. Facies macilenta. Risus parcus. Collum inclinatum ad dextram. Humeri magni, & pectus latum. Vel pectus angustum, & venter mediocris. Manus in loquendo immobiles. Digiti retro conuersi. Oculi mediocres, declinantes ad cæruleum colorem, vel nigrum. Vel cærulei, splendentes, magni, stabiles. Vel obscuri, humidi, iustæ magnitudinis. Vel stantes, parui, humidi. Frons exporrecta, & palpebrę mobiles, vel se mouentes, & quasi stantes, & tincturam albuginis in oculo habentes. Vel se claudentes, recti, humidi, iustæ magnitudinis, splendẽtes cum læui fronte. Vel tristes, humidi.

CONSTANTES.

Risus paucus. Cilia nigra, solida. Oculi obscuri humidi, iustæ magnitudinis.

De hebetis viri figura, CAP. 7.

NVNC ingenioso contrariam figuram apponemus; eam ex Aristotele, Polemone, & Adamantio desumemus, & sunt signa fere contraria oppositæ naturæ. Eum insensitiuum vocant, quasi sine sensu.

HEBETES.

Quæ circa collum & brachia, carnosa, complexa, & colligata. Sed Polemon & Adamãtius; Clauiculæ colligatæ, vel magna vasa circa collũ

complexa & immanifesta. κοτύλη rotunda. Vel capitis occiput cauum, vel, vt ego suspicor, κοτὶς, id est, occiput rotundum. nam vt diximus in capitis figura, cum eminentia occipitis perit, & rotunda est, male sensati & hebetis ingenii virum præsefert. Interpres pro acetabulo assumit. Sed quid coxarum acetabula cum intelligentia faciant, ignoro; præsertim cum tale quidpiam apud Polemonem & Adamantium nõ reperiam. Omoplatæ sursum contractæ. Frons magna, carnosa, rotunda. Oculus pallidus, stupidus (siue languidus, vt caprarum oculi, quæ stupidæ sunt, quod linguæ Græcæ imperitia, Suessanus satis peruerse *surdum oculum* transfert, quasi oculis audiamus.) Crura circa talos crassa, carnosa, & rotunda. Maxillæ magnæ, & carnosæ. Lumbus carnosus. Sed Polemon & Adamantius metaphrenum dicunt. Crura longa. Sed ego in Aristotelico textu mendum suspicor, & non μακρὰ, sed μικρὰ, id est, breuia legendum. nam cum vlnæ longæ, quæ cum cruribus eamdem subeunt rationem, naturæ bonitatem innuant; breuiora crura imperfectionem & ruditatem. Polemon & Adamantius paruos articulos, breue collum, & imperfecta extrema tribuunt ei. Collum pingue. Polemon & Adamantius addunt, & breue. Facies carnosa, satis magna. Motus figuram, & morem qui in facie apparet, secundum similitudinem accipit, scilicet insensitiui, & stupidi, & huiusce-

huiuſcemodi textus, vt diximus, mendoſus eſt. Polemon, & Adamantius: Adſpectus hebes, & inhians. Sed Polemon συμπνὴς χανὴς, Adamantius vero ἀχανὴς, & melius. Addunt iidẽ: Corporis color valde alb⁹. ſed Polemõ, Non valde albus, ſed valde niger. & melius, quod puto ex illius textu excidiſſe; cum valde albus, & valde niger color naturæ imperfectionem oſtentet, quæ obeſt ingenio. Venter porrectus. Articuli puſilli, & colligati. Extrema colligata. Sed corrigatur Polemonis textus, qui πλεια habet, Adamantius vero ἁπλῆ. Opponuntur enim ſigna. Ingenioſo erant digiti ſoluti, & inuicem diſtantes; huic colligati, complexique.

INSENSATI. *Ad aſinos.*

Caput valde paruum. ſinciput cauum; vel ſinciput, & occiput. Frons rotunda alta. Naſi imum a ſummo craſſum. Facies carnoſa, longa. Genæ carnoſæ. Mamillæ magnæ, & carnoſæ. Spacium quod eſt ab vmbilico vſque ad imum pectoris longius, quam ab imo pectore ad iugulum. Vlnę carnoſæ. Vngues curui, anguſti. Oculi tarde ſe mouentes.

RVDES. *Ad ſues & vrſos.*

Caput, quod magnitudine exſuperet. Capillorum color flauus, albicans. Frons carnoſa, vel anguſta. Aures rotundæ, non exſculptæ; vel paruæ, & arrectæ. Naſus ad faciem male

discretus. Os valde exsertum. Labia crassa & rotunda, vel inferius labrum prominens. Collum crassum, & pingue, vel durum, vel firmum, & immobile. Ceruix crassa. Humeri eleuati. Costæ carnosæ. Pectus valde carnosum. Manus magnę, & duræ. Venter dura carne compactus. Digiti plus nimio longi, exilesque. Tibiæ, & calcanea crassa. Vngues carnosi.

INDOCILES. *Ad asinos.*

Caput, quod magnitudine exsuperet, vel valde paruum. Facies magna. Collum molle.

INSIPIENTES.

Nares obstructæ. Oculi se claudentes & aperientes, pallidi & trementes. Vel quum se claudunt, sursum abeunt, ipsique stantes & subfluidi sunt. Vel non conniuentes. Vel in seipsos circumuoluti. Vel obscuri se circumcirca mouentes.

STVLTI. *Ad aues & simias.*

Frons lata & magna. Aures magnæ, & arrectę. Color flammeus. Genæ contractæ in tristi vultu, superius labrum crassius, inferiori propendens. Lingua velox. Risus multus. Vox cum clangore acuta. Collum sursum erectum, vel inclinatum ante, vel in aliam partem, vel neruis intensum. Manus valde breues. Humeri pilosi. Oculi retorti ad dextram. Latæ oculorum pupillę.

DEMEN-

DEMENTES.

Os exſertum. Pupillæ oculi cum totius ſubſtantiæ latitudine prominentes. Vel oculi ſurſum prominentes. Et præſertim ſi ſupercilia grauoſa fuerint. Vel concaui, cum mollitie quadam fluidi.

EPILEPTICI.

Vibrantes oculi, tamquam exilientes, grandiuſculi, ſplendidi, & humidius contuentes, vel ſurſum euntes. Et præſertim ſi trementes fuerint. Vel ſi alter oculorum ſurſum, alter deorſum ibit, & tremor ipſis inſit, & halitum aſperum & denſum referat.

DÆMONIACI.

Tali præpingues. Calcanea aſpera, digiti curui, pedes corpulentiores, & tibiæ prægrandes.

MOBILES. *Ad aues.*

Frons parua, & lata. Naſus valde paruus. Vel longus & ſubtilis, vel imum gracile. Os planum. Aluus, & pectus nimium piloſum. Oculi obſcuri parui.

De memoris & obliuioſi viri figura, CAP. 8.

MANAT autem a prudentia memoria ipſa, vel eius aſſecla eſt, vel prudentiæ adminicula, & ex virtutibus intellectiuis eſt. Ariſtoteles libro De memoria ait: Ad bene memorandum requiritur cerebri ſiccitas; ad facile diſcendum

humiditas. Vnde vt plurimum ingenio tardi, memoria valent; dociles reminiſcentia. Memoris viri Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis huiuſcemodi, figuram appoſuit.

MEMORIS.

Superiora minora. Hæc enim diſpoſitio paucitatem arguit vaporum, propter cerebri ſiccitatem. Pulchra, id eſt, bene formata, diſpoſitaq;. Carnoſa. Non pinguia, ſed carne bene veſtita. nam pinguia hebetem & obliuioſum arguunt. Addimus nos; Aures magnæ.

OBLIVIOSI. *A contrariis ſignis.*

Superiora maiora. In libro De reminiſcentia ait: Superiora maiora habentes, vt nani, nõ ſunt memoratiui; propterea quod grauitatem multam habent in ſenſitiuo. Et quia a principio motus non poſſunt immanere, ſed diſſoluuntur, neque in reminiſcendo recte procedunt.

De audacis viri figura, CAP. 9.

DIXIMVS de virtutibus & vitiis, quæ intellectiui inerant. Nunc quæ in ea animæ parte, quæ iraſcibilis dicitur, ſita ſunt, dicemus; quarum prima fortitudo eſt. Hæc inter duo extrema verſatur, ſcilicet fiduciam, & timiditatem. Audax eſt, qui confidendo in terribilibus rebus excellit, qui & arrogans, & fortitudinis affectator videtur, vt inſanus quidam, aut inſolens, qui

neque

neque terręmotus, neque inundationes timeat, quod Celtæ facere dicuntur. Timent enim res non ſicut oportet, & minus, quam fortis. nam pręcipites ſunt, voluntque ante ipſa pericula periclitari, in ipſis vero conſtitutis, abſiſtunt. Hanc figuram Phyſiognomones non appoſuerunt. Nos ex eorum ſcriptis formabimus.

AVDACES. *Ad Tauros.*

Vultus auſterus. Frons nebuloſa. Supercilia oblonga. Naſus longus, ad os protenſus. Os magnum. Dentes longi, rari, acuti, & fortes. Collum mutilum. Vlnæ prolixæ, & quæ extenſæ vſq; ad genua pertingunt. Pectus latum, humeri magni. Oculi ſplendētes, cęſii, ſanguinei; ſe mouentes cum palpebris immotis; aperti, ſicci, ſplendentes, & puro lumine relucentes, vel vibrantes turbidi.

TEMERARII.

Os magnum, & exſertum. Digiti breues, & craſſi. Oculi ſplendentes, torue adſpicientes. Se claudentes cum fronte aſpera, ſuperciliis obliquis, & palpebris duris, & concretis. Vel ſe claudentes, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes cum læui fronte, ſicci.

SVPERBI.

Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuentur. Venter magnus, carnoſus, & propendens. Greſſu tardo ambulantes, ſponte morantes &

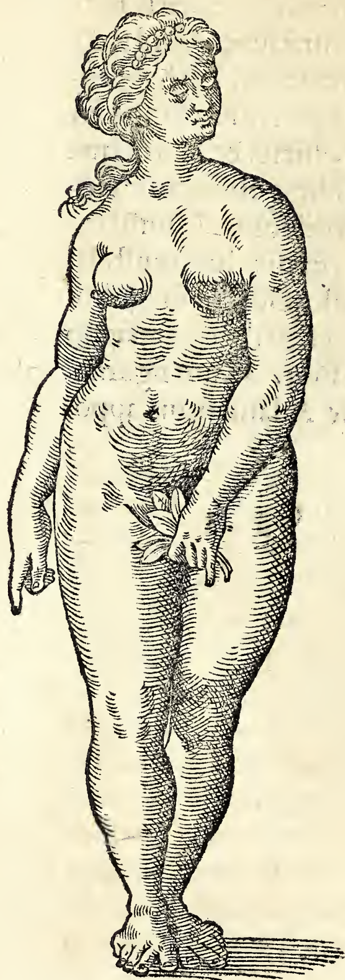
manentes in viis, & circumcirca adſpicientes. Oculi obſcuri, aridi.

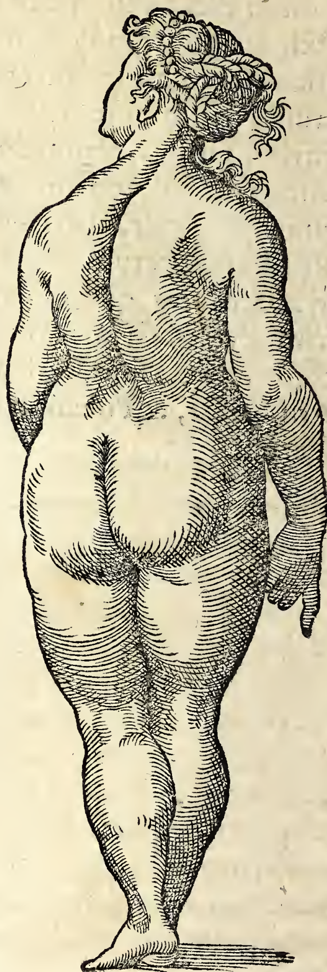
De timidi viri figura, Cap. 10.

NVNC de altero fortitudinis extremo dicemus, in quo defectus; & eſt timiditas. Timidi ſunt, qui non terribilia quaſi terribilia timent, vel timent ea quæ non oportet, vel non ſicut oportet; tandem ii timendo excedunt, & in doloribus excedentes, magis eſt manifeſtius. Id Ariſtoteles ait in Nicomachicorum libris. Alibi etiam: Ignauia eſt, metu quouis facile percelli, mortis maxime, & noxarum corporis, arbitrantes præſtabilius eſſe quomodocumque ſeruari, quam pulchre mortem obire. Frigiditas & humiditas in complexione timiditatem inducunt, vel etiam intemperata ſiccitas. Feminæ viris frigidiores ſunt, & ob id timidiores & imbecilliores. Galenus putat frigiditatem cauſſam eſſe, quæ feminas viris molliores & imbecilliores reddat: vnde quo præſtantior eſt frigore caliditas, eo eſt vir femina perfectior; & ob id timidiores feminæ; quia frigus timorem gignit, & frigidioris naturæ homines timidi & effeminati ſunt. Scribit Lactantius Firmianus, ſi humanum ſemen dextrum in coitu in ſiniſtram vteri partem mulieris ceciderit, virum quidem naſciturum, ſed effeminatum, quum pars ea mulierum generationi deſtinata ſit, & ob id femineo corpore,

pore, carne alba, molli, glabra, voce exili & clara, facie imberbi, ac ſine animo, pectore, fore vt ſemiuir dici poſſit. Plato feminas ex viris fieri dixit, quando frigidioris naturæ ſunt. Ad id facit etiam illa commigratio animarum, Pythagoreorum, quum eadem viri anima, dum timidum ſortitur corpus, feminam efficit; & ſic reliqua animalia. Solet etiam timiditas euenire ex ſanguinis paucitate, vt in chamæleonte. Timida animalia ſunt ceruus, lepus, cuniculus, muſtela, hyæna, & mus, quibus Ariſtoteles cor magnum tribuit, vt cunctis metu maleficis; & quæ magno corde prædita ſunt, frigida ſunt. Hanc figuram Ariſtoteles, & Polemon & Adamantius appoſuerunt.

Eandem, quam primo libro, hic denuo femineam figuram non ab re fore putaui in huius capitis fronte oculis subiicere, vt exactius eas partes visu assequi queas.

TIMIDI.

TIMIDI. *Ad mulieres, ceruos, lepores, cuniculos, coturnices, & ad complexiones.*

Mollipilus. Corpore inclinatus, non erectus. Suræ ſurſum ductæ. Color in facie ſubpallidus. Oculi imbecilles, & qui palpebrizant. Corporis imbecillia extrema, & crura gracilia, & manus ſubtiles & longæ. Lumbus paruus & imbecillis. Polemon & Adamantius: Oblongus. Figura contenta in motibus, non inuerecundus, ſed languidus, & ſtupefactibilis. Sed Polemon & Adamantius: Tota corporis facie ac ſtatura diſſolutus. Color qui in facie apparet, varius, & mos ſubtriſtis. Iidem addunt: Collum longum. Reſpiratio debilis, vel tumultuoſa. Pectus debile. Vox acuta & mollis. Addimus nos: Occiput cauum. Vel caput in quo vtraque eminentia perit. Capilli recti, vel criſpi, molles, & plani. Colore vel nigri, vel albi. Frons magna. Facies carnoſa, vel oſſoſa. Colore nigro, vel albo, vel ſubliuido, vel mellino. Labia exilia in ore paruo. Spiritus paruus, rarus, tardus; & corpus, & pectus macrum, & glabrum. Vel ſpiritus altus, denſus, & agilis. Vel pectus carnoſum. Vox remiſſa, vel tremula. Loquela breuis, vel acuta, & debilis. Vel e naribus efflata. Metaphrenum imbecille, inarticulatum, & macilentum. Collum gracile, & longum, vel aſperum, & pingue. Pectus carnoſum, & glabrum. Vel

gracile, & imbecille. Lumbi acuti. Humeri inarticulati & imbecilles. Vlnæ, & brachia breuia, quæ extenſa ad genua non perueniant, ſed cogant caput occurrere manibus. Coxendicum oſſa gracilia. Femora inarticulata, & mollia. Tibiæ inarticulatæ, & molles, & valde graciles. Digiti conſepti. Oculi diſcolorati. Vel cæſii albicantes. Vel valde nigri. Vel fului ſplendentes, vel nigri ſplendentes. Conniuentes. In quibus circuli candidi, & imbecilles. Vel ſtantes humidi. Vel aſperis oculis dormientes. Vel ſurſum euntes, pallidi, vel obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis. Timidos canes Xenophon ita deſcribit. Corpore paruo. Naſo aquilino, paruo roſtro. Oculis luſcioſis. Deformis, dura, ſtrigoſa, glabra, infirma, longa, corporis partes non bene reſpondentes, mollipedes, non ſagaces.

De cinædi viri figura, CAP. II.

IN Moralium Nicomachicorum libris Ariſtoteles, vbi de continente & incontinente tractat, & de toleranti, ait mollem toleranti opponi. Tolerans in reſiſtendo conſiſtit; qui enim deficit in iis, aduerſus quæ plerique renituntur, is mollis eſt, & delicatus. Delitiæ enim mollities quædam ſunt. Qui ſcilicet pallium trahit, ne ſi ipſum tollat, dolorem ſibi laborando creet, & dum ægrotantem imitatur, miſerum eſſe non exiſtimat, cũ miſero ſimilis ſit. Ex genere quoq; molli-

mollities oritur, vt apud Perſarum reges. Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius cinædi iconem appoſuerunt, & talem Dionyſium ſophiſtam fuiſſe ſcribit Ariſtoteles.

CINÆDI. *Ad Mulieres.*

Oculi confracti. Sed Polemon, & Adamantius humidi, & impudenter adſpicientes. γονύκροτοι, alii *genu flexiles* interpretãtur; ego vero genu rumorem facientes incedendo. Sed Polemon γονάτων κροτός. Inclinatio capitis ad dextram. Idem, Collum inclinatum. Motus manuum languidi, & diſſoluti. Sed hic Polemonis textus ſatis corruptus, & facile ex Adamantio corrigẽdus. Ambulationes duplices, vna quidem circumclinantis, alia vero tenentis lumbos. Iidem: Lumbus, & membra omnia trementia. Sed omnes textus corrigendi, quia mendoſi ſunt. Oculorum circumſpectiones, id eſt, oculos vertens, & circumducens, vt Polemon & Adamantius ſcribunt. adduntque: Frontem contrahit, & genas. Supercilia ſuo loco manent. Vox exilis, infracta, acuta, & inæqualis, & valde tremula. Pedum παράχωρα, Polemon, ſed Adamantius παραφορὰ, & melius; id eſt, pedum diſtractio, quaſi conuerſis cruribus & pedibus ambulantes. Colla eorum non ſatis firma; ſed ſubtremiſcunt, vt ſi ſtabilitas coacta eſſet. Labiorum contractio: nam lepores labia perpetuo mouent. Vocis clangor. Addimus nos: Mentum longum. Genas contrahen-

tes in hilari vultu. Exilia labia, ad inciſorios dentes tumentia. Corpore inclinati ad dextram. Ambulantes pedibus & cruribus conuerſis, Comatuli, incinnatuli. Alte reſpirant, & ipſis denſus & agilis e naribus ſpiritus effertur. Alteram palpebram, iuxta medium viſum ſtantem, & palpebras ſupra oculos reducentes, molliter intuentur. Palpebras non habent rectas, nec ſupercilia immota; ſed trementia, & ſimul oculi & adſpectus ſubmouentur. Oculi mobiles, luſcioſi.

Cinædi ſigna ex P. Africano.

P. Africanus, Pauli filius, P. Gallo homini delicato inter pleraque alia hæc quoque probro dedit, quod tunicis vteretur totas manus operientibus, quod quotidie vnguentis delibutus, ad ſpeculum ornetur, quod ſupercilia radat, quod barba vulſa, feminibusque ſubuulſis ambulet, quod in conuiuiis adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accumbat, quod non modo vinoſus, ſed viroſus quoq; ſit.

Cinædi ſigna ex Archeſilao philoſopho.

Plutarchus refert Archeſilaum philoſophum vehementi verbo vſum eſſe de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus & caſtus dicebatur. nam cum vocem eius infractam, capillumque arte compoſitum, & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatisque plenos videret,

ret, Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis, prioribus an poſterioribus.

MOLLES. *Ad mulieres.*

Nates præpingues. Genua carnoſa. Supercilia recte extenſa. Collum ante inclinatum. Humeri inarticulati, imbecilles. Metaphrenũ imbecille, macilentum, inarticulatum. Dorſum anguſtum, imbecille. Coſtæ male ſolutæ. Venter macilentus. Tali carnoſi, inarticulati. Pedes parui, graciles, inarticulati.

EFFEMINATI. *Ad mulieres.*

Frons demiſſa. Naſus ad faciem male diſcretus. Os paruum, mentum rotundum, & glabrũ. Claues male ſolutę. Lumbi carnoſi, molles. Ambulantes pedibus & cruribus conuerſis. Vel corpore ſe mouentes humeris, & ſingulis mẽbris. Genua intus innuentia, vel collidentia ſeſe. Oculi ex facie multum extantes, valde parui, & igniti, vel parui, & varii.

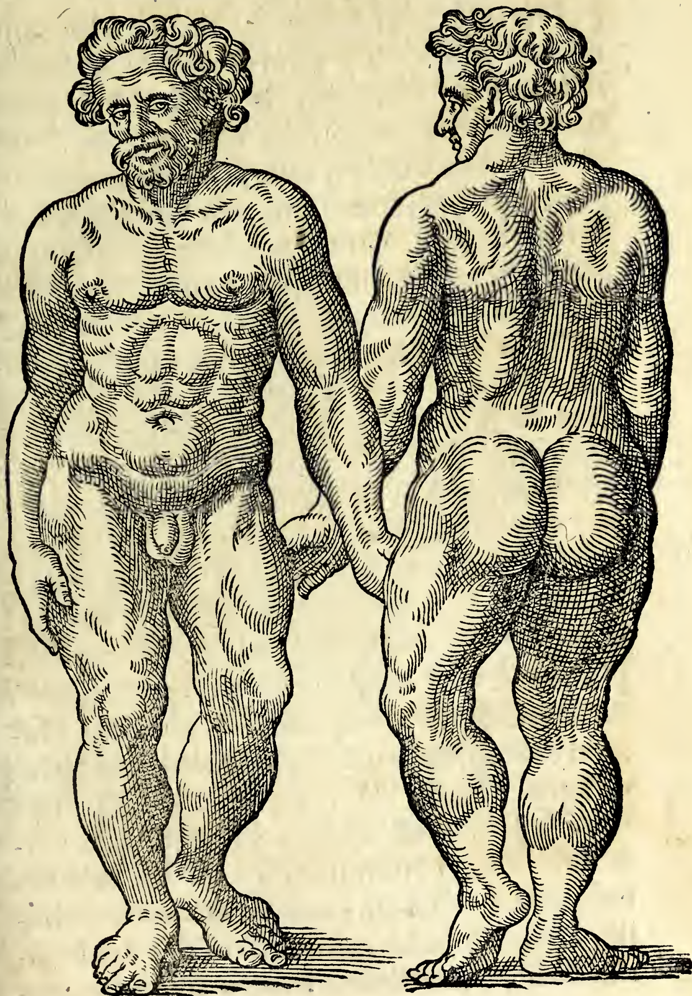
IMBECILLES. *Ad mulieres.*

Supercilia rara, extenſa, vel quæ ſuo loco manent. Lingua balbi, vel blæſi. Collum gracile. Vlnæ, brachia, & cubiti exiles. Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ. Mammillæ paruæ & extenuatæ. Oculi ſe mouentes, cum palpebris mobilibus. Vel eius circuli candidi, & imbecilles.

De fortis viri figura, CAP. 12.

DIXIMVS de audacia, & de timore; nunc de fortitudine, quæ eſt mediocritas quædam, quæ circa timorem & fiduciam verſatur. Fortis eſt, qui non timet mortem oppetere in bello, in maximo & pulcherrimo periculo, & circa præclaram mortem impauidus exiſtit. Primi excedebant, & deficiebant; hic mediocriter ſe gerit. Fortes ante periculum quieti ſunt, & in eo ipſo celeres, & acres. Vel fortitudo eſt inconcuſſum a mortis metibus, & conſtantem in malis, & intrepidum ad pericula eſſe, & velle honeſte mori, & victoriæ cauſſam præſtare, quam turpiter ſeruari. Accedit fortitudini animi præſtantia, & confidentia, induſtria, & tolerantia. Ariſtoteles cæterique Phyſiognomones hanc figuram apposuerunt: ſed de forti ſecundum animam, & de robuſto ſimul locuti ſunt. Sic etiam ſi ſiniſtræ partis hominis ſemen in dextram mulieris vteri partem illabitur, naſcitur & mulier; ſed quia eo loco nata eſt, vbi vir naſciturus erat, virilis erit mulier, robuſta membra, viſus fuſcedinem, vocem grauem, & intrepidum animum habebit. hæ ſunt mulieres, quæ nec ſupponi, nec regi a viris poſſunt, ſed in dominatu primas ſibi vſurpant partes.

Hic etiam virilem attulimus figuram, vt leuiori negotio partium similitudines, de quibus loquimur, assequaris.

FORTES, ANIMOSI. *Ad viros, leonem, taurum, & robuſtos canes.*

Duri pili. Sed interim Adamantii textus corrigatur; nam vbi Polemon κόμη σκληρὰ, ipſe κόμη σμηρὰ, habet. Figura corporis erecta. Oſſa, & coſtæ, & extrema corporis fortia, & magna. Polemon & Adamantius: Latera, & vniuerſos corporis articulos, & extremitates robuſtas habet, & oſſa magna. Venter amplus, ad ſe contractus. Pectus carnoſum, & amplum. Iidem: Pectus, & metaphrenum robuſtum. Oculus charopus, non valde expanſus, nec omnino clauſus. Color corporis ſqualidus, & acutus. Et illud ὀξὺ non ad frontem, vt perperam facit Sueſſanus, ſed ad corporis colorem referri debet: quia acuta frons non reperitur, ſed ſqualida. Ob id iidem. Color magis acutus. Frons recta, non magna, neque læuis, neque aſpera, macra. Vbi textus corruptus eſt; nam ν in υ mutatum eſt, ἰχνὸς, non ἴχυος legendum. Humeri ampli diſtantes, non valde colligati, nec omnino diſſoluti. Sed Polemon & Adamantius: Humeri robuſti, & ſpatulæ, & latera in latitudinem diſtenta, ſed vbi Polemon ἐρεῖαι, Adamantius πλευραὶ habet. Collum firmum, non valde carnoſum. Nates contractæ, ſed duræ. Suræ deorſum ductæ. Crura carnoſa, circa talos robuſta. Pedes articulati. Acies humida: Adamantius addit, & terribilis. Inſuper iidem hæc habent

bent in eiuſmodi figura: Supercilia non extenſa. Vox minax, intenta, & magna. Spiritus reciprocatio conſtans. Nos quæ ex eiſdem aliiſque diſperſim collegimus, & experientia cognouimus, adducemus. Caput paulo maius mediocri, vt leo; occiput protenſum cum valida ceruice. Vel caput vtrimque protenſum, cum mediocri magnitudine. Capilli colore flaui. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Frons quadrata iuſtæ magnitudinis, neque lenis, neque aſpera, recta, macra, mediocris. Naſus ad frontem bene diſcretus. Nares patulæ. Labia exilia in ore magno, vt ſuperiora inferioribus ſuperponantur, & iuxta angulos laxa. Vox grauis, & intenſa. Vel grauis, & ſonora. Spiritus ſpiſſus, fortis, & velox. Vel ſpiritus conſtans. Collum medium inter longum & craſſum, vel craſſum. Vlnæ prolixæ, quæ extenſæ ad genua perueniant. Vel vlnæ, brachia, & cubiti robuſti, & bene articulati. Humeri robuſti. Metaphrenum magnum, carnoſum, articulatum. Coſtæ bene ſolutæ. Teſtes magni. Coxendicum oſſa exterius apparentia. Nates oſſeæ, neque lenes, neque rugoſæ. Dorſum magnum, robuſtum. Pectus piloſum. Manus magnæ, articulatæ, & neruoſæ. Vel magnæ, & duræ. Femora neruoſa, oſſea. Tibiæ articulatæ, neruoſæ, & robuſtæ. Pedes bene formati, magni, articulati, neruoſi. Tali neruoſi, articulati. Corpus commenſuratum. Oculi

quorum ſupercilia arcuata, quæ frequenter eleuantur; vel ſplendentes, tarde adſpicientes, vel ſplendentes, quibus funiculus imminet, & ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ, vel cæſii viridantes; vel colore flaui; vel circuli, iridis colorem referentes, in oculis humidis; vel mobiles, rubei. Oppianus robuſtos canes, & acerrima audacia præditos ita deſcribit: Vaſto corpore, roſtro ſimo, horribili ſupra oculos inter ſupercilia pelle, oculis igneis, rauo colore ſplendentibus, pelle tota hirſuta, robuſto corpore, dorſo lato.

FORTIS VIRI *figura a Vegetio deſcripta.*

Ita Vegetius tironem Martio operi deputandum eligit. Vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis; ventre modicus, exilior cruribus, ſuris, & pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed neruorum duritia collectis. Hiſpanus quidam, Petrus nomine, Neapolim venit 1555. & domi meæ ſuæ fortitudinis tale ſpecimen dedit. Homo maxime corpulentus ſuo dextro humero inſidebat, alter læuo; dextro brachio vnum, altero alterum ſuſtinebat; ſupra binos pedes, alios binos ferebat; aderant etiam alii, qui hos amplexatos tenebant: ac ipſe poſt incedebat, ac ſi vacuus eſſet. Dein paſſis in terra manibus ſupra eas duos homines aſcendere iubebat, erigens ſe poſtea, eos vſque ad caput eleuabat. Poſtea dextram & ſiniſtram manum fune

alliga-

alligauimus, & hinc inde decem viri, pedibus terra fixis, binis manibus funem in diuerſas partes trahebant, ipſe tractis ad ſe manibus, pectori in crucis modum admouit tam vehementer, vt multi in terram prociderint. Fronte clauum percutiens, muro medium infixit, etſi ictu frontem vulnerauerit. Extendens brachium manum claudebat, nec poterant cuncti ſimul nec manum aperire, nec brachium plicare. Cum in ſolitudine quadam a binis latronibus inuaderetur, ipſe iniectis ceruicibus eius manibus, vnius caput alterius capiti tanta vi illiſit, vt longe vtriuſque cerebrum diſſiliret. Rogatus a me, vt corpus nudum demonſtraret, vt illud contemplari poſſem, libenter paruit. Corpus erat quadratum, ſtatura recta, caput decenter magnum, in ſinciput prominens, valida ceruice ſuffultum, capilli duri & flaui, frons quadrata, non magna, oculi charopi, caſtigatæ magnitudinis & aperturæ, os magnum, vox intenſa, & ſonora, vt etiam optime caneret, naſus rotundus, ad faciem diſcretus, anhelitus ſpiſſus, fortis, & conſtans, collum rectum, firmum, neruoſum. Humeri, ſpatulæ, & brachia toroſa & teretia; carne ita dura & compacta, vt cum brachium extenderet, & manum comprimeret, adeo muſculos & neruos intenderet, vt modicam carnem apprehendere non valerem, & ſi valido niſu. Pedes, & manus magnæ, robuſtæ, articulatæ, crura lacertoſa, ſuræ

contractæ, pectus amplum, latum, aluus contractus, modici cibi. coxendicum oſſa eleuata, magna. adſpectus iucundus, acies atrox, & minax.

ANIMOSI. *Ad leonem.*

Capilli medii inter rectos & criſpos; deſcendentes a fronte iuxta naſum, colore flaui; ſupercilia arcuata, & quæ frequenter eleuentur, mentum acutũ, collum craſſum, dorſum magnum, & robuſtum. Pectus magnum, articulatum. Manus magnæ, articulatæ, & neruoſæ. Incedens humeros commouet ad ſingulos paſſus. oculi colore flaui, vel fului: vel ſplendentes torue, adſpicientes: vel circuli coloris iridis in humidis oculis: vel mobiles, rubei.

VIRILES. *Ad viuos.*

Supercilia non recte extenſa, ſed tortuoſa. Spatulæ latæ, magnæ, & diſtantes. Coxendicis oſſa exterius apparentia, mentum quadratum. Claues mediocriter ſolutę. Denſa barba. Et mulier barbata, virilis.

BELLICOSI.

Os magnum. Vox canora.

De inflati viri figura, CAP. 13.

IAM ad alteram virtutem accedemus, ſcilicet magnanimitatem, ſed ea quoque, vt cæteræ, inter duo vitia verſatur, ſcilicet inflatos, & puſillanimos. Inflatus eſt is, qui quum ſit indignus, dignum

dignum se magis putat, & in excessu peccat, tamen malus non est, sed peccans. Inflati se ipsos ignorant, atque palam, quasi sint digni, honorabiles res aggrediuntur; deinde redarguuntur vestitu enim, & habitu, atque huiuscemodi rebus ornantur, prosperasque fortunas suas esse manifestas volunt, de se prædicant, quasi ob eas honores sint consecuturi. Minus opposita est magnanimitati, quàm pusillanimitas. Nos hic inflati, siue gloriosi signa cõgessimus. Adamantius superbiam & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Lactãtius, in equis gloriæ cupiditas expressa deprehenditur; victores exultant, victi dolent. Hinc & Virgilius:

Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

Ouidius in Halieuticis:

Hic generosus honos, & gloria maior equorum,
Seu septem spatii circo meruere coronam,
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ.
Quam tumidus, quantoq; venit spectabilis actu,
Vngula sub spoliis grauiter redeuntis opimis,
Cum capiunt armis palmam, gaudentq; triumpho!

GLORIOSI. *Ad equos.*

Supercilia arcuata, & quę frequenter eleuantur. Metaphrenum erectum. Tarde gradiens, & sponte morans in viis, & circum circa adspiciens. Incedens alta ceruice erectus, humeris submouens. Oculi se mouẽtes, turbati; vel vi-

brantes, tamquam ſalientes, grandes, lucidi, ſplendidi. Digiti longi, graciles.

De puſillanimi viri figura, CAP. 14.

ALTER, qui defectu peccat, puſillanimus eſt. Is vero eſt, qui minoribus dignum, quam ſit, ſe eſſe arbitratur, ſiue magnis, ſiue mediocribus, ſiue etiam paruis dignus ſit, modo minoribus dignum ſe eſſe cenſeat; tamen non maledicus, ſed peccans videtur: nam cum bonis dignus ſit, ſeipſum iis priuat, quibus eſt dignus; & videtur peccare, quod bonis ſeipſum dignum non exiſtimat, & ſeipſum ignorat. Magnanimitati magis oppoſita eſt, quam inflatio. Alibi vero idem Ariſtoteles ait: Puſillanimitas eſt, neque honorem, neque ignominiam, neque infelicitatem, & infortunium ferre poſſe, ſed honoratum tumeſcere, & leui ſucceſſu ſubſultare; ignominiã autem nec minimam ferre poſſe. Hanc figuram Ariſtoteles appoſuit, ac talem fuiſſe Leucadium Corynthium narrat. Sed Polemon & Adamantius non puſillanimo, ſed lucricupido tribuunt; ſed notæ fere vtrique conueniunt.

PVSILLANIMI *figura, ex Ariſtotele, quam Polemon & Adamantius lucricupido tribuerunt, ad feles, & ſimias.*

Facies parua, parua membra, parui articuli, exigui oculi, corpus macrum. Addimus nos: Frons circularis, loquela intenta, vehemens. Pectus

ctus gracile, & imbecille. Costæ exiles, & vacuæ. Velociter incedit, & si deprehendatur, formidat, & totam effigiem deorsum trahit, & contrahit seipsum. Oculi magni, cum palpebris mobiles.

QVERVLI. *Ad aues.*

Comitantur pusillanimitatem querimonia, diffidentia, & humilitas. Nos queruli signa apponemus. Vox in principio grauis, in fine acuta. Guttur asperum, & vertebra prominens.

De magnanimi viri figura, CAP. 15.

DE magnanimitate dicemus, medio inter duo extrema. Est sane magnanimus, qui quum magnis dignus sit, magnis quoque se dignum existimat. In magnitudine consistit; & si magnis est dignus, optimus quoque sit necesse est. Si non est bonus, ridiculus est. Versatur circa honores, potestates, & diuitias, & in omni tam prospera, quam aduersa fortuna, moderate se gerit, vt ne in prosperis lætitia gestiat, neque in aduersis tristitia obruatur. Beneficiis alios afficere gaudet, & ipse affici erubescit, a nemine quidquam petit, sed prompte aliis ministrat. Odium, aut amorem præsefert. Aristoteles magnanimi signa cum fortis confundit; quippe leoni, & aquilæ comparat, quæ signa fortitudinis & magnanimitatis habent. & eum sequuti Polemon & Adamantius, eadem protulerunt. Nos

ſigna eorumdem decerpentes, figuram hanc concinnauimus.

MAGNANIMI. *Ad leones, & aquilas.*

Caput paulo maius commenſurato. Vel moderatæ magnitudinis, & rectitudinis, & modice compreſſum. Capilli a fronte deſcendentes iuxta naſum, leuiter ſubflaueſcentes. Frons quadrata iuſtæ magnitudinis. Naſus a fronte aduncus, bene diſcretus; vel rotundus, & in imo obtuſus. Labia tenuia in ore magno, vt partes ſuperiores inferioribus ſuperiniectæ ſint, eademq; laxa iuxta labiorum angulos. Vox grauis, concaua, & inflexibilis. Vel grauis, & loquutio ſtabilis. Inceſſus tardus. Collum mediũ inter longum & craſſum. Metaphrenum latum. Incedẽs humeris curuis, & ad ſingulos paſſus commotis. Vel longo greſſu ambulans. Oculi colore flaui; neq; prominentes, neq; concaui; nigri, in quibus calculi non inſunt, ſed extra circuli circumferentiam habent nigredinem igni admiſtam; vel calculos habent ſubalbidiores, nõ valde igneos, vt a longe nigros repræſentent. Vel in humidis oculis circulorum alter anguſtus & niger, alter ſupra igneus, nihilque in ipſis apparet alienum.

De auari viri figura, CAP. 16.

LIBERALITAS inter duo vitia media eſt, ſcilicet prodigalitatem, & auaritiam: verum quoniam de prodigis pauca vel nulla extant ſi-

gna

gna (quia cum liberalibus conueniunt fere) ideo de eis dicere nolumus; nunc autem de auaris. Illiberalis vel auarus eſt, qui magis quam decet, pecuniis ſtudet, in dando deficit, in recipiendo excedit; prodigo peior eſt, quia nec vlli, nec ſibi ipſi vtilis eſt. Auaritiæ ſpecies tres ſunt: Turpis quæſtus, Tenacitas, & Illiberalitas. Turpis quæſtus eſt, per quem diteſcimus, & lucrum quam pudorem pluris facimus. Tenacitas, per quam ſumptui & impenſis in re honeſta parcimus. Illiberalitas, per quam expendimus minutatim male, & plus iacturæ facientes, nullo habito temporis delectu. Ariſtoteles huius figuram ſpreuit; ſed Polemon & Adamantius quam ille puſillanimo adſcripſit, lucricupido tribuerunt.

LVCRICVPIDI, *Polemonis & Adamantii figura, quam Ariſtoteles Puſillanimo adſcripſerat.*

Membris & oculis paruis, facie parua. Veloci inceſſu. Dorſo recuruo. Acuta voce, & acuti clangoris. Colore parum rubore perfuſo. Addimus nos: Metaphrenum valde curuum, & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Vox debilis, & flebilis. Breuis & celeris greſſus.

QVÆSTVOSIORES.

Oculi ſtantes parui. Vel ſtantes parui, qui frontem & ſupercilia contrahant. Vel oculi parui, varii.

ILLIBERALES.

Humeri male ſoluti. Celeri greſſu ambulantes, & ſi deprehendantur formidant, & ſuam effigiem deorſum trahunt, & contrahunt ſeipſos. Digiti contracti. Oculi valde parui. Vel parui, & varii. Vel albicantes cæſii, cum paruis pupillis.

PARCI.

Collum incuruum ante. Metaphrenum valde curuum, & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Oculi obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis.

TENACES.

Supercilia incuruata deorſum, & intuentur quaſi latenter.

De liberalis viri figura, CAP. 17.

LIBERALIS verſatur in datione & acceptione, ſed magis in datione laudem meretur. Sed dare quibus oportet, & non accipere vnde non oportet, Liberalitas eſt, ad honeſtos ſumptus, & præſto eſſe in auxilium in aduerſa fortuna. Comitantur liberalitatem morum facilitas, comitas, humanitas, miſericordia, in amicos beneuolentia, hoſpitalitas, & honeſti ſtudium. Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius eius figuram non appoſuerunt; quia ſigna manifeſtarunt in forti, ex leone deſumpta. Nos eam concinnabimus.

LIBE-

LIBERALES. *Ad leonem.*

Capilli e regione naſi a fronte deſcendentes. Ceruix hirſuta. Humeri bene ſoluti. Manuum digiti retro conuerſi. Vlnæ prolixæ, quæ extenſę ad genua vſque pertingant.

GENEROSI. *Ad leonem.*

Dorſum magnum & robuſtum. Pedes bene formati, magni, articulati, neruoſi. Vox concaua, & inflexibilis.

De iracundi viri figura, CAP. 18.

MANSVETVDO inter iram & ſtoliditatem verſatur. Dicemus primo de iracundo. Iracundus in exceſſu verſatur, & is eſt, qui celeriter ſuccenditur, tum in quos non oportet, tum pro quibus non oportet, & amplius quam oporteat, & citius, & diutius, quam oporteat. Sunt enim & ſumme excandeſcentes, & bilioſi, & acerbi, & qui continent iram, & difficulter conciliantur. Eius ſpecies ſunt tres, Excandeſcentia, Sæuitia, & Vecordia. Eſt autem iracundi, non poſſe ferre contemptiones, eſſe plagoſum, & vindictæ cupidum. Inquiunt medici, quod in his fulua bilis prædominari videtur, quæ cum acuta & ſubtilis ſit, ob inſitam caliditatem facile ſuccenditur, ſurrigiturque; vnde inoritur vltionis votum. Quibus vero ſumma eſt bilis, ad omnia ſubito excandeſcunt. Sunt & iracundi, qui non

explentur, nisi viso inimici sanguine, quos vocamus *Acerbos*. hos melancholicos esse tradunt, quod bilis vigeat in eis atra, quæ cum frigida & sicca sit, in crassiore materia, quæ haud facile dissoluatur, diutius perseuerat. Ideo tres sunt iracundiæ species, quia cum ira sit efferuescentia sanguinis circa cor, sanguinis species sunt tres, subtilis, crassus, & medius. Arrianus philosophus illorum cauendam esse iram inquit, qui paulatim eam concipiunt, lentiusque excandescunt magis, quam illorum, qui celeriter. nam his ira breuior; illis diuturnior.

Ob id Homerus in Iliade:

Nam melior princeps iratus forte minori est.
Quod si dißimulat subitum tunc mente furorem,
Tempore post illum pœna grauiore rependet.

Dantes Alaghierius Poëta vernaculus, pro superbia, & ira, leonem repræsentat:

Ma non si, che paura non mi desse
La vista, che m' apparue d' vn leone.

Hanc figuram Aristoteles & Polemon confinxerunt.

IRACVNDI. *Ad leones, tauros, canes, vrsos, & apros.*

Aper animosus, iracundus, furibundusq; est; sanguis enim in ei⁹ fibris copiosior est; Aristoteles. Subitam iram ei tribuit Adamantius. semper ferus, & ferox. Corpore erectus. Bene costatus. Animosus. Sed Polemon non εὔθυμος, vt Aristoteles, sed εὔρυθμος habet, id est, optima corporis commen-

mensuratione. Subruffus. Scapulæ distantes magnæ, & latæ. Extrema magna, & robusta. Sed id in Polemone deest. Latus circa pectus; & inguina. Boni menti. Sed quia in dubium verti poterat, an de carne menti, vel de pilis loqueretur, vt etiam alibi, recte subdit Polemon; densæ barbæ. Floridus capillorum circuitus deorsum descendens. Addit alia Polemon, quæ ex Aristotele sparsim collegit. Humeri lati. Facies rotunda. Supercilia conuersa. Nares concauæ. Et nos alia signa addemus, quæ ex eisdem excerpsimus. Frons circularis; vel caperata, ad medium sui declinans. Supercilia tortuose extensa. Tempora tumentia, venosa. Nasi imum acutum. Color carnis mellinus. Dentes recti, acuti. Vox grauis, magna, & perplexa; vel acuta, & intensa; vel a graui incipiens, finiens in acutum. Collum crassum, & plenum; vel crassum, & longum; vel crassum & pingue, sanguineis venis refertum. Pectus flammei coloris. Ambidexter. Lingua velox. Guttur asperum, & eius vertebra prominens. Digitos iactant inter loquendum. Osculi sanguinei. Vel circuli varii coloris in oculis asperis; vel stantes, supercilia eleuantes, & suspirantes, vel subruffi, ingentes, infra spectantes; vel vibrantes, quasi exsilientes, grandes, splendidi, lucidi.

ACERBI, *& qui sero sedantur.*

Caput valde paruum, cum inconcinna figura,

& dorſi imbecillitate. Supercilia ad naſum inflexa. Nares patulæ. Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus, & corpus, & pectus macrum. Loquela ſubflaccida. Oculi ſanguinei, & ſicci. Calculi æquales in fuluis oculis. Splendentes, torue adſpicientes; vel ſtantes, parui, prominentes, & qui frontem & ſupercilia contrahant, & corpus ſurſum trahant: vel non conniuentes, pallidi, ſubrubri, & ſicci.

VECORDES.

Vox acuta, & intenſa. Vel in principio grauis, in fine acuta.

IRACVNDI *figura, Plutarchi.*

Oculi truces. Os turbidum, in ſpumam ruboremve efferueſcens, immaniter clamans. Trepidatio, & geſticulatio, ſermo præceps, comploſio manus, & fœda viſu facies.

IRACVNDI *figura, Lactantii.*

Oculi ardentes, os tremens, lingua titubans, dentium concrepitus, vultus nunc rubore ſuffuſus, nunc albeſcens pallore.

De ſtolidi viri figura, CAP. 19.

DEFICIENS ab iracundia, nomine vacat, quaſi iræ vacuus, vel ſtolidus. Gellius hebetem, ac ſtupidum vocat. & is eſt, qui ob quæ oportet, & quando, & in quibus, non iraſcatur. hi profe-

profecto ſtolidi, ſiue ſtupidi videntur: nam qui iraſcuntur, nec ſentire quidem vidētur, nec dolere. Sic etiam perferre contumelias ſeruile eſt. Medici inquiunt, qui frigidi, & humecti, & fulua atrioreque carent bile, nulla prorſus anguntur ira. Antiqui Phyſiognomones figuram non appoſuerunt; nos ex iis ſigna collegimus ſtupiditatis, & indolentiæ, quæ ex aſino & capra ipſi exceperunt.

STOLIDI. *Ad aſinos, & capras.*

Capilli recti. Frons parua. Supercilia ad naſum inflexa. Facies magna. Aures valde paruæ. Labia craſſa. Os valde diſſectum. Dentes continuati. Vox balans, & deprauata, vel aſpera, vel acuta, & clamoſa. Loquela velox, & gracilis; vel grauis, & debilis. Collum craſſum, & pingue. Venter carnoſus, magnus, mollis, & pendens. Oculi caprini coloris, vel aquili, vel ſplendentes, luminoſi, vel vibrantes magni, vel ſtantes aridiores, vel non conniuentes pallidi, vel ſubrubri ſicci, vel ſurſum euntes.

SERVILES. *Ad Aſinum.*

Vox grauis & magna. Tibiæ, & calcanea craſſa. Oculi parui, varii.

De manſueti viri figura, CAP. 20.

AT manſuetudo eſt mediocritas inter iracundiam, & ſtoliditatem. Qui igitur ob quæ

oportet, & quomodo, & quando, & quousque irascuntur, mansueti sunt. Est enim mansuetus, qui perturbatione vacat, & ab affectu minime ducitur, nisi quantum ratio statuit; non ad vltionem, sed ad veniam propensus est. Vel mansuetus est, qui moderate ferre potest obiecta crimina, & contemptum, nec celeriter rapitur in vltionem, nec facile mouetur ad iram, sed est moribus comes, & mitis, & ingenio quietus & stabilis. Mansuetudines inquiunt naturales ex humiditatis & caliditatis temperie prouenire. In Iracundis ebullit sanguis circa cor; in his deprimitur ab humiditate. Aristoteles, Polemon, & Adamantius eius figuram apposuerunt.

MANSVETI.

Tota figura fortis. Bene carnosus. Carne humida, multaque. Sed Polemon & Adamantius, Carne humida, mollique. Bonæ magnitudinis, & commensuratæ. Figura curua. Capillorum circuitus sursum vulsus. Iidem addunt: Constans intuitus. Tardus motus. Vox grauis, & mollis. Polemon, vox tarda, & mollis.

MITIS. *Ad feminas, ceruos, & lepores.*

Capilli plani & suaues, colore flaui, aurei. Supercilia in rectum porrecta. Loquela remissa. Vox grauis, & mollis. Oculi nigri. Calculi inæquales in fuluis oculis.

De intemperantis viri figura, CAP. 21.

IAM ad irrationalium partium virtutes & vitia ventum eſt; & primo de intemperantia dicemus, quæ inter ſua extrema etiam iacet, ſcilicet intemperantiam, & ſtupiditatem. Intemperantia circa voluptates verſatur. Voluptates aliæ animæ, aliæ corporis ſunt. Animæ voluptates ſunt, ambitio, diſcendi cupiditas, & huiuſmodi, quæ cogitationem afficiunt; & hi, qui in talibus voluptatibus occupati ſunt, neque temperantes, neque intemperantes dicendi. Sed corporis voluptates hîc intelliguntur, neq; huiuſmodi voluptates in omnibus ſenſib⁹ ſunt, vt in viſu, auditu, & odoribus, ſed in ſolo tactu, & guſtu. Quidam Philoxenus Erixius gulæ deditus, guttur ſibi longius gruis collo dari optabat. Huiuſmodi voluptates ob id vituperabiles, quia nobis datæ, non quatenus homines, ſed quatenus animalia; & ob id ferinum eſt iis ſe dedere. Intemperantes igitur ſunt, qui oblectantur vel quibus non oportet, vel magis quam plerique faciunt, vel non vt oportet. Vel qui oblectationem turpium voluptatum ſequuntur, & arbitrantur eos felices eſſe, qui in his voluptatibus verſantur. Sectantur autem intemperantiam impudentia, negligentia, & diſſolutio. Nos primum in vniuerſali, de intemperantis figura dicemus; mox de particularibus aliis affectionibus.

INTEMPERANTES. *Ad apparentiam.*

Os cauum. Lumbi acuti. Venter magnus, mollis, & propendens. Tali valde graciles. Oculi obſcuri, caliginoſi; qui quum ſe claudunt, ſurſum abeunt, ipſique ſtantes & ſubfluidi ſunt. Vel ridentes humidi. Vel ſurſum euntes, magni, & ſubrubri.

LVXVRIOSI. *Ad ſimiam, ceruos, hircum, ſues, & gallum, pardalim, & ad complexionem,*

Nunc de intemperantibus circa tactum. & primo de luxurioſis. Sed quo temperamento luxurioſi conſtent, diſquiramus. Sunt igitur ſanguinei, cuius ſanguis ſit melancholiæ venoſitati permixtus. Ariſtoteles libro Problematū quarto quærit, cur libidinoſi melancholici ſint? aitq; melancholicos flatu redundare; ſemen autem deceſſio flatus eſt: ergo quibus id ipſum abundat, hos ſæpe purgari appetere neceſſe eſt. ſic enim efficitur, vt leuentur. Luxurioſa animalia ſunt hircus, porcus, ceruus, aſinus, ſimia. Dantes Alaghierius pardalim pro luxuria appoſuit, animal, quod cum diuerſo genere coit, & coitus tempore vocalis fit, ſui & alieni generis alliciens animalia.

Et ecco quaſi al cominciar dell' erta,
Vna lonZa leggiera, & preſta molto,
Che di pel maculato era coperta.

Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius hanc figuram

figuram appoſuerunt. Albicolor. Hirſutus. Capilli recti, craſſi, & nigri. Tempora piloſa, rectorum pilorum. Sed Polemon ait, piloſus circa labia. Oculus pinguis, & ſtolidus. Sed Polemon in eius figura plura habet. Crura ſubtilia atq; neruoſa, & totius auitii generis. Crura hirſuta. Venter, & oculi pingues. Qui barbam ad naſum contrahit, & circumferentiam illius loci concauam habet, quæ naſo ac mẽto interiacet, qualem bonum habuiſſe Socratem conſtat. Oculi pingues, laſciui. Perſpicuas venas in brachio habens. Exilibus tibiis præditus. Et in fine libri hæc ſeorſum habet: Oculi concaui, lucentes, non lacrimoſi, vt voluptate pleni videantur. Palpebras aſſidue mouet, cui cæteræ corporis partes conueniunt. Luxuria enim tum maris, tum feminæ in ſuperioribus corporis partibus, videlicet ſuperciliis & oculis, deprehenditur. Hæc autem vniuerſa, quæ diximus, quaſi in pictura quadam colores & imagines effigiatæ ſint, deprehenduntur. ſic ex pluribus ſignis veriſſimum iudicium elicies. Effeminati, luxurioſi, impuri exiſtimandi ſunt, qui tibias, quà ad malleolos deſcenditur, craſſas habuerint, tum qui pedũ digitos parum fiſſos, vt auium, quæ anguſtos pedes ſortitæ ſunt & concauos, ad ſcaphæ modum, vel caluariæ. Addimus nos: Capilli rari, vel calui. Pili palpebrarum defluentes. Aures valde paruæ. Naſus incauus, ante frontem rotundus, & ſuperemi-

nens rotundum; vel ſimus. Venter, & pectus piloſum. Mamillæ dependentes, pectore amplo, & macilento. Manus piloſæ. Coxendicum oſſa gracilia. Lumbi, & femora abſque aliis partibus piloſa. Suræ craſſeſcentes. Tibiæ piloſæ. Digiti pedum copulati. Vngues valde rotundi. Genarum contractio in hilari vultu. Claudi. Oculi ſplendidi, vel cum circulis, quorum inferior viridis, ſuperior niger. Vel ſicci, aut aſperiores cum circulis varii coloris, iridis colorem referentibus. Vel obſcuri circum ſe mouentes. Vel vibrantes, magni. Vel ſurſum euntes. Vel ſubrubri, & magni ſurſum euntes. Vel ad ſiniſtram retorti. Luxurioſæ mulieris hæc ſigna adnotaui in quadam proſtituti pudoris, & efferatæ libidinis, quam Epicrates *Myoniam* diceret. Colore pallida erat, vel fuſca gracilis, & macilenta: hæ namque rubentibus & obeſis ſalaciores & petulantiores eſſe ſolent. Statura erecta. Mammas habebat paruas, & conuenienter plenas, & duras. Piloſa in locis conſuetis, videlicet cruribus, pectine, alis, & mento, cuius pili groſſi & aſperi. Capilli criſpi, & curti. Vox ſubtilis, & alta. Audax in lingua, animo ſuperba, & crudelis, valde omnibus inſeruiens, ebrioſa, paruo abundabat menſtruo & lacte, cum effœta eſſet.

ADVLTERI.

Tarde incedunt, & ſponte morantur in viis, &

& circumcirca adſpiciunt. Collum ad ſiniſtram inclinatum. Oculi fului cum æqualibus calculis; vel fœdi. Qui alterám palpebram ſupponentes, & ſubuertentes; & ſimul humidi, & placide intueantur. Vel ſi mediã palpebram comprimant, & vtrimque expellant, & luſcioſi ſint.

VIRI NEFARII COITVS.

Inæquales orbes, in oculis circumcurrentes.

VENEREI, GRATIOSI.

Mentum mediocriter ſciſſum. Metaphrenum medium inter curuum & conuexum. Oculi ad naſum retorti. Vel vibrantes, alluentes, & ſeſe inundantes.

AMANTES.

Facies mediocris, in genis & temporibus ad pinguedinem vergens. Suſpirans, & inuitus illachrimans, & cum eum reſpicis; terretur, & erubeſcit. Oculi prominentes, ſublimes, magni, lucidi, fulgidi. Vel non conniuentes, humidi, placide intuentes. Vel ſtantes ſubintuentes.

ABSQVE AMORE.

Oculi ridentes, humidi.

EDACIS *Figura*.

Nunc de iis, qui in ſenſu guſtus excedunt, ſcilicet; qui valde guloſi ſunt. Ariſtoteles eos auidæ edacitatis eſſe teſtatur, quos atra infeſtat bilis; eorumque natura ſicca & retorrida eſt, nec

haustis alitur magnopere, infestante plurimum bilis atrioris frigore alimenti conceptacula; quę ratio efficit, vt parum omnino aut nil fere eat in corpus; &, vt Theophrastus annotauit, infelicibus plantis assimilantur, quæ sterili solo plantatæ, quicquid per radices assumunt, abit in superfluitates, & non in incrementum. Aristoteles hanc figuram concinnauit, ad lupos & sues referens. Sunt enim lupi voraces, & fere insatiabiles, vorant potius, quam comedunt, & dum edunt, neminē amant, imo amicos dedignantur.

EDACES. *Ad sues & lupos.*

Spacium ab vmbilico vsque ad imum pectoris, magis quam ab imo pectore ad iugulum. Addimus nos: Color mellinus in facie. Os valde dissectum. Dentes acuti, longi, exserti, & firmi. Gutturis vertebra prominens, loquela grauis & debilis. Collum pingue. Costæ exiles, & vacuæ. Manus graciles, & tortuosæ. Oculi obscuri, circumcirca se mouentes. Vel vibrantes, circumturgentes. Vel magni, stantes, & subrubri.

BIBACIS.

Facies parua, crocea. Carnosæ genæ, vel semper erubescentes. Spiritus fortis, velox, & spissus. Guttur asperum, & vertebra prominens. Mamillæ dependentes a pectore amplo & macilento. Oculorum palpebræ infra prominentes. Oculi subrubri, humidi; vel vibrantes, tamquam

quam ſalientes, magni, ſplendentes, & humidi, & ſurſum euntes, ſubrubri, & magni.

EDACIS, & BIBACIS.

Prominentes oculi ſanguinei; vel ſurſum euntes.

SOMNOLENTI. *Ad naturales cauſſas.*

Diximus comitari intemperantiam, negligentiam, inertiam, & huiuſmodi ſimilia. Inter hæc ſomnolentia eſt. Somnolentos igitur dicimus, qui ita in ſoporem collabuntur, vt nil procliuius ita faciant. Huius cauſſam eſſe humiditatem frigiditatemque cerebri, inquiunt Phyſiologi. Hanc figuram Ariſtoteles & Polemon appoſuerunt: Qui habet ſuperiora maiora, adſpectum ſomniculoſum. Sed corrigendus Ariſtotelicus textus ex Polemone, qui εὐπώδεις habet, pro ὑπνώδεις, vt diximus. Natura calidi. Caro boni habitus. Addimus nos: Caput plus nimio tumens. Oculorum veſiculæ ſupra eminentes. Venæ in brachio ita graciles & anguſtæ, vt vix deprehendi viſu queant. Ait enim Ariſtoteles libro De ſomno & vigilia: Anguſtia meatuum, quibus a capite refluunt ſpiritus, nullo negotio præſepitur, minuta ſiquidem: quicquid acceſſerit, quamuis puſillum, obſtipat præfarcitq;, quãdiu vero is libere commeandi facultatem non nanciſcitur, perſeuerat ſopor. Ouidius ſomnum deſcribens, tumentes oculos appoſuit:

-- tardaq; Deus grauitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumq;, iterumq; relabens.

SEGNIS. *Ad boues, & asinos.*

Sequitur inertia, segnities, vel negligentia. Etsi a veteribus figura hæc apposita non est; tamen ne hinc inde toto hoc volumine dispersa, pereat, huc adduximus. Aristoteles cæterique ex bouis figura collegisse videntur, cuius segnities propria. Frons magna. Faciei color mellinus. Nasi imum crassum. Faciesque magna & carnosa. Vel genæ crassæ. Adspectus vecors. Loquela breuis. Lingua tarda. Corpus densis pilis pilosum. Longus & tardus incessus; vel breuis & tardus. Oculi valde magni. Vel tarde mobiles.

SINE CVRIS.

Frons erugata.

De stupidi viri figura, CAP. 22.

QVI vero deficit circa voluptates, cui nihil est iucundum, nullamq; inter hunc & illum cibũ differentiã facit, valde alienus ab hominis natura videtur, ac stupidus dici potest. nam cum tales pauci reperiantur, nomine vacant. Si aliqua sunt apud auctores signa, quæ huiusmodi hominem significare possint, hæc esse puto. nam alia apud insensitiuum diximus.

STVPI-

STVPIDI.

Oculi ſtantes, pallidi. Vel ſurſum euntes.

De temperantis viri figura, CAP. 23.

TEMPERANTIA eſt mediocritas circa voluptates & timores. Temperans eſt, qui ex abſtinentia voluptatis nullo dolore afficitur nec gaudet quibus non oportet, nec vlla alia quam diximus re vehementer oblectatur, nec cupit magis quam decet, neque quando non decet. Aſſectantur temperantiam pudor, reuerentia, & moderatio. Sed veteres Phyſiognomones neque figuram, neque temperati ſigna poſuerunt, opinantes quod homines optimæ & laudabilis naturæ, bene ſenſati & probi viri, huiuſmodi forent. Nos ne hîc locus vacuus temperantiæ vacaret, ſigna, quæ ponimus, ex mediocritate collegimus.

TEMPERATI, *ex ſignorum mediocritate.*

Medii capilli inter raros & denſos. Anhelitus temperatus. Frons media inter tranquillam & nebuloſam. Os neque extenſum, neque planum. Collum ad dextram inclinatum. Pars, quæ vmbilicum & pudenda interiacet, & hinc ad imum pectoris, & hinc ad iugulum, æqualis. Oculorum anguli breues. Oculorum pupillæ mediocres. Oculi magni, & ſplendidi. Circulus anguſtus, niger, ſupra igneus in humidis oculis. Vel calculi ignei, albi, ſubalbicantes,

pallidi, igneis admisti, & sanguinei in nigris oculis, vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admista, vt longe nigros repræsentet.

De impudentis viri figura, Cap. 24.

QVIA diximus temperantiam sectari impudentiam, & temperantiam pudorẽ; post earum tractationem de impudentia dicemus. Verecundia virtus non est, siue habitus, sed affectus quidam; sic inuerecundia. Impudens est, qui turpia agendo non verecundatur, vt in moralium Nicomachicorum libris Aristoteles dixit. In Magnis vero ait, verecundiam virtutem esse, & mediocritatem inter pudentiam & stuporem, & inuerecundos esse, qui in actionibus & colloquiis vbique, & apud omnes omnia loquuntur, vtcumque euenerint. Alibi vero inuerecundiam esse, qui nullam de se existimationẽ curat. Aliqui sunt, qui hos affectus ad qualitates manifestas reducere volunt, & impudentes sanguineos esse, pudentes vero phlegmaticos. Verum contrarium apparet; nam quæ hîc Physiognomones signa apponunt, non sunt sanguinei signa a medicis scripta, & a nobis superius enarrata; experientiaque contrarium testatur, cum sanguineos pudibundos videamus, & exsangues inuerecundos. Sed omnes ad signa proprietatũ adducunt. Aristoteles, Polemon, & Adamantius hanc figuram apposuerunt.

IMPV-

IMPVDENTIS. *Ad coruos, & canes.*

Impudentia ad canes refertur ab auctoribus, & Canis verbo impudentibus inimicis conuicium fieri solet. Apud Homerum pro graui contumelia in aduersarium dicitur. Oppianus libro De venatione, canum impudentiam notat. Hesychius & Varinus *caninos* valde impudentes vocant. Apud Hesiodum caninus pro inuerecundo & impudentissimo. Canis oculum habere, inquit Pollux, apud Homerum dicitur is, qui nimio plus impudens est. Aristogiton Cydimachi filius, Canis vocabatur, propter audaciã. Cynici philosophi dicti sunt ab ingenio canino, impudente, audace, contumace; non priuatim, sed publice, quem vellent, tamquam allatrantes reprehendebant. Cibum etiam in publico sumebant, & quæuis alia in hominum conspectu faciebant. Athenæus aduersus Cynicos ex Clearcho Solensi dicebat, non frugalem & abstinentem vitam eos exercere, sed re vera caninam: eosque non sagacitate & sensu pollere & fide, vt canes, sed vitia allatrandi, maledicendi, vorandi, & vitæ nuditatem diligẽter imitari. & cynomya, id est, canina musca, pro impudentissima ponitur ab Etymologo. Oculus apertus, splendidus. Palpebræ sanguineæ, & crassæ. Spatulæ sursum eleuatæ. Figura non rectus, sed parum pronus. In motibus præceps. Corpore subrubeus. Colore sanguineus. Facie rotundus. Pectore sursum

eleuatus. Sed Polemon corrigendus ex Adamantio. nam hic παχύτης, ille vero παχύτης habet, quæ ſunt admodum aliena. Subdunt mox: Craſſo naſo. Procaci intuitu, id eſt, qui aciem in tuam aciem dirigat, quos vulgo impudentes dicimus. Se identidem in altum extollens. Colore fuluo. Voce acuta. Sed ego puto mendum in textu, nam non φωνὴν ὀξὺ, ſed λόφον dicerem: nam capite acutos, vt ſuo loco diximus, inuerecundos teſtati ſumus. Addimus nos: Caput in verticem protenſum. Capilli valde ruffi. Supercilia oblonga. Naſus ſtatim a fronte aduncus. Facies oblonga, vel plana. Riſus altus, vel cum tuſſi, vel cum ſpirandi difficultate. Suræ craſſeſcentes. Pectus glabrum. Pedum digiti curui, & vngues curui. Celer greſſus. Oculi igniti, vel magni, & liuidi. Vel multum prominentes. Vel ſeſe aperientes, ſicci, ſplendentes, puri luminis. Vel ſtantes ſubrubri, magni, infra ſpectantes. Vel ſtantes, ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes.

De verecundi viri figura, CAP. 25.

VERECVNDIA media eſt inter impudentiam & ſtuporem. Verecundus eſt, qui apparentes quaſdam de ſe exiſtimationes modeſte moratur. Cocles ſatis inconſiderate verecundi ſigna cum inuerecundi confundit, & vt rem accommodet verbis, proh Dii immortales quantas ineptias fundit! Ariſtoteles, Polemon

&

& Adamantius hanc figuram apposuerunt, eisq; κόσμιος est.

VERECVNDI.

In motibus & loquela tardus. Sed Polemonis hîc defectuosus est. Vox grauis & spiritus plena. Oculus hilaris, non splendidus, niger, non valde apertus, nec omnino clausus, conniuens tarde. Sed Polemon & Adamantius: Oculus charopus, non splendidus, humidi adspectus, & palpebras nec celeri nec tardo motu mouet, sed mediocriter. Rubore plenus. Sed aduertant lectores quæso petream & salebrosam Polemonis interpretationem. Addimus nos: Corpus inclinatum. Aures rubidæ. Oculi obscuri, humidi, iustæ magnitudinis, vel recte se claudentes, humidi, castigatæ magnitudinis, resplendentes cum læui fronte.

De tristis viri figura, CAP. 26.

CVM in hominum congressibus accidat vt ioco vtamur, sunt qui excessu peccent, id est, rebus ridiculis excedant; qui scurræ & importuni dicuntur: quia ridicula penitus affectant, & student risum mouere: quos, quia eorum physiognomones non meminerint, omittimus. Sunt qui ne ipsi ridicula dicant, neq; alios dicentes ęquo animo patiantur; hi rustici, & duri dicuntur. De eiusmodi tristibus & agrestibus

Aristoteles iconem apposuit; sic etiã Polemon, & Adamantius, & nos alia ex his signa colligemus. Tristitia ex humore melancholico proficiscitur, vt dicunt medici, qui aliquando propter intensum dolorem, per morbum, vel continuum studium nascitur.

TRISTES. *Ad apparentiam.*

Facies rugosa. Sed Polemon & Adamantius, frons rugosa. Macer, facie gracilis. Oculi confracti: nam oculorum confractiones demissum demonstrant, & tristem. In figura humilis. In motibus remissus. Sed Polemon & Adamantius: Mouentur, vt cogitabundi: vbi corrigendus est vtriusque textus, habet enim ὑπέειοι, sed accommodandus est οἱ πέειοι. Addunt iidem supercilia extensa. Sed Adamantius auersa. Palpebræ extensæ. Addimus nos: Capilli obscuri. Frons tristis. Supercilia coniuncta. Gutturis vertebra prominens. Vox debilis, & flexibilis. Spiritus densus, altus, & agilis.

RVSTICI.

Capilli flaui, subalbicantes. Vox clara. Spiritus fortis, velox, & spissus. Nares patulæ. Oculi cæsii, crocei. Calculi æquales in fuluis oculis. Oculi magni, & commoti, micantes, quales iratis solent, & palpebris apertis patuli. Vel sese claudentes cum fronte aspera, & superciliis obliquis, & palpebris duris, & concretis. Vel tristes, aridi.

Frons

Frons aſpera, & intentus obtutus cum rectis palpebris.

De amari viri figura, CAP. 27.

ARISTOTELES ceterique Græci phyſiognomones πικρȣ̃, id eſt, amari figuram appoſuerunt. Nos hic apponimus, quia videtur cum triſtis hominis figura maxime conuenire.

AMARI.

Facie remiſſus. Nigri coloris. Sed Polemon habet, pallidi; Adamantius ſubpallidi. Macer. quo idem caret. Sed Ariſtotelicus textus ex Polemone corrigatur, qui habet ἰχρὸς, pro ἰσχνὸς. Quę circa faciem, glabra. Facies rugoſa. Sed Adamantius, frons rugoſa. Non carnoſus. Recti crinis, & nigri. Sed id Adamantius non habet. Addunt Polemon & Adamantius; Aſpere, & ſicce intuetur. Sed corrige Polemonis textum, ξηρὸν, non παχὺ. Loquela & anhelatio vehemens. Sed corrige Polemonem, qui habet ἐν τῷ ἀσθενεῖν, pro ἀμαίνει, & ſuo loco repone. Manus ſæpe concutit, & fricat, & pedes velociter inſilit. Addimus nos: Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus; & corpus & pectus macrum.

SVSPICIOSI.

Quia ſemper cum triſtibus, infidis & timidis ſuſpicioſi conueniunt, quæ ſigna ex his collegimus, hic addimus. Vox dulcis; vel debilis, & fle-

bilis. Gutturis vertebra prominens, oculi ſplendentes fului. Vel ſe mouentes, turbati.

A Dæmone *& moleſtia vexati.*

Loquela placida, & collecta. Pupillarum orbes inæquales, & nubes cærulea, viridis, & diſcolor fronti inſidens. Vel triſtes aridi oculi.

De Iucundi viri figura, Cap. 28.

FACETIA eſt in cõgreſſibus moderatio quædam dicendi & audiendi ea, quæ oportet, & ſicut oportet. Vrbani & dextri hominis eſt ea audire & dicere, quæ probo & ingenuo viro conueniunt. In ridiculis verborum obſcenitas riſum facit; in his obſcenitatis ſuſpicio tantum: vnde & iucundi ſunt. Phyſici hanc naturam a ſanguine & ſpirituum claritate proficiſci dixerunt, alii a priuatione humoris melancholici, alii a pauca conſideratione; vnde ſtulti. Ariſtotelès, Polemon, & Adamantius hanc figuram ponunt, & εὔθυμυς vocant. Cocles ſatis inepte hoc caput ornato adſcribit, & dum a vero ſenſu diſtorquet verba, conculcat & peruertit omnia.

Ivcvndi. *Ad complexiones.*

Frons magna, carnoſa, & lenis. Sed Polemon & Adamantius, frons plana, & tota facies carnoſior. Quæ circa oculos, humiliora, vt facies ſomniculoſa videatur. Neque intenſe adſpiciens, neque remiſſe. Sed Polemon & Adamantius, Oculi

Oculi humidi, ſplendentes, ſicut adſpicientes. At Adamantius habet, non adſpicientes. In motibus tardus. Figura, & mos qui eſt in facie, non præceps, ſed bonus videtur. Inſuper addũt: Vox blanda. Addimus nos: Frons hilaris. Vultus iucundus. Metaphrenum placide teres.

De arrogantis viri figura, CAP. 29.

NVNC de veracitate. Verax medius eſt inter arrogantem & diſſimulatorem. Dicamus primo de arroganti. Arrogans is eſt, qui illuſtria quædam, quæ vel non habet, vel maiora quam habeat, fingit ac ſibi vendicat; nam qui maiora, quam habet, fingit, quia mendacio gaudet, prauus eſt, vel potius vanus; minus autem, ſi gloriæ aut honoris cauſſa id faciat. Alibi hos Ariſtoteles iactabundos vocat.

ARROGANTES.

Guttur aſperum. Riſus cum irriſione.

IACTABVNDI.

Collum craſſum, & longum. Pedum digiti longi, graciles.

VANI *& ſublimia cogitantes. Ad aues.*

Inferius labrum ſupereminens. Acuta vox cum clangore. Guttur aſperum, & vertebra prominens. Metaphrenum piloſum. Oculi claudentes, ſurſum abeuntes, & ſtantes ſubfluidi.

De simulatoris viri figura, CAP. 30.

ALTERVM extremum dissimulatio est. Dissimulator est, quæ sibi insunt, vel negat, vel diminuit. Interdum dissimulatores elegantes sunt, quum non quæstus gratia id faciant, sed vt euitent importunitatem, ac fastum: atque hi illustria & clara solent recusare, vt Socrates faciebat. Sed qui parua & manifesta dissimulat, versute gloriosi dicuntur, & contemnendi sunt, Aristoteles, & ab eo Polemon & Adamantius hanc figuram concinnarunt simulatoris, siue τοῦ εἴρωνος.

SIMVLATORES. *Ad simiam, & apparentiam,*

Quæ circa faciem, pinguia. Quæ circa oculos, rugosa. Facies somniculosa de more videtur. Addunt insuper sequaces: Adspectu eleganti, voce remissa, incessu bene versatili, moueturq; continuo motu. Addimus nos, supercilia ad tempora inflexa. Ambulantes modo cito, modo tardo ingressu. Oculi splendentes, concaui, & parui.

De mendacis viri figura, CAP. 31.

DIXIMVS de iis, qui mentiũtur, ea affirmando quæ ipsis non sunt; sic de iis qui abscondunt quæ ipsis insunt. Nunc vero de mendacibus, quorum ingens numerus.

MENDACES.

Facies carnosa. Nasus in medio latus, declinans

nans ad summitatẽ. Bucca risibilis, vel risus cum derisione. Loquela velox, & gracilis. Vel e naribus efflata. Gibbositas. Supercilia inclinata deorsum, & intuentur quasi latenter. Cilia inferius arcuata, vel ad vnam partem. Oculi ridentes, hilares. Vel calculi cærulei, & flaui, æquidistantes circa pupillam, adinuicem currentes in oculis variis.

De veracis viri figura, CAP. 32.

VERAX is est, qui tam verbis, quam re, ea ipsa quæ ipsis insunt, neque maiora neque minora esse confitetur, & tam vita, quam verbis verax est; sed non de eo intelligi volumus, qui in pactionibus verum dicit, (id enim est alterius virtutis) sed de eo, qui propterea verum dicit, quia talis ex habitu est, & merito probus est; & si vbi nil refert, verum dicit, multo magis vbi refert, id faciet. Nemo huiusmodi figuræ meminit.

VERACIS.

Facies mediocris, in genis & temporibus ad pinguedinem vergens. Vox media inter grauem & acutam.

De adulatoris viri figura, CAP. 33.

IN congressionibus quoque, conuictu, sermonum & negotiorum communitate, alii placidi sunt & obsequiosi, alii omnia in gratiam laudãt,

nullaq; in re aduersantur, sed minime molestos se esse existimant oportere iis, quibus cum habent consuetudinem. Sed qui id agit nulla alia de caussa, nisi vt iucundus sit; placidus & obsequiosus est; si vt emolumentum aliquod adipiscatur, adulator. Huiusmodi antiquiores non meminere.

OBSEQVIOSI, *faciles.*

Oculi se claudentes, recti, iustæ magnitudinis, splendentes in læui fronte, humidi. Vel non conniuentes, placide intuentes, humidi.

ADVLATORES.

Facies parua. Frons serena, exporrecta, ambulantes corporibus circumtorquentes se, & inclinantes. Oculi varii, parui.

De molesti viri figura, CAP. 33.

ALII sunt e contrario, qui omnibus aduersantur, nullamque sibi habendam rationem putant ne molesti sint; qui morosi, & litigiosi nuncupantur; quorum habitus, vt superior vituperabilis est.

MOLESTI.

Frons tetra. Oculi deorsum versi, supplices. Breui, ac celeri passu ambulantes.

PERTINACES.

Caput satis protensum. Frons alta. Nares patulæ. Collum firmum & immobile, vel crassum & longum.

LITI-

LITIGIOSI.

Frons lenis. Facies plana.

IMPORTVNI.

Facies carnosa. Lingua velox.

De inuidi viri figura. CAP. 34.

SE QVI deberet grauis viri figura, quæ inter iam dicta duo extrema, media erat; sed quia illius signa maiores nostri non apposuerunt, omisimus. Sequitur indignatio; sed prius de inuidentia & maleuolẽtia, illius extremis, dicemus, quę sub vituperationem cadunt. Inuidus est, qui tristatur, quum quempiam omnino, siue dignũ, siue indignum, bene agere viderit. Hanc figuram Polemon apposuit.

INVIDI. *Ad canes.*

Terrestris herinaceus inter animalia inuida censetur ab Æliano. Statim enim vt capitur, vrina sua reddita tergus suum conspergit, cuius vi perfusum, corrumpitur, & quod futurum erat ad multa vtile, inutile redditur; sic de stellione, lynce, rubeta, & cæteris dixit antiquitas. sed mihi viles, & aniles persuasiones videntur: nam potius metu, cum capiendus est erinaceus vrinam reddere videtur. Potius canis vere inuidus videtur. Qui sinistra dextris maiora habuerint. Quibus supercilia ad genas dimittuntur. Addimus nos: Facies plana. Aures

oblongæ, & angustæ. Genæ graciles. Vel crassæ, ab oculis distantes. Faciei color subliuidus. Os cauum. Dentes longi, acuti, rari, fortes. Vox dulcis. Loquela acuta, & debilis. Metaphrenum valde curuum, & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Vlnæ, quæ ad genua non perueniant, sed cogant caput occurrere manibus. Oculi caui, exigui. Vel sursum euntes pallidi.

INVIDI *figura ab effectu, ab Ouidio descripta:*

-- passuq; incedit inerti:
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies; liuent rubigine dentes;
Risus abest, nisi quem visi fecere dolores.

De impii viri figura, CAP. 35.

INVIDO par est impius, siue maleuolus; quippe qui lætatur, quod quis male agat, siue dignus, siue indignus sit.

IMPII.

Tempora caua. Supercilia coniuncta, pilosaque. Oris vasta dissectio. Dentes longi, acuti, rari, fortes. Oculi concaui, parui. Vel magni & commoti, micantes, iracundis similes, palpebris apertis patuli. Vel sursum euntes, pallidi, vel deorsum euntes, supplices. Vel vibrantes, circumturgentes. Vel splendentes, parui, concaui.

MALE-

MALEVOLI.

Vlnæ breuiores, quæ ad genua non perueniant, ſed inter edendum cogant caput occurrere manibus. Celeri & breui greſſu ambulantes.

De miſericordis viri figura, CAP. 36.

INTER extrema iam dicta, vituperatione digna, medium eſt indignatio. Eſt autem indignatio quædam ægrimonia de bonis, quæ indigno alicui aliquo pacto eueniunt; eademq; eſt contriſtatio, ſi quem viderit indigne malis afflictatum. Si ad temperaturam referre licet, videntur complexione temperati miſericordes eſſe, cuius iconem Ariſtoteles appoſuit; qui miſericordes dicit ſapientes eſſe, timidos, & ornatos.

MISERICORDES.

Pulcri. Albicolores. Habentes oculos pingues, & nares ſurſum diſtantes, & ſemper plorant. Amatores mulierum. Genitores feminarum. Et circa mores in amorem propenſi. Semper memores. Ingenioſi, & callidi. Addimus nos: Supercilia in rectum extenſa. Oculi ridibundi, humidi, palpebræ remiſſæ. Frons longa, ad tempora vtrimque producta, vel triſtis; & ſupercilia compreſſa, & frons demiſſa, & auſtera.

INDIGNABVNDI.

Vox grauis in principio, in fine acuta. Vel acuta, & intenſa. Dentes mixti, lati, ſtricti, rari, ſpiſſi.

De iniuriosi viri figura, CAP. 39.

SVESSANVS hic increpat Græcanicarum literarum imperitos, qui præsens caput iniuriarum amatoribus inscripserũt, cum potius munerum amatoribus inscribere debuissent; cum ipse hic, & vniuerso hoc libro, Græcarum literarum imperitia, omnia distorqueat, dilaniet, & conculcet: nec aduertit signa, quæ amatori iniuriarum competunt, esse iam iracundi, impetuosi, & fere callidi hominis. Sed Græcus Aristotelicus textus corruptus est, & signa quę sparsim toto opere iniuriarum amatori adscripta sunt, hic in vnam figuram Aristoteles & Polemon collegerunt.

INIVRII. *Ad canes.*

Superius labrum eleuatum. Forma præceps, siue proteruus, & semerarius. Addimus nos, collum erectum. Ceruix crassa, vel aspera, & vertebra eius supereminens. Facies oblonga. Loquela grauis, & debilis. Tardo gressu ambulantes, manentes in viis, & circumcirca adspicientes. Æquales calculi in fuluis oculis.

De talorum amatoris viri figura, CAP. 40.

FIGVRAS apposuit Aristoteles in suis Physiognomonicis amatoris talorum, gloriæ, & saltationis. Sed temporis iniuria exciderunt. solum tituli, siue capita remanserunt, non signa. Sed Polem. & Adaman. qui optime Aristotelem descri-

descripserunt, & paraphrasibus ornarunt, quum posteriores fuerint, minus temporum iniurias senserunt. Sed Polemon φιλόκαμος, Adamantius φιλόκυβος habet. Sic Aristoteles pristino candori restituetur. In Polemone cum figura lucricupidi implicitum est. Sed Aristoteles habet amatores talorum, vt etiam Adamantius. Sed Polemon φιλόκωμος vel φιλόκαμος. nam κόμος, aleæ ludus est, & κώμη ebrietatis & intemperantiæ festum, vel procacium iuuenum contubernium, siue κωμικὸς, dicax, quod mihi valde arridet, quum huiusmodi signa quæ afferunt, callidi viri sint.

AMATORIS *talorum.*

Densi capilli, erecti, & nigri. Densa barba, & hirsuta tempora. Sed Polemon pro erectis capillis, recti menti dixit; ob id textus corrigendus. Oculus pinguis, splendidus, & lucidus. Hæc figura, inquit Adamantius, est amatoris talorum, choreæ, & vini. Sed corrigendus est Adamantii textus ex Polemone. Addimus: Oculi sursum euntes, magni, subrubri.

AMATORES *venationis. Ad canes.*

Libitum est, ne signa hæc amatoris venationum ferarumq; dispereant, hic addere. Lumbi teretes, longi. Oculi sursum euntes, magni, & subrubri.

De loquacis viri figura, Cap. 41.

SI iam prope finem non essem, profecto a suscepto opere destitissem, ita me deprauationes, mutilationes, & monstrosæ scriptorum deterrent interpretationes, vt vix versum reperiã, in quo non tot errores, quot verba sint. Aristotelicus textus, qui somnolenti figuram habet, intra se implicitam habet dicacis figuram, vti admonet nos Polemonis textus, qui separatum habet caput, & signa etiam diuersa sunt: nam quæ somnolenti, nullo pacto dicacis sunt.

Loqvacis. *Ad aues, & ranas.*

Ranis ab auctoribus tribuitur loquacitas. assidue enim obganniunt, & odiosam illam cantionem iterant sine fine. Forma pulcri. Pilosi circa ventrem. Addit Polemon, superiora maiora habentes. Aures magnæ, & arrectæ. Nasus rectus, vel in medio latus, declinans ad summitatem. Genæ oblongæ. Color faciei mellinus. Anhelantes, ceu cursu defatigati. Mentum oblongũ. Guttur asperum. Manus graciles, & tortuosæ. Digiti longi, graciles. Costæ tumidæ.

Stvltiloqvi. *Ad aues.*

Genæ oblongæ. Os exsertum. Costæ prætumidæ. Oculi sursum euntes, subrubri, magni.

Sonori. *Ad aues.*

Collum gracile, & longum.

Cla-

CLAMOSI. *Ad canes.*

Superius labrum & gingiuæ prominentes.

ELOQVENTES.

Vox grauis & ſonora.

De inefficacis & efficacis viri figura, CAP. 42.

NVNC inefficacis & efficacis viri figuram, quam ex Ariſtotele aliisque collegimus, in negotiis peragendis, apponemus.

INEFFICACES.

Corpore parui, ſiccis carnibus, & colore calidum innuente præditi. Vel magni corpore, carne humida, & colore humidum innuente. Vel breui greſſu ambulantes; vel breui, & tardo; vel breui, & celeri.

EFFICACES.

Corpore parui, humidis carnibus, & colore humidum innuente præditi. Vel corpore magni, & duris carnibus, & colore ſiccum innuente. Vel mediocri corpore, carne, & colore temperaturam bonam innuente. Vel ambulantes longo greſſu, vel longo, & tardo, vel longo & celeri, vel celeri. Oculi tarde ſe mouentes.

PRÆCIPITES, *calidi.*

Corpore parui. Caput valde paruum. Capillorum color flauus rubens. Lingua velox. Carnis color rubeus. Ambulantes celeri greſſu. O-

culi ſplendentes cæſii, ſanguinei, vel ſplendentes, torue intuentes.

CIRCVMSPECTI *in operibus*.

Facies macilenta.

SOLLICITI.

Facies macilenta. Oculi aperti, obſcuri, humidi vel non conniuentes, humidi, placide intuentes.

LABORIOSI.

Facies oſſea.

De fatui improbi viri figura, CAP. 43.

IAM figuras hominum vitioſorum virtuoſorumq; deſcripſimus; reliquum eſt prius quam operi coronidem imponamus, de ea virtute ſermonem habere, quæ virtutes omnes excellit, & de eo vitio, quod vitium omne ſuperat, immo eſt vitiorum omnium ſentina, *ferinum* dictum, vel *beluinum*. De hoc prius ſermonem habebimus. Ferinum hoc vitium, cum in hominibus præualet, homines feris ſimiles efficit. Sed vt melius quæ dicamus, percipiantur, ſcitote, quod homo locatus eſt a ſummo Deo in confinio ſupremarum intelligentiarum & brutorum. nam ob intellectũ illis aſſimilatur; ob ſenſum beluis. Si vitiis imbutus, non beluis ſimilis (quæ vitia fugiendi electione carent) erit, ſed brutis peior; & hic non homo, ſed ferinus, & beluinus dicitur: vt qui omni abdicata ratione, humanis carnibus veſca-

vescatur, cum filiis coëat, filios trucidet, eosque parentibus esui apponat, vt Thyestes, Tantali, & Atrei. Antiqui Physiognomones, hos *stultos fatuos* vocant, signa simul colligentes stultitiæ, malitiæ, & agrestitatis. Inquiunt enim: Quemadmodum feræ eiusdem generis aliæ cicures, aliæ agrestes sunt. Cicures mitiorum morum placidorumq; sunt; agrestes asperiorum peiorumq;, vt in capris siluestribus, ouibus, equis, asinis, & cæteris eiusmodi animalibus videre licet; ita etiam in hominibus distinguere licet, vt cum mores signa sequātur, singula signa iuxta huiusmodi discrimen apponantur. Nam alii homines signa hæc ferociora, agrestiora, vehementioraq; habent, alii mitiora vrbanioraq;. Signorum discrimina in læuitate & asperitate, mollitie & duritie, siccitate & humiditate distinguere oportet, & ex iis agrestes & mites mores, iniustitiam & iustitiam, temperantiam & incontinentiam agnoscemus, vt ex hominibus, qui agrestes, vel qui vrbaniores fuerint, agnoscamus. Hęc ex Polemonis & Adamantii verbis, vt potuimus, interpretati sumus. Nunc signa fatui improbi, id est, agrestis & pessimi hominis apponemus, eũq; ad vrsos, vel si quæ sunt sæuiora, pessimaque animalia, referemus. Vrsos enim fatuos, astutos, sæuos, perniciosos, perfidos, & fraudulentos esse scribunt, & feritate cęteras bestias superare, Philostratus scribit. Ouidius:

Quid nisi pondus iners, stolidaq; ferocia mentis?

Vtcumq; mansuefacto (quod valde malignum & fraudulentum sit animal, & subinde ad ingenium redeat) minime fidendum est, quod miserabiles sæpe casus ostenderunt.

FATVI IMPROBI. *Ad Vrsos.*

Capilli rigidi. Sed Polemon id non habet. Caput durum, & acuminatum. Sed Adamantius, angustum, & acutum habet; & melius. Aures magnitudine nimia, & subflaccidæ. Ceruix, & collum rotundum. Tali acuti. Sed Adamantius id non habet, & puto mendum in Polemone, cum suo loco de pedibus loquatur. Frons dura & aspera. nec tale Adamantius habet. Oculi obscuri, parui, sicci, concaui, profluentes, intente aciem dirigentes. Malæ angustæ, oblongæque. Mentum longum. Sed ego paruum puto, ad serpentes relatum. Os loquax, longum, apertum, vt quasi bifida facies videatur. Incuruus. Ventricosus. Crassis lacertis. Pedum manuumq; extrema (Polemon habet articuli) oblonga pinguia, & dura. Colore subpallidus, vt excitatus a somno & crapula videatur. Vox balans, turpis, pusilla, & ferox. Sed Adamantius non habet, Turpis.

FERINI. *Ad feras.*

Capilli densi. Rufus plus nimio capillorum color. Genæ pilosæ. Dorsum pilosum. Humeri eleuati.

eleuati. Pedes breues, & pingues. Vngues curui, angusti, & longi, vel carnosi. Digiti breues, & crassi. Oculi cæsii, crocei. Supercilia concreta, coniuncta.

Pessimi Moris.

Nasus ad faciem obliquus. Facies deformis, vel parua, & crocea. Imberbis. Loquela subfiaccida. Humeri extenuati, & acuti verticis. Magni oculi, & commoti micantes, adspicientesq; vt irati solent, palpebris reseratis subalbicantes & circa hos calculi crocei, igneis admisti, cum aliis cæsiis. Vel non ignei, calculi rotundi, sed ignea grana quadrangulari forma instar ignis sublucentia, & præter hæc calculi pallidi igneis permisti, & alii cæsii, & circuli sanguinei & cærulei pupillam ambientes. Vel oculi splendentes, nigri, subridentes, vel splendentes, & iis funiculus imminet, & cilia aspera, & palpebræ erectæ, & adspectus trux, & amarus; vel oculi se mouentes, parui, cum palpebris mobilibus. Vel ridentes, sicci, subadspicientes.

Nefarii.

Pupillarum orbes inæquales, vel pupillarum orbes eodem modo circumcurrentes. Vel conuersi, coniunctim se mouentes. Vel orbes maculosi, nigris maculis, & rubidis.

De heroici viri figura, Cap. 44.

NVNC de virtute ea dicemus; quæ virtutum omnium cumulus dicitur, quæ ſupra nos eſt; heroicam dicunt, & diuinam. Hæc maxime opponitur vitio, quod ſupra diximus. Hæc virtus, quum humanam naturam noſtram & conditionem excellat, efficit homines, in quibus reperitur, fere diuinis intelligentiis ſimiles. nam homo, quum tantarum virtutum plenus eſt, videtur humanitatem ſuperare; ſed non poteſt intelligentiis vel angelis ſimilis dici, quos morales virtutes non decēt, quum morales virtutes omnes excedant. Sed dicitur *Heros*, vel *ſemideus*, vt antiquis temporibus præfulſit Mercurius, Hercules, cæterique. Et Homerus introducit Priamum de Hectore loquētem, eo quod valde erat bonus:

-- *non hominis mortalis filius ille*
Eſſe videbatur, ſed magna e ſtirpe Deorum.

Et Lacones, quum aliquem valde admirantur; Diuinus, inquiunt, vir eſt. Vtrique inter homines rari ſunt; illi inter Barbaros reperiri poſſunt. Inter Heroas tu ſolus, vt nitidiſſimus ſol, hoc noſtro æuo refulges, Princeps Illuſtriſſime; ſumma ſiquidem in te naturæ adſpirantis dona ſuperi adeo cumulate contulerunt. vt enim apta membrorum corporis compoſitione oculos allicis; ita animi virtute rata modulatione reſpondes. Et ſi vero ſingulis capitibus de tui corporis parti=

partibus peculiarem ſermonẽ habuimus; lubet tamen vnà omnes recenſere, vt ſigna omnia, & virtutes videantur, quæ heroa hunc formant, & effigies moresq; tui ſemper per hominũ ora currant, volitentq;. Radiat primo in tuæ frontis intuitu ſupra mortale decus, admirabilis ſplẽdor, regia quadam maieſtate præfulgens, qui vt virtuoſos omnes allicit, ita reprobos quoſq; deterret; quem neſcio vel a regali proſapia Ludouici duodecimi, Franciæ Regis, aui tui, quem ore & animo refers, vel ab Eſtenſium ſanguine, Principum & Imperatorum fæcundo, poſſides; vel a Deo fortaſſe datum, qui id tantum ei largitur, quem a cæteris ſeiungere vult, ac ſui fauoris priuilegia ſecum ferre. Hic nec ſcribi verbis, nec depingi valet penicillo, ſed ſolum oculorum & mentis obtutu conſideratur. Similem formam habuiſſe Demetrium memorant hiſtoriæ Plutarchi. nam gratiam ſimul & terrorem, grauitatem ſimul & manſuetudinem præſeferre videbatur, vt ſculptorum aut pictorum nemo ſimilem vmquam potuerit effingere. Memini, cum Romæ eſſem, multoties tuam effigiem coloribus effictam vidiſſe, ſed numquam, quæ veram demonſtraret: nam etſi lineamenta & colores recte exprimerent; regiam tamen hanc dignitatem, quam memoro, minime exprimere valuerunt. Huiuſmodi ſplendor, regiã hanc dignitatẽ præſeferens, magnificentiam præmõſtrat tuam,

magnitudinem, animi dignitatem, virtutes tam egregias & præſtantes, vt digniori & illuſtriori loco non poterant locari. Caſtigatæ magnitudinis caput eſt, vel paulo maius intra menſum, rotunditatis compreſſæ, ante & pone prominens, iuſtæ magnitudinis ceruice ſuffultũ, cui⁹ forma alia eſſe non potuit, cum arx & regia futura eſſet memoriæ, & intellectus, prudentiæ, & perſpicacię ſingularis tuæ. Frons quadrata magnitudinis metas non præterit, media inter tranquillam & nebuloſam, ex qua lucidiſſime tranſparet animi fortitudo, virilitas, iuſtitia, & ſeueritas, vbi alteram altera ſuperare nititur; & in hoc præclaro inſignium virtutum certamine, vnaquæque ſe ipſam ſuperans, animum tuum omni earũ pompa & multiplici decore explent. Micant ſub fronte oculi magni, ſplendentes, lucidi, ſublimes, vt illi Socratis, cærulei coloris, acuti viſus, humiliter ſuperbi obtutus; quibus veluti diuini fulgoris vis quædam ineſt; quos ſi quis acrius contueri velit, vultum ſubmittere cogitur, vti de Auguſto legitur. In his reſidet animoſitas, manſuetudo, clementia, temperantia, comitas, regalesque mores. Aures exſculptæ, extantes, quadratæ, mediocriter magnæ, auditus arguti: Adulationibus, iniuriarum ſuſurris, inhoneſtiſque locutionibus clauſum animũ demonſtrant. Labia delicata, colorata, in ore maiori, moderatæ vocis, modici riſus, grauis ſermonis, ac deniq; nemini

nemini iniuria, optimi consilii, modestiæ, & vrbanitatis sedem ostendunt. Capillorũ color subflauus, carnis color candidus rubore perfusus, longe alius ab eo quem Cicero seruilẽ vocat, & Pisoni obiicit, optimã ostendit corporis temperiem, & ex ea perfectam animi compositionem; tam, inquam, perfectã, vt si malus esse velles, non posses. Memini, Illustrissime Princeps, te in conuiualibus colloquiis, multis & probabilibus rationibus cõprobasse, hominem ad bonitatẽ ita propensum, maximo labore multisq; stimulis opus esse vt ad improbitates & maleficia impellatur; & conuictus multis argumẽtis, dixisti: Quod dico verum est; sed vt sentio demonstrare nõ valeo: cum alienos animos tui mensura metieris. Manus amplæ, semper patulæ. Digiti longi, graciles, & retro conuersi, liberalitatis simulacrum ostendunt. Etsi importunus chiragræ rigor eas deformarit, distorserintq;, eius vis tamen eas incuruare non valuit, vt in manibus omnium fere nostri æui principum videre licet. Hæ pauperũ sunt alimentum, miserorum leuamen, pietatis & misericordiæ effectus. principum vituperiũ, auaritiæ terror, quæ fugit celaturq;, vbi tua munera & munificentiæ apparent. In pectoris & humerorum latitudine visitur corporis robur, animus virilis, intrepidus, & inuictus, natus ad clara ingentiaque facinora; statura iusta, & proportioni respondens. Ingressus tardus, grauis,

& magnificus ostendit te omnibus actionibus iustum, magnificum, & regalem.

NÆVI, *vel signa, in facie apparentia, in qua corporis parte reperiantur præsagiri,* CAP. 45.

NON alienũ a nostro proposito duximus hic aliqua de næuis inserere, siue de signis, quæ in facie apparẽt, & in qua abdita corporis parte correspondeant, quippe nõ inutile & iniucundum hoc iudicaui. quod si falsum expertus essem, fortasse aliis tradere destitissem. Aliqua de his a veteribus scriptoribus describuntur; sed inter se varia & repugnantia, nec experientiæ respondentia. Astrologi faciei partes planetis distribuunt, oculos luminaribus, nasum Veneri, cæteras cæteris; & hos signare corporis partes eas sub signis, quibus dominantur, constitutas. quæ & si veritatem aliquam subolere videntur, falsa tamen & vana comperimus. Inter quos Hali Abhenragel Arabs aliqua scripsit, vt & Melãpus Græcus; aliqua etiam circumferuntur sub nomine Merlini Britannici, sed manuensium erroribus adeo deprauata, vt nil lucis ex eis nancisci potuimus; & quotquot videre contigit, vanos omnes & fallaces comperimus. Tandem ad experientiam nos contulimus, humana corpora obseruantes, vt qui singulares næuos in faciẽ, & qui plurimos haberent, in quibus corporis parti-

partibus reſponderēt, animaduerteremus: quod ita vt potuimus accommodauimus. Conſiderauimus iam quandam eſſe proportionem inter faciei & totius corporis partes, & ſibi inuicem reſpondere vt quantitate & qualitate, ſic etiam ſignis. Naſum vidimus præputio reſpondere, vt quibus longus, obtuſus, breuis, vel acutus eſſet, eadem & mutonis forma eſſet. ſic etiam nares teſticulis, labia & oris ſciſſio naturæ oſtii liminibus reſpondent; facies imo ventri & natibus, vt quibus carnoſa, & corpulenta, tenuis, vel ſtrigoſa eſſet, eaſdem ſimiles habere contingat; collum cum cruribus & brachiis eandem ſubeunt rationem; aures coſtis, oculus ano: vt ita pars in facie, quæ huiuſmodi ſignis imprimeretur, & corporis partes, quæ illis correſpondent, iiſdem etiam ſignarentur. ſed ad rem accedamus. Hali Abhenragel libro De iudiciis ait: Si in fronte neuus fuerit, alium etiam in pectore futurum iudica. ſed de qua frontis parte loquatur, non dicit. Merlinus medium dextræ partis ſignat, & dexteram pectoris partem ſignare dicit, vt ſiniſtra ſiniſtram. Ego in ſuprema frontis parte affirmarem, ſuper oculos. nam ſupremam frontis partem, ſupremam pectoris poſſidere æquum eſt; & id magis veritati conſonum reperi. Quod ſi alter paulo ſub eo fuerit, videlicet in medio latitudinis; & alter ſub mammis erit. Merlinus paulo inferius ſignat, quod puto accidiſſe ex manuen-

ſium errore; ſi in dextra parte ad aures accedat, in latere erit; ſi in ſiniſtra, in humeris e regione pectoris. Quod ſi alter plus ſuperciliis accedit; in imo ventre alterum præſigurat; vt ſi videlicet cilium attigerit, in pectine erit. Sed Hali in pectore tuto eſſe dixit. Oſtendit autem experientia in imo ventre eſſe. Quod ſi in ſiniſtra parte circa aures erit, in natibus ſignabitur. Sed qui in aluo ſignatus erit, Melampus Græcus ait gulonem, & voracē ſignificare. Si vero inter cilium, & ſupercilium; ſimiliter: & inter vmbilicum, & virilia. Hali dixit reperiri alterum, ego autem in imo pectine. Nunc de naſo loquemur, qui, vt diximus, ſcroto reſpondet. vnde ſi in frōtis radice, vt in cauitate illa naſi, fuerit næuus, & in perpetuo alter erit. Ob id Hali, ſi in fronte apparebit, etiam in teſtibus videbitur. ſed non explicauit in qua frontis parte, ſed intelligēdum in ima fronte, in principio naſi. In naſi ſummitate alterum in præputio præfigurat. Hali dicit, ſi in nare næuum vel ſignum qui habuerit, & in genitali, ſcilicet in glandis circuitu, habebit, & in ſiniſtro pectore, & in latere etiam. Sed per nares, naſi ſummum intelligere voluit, quod ex Arabica interpretatione vertens quis facile, errare potuit. Melampus: Si in naſo, vel in oculo conſpectus næuus fuerit, ad Venerea propenſus plus nimio feretur. Quod ſi feminę in naſo oblique ſteterit, etiam in abditis habebit, & inexplebilis erit coitus.

çoitus. In naribus næuus, in testiculis næuum significat; sunt in fine nasi nares, in fine scroti testes. Hali; si in aure fuerit, ei in femore idē sortietur. Ego aures brachiis respondere dicerē, & femoribus; & si circa tempora, in spatulis signat. At si sub naribus alius conspicuus erit, in vlnis inter cubitum & humeros habere testatur Hali. Sed ego non vere sub naribus dicerem, sed e regione interstitii oris & nasi, circa aures. Hęc enim regio brachia signat, & vlnas. In labiis vero feminæ cōspiciatur, in naturæ ostii limine alius reperietur; dicit Hali. In hominibus testiculos signari comperi, sed Gulones, & Cænipetas esse testātur, inquit Melampus. E regione vero oris maxillā versus, monstrat alterū in cinctura. Genæ natib⁹ respondēt. Si in gena dextræ partis erit næuus sub oculis, in natibus erit; in sinistra, sub renibus; semper enim sinistra pars dorsum significat. Mentum, quia pars ima faciei est, imæ pedum parti respondet; ob id mentum pedes ostendit. Pars circa aures femora ostendit. Hali vero: In mento vnus; alter in lienis parte erit. Sed in liene, vel sub aluo indicat valetudinarium. Melampus: Collum cum cruribus eandem subit correspondentiam, sic etiam brachia, & pedes. Hali: si verò in gula apparuerit, & in dextro pectoris latere erit alter. At Melampus ait, vbi desinit venter. Hali etiā inquit: In manib⁹ vero vnus alterū in genitali indicat, sed næuus in manibus

virorum mulierumq;, in sobole fœcundos dicit, sed femina feminas, vir viros generabit. In superiori vero parte, qua cor situm est, næuus in mare, vel in pupilla in femina, facinorosum iudicat. In feminæ dextro genu næuus, probitatis signũ; in sinistro, fæcunditatis. Sciendum præterea in dextra corporis parte signa probari, contrarium in sinistra.

FINIS.

IN

IN IO. BAPTISTAE PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA LIbros IIII, Rerum & Verborum INDEX locupletiss.

A.

Alberti

Anto-

Asi-

cundum

Faustina

Gale-

Iactare

deorsum

Super-

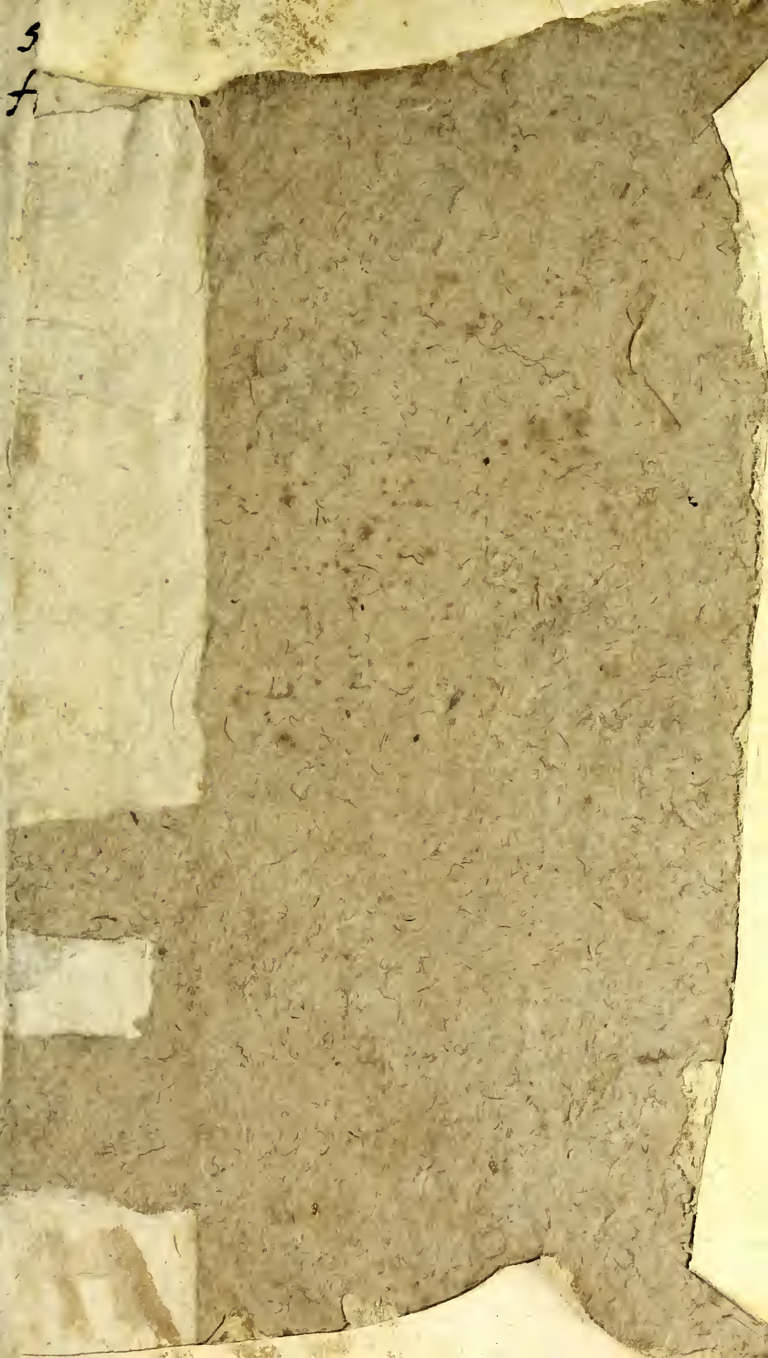
V.

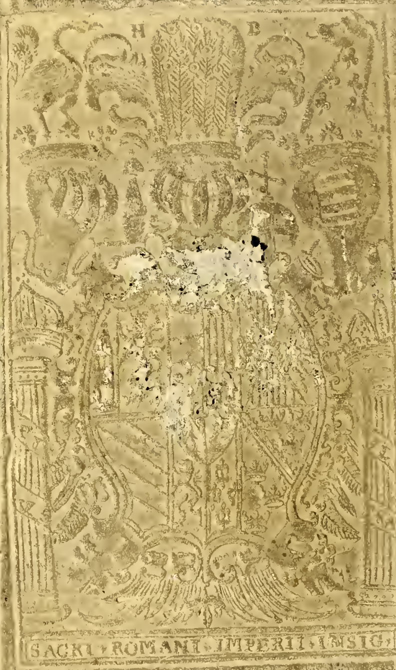
Χαροπὸν,

CORRIGENDA.

Pagina 22, ℣.17, *furore*. P.79, ℣.penult.*portenditur*. P.128, ℣.quarto a fine, pro, *Mœsta frons*; repone in nonnullis exemplaribus, *De Superciliis*, CAP. 5. P.169, ℣. 8, *Periucundo*. P.386, ℣.penult.*nubes*. P.390, ℣.17, *animalium*. ibid. 22, *fortior*. P.391, ℣. 5 a fine, *oculorum*. P.424, ℣.5 a fine, *abstinentia*. P.432, ℣.8, *lumine*.

FINIS.

H B
SACRI ROMANI IMPERII INSIG